

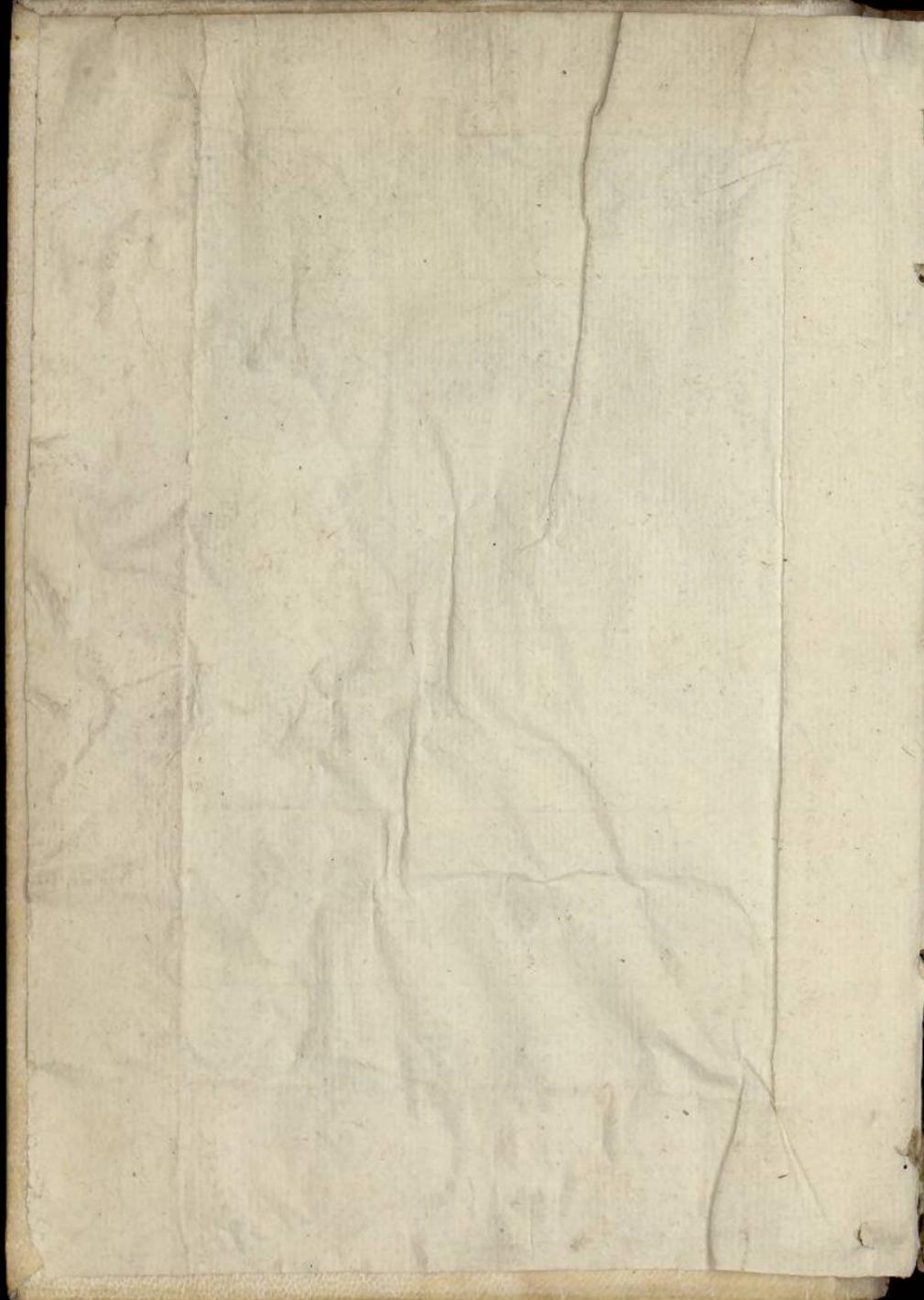
Histore  
Frate  
Benedict  
de la

1716.7

21

21





S. A. Yam

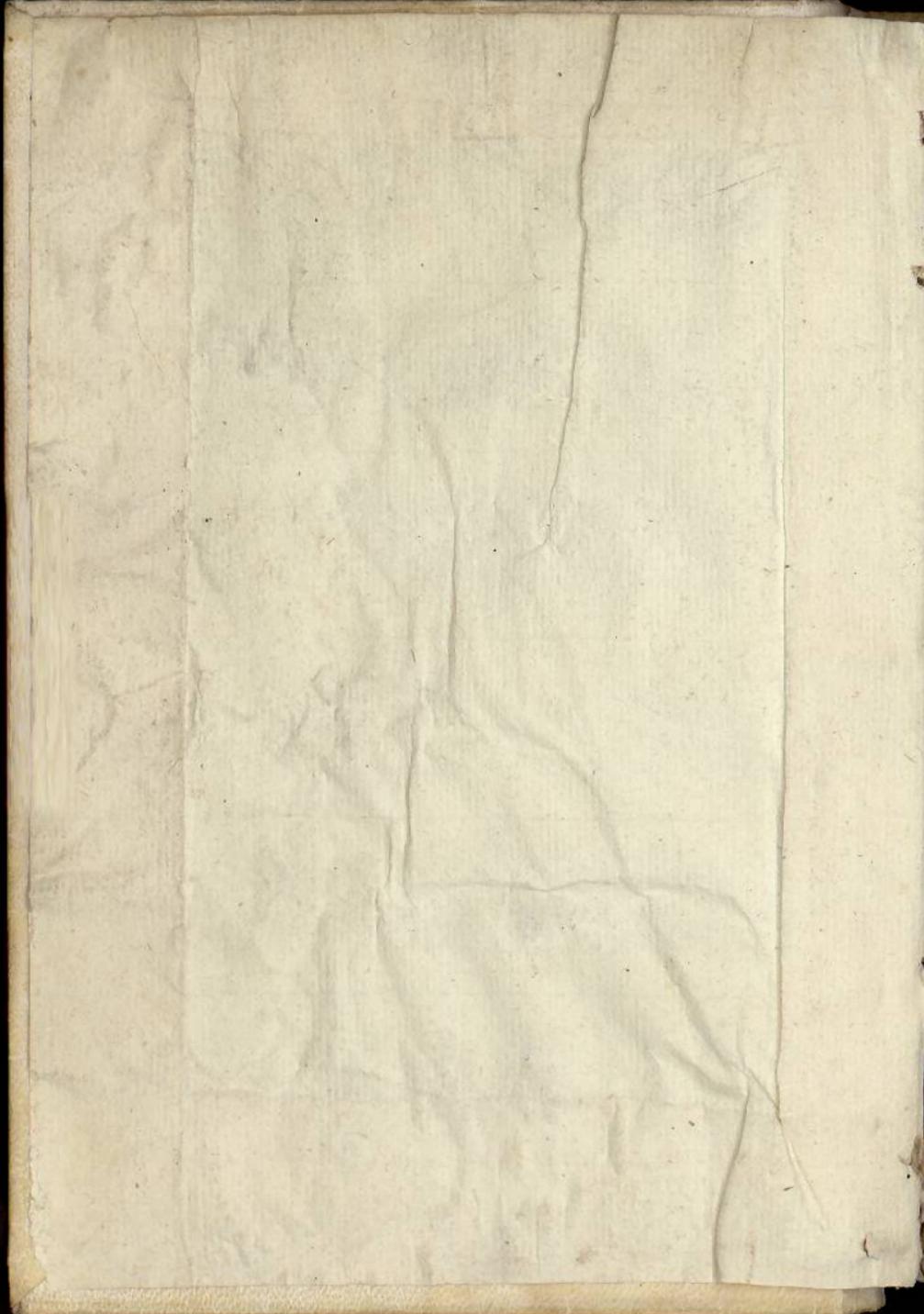
Alb. ex. Nat. Oct. 1820.

Impression or bottom  
of the sea surface

2074

280

R 170



Slyam

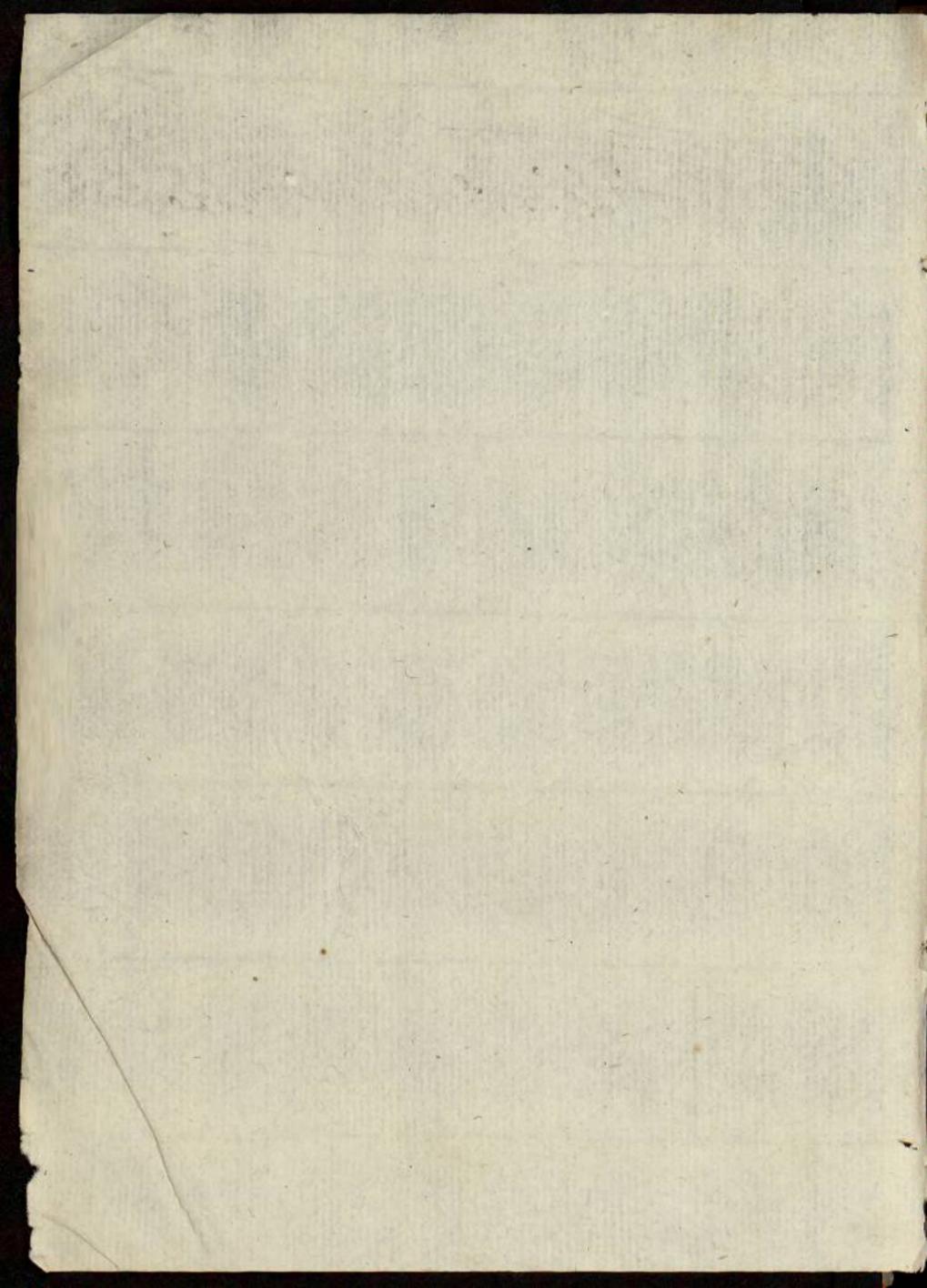
Shlo. xw. Nat. Idiot. 1820.

Comprennon n' bouleau  
n' érable est en racine

2074

280

R 170



# HISTORIA

FUXENSIVM COMITVM,  
BERTRANDI HELIE APPA-  
MIENSIS IVRISCONSULTI,  
IN QVATVOR LIBROS DI-  
STINCTA.

Pf XVI-18

Eiusdem.

De Regni Navarræ origine, & regibus qui in ea  
ad hæc usq; tempora regnarunt, circa finem.

Subinde rogo telector, ut loco Francisci Caro-  
lum legas, quoties de fratre Henrici regis Navar-  
ræ mentio incidenterit.

Tolosæ Excudebat Nicolaus Vieillardus 1540.

CVM PRIVILEGIO

Sicut iustitia Christus deus noster.



R A Y M V N D I A R N A L D I

à Malopodio Castrotinensis, ad Librum Carmen.

I liber, & dextro maturus sydere prodi:

Autoris portans nomen ad astratui.

Non secus ac celsum portauit in æthera currus

Heliam: campos dum petit elyrios.

Seu Boream uias pluuum, seu manis ad austrum

Pergere: seu gangem cornigerū ue tagum,

Tutus eris semper. nam te quocunq; sequentur,

Formosæ charites: pieridūq; chorus.

Qui regit excelsam puppim: qui Rhetia Petri

Te releget: blanda suscipietq; manu.

Te relegent iuuenes: pueri innuptæq; puellæ.

Te relegent Reges: magnanimiq; Duces.

Haud igitur timeas piperis coopercula nigri.

Postquam te Pallas, musæ, & Apollo probant.

Nostrī uiae memor longœui tempora cerui,

Dignus inæternum uiuere, & esse liber.

I A C O B I P E R E R I

Carmen ad Librum.

Parue liber, uulgi limam subiture seueram

Vadē: nec insultus, nec maledicta time.

Quid timeas autem, quibus est modere uoluptas?

Et tamen ex illis nil nisi turpe fluit.

Carpere non labor est: labor est præstare: peritus

Hoc facit: astillud, qui rationis eget.

# ILLVSTRIS

SIMIS POTENTISSIMISq;

Henrico Margaritæq; Regi & Reginæ

Nauarræ, Fuxiq; Comitibus &c.

Bertrandus Helias Appamiens

sis obsequentissimus sub\*

ditus perpetuam optat

felicitatem, & sae

lute precatur.



VM NUPER ILLVSTRIS  
simi principes, res Romanorum præcla  
risime gestas, ingentiaq; eorum facta  
ociosus legerem. cepi mecum ipse cogitare  
cur non etiam memoranda Fuxensis do  
mus facinora, haud quidē illis iferiora,  
æternis mādarentur monumentis. At in  
ter cogitādum cum etiā bibliothecam excuterem, in manus no  
stras forte incidit quidam puluerulentus peneq; tineis erosus li  
bellus: quem ut occipi legere, primo ipsius limine fuxenium  
Comitum gesta contineri animaduerti. Quare mirum in mo  
dū oblectatus, ulterius progredior: & totum, ut erat rudi uer  
naculaq; lingua scriptus, aude lego. Tumq; maledictis pergo  
incessere excellentissima illa ingenia: ac uariarum rerum scripto  
res qui nō potius hæc, quām alia multa inutilia ac non satis rela  
tu digna, scripserint. Itaque ne illa ipsa tardiu sua laude frustra  
rentur: ne uel longior fieret mora, cum nullus aliis scriptor ap  
pareret, meas ipsius uires expedi: pertentans num ipse huic mu  
neri sufficerem, Verum cum me imparem cernerem, aliquantum

substiti, quasi opus ingentis (ut erat) molis detrectatus. Ceterum cum me multi sermonibus (ut sit) adiuvarent; ac subinde rogarēt ut eam prouinciam nō grauate assumerē De illorum horā tu memet impello: ac sumo animum, fereq; reluctantem cogo minueram, opus aggredi. Pretium etiam me operæ facturum exestimans: si fuxensium heroum rudem antea atq; informem historigiam in cultuorem politioremq; modum redigerem. Itaq; me tandem accinxī operi: atq; euigilatis aliquot noctibus hanc bonam malāue (aliorum sit iudicium) scripsi historiam. Quā quidem muliti (ut iam uidere videor) utiligatores carpere non cessabunt: misisq; lancinare modis: ut etiam quæq; noua his sunt obnoxia malis. Ac subinde obijcent, cur ego à musis alienus rem tantæ molis aggrediar? Quibus ego facile respōdebo, me id quidem haud ea causa fecisse ut alijs uiam quoquo modo obstruerem, quin potius ut melius scribendi ansam preberem: doctorūq; virorum exercitatem ingenia. Natura siquidem comparatum est, ut que nos ipsi non possumus, alios ad capessendum incitemus: quasifq; monstramus uiam qua eundum sit. Proinde existent, qui obmutmurbunt, atq; iniquo ferent animo, quod Fuxensem domum eosque laudibus efferamus: ut pene diuinam illi tribuamus originem, Herculemq; eius autorē dicamus. At (quæso) quid Pauli æmiliī familia? Quidue fabiorū gēs hac domo præclariss habuit, ut hic etiam ad Herculem: aut ad Fabium, eius uindunæq; filium, illi vero ad iouem ipsum summum genus referre meruerint? Cælebrat carminibus antiqui tuistonem deum terra æditum, & mānum eius filium originem Germanorum genti dedisse. Quidam etiā uetus statis licentia aiunt, plures dijs ortos esse, pluresq; ex his gētium factas appellations. Rumpantur igitur illi inuidia, ac per genti quantū uelint maledicere, modo mihi metipsi conscius sim, nihil hic ueri non apposuisse: fidelemq; scripsisse historiā. Neq;

uero me quispiam assentandi cupiditate permotum, ad scriben-  
dam descendisse putet, cum nihil hac re magis uitandum fuerit, in  
stituenti mihi rei ueritate in tantum scribere, qua neq; se exorna-  
ri quoquomodo affectet: neq; uerborum lenocinijs aut pigme-  
tis indigeat. ex se se formosa satis ac locuplex. Assentetur ergo,  
& fabulentur, quatum libeat, ueteris scriptores historiae, turgi-  
dalijsq; efferant tubis & uiros & urbes nos autem nostris fini-  
bus contenti, nihil operi adjiciemus, quod ad re minime uidea-  
tur facere. Quaoibrem hæc odia pertimescens, serenissimi princi-  
pes uos imprimis delegi, quibus hæc nostram (uel potius uestrā)  
Comitum Fuxensem historiam dicarem: ac me simul totum des-  
uouorem, quo sane tutius audentiusq; in medium prodiret, & in  
uidorum (quorum certe maxima turba est) Rōchos, minas, posti-  
casq; subannationes facile posset spernere: Quod si illa multo  
minor (ut est) uidetur, quam ut uestris oculis uestroq; confessu-  
digna sit: saltem precor ut uni exhibet legēdam cōmittatis, qui la-  
tus uestrum circumstant: quorum consilio prudentiaq; oīa uestra  
negocia gerunt. Quippe illi iūigre iussa uestra (ut solent) faceſa  
fentes, totame uoluent: & si quid dignum uobis uestroq; regio  
iubare in ea inuenient confessim renunciaūt. Incompta autem  
& inornata (qua omnia fere sunt) scribendi imputabunt celeria-  
tati, uel (si malint) obelisco per fodient. Qui cum sint doctissi-  
mi atq; oībus numeris absoluissimi, opto maximoperæ ut eoruū  
iudicio (quod certe exactissimum est) hoc nostrum opus stetq; ca-  
datq;. Quod equidem uestræ regiæ maiestati, excellētiſſimi prin-  
cipes, humillime dico, atq; offero. Rogans utiq; ut id, qualecunq;  
eſt, lēta (ut omnia soletis fronte accipiatis). Quod si fiat, ſtero  
me haud quidem inaniter nauaffe operam: maleue horas collocas-  
se. Scioq; hoc opus, quod maximo labore tandem absoluiimus, nō  
adeo iigratū futurū, quin, praterq; quod uestro nomine uestroq;

fauore tutissime pro gredieſt, etiam aliquid præmij aliquidq; gra-  
tie à uobis referat: ſuorum patrocinio nemo non ditiffimus  
felicissimusq; exiſtit. Vaiete, atq; æternū uiuite, Illuſtriſſimi pri-  
cipes, & me in ueſtrorum clientum reponite numerum: ultimum  
etiam locum optantem. Tolosæ. 5. id. Auguſti. 1540.

PETRI HELIE  
APPAMIENSIS AD  
LIBRVM CARMEN.

**N**on eſt cur timeas recens libelle:  
Exire in medium per ora uulgi.  
Cum ſis perlepidus, breuis, politus,  
Concinnus, uarius, grauis, uenustus.  
Quemfrater peperit labore multo:  
Cura & ſolliciti, me teſte, nuper:  
In laudem Comitum potentiorum.  
Fortuna auſpice te quibus dicauit.  
Ergo iam propera optimos patronos  
Reges, & Comites, Duceſq; magnos,  
Nunc inuiſere: & anxie rogarē:  
Ut teſuſcipiant benigne, & ornent  
Ii digna ſimul hospitalitate.  
Quorum præſidio, potes malignos  
Ronchos ſpernere: noxiasq; fannas.  
Ergo nil timeas libelle belle.

F I N I S.

DOCT I S. DOMINO IO. BOER IO  
Doctori meritiß. & apud Tolosates Canonum interpreti fidei  
liß. IOANNE S Flygneus. S. D.

**R**Ogasti me s̄epius ut ex multis libris aliquos deligerem.  
Quorū lectione solareris, & lōgatādia ad meres. quibus nonnūq; opprimeris ob negotia tua & causas foīses, inter quas solerter uersaris ut si ocū suffurandi aliquid labo-ri nō eſſet, certe hoc remedio respirares. Id quod pfectio nē spōte ſuſcepi, cū uiribus meis nō fiderē, qui palau ad id delicateū nō haberē: nec feciſſem ſi res ipsa nō occurriſſet. Verū tamē cū Typographos iuſſerē. rogarēq; quid eſſet quod impreſſioni mādaeret, quādā racemationes obtulerūt. Quibus obſtruſus locus preter-ētibus uia adimebat, ſed cū propius ad praelū acceſſiſſem, pagelā hiftoriæ Comitū Fuxē ſū repugnatib⁹ etiā ſubstraxi. Nec reſtituēdi aīus erat, quo ad pcurriſſem ſi fideliter legendi copiā nō feciſſent, qua re impetrata, tantū uoluptatis legēdo ſuſcepi, ut di- es totus citra illa alia negotia ſenſim & fluxerit, ppter inaudita quādā & res incuria hoīm & tēporis deſtitutas dignas tamen ſcitu. Nā & ſi uirū aliquē ante huius operis cōfectionē ſuo idio- mate i. lingua uernacula & ſermone dū mestico, multis tamē uigi- lijs & labore libros tot euoluſſe ſcripta ſua ſatis doceant, qbus tales hiftoriæ, nō integræ tamē, cōtinerētur atq; ea oīa in uul- gus ſparſiſſe, nō continuo iudicandū authori laudē preriuiſſe. Si quidē ex eodē fonte hic noſter hauriens, nihil cōſcripsi quod ab a'tero acciperet, ut legēdo neſcias uter prior in ope ſaciundo extiterit, ſi modo quādā latino adieceris. ab eo q uernacule ſcri- pſit pretermiſſa & inexcuſſa nō tamē ſua laude fruſtrādus eſt uulgaris ſermōis ſcriptor qui labori nō pepercit, ſed maior gra- uitas ſentētiarū, uberior eloquētia, uoluptas ſuauior, & uis atq;

energia uehemētior multo ex autore latino suscipitur quā ex nūl  
gari. & mitemae linguae scriptore, quod ab illo alia supellectile  
nostrae accessisse arbitremur. Ex hoc aut nihil prēter id quod scri-  
bit, nec ppterā sumus locupletiores. Itaq; cū uiderē placuit (cū nō  
ignorē te solere delectari bonoꝝ operū lectioꝝ) tibi morē gere  
re & iniungēti obsequi ne in amici causa parū diligēs haberer,  
Percurses igitur librum hunc & uelut delitias tuas molestijs in-  
terpones. Nō quod in eo Fuxensiū Ducū historiae cōtineātur,  
sed quod sermo purus & breuis (ut historicū decet) insit. ita ta-  
mē ut nihil desideretur, atq; haud scio an iſerior sit his quos fca-  
licia sœcula p̄tulerunt, quāuis tāib⁹ antiquitas autoritatē dede-  
rit. Nec est cur textus legum obijcias, qui uno cīm ore terſissimi  
sunt, cū sit cōis iste labor, at intermissa horula lectionis diuersi-  
tate talē labore redimet. Bene uale Tolose. s. id. Augusti. 1540.

ANTO. DE FRASTEAVX  
ad Librum Carmen.

Extremo domini nomen dicturus in orbe  
I precor. & longas tolle libelle motas.  
Non est quod timidus uentos uereare finistros:  
Nec quod monstriferi dira uenena canis.  
At si quis forsā te dedignet habere  
A te hoc responsum protinus ille ferat  
Cum meliore cani Cernam tua stulte camena:  
Tunc toruum aspicere: & spernere noſira potes

Eiusdem in inuidum  
Improbè fronte grauem deponito liuide rugam:  
Hæc etenim nulla parte nocere potest.

MARTINVS PERLIVS  
L E C T O R I S.

**N**TER tot, tantasque laudes, quibus uel rerum gestarum amplitudo, uel reipublicae administradæ præstata exornatur, nulla nihile poæstior, nulla excellitior aut fangi, aut excogitari potest, q[uod] quæ perpetuis, immortalibusque literarum monumentis continetur. Pereunt enim clarissimorum uitorum in foro collocatæ statuae, & situ, squaloreq[ue] obducuntur, marcescunt lauri: nihil deinde est opere, aut manufactum, quod non cōminuat, & consumat uetus las: at literarum historiæq[ue] dignitas perpetuam, immortalem, sempiternaque seculorum firmitatem retinebit. Quod quidem cum plerique fortissimi, strenuissimique principes præsentirent, nullum subterfugiendum laborem, nullam non arti piendam difficultatem, nullum non subeundum periculum esse duxerant, ut honori, famæq[ue] seruirent, nominisque immortalitatem tandem aliquando assequerentur: Insidet enim in animis nostris quedam laudis, gloriæq[ue] cupiditas, quæ nos dies, ac noctes stimulat, ut in omnem laudandarum rerum cogitationem, ambitionemq[ue] incumbamus: Cum enim per exiguae nobis uitæ regiones natura præscriperit, danda in hoc nobis diligenter est opera, ut hanc uitæ breuitatem no[n] saltæ & famæ amplitudine cōpensemus: quod quidem fieri nullo modo posset, si non eximia præstantissimorum uitorum facinora aliquo saltæ historiæ lumine illustrarentur: Iacerent enim plerique qui nūc in circu fluente laude uer santur, si ad illorum res gestas nullus literarum, historiæq[ue] splendor accessisset. Hac laude incensi Romani tantam, tanque latè imperante rem publicam feliciter administrarūt, hacq[ue] laude in flammati imperium oceano, famamq[ue] astris terminarunt. Nemo

deniq; est, cui nō libētius multò in oēm uirtutū excellētiā, p̄fā  
statiāq; incūbat, si modō ad oēm posteritatē emanatur, se esse ali  
quādo p̄senserit. Aequissimū enim est, ut qui p̄ repub. imēsos la  
bores exhauserint, qui p̄ subditorū incolumitate multa, & domi  
& foris ppetrarint, aliqua tandem luce historiæ posteritati incla  
rescat. Quod quidē p̄ sapienter cōsiderauit, optime lector, qui tibi  
Fuxi Comitatus Annales illustri, & specioso eloquētiā lumine  
clarissimos, legēdos tradidit. Noluit enim ille tot, tāq; insignes  
uiros rerūq; gestarū gl̄ia clarissimos i tā insigni laborū suorū  
frustratione āplius uersari: sed fecit, & egregiè sanè, ut in oīm  
ora, sermones q; ueniret, et debita laude, gloriaq; fruerent. Quā  
quidē in re nō solū īmortali, & diuina p̄pemodū laude defūctos  
Fuxi Comites cumulat: sed maximā quoq; spē p̄scentibus, futu  
risq; addit, futurū tandem aliquē, qui res illorū p̄clārē gestas,  
nō parua industria cōpictat. Habet enim suos semp̄ precones  
solida illa, & excellēs in oī genere uirtus, nec pōt illaudata iter  
hoīes remanere. Tā egregios igī conatus, lector optime, & p̄ba  
re, & oī animi p̄p̄siōe iuuare debes: In tāta enim scribētiū mul  
titudine, q̄ i dies singlōs nō sine magna natura, i geniorūq; fa  
cūditate adauget, hic unus m̄hercule dignus est, qui tū ob rerū  
āplitudinē, tū ob stili elegatiā maxia apud oēs in genij, doctri  
næq; laude efflorescat. Opus i gitur i stud & rerū grauitate, &  
eloquētiā lumine clarissimū ita accipies, ut memineris grauissi  
mū esse nō solū iniquē auctore reprehendere: sed etiā illū debita  
laude spoliare. Vale Tolosæ. s. id. Augu. 1540.

Eiusdem Carmen ad lectorem in laudem operis.  
Et miraris opus latio sermone politum  
Qui prius, ut nosti, Gallica lingua fuit?  
Desine mirari: Res est tam lāta, grauisque,  
Debeat ut linguis scribier illa tribus.

JOANNES à PERERIO  
BERTRANDO HELIE S.

**N**on poterā non dolere uir undecūq; doctissime tuā litera  
turā quæ ita maxīa est, ut qui te norūt oēs iure affirmet  
te oīm disciplinarū sciētia præditū, haē tenus quasi abdiā, ac ue  
luti in tenebris delitescētē fuisse: quæ & si uerbo apud literatos  
inclaruerit, tamē multo plus mouent facta q̄ uerba. Iccirco ope  
re iam ī lucē emissō supra hoīs captū animi mei uires recreātur,  
cū uideā nomē tuū ex opere ingenij tui crescere: teq; in ea curam  
incubere, quæ tibi summā laudē & gloriā afferre ualeat. Cumq;  
tuū illud opus nō minus utilibus q̄ honestis ac necessarijs decora  
tū fuerit, nihil certe additū est quod ex animi mei sententia, non  
fuisset iunctum. Sed quid est quod tibi maiori fructui gloriæ  
q; esse pos̄it? aut quid ex oīb; rebus præclarius, aut prestatius  
tibi accidere potuit q̄ de comitibus Fuxi dominis tuis bene me  
reri, et eo q; gesta scribere? tu uero, q̄ tua fuit prudentia nō solū  
de ijs bene meritus es, sed etiā de qbuscūq; alijs q̄ eorū exēplo ad  
altissimū uirtutis gradū puenire poterūt. Ius illud diuinū subdi  
tos nos eē præpositis mādauit: ueq; subditos ingeniosissime tātū  
excedis, ut nō sis dignus uocari īfimo illo noīe, sed uere tātorū  
comitū pater, qui emiseris eos in uniuersum orbem nūq; moritu  
ros. Hac aut̄ fraternali potius beneuolētia īpulsus scribēda ad  
te putaui, q̄ quōd arbitrarer te cō mendatitijs literis meis egere.  
Scio enī te satis cō medatū tuis grauiſsimis uerbis, & sentetij  
nec me fugit oēm famā tui ingenij tua præsentia ac admiratio  
supari, nā etiā facies ingenij arguit fœlicissimū. Prege igitur  
(ut facis) tuū nomē īmortalitati cō medare cuius hoc nostrū col  
legiū Fuxēse, cuius etiam collega es, particeps: erit dabisq; ope  
ram, ut tuā reliquiæ lucubrations, in umbratili studio iamdiu  
conceptæ, breui prodeat. Vale Tolosæ, s. id. Augusti, 1540.

ERRATA HVIVS OPERIS.

Calstribonēses lege castribonēses. fo. 2. vicecomitū lege vicecomitū fo. eo. eius famulitio loco eius lege suo. fo. 8. eius mortem deie eius ea. pag. o stuage simus lege octo gesimus. fo. eo. adhērat. lege aderat. fo. 9. eius frātē lege suū fo. 10. ad eū lege ad se. ea p. æ gere. lege æ gre. fo. 16. eosq; lege eūq; fo. 19. iniussu lege iniussu. fo. 20. ei uita lege sibi uita. fo. 22. ad ipsijs lege ab. fo. 22. captiuisq; lege quos captiuis. fo. 24. scilicet lege siciliæ. fo. 25. siciliæ lege siciliæ. fo. eo. cōiunx unica lege cōiunx quæ. unica. fo. 29. eius saltē. lege ipsius saltē. fo. eo. iniussu eius lege iniussu. suo. eo. quū fuxēsis. l. quēcū fuxēset deme i eū quod sequit. fo. 31. in principio. fo. 33. quod incipit ad se lege quos ad se icōq; inter. uos lege icōq; fo. 34. quid enim pro qui enim. fo. 37. aduenissent lege uenissent fo. 41. mōtisquius lege mōtisquuo. fo. 42. celebra tibusq; lege celebritatibusq; fo. 47. Albertus lege Albretus. fo. 49. q; eū tali lege q; se tali fo. eo. suus naturalis lege eius naturalis fo. eo. ueno arci lege uero arci. fo. 50. palū lege palū. fo. 51. blāchæ lege blancæ. fo. 57. excusſit, ū flāma lege excusſit, rā flāma. fo. eo. Ccellarij lege cancellarij fo. 59. debite lege debile. fo. 61. quaterdecies lege quatuordecies fo. 64. & alij ubi inueniēris. at totū lege et totū fo. 68. blanchæ lege blācæ. fo. 70. ubi tandem eos lege quos tandem fo. 71. spēdidū lege spēlidū. fo. 80. pū scipit lege suscepit. fo. 71. disciplinis lege disciplinis. fo. eo. nūq; lege nūq; fo. 93. hercules legēdū alphōsus. fo. 87. quod su lege. q; usui. fo. 89. sexqui millesimū lege sesqui millesimū. fo. 82. sequēbatur lege sequebatur. fo. 94. infornia lege infortunia. fo. 101. eneque lege enecus. fo. 103. sarracenos lege saracenos. fo. eodem

Index Alphab: tarius.

I N D E X	E O R V M,	Adhortatio Raymundi Rogerij
Qu e hoc opere cōtinētur, & mar-	ginibus adscripta sunt.	ad Christianos milites fo.16
A		Almericus hæreticus fo.17
Ntheus ab Hercule supera-	tus.	Arx mommoya. fo.20.
Alberij pagi stagna miræ naturæ	fo.1.	Arnoldus ab hispania Coserani ui-
Aurigeræ Pamensis fluvius ab au-	ro gerēde cognominatus	cecomes fo.25
Aturrus	fo.3.	Abidiramus fo.27
Armeniaci ab armenijs dicti	fo.4.	Athinus saracenorum rex. fo.27
Alexia.	fo.eodem	Alexandria fo.106
Antiquissimus Fuxensium christia-	ni nominis cultus.	Andonensis fo.36
Arnoldus Carcassone comes	fo.7	Armeniacus capitul. fo.44
Amplani facelli donatio.	fo.7	Armeniacus à Gastone iterum ca-
Armorum usus à Rogerio inter-	fo.8	Armeniacus Franciæ Conestabilis
dictus.	fo.eodem	fo.60
Aladaxia rogerij uxor	fo.eodem	Albreti insignia fo.50
Amplani facelli donatio diuo Vo-	lusiano facta.	Armeniacus capitul fo.72
Annus regnante Iesu propheta in-	fo.eodem	Alenconius dux Armeniaci affi-
scriptus.	fo.10	nis fo.78
Arcenda Rogerij uxor	fo.11	Ars impressoria fo.81
Arx Comitis turris autē abbatis		Anna. fo.88
est domicilium	fo.13	Arcis maseriensis incēdiū fo.91
Arx quā uulgo passum labarre di-	fo.14.	Appamiešū ī dominū fides. fo.96
cunt.		Anna Henrici soror fo.105
B		Armeniaci senescallos fo.106
Rixia à Gastone capiſ	fo.92	
Busitide hercules uicit.	fo.1	
Balnea lapetana.	fo.7	

B

Index

Baliria,	fo. 4	Bellum ad Papiam gestū.	fo. 99
Bebrius uicus	fo. 6	Boschum	fo. 106
Bolbonea sylua.	fo. 8	Blanca regina Theobaldo campano	
Beatrix Biterensis Bernardi uxor.	nupsit		fo. 104
	fo. 9		C
Bergomum capitulatur	fo. 93	Olunna herculis	fo. 1.
Boemundi Raymundiq; Tolosatis		Celtiberi cur dicti	fo. 2
dissidium	fo. 11	Castellum pendens	fo. 7
Brunixendis rogerij bernardi con		Cecilia Rogerij uxor.	fo. 14.
iunx.	fo. 18	Cyprus à Raymundo rogerio de	
Brunixendis Rogerij uxor.	fo. 24	populatur.	fo. 16
Blaca divi Ludouici mater	fo. 29	Carolus martellus	fo. 27
Bardodacares & giptirex	fo. 26	Cōstātia, Leuiensis uxor	fo. 29
Bernensium origo	fo. eodem.	Castillio farfanensis	fo. 58
Bernenses liberi	fo. 28	Carolus Albretus Franciæ conesta	
Bigorra marsanūq; bearni domi	bilis		fo. 59
nio accessere	fo. 29	Candallæ & Capdolatæ familiæ	
Blanca	fo. 35	origo.	fo. 55.
Bellum tornacense	fo. eodem	Caloiānes Biçantinus imperator	
Benedictus duodecimus pontifex			fo. 67
maximus	fo. 54.	Collegium fuxi.	fo. 68
Bernēses ad mespledā occisi	fo. 71	Conuenarum origo.	fo. 70
Blaya	fo. 75	Comes Doruallus Albreti filius	
Baiona.	fo. 76		fo. 74
Bernardus bernensis fuxensis no-		Capdolati acquistatio	fo. 81
thus	fo. eodem	Cardineus galerus à Sexto pontifi	
Bononia à Gastone capitulatur	fo. 91	ce Petro Fuxensi missus	fo. 85
Bertrandi a Rabonito responsum.		Candalli filia Hungariæ regina.	
	fo. 96		fo. 87.

*Aphabeterius.*

Catharina.	fo. 88	F	Vxensium origo	fo. 1
Candalli filia	fo. 88	F	Flumina que ex pyreneo in his	
Coronatio Iohäis Catharinæq; re		p	paniātendunt	fo. 4
gum nauarræ	fo. 98	F	Flumina que expyreneo in galliam	
Carolus borbonius	fo. 99	tendunt		fo. 3.
Carlota henrici et margaritære		Ferrū fuxense optimū		fo. 4
gum nauarre filia	fo. 103	Fuxæus Herculis nepos		fo. 6
Collegium nauarræ.	fo. 104	Euxenses a fuxeo		fo. 6
Caroli Nauarræ principis mors.		Fontis . fredelasij oppidum iuxta		
D	fo. 108	appamiam		fo. 11
<b>D</b> iuis Volusianus ab alarico		Fredelasij oppidi donatio à Rogerio		
occisus	fo. 7	rio abbati facta		fo. 13
Diui Volusiani træstatio	fo. 12.	Fidelitas regi Ludouico à norman		
Donatio diuo uolusiano facta	f. 14	mæ duce prestita.		fo. 15
Donefanum	fo. 17	Francia lex.		fo. 28
Diuis Dominicus	fo. eodem.	Fuxi Bearniq; unio.		fo. 30.
Dubiæ uictoria.	fo. 21	Fuxësis armeniaciq; singulare cer		
Diuis Ludouicus primus ex regi-		tamen		fo. 31
gibus tholosæ comes	fo. 23	Fidelitas à Rogerio bernardo regi		
Durfortensis	fo. 36	Ludouico primum prestita.		fo. 23
Dux ferrariensis Petrum Fuxen-		Fuxësis armeniaciq; fœdus		fo. 34
sem honorifice recepit	fo. 84	Ferrollius		fo. 44
E		Fuxi comes par franciae		fo. 81
<b>E</b> ximena secuda rogerij uxor.		Ferdinandi responsum.		fo. 89
	fo. 12	Fräscisci phœbi coronatio		fo. 90
Eudo uisigothus	fo. 27.	Franciscus henricusq; reges fortis		
Eneus bigerro Nauarræ primus rex.	fo. 103	ter pugnarunt		fo. 100
F		<b>G</b>		
		Eryon cur triceps		fo. 1.
		Bij		

Index

- |                                    |                                  |                                   |               |
|------------------------------------|----------------------------------|-----------------------------------|---------------|
| Garunna                            | fo. 4                            | Spaniae regis uxor.               | fo. 83. & 91. |
| Gaberus                            | fo. eodem                        | Gothofredus basiliacus Episcopus  |               |
| Galatæ                             | fo. 6                            | Riuensis                          | fo. 84        |
| Galatæ hercules & galatæ filius    | Germana                          |                                   | fo. 88        |
|                                    | fo. eodem.                       | Gasto Fuxensis Dux Nemorsi.       |               |
| Guido luscianus rex Hierusalem.    |                                  |                                   | fo. 91.       |
|                                    | fo. 15                           | Gasto Fuxensis Galici exercitus   |               |
| Guillelmus leuensis Mirapiscensis  | Dux                              |                                   | fo. 92        |
| dominus                            | fo. 23                           | Gasto Heluetios deuicit           | fo. eodē      |
| Guillelmus moncadensis             | fo. 28                           | Gastonis Fuxensis mors            | fo. 94        |
| Gasto moncadensis Bearnī prin.     | Gasto mediolani sepultus         |                                   | fo. 95        |
| ceps.                              | fo. eodem                        | Galli ad Papiam occisi            | fo. 100       |
| Gastonis insignia                  | fo. 29                           | Galli ticinensi bello capti       | fo. eo.       |
| Gerunda.                           | fo. 32                           | Genua                             | fo. 106       |
| Gauardanum                         | fo. 36                           | Gasto bernensis Marthæ squibati   |               |
| Gastonis mors                      | fo. 37                           | filiæ maritus                     | fo. 25.       |
| Gastonis phœbi mors.               | fo. 38                           | H                                 |               |
| Gastonis phœbi ad rapistagnum ui   |                                  | Ierosolymitana expeditio,         |               |
| etoria.                            | fo. 50                           |                                   | fo. 10        |
| Guillelmorum moneta Appamiae       | Heliopolis nunc damiata appella- |                                   |               |
| cussa                              | fo. 62 tur                       |                                   | fo. 24        |
| Gasto uasconiae gubernator         | fo. 72                           | Helionora Gastonis coiunx         | fo. 35        |
| Gasto maulissone cœpit             | fo. 73                           | Henricus rex egregio facto in lis |               |
| Guyces arx prope Baionā            | fo. 74                           | bertatē se uendicat               | fo. 100       |
| Garicum                            | fo. 79                           | Henricus Lautrecus                | fo. 106       |
| Gastonis mors                      | fo. 81                           | Heluetij ad melignanum à franci-  |               |
| Gastonis Fuxensis Viennæ principis | fo. rege superati.               |                                   | fo. eodem     |
| mors                               | fo. 82                           | Helias Petragorius comes.         | fo. 29        |
| Germana fuxensis Ferdinandi Hi     |                                  | I                                 |               |

Alphabētarius.

<b>I</b> Berus	fo. 4.	Leonora innupta moritur	fo. 88
<b>I</b> oannes à regerto Appamæ Of ficialis ac montis gaudij facista.	fo. 9.	Iauellanetus	fo. 97
	fo. 12.	Iauellaneti mors	fo. eodē
	fo. 12.	Laurcci quærimoniae de aduentu	
Iohanna Gastonis coniunx.	fo. 32	caroli in Italiām	fo. 107
Iaquæ beluacenses	fo. 38	Lautreci mors	fo. 108
Inter Gastonem & biturigem pax inita	fo. 50		M
Ioannes Comes tres uxores habuit	fo. 60	M Edoci à medis	fo. 6
Ioannes fuxi Comes linguae occisi tane gubernator.	fo. 62	Monita patris erga filium	
Ioannes Fuxensis mors	fo. 83	Mors Rogerij	fo. 8
Iacobi Fuxensis mors	fo. 86.	Montis gaudij sacellum	fo. 12
Ioanna Fuxensis Armeniaci uxor.	fo. 87.	Mors Rogerij	fo. eodem
Ioannes bentiulus	fo. 91	Nors Rogerij	fo. 13
Ioannes Fuxensis cum copijs Aspa miam uenit	fo. 95	Mors Rogerij	fo. 15.
Ioannis & Catharinæ Nauarræ re- gum mors.	fo. 98	Mirapiscensis castri uenditio comu- ti Fuxensi facta	fo. 17
		Mors Raymondi rogerij	fo. 18
		Murellum	fo. 19
		Mors regis Aragoniae ad Murel- lum	fo. 20
<b>I</b>		Mors Simonis mōfortensis	fo. 22
<b>I</b> Auracensis arx,	fo. 9	Mors Raymondi.	fo. eodem.
<b>I</b> autrecum	fo. 37	Mors Rogerij bernardi	fo. 23.
Lanamesanum	fo. eodem.	Mors Rogerij	fo. 25
Iaunacum	fo. 44.	Mengarda Rogerij Bernardi uxor	
Lestoria	fo. 78		fo. eodem.
Leonoracoronatur	fo. 81	Mors Philippi regis.	fo. 32
Leonoræ mors	fo. 81	Mors Gastonis thœbi filij.	fo. 40
		Bij	

Index

- |                                         |          |                                    |            |
|-----------------------------------------|----------|------------------------------------|------------|
| Mors Gastonis phœbi                     | fo.51    | composuit                          | folio.102. |
| Mors Iobbanij                           | fo.57    | Mengarde carcassonensis ac roge    |            |
| Mors Matthæi comitis                    | fo.58    | rj dissidium                       | folio.11.  |
| Mors Archimbaldi                        | fo.65    | <b>N</b> Oguera                    | fo.4.      |
| Mors Petri Fuxensis Cardinalis.         | fo.53    | Næniæ hortesianorū.                |            |
|                                         | fo.69    | Nauarri & gastonis colloquium      |            |
| Malleo, ramafortensis, arinhacusq;      |          |                                    | folio.73.  |
| equites aurati                          | fo.76    | Narbone Vicecomitatus & agri ca    |            |
| Mors Petri lautreci                     | fo.80    | ptaibusij emptio                   | fo.74.     |
| Magdalena Gastonis uxor                 | fo.82    | Nauarræ regnū fuxensi domui ob     |            |
| Maria ludouici duodecimi soror Io uenit |          |                                    | fo.81.     |
| annis Fuxensis uxor fuit                | fo.83    |                                    |            |
| Mirapiscense oppidum à Gastone          |          | <b>O</b> Ratio Bernardi Comitis.   |            |
| phœbo combustū                          | fo.45.   |                                    | fo.9       |
| Maria Fuxensis, marchionis Mon-         |          | Oratio rogerij bernardifo          | .31.       |
| ferratensis uxor                        | fo.86    | Oratio gastonis                    | fo.35.     |
| Maria Fuxensis salutiarum marchio       |          | Oratio iobbanij                    | fo.52.     |
| ni nupsit.                              | fo.87    | Oratio qua iobbanio respondetur    |            |
| Margarita Fuxensis britanniae du-       |          |                                    | fo.52.     |
| cis coniunx.                            | fo.eodem | Oratio petri fuxensis              | fo.67.     |
| Margaritæ fuxensis mors                 | fo.eo.   | Opiparū gastonis Conuiuum.         | fo.        |
| Mors Francisci phœbi                    | fo.90    | lio.                               | 80.        |
| Mariæ gastonis matris mors              | f.91.    | Oratio petri fuxensis cardinalis   |            |
| Maseriæ à Ioanne fuxensi capiu-         |          |                                    | fo.88      |
| tur.                                    | fo.95.   | Oratio Gastonis Nemorsi ducis.     |            |
| Margaritæ in hispaniæ profectio         |          |                                    | fo.93      |
|                                         | fo.101.  |                                    |            |
| Margaritæ oratio                        | fo.eodem | <b>P</b> Yrenei montis descriptio. |            |
| Margarita Nauarræ reginalibros          |          |                                    | fo.2.      |

Alphabetarius.

- Pyrenei galliā uersus populi fo. 2 Petrus Cardinalis optimus pacis  
Pyrenei populi Hispaniā uersus. compositor fo. eodē.  
folio. 2. Petri fuxēsis Cardi. mors. fo. 86  
Pyrenei romanorum iugum mini- Paschalis à furno Episcopus fo. 96  
me perulerunt fo. 2. Primum Nauarræ bellum. fo. 98  
Pyrene bebricis filia ab Hercule cō Papia à Lautreco capitut. fo. 107  
pressa fo. 5 q  
Pyrene à feris dilaniata fo. eodē Vorundam pagorum dona  
Pyrenei montes à pyrene brebricis Q tio diuo Volusiano facta.  
filia dicti fo. eodem fo. 9  
Præfectus domui Rogerij nimia li Quorundam abbatum societas dor  
centia corruptus fo. 7. minij cum Rogerio facta fo. 14  
Petrus Rogerij filius Gratiensis ab Quatuor ex Fuxensi domo uno eo  
bas fo. 8 demq; tempore Reginæ fuerunt.  
Philippa Raymundi Rogerij uxor R. fo. 88  
Pastorelli fo. 15 R Vbricatus fo. 4.  
Primi Bernensium domini occisi. fo. 25 Rogerius Carcassone comes  
fo. 10  
Petrus Fuxensis legatus à latere. fo. 18 Rogerius secūdus fuxi comes f. 10  
fo. 66 Raymūdus tholosas gothifreusq;  
Petri Fuxensis Cardinalis testamē de hierosolīe regno cātēderūt f. 11  
tum fo. 69 Rauatenfis arx fo. 18  
Petrus fuxensis sub phelino sandeo Rogerius bernardus symoni ad le  
doctor fo. 84 signianum occurrit fo. 20  
Petrus à Paulo Romano pontifice Raymundus tholosæ comes christie  
cardinalis designatur. fo. eodē nismo restitutus fo. 22  
Petrus Cardinalis à Romanis ho- Rogerius bernardus hæresim abiua  
noretus. fo. 85 rat. fo. 23

Index

Rogerius seu Rodserius in syriam	Tichius vulgo lo bregatus dicitur		
proficiscitur	fo. 24	fo. 4	
Rogerius Bernardus aquitaniæ gu bernator	Tarasconis foramen	fo. 5	
Rauatensis domus	fo. 32	Testamentum Rogerij	fo. 8
Rupifortensis familia	fo. 35	Træslatio diui Anthoni	fo. 11
Rodigus uillandraus	fo. 36	Turci Raymundiq; Rogerij singu lare certamen.	fo. 16
Raymirus nothus primus Aragonū rex.	fo. 72	Tartasium	fo. 37
	fo. 104	Tolosæ suburbia à Gastone phœbo combusta	fo. 45
<b>S</b> Icoris	fo. 4	Tēpla arcesq; à Gastone phœbo ex tructe	
Sauartesij uigueria	fo. 8	fo. 50	
Stephana Rogerij uxor	fo. 12	Tartasium	fo. 71
Societas dominij quam pariagiū uo cant inter Rogerium & abbate Ap	Tallebotus	fo. 76	
pamiæ facta	fo. 13	Talleboti mors	fo. 77.
Saladinus sultanus	fo. 15	Tugetum.	fo. 61
Sclarimunda Raymondi rogerij fo lia Iacobo Maioricæ regi nupsit	V		
	fo. 17	Vascoes hispaniæ populi f. 2	
		Volusianib. cillus in arborē	
	fo. 17	coaduit	fo. 7.
Sancti Seuerini oppidum	fo. 17	Vaccæ oppidum	fo. 26
Sal Cardonensis	fo. 18	Vascoes bellicosissimi	fo. 28
Sancius gassias Dastensis uiceco mes	Villemuri uicecomitatus alteq; ripe		
	fo. 74	emptio	fo. 63
Secundum Nauarræ bellum	fo. 98	Veneti à Ludouico fusi superatiq;	
Symonis Monfortensis frater à ro gerio bernardo occisus.	fo. 20	Ysabella Rohan coniux.	fo. 91
<b>T</b> Aburi montis stagnum	fo. 5	Viracha garſiæ regis uxor	fo. 123
		Ysabella Rohan coniux.	fo. eodē
		F I N I S	

BERTRANDI  
HÆLIAE, PAMIENSIS,  
historia Fuxensium comitum. Liber Primus.



Vxenses, quos cæsar flustates appellat, ab hercule prodisse memorantur, qui per agrata libya, Antheo superato, Gerioneq; in Iberia occiso, per pyræna iuga in galliam cæticam peruenit. Cuius rei originem, quantum ex uarijs si deg; dignis authoribus compertū habeo paulo altius repetendam existimau, ne antiquissima rerum series quasi nube obliuionis inuoluta, profundisq; immersa tenebris tandem uel inuita traheretur. Siquidem multa memoratu digna de sa uetustatis caligine obiecta iacent, que si extremo, ut par est, labore perquirerentur: haud sanè tot res totq; rerum progressus ignorarentur. Scio tamen plerosq; fidei parum antiquitati habituros, nobisq; plurimum detracturos, quod huic genti summam atq; hactenus incognitam originem dederimus. quos equidē ualde oratos uelim, ne tam scripta nostra pensent: quam authores ex quibus illa ipsa eruiimus. Quod si nec id quidem, saltem animo cogitent, Num clarissima, planeq; candida Fuxensium domus tanto sit digna preconio, ut herculem sui authorem generis mereatur habere. Cum Romulida ad martem, Galli uero ad ditem, alijq; ad alios, quos antiquitas ob ingentia preclaraque facinorā in deorum numerum retulit, suum genus impudenter referant. Utigitur prima ini Fuxensiū tia ipsamq; originem teneamus: sciendum est herculem, eum qui co origo. rinthius fuit, Ex antlatis aliquot laboribus quos euristei iussu obie

## Historiae Fuxensium Comitum.

Antheus  
ab Hercu-  
le super-  
atus.

Busyridē  
Hercules  
uicit.

Columnæ  
Herculis.

Geryon  
cartri-  
ceps.

sat: Alijs deinde multo muoris negocij se accinxisse. Itaq; ut gery-  
onis bunes raperet, atq; ad euristheū regē subinde adduceret, inge-  
tem cretæ insulæ coægit exercitum. moxq; ex ea in libyam soluēs:  
Antheum primo mauris rūm fortissimū athletā, corporis uī ac pa-  
lestra insignē, Vlnarum cōplexu in aera sublatū, ne parens tellus ei  
uires adderet, singulare certamine uicit. Tū genamq; eius coniugē  
cōpressit: ex quo cōgressu scyphax genitus est, Diodori pater eius  
qui cum maxima parte copiarū ab Hercule relicta bonam libye par-  
tem in ditionem redegit. Dein antheo superato, Hercules nō nullas  
libye oras, que a itea ob ferarū multitudinem, impiorūq; hominum  
crudelitatem immates incultæq; fuerant, adeò pacatas reddidit: ut  
perexiguō tēporis spacio noxijs de medio sublatis, maximo bono  
fruerentur. Mox in ægyptū transiens: busyridi hospitū cēde madē  
ti bellum infert. Quem etiam maxima uī, maximisq; conatibus op-  
pressum, breui tempore deuicit. Tū deinde per agrata libya, feris,  
monstrisq; superatis, ipse ad oceanum uenit: ubi duas ab utraq; con-  
tinentis parte columnas, Ad Gades, utue alijs placet, ad calpen aby-  
lenq; promōtoria, quæ sitæ gloriæ, rerumq; à se gestarum monumē-  
tū cōstituit. Inde in Iberiā transiens, Chrysaurum expugnat diui-  
tijs regniq; opulētia præclarum, hunc poætæ Geryonem appellat,  
quem tricipitē ter geminūq; fuisse ideo fingunt, q; tres filios co rpo-  
ris animiq; uiribus pares haberet: quoru cuiq; suis esset exercitus.  
Quidam tres fuisse fratres memorant, tanta animorum concordia  
ut una anima tribus corporibus habitare crederetur. Occiso igitur  
Geryone, eiusq; bobus per uim abductis, Hercules cum excercitu:  
Pyreneum montem cōscendit, ut inde in Galliam: ac subinde in  
Italiā ei iter esset. Qui mons, quoniam ex omnibus totius orbis fe-  
racissimus altissimusq; habetur, hoc loco prius describendus uide-  
tur, quam de Herculis gestis, quæ ibi confecit, quicq; attin gamus.

Igitur montes Pyrenæi ut clarissimi habent autores, magnitudine Pyrenæi  
 longitudineq; longè alios excellunt. Protendunturq; ab interno ma  
 ri gallico propé Narbonam ubi templum seu portus ueneris est, ad mōtis de  
 oceanum usq;, ab ortu solis cætas, qui galli uocantur, cccasū uero  
 Iberos habent: Atq; cætiberos ex utraq; gente factos. Galliam ab  
 Hispania naturali limite disternant, Tribusq; ferme stadiorum  
 milibus latitudine patent, Longitudo uero sexcenta passuum millia  
 eoq; amplius efficit. In his frequentes sunt sylue, quidam uero nu  
 di cernuntur, Arboribus omni ex parte carètes, uaria oblectabiliq;  
 coloris specie, ut id decoris naturam consilio addidisse facile cre  
 das. Quibusdam eorum iugis perpetuae sunt niues: propemodumq;  
 celo immista. Qui summa iuga excelsioraq; loca incolunt, barba  
 rum incultumq; hominum genus est, nullis ferè legibus obnoxium:  
 perphas perq; nephias, ut nos ipsi aliquando experti sumus, omnia  
 tentans. Armis assuetū: suoq; more uiuens. Ibi innumera oppida, ui  
 ci: Castellaq; cernuntur: hominū multitudine frequentia, quibus ad ui  
 etum ferè necessaria ( preter uinū quo d etiā culeis pice illitis illuc  
 frequenter importatur) terra illa, tametsi dura saxosaq;, affatim sup  
 pediat. Ad radices uero pyrenei frequetiores multo sunt icolæ, pla  
 no scilicet loco ac cōuallibus imis de mōtiū asperitate aliquid remit  
 tentibus, adeò ut intrepidè affirmare ausim, nequaquam alios totius  
 orbis mōtes, tanta incolarū multitudine: tantaq; omniū rerum huber  
 tate potiri. nulla scilicet eorum parte cultoribus destituta, ipsaq; tel  
 lure his omnia ex se se ministrante. Porro qua parte Galliam spe  
 citat pyrenæ, hos habet populos. Alectenses, Saltuenses, Donefaz  
 nos, Andorranos, iugo montis haud procul ab Hispania sitos,  
 Pratenses, Fuxenses: quorum maxima precipuaq; est urbs Ap  
 pamia, Sontiates, Coccoates qui hodie Coserani dicuntur, Nebo  
 sanos, Staractenses, Gatunnos, Bigeriones, Tarbellos, Lurden

Historiae Euxenium comitum.

Balnea latana. ses, Lapetanos, Apud quos balnea perunctis aquis: suiq; natura pertepidis: mira sanandorum corporum ui, medio motis emanant, preter hos, etiā Bernenses, Marsanos, Tarusates, Gabardanos, Lanuscos, Conuenas, Armeniacos, Auscos. Aliosq; inuumeros. Quorum tamen omnium qui à Garunna flumine ad oceanum uersus tendunt, aquitani dicuntur. Qui uero ab eodem flumine ad meridiē uergunt, Cæltæ aut galli vocantur. Quia autem parte altè lateq; citeriorem Hispaniam prospicit, hæ sunt gentes, Perpiniani, Ruscinones, Emporij. Vetus Massiliensem colonia, Vrgellenses, Cæretani, Gerudenses, Vicenses, qui & Aquicaldenses dicuntur. Castribonenses, Ilerdenses, Barchinonenses, Roanensis, Paleacenses, Cardones, Essedi olim dicti, prouentu salis quem mōs sui natura producit, lōge ditiissimi. Tarragonenses qui & Aragones dicuntur: quorum primaria urbs est Cesaraugusta, Roncauallij apud quos Rollanus ille strenuus miles: alijq; Francie pares: iam olim decū Vascones busse feruntur. Vascones deinde, Cantabri, Iberi, Cætiberiq; robur hispaniæ, ex cætibus iberisq; simul sociatis nomen habentes, herediq; celsa pyrenes iuga uenatibus metientes, Atq; alij mult, quos singulos imprestiarum cōmemorare, parum admodum referte cur dicti. uidetur. Horum itaq; omnium corpora hyemis, aestus, famiq; patientissima habentur: Animiq; ad mortem parati, bellum quam pacem malentes. Ea etiā gens, maxime quæ galliā spectat, nunquam sub iugum romanorum uenere, soliq; ex omnibus Gallis, pyrenei Romano montis incolæ, romanorū uim atq; audaciam propulerunt. Tametsi rumiugā in hos, nec minus in alios aquitanos, publius Crassus iubente Cæminime pertulerūt sare olim exercitum ductarit. Proinde mediis pyrenei mons, nūc uirijs arboribus in maximā magnitudinem crescentibus siluescit, Nunc campos nudo latere boum laboribus pertentatos, longissimēq; protensos habet, frumenti segetisq; satis fæcundos, ubi fru-

ges pro loci natura optimè proueniunt: summis tamen iugis qui  
busdam locis etiam semina producuntur: atq; ibi latè patet, agro  
rum camporumq; planicies, adeò ut uix montis speciem ullam cer-  
nas, ni cum circum te uolueris, propinquioribus iugis sese osten-  
dentibus, caputq; in ecclum exerentibus. Eo etiam iumenta: ouiuq;  
greges: certo anni tempore ex imis locis pascendi gratia deducū-  
tur. E quibus deinde maximam lactis, casei, butyriq; utilitatem re-  
ferunt. Hic Gentiana, Cardinea, Saxifraga, aliæq; herbæ corpo-  
ri humano utilissimæ succrescent, ut his freti adiutiq; mōtani, me-  
dico rū pharmaca, antidotaq; facile s̄ernat. Ad hæc supremo mō-  
tis, qui taburus dicitur, iugo stagnū uisitetur, quo qui accedant ual-  
de terreatur, magnq; uersentur in periculo, fumus enim illinc  
densaq; caligo, uelut ex camino assidue exit, sulphureæq; nebulæ  
totum circū agunt locū. Audiunturq; uel uerti imperiosius. Debac-  
chates: furētesq; introrsum, uel quiddā aliud summum terrorē ūcu-  
tiens, ac subinde omnia turbans. Audiuitusq; nostra ætate multos  
ea loca inuisisse, propriusq; accessisse. Proinde ferunt miraculo ac-  
cidere, si in id lapis saxuum proiectatur, caliginem confessim par-  
te ex omni excitari. Atramq; nubem in altum efferri, quæ circum  
omnia nocte subito compleat. sonūq; ueluti tonitruū exaudiri, sub  
indeq; plurimum gradi nis circūquāq; quatenus lapidis iactus est,  
(uelut iratis diis aut potius demonibus, qui ea forte loca incolūt)  
summo cum impetu ac fragore decidere, adeò ut uulgo credatur,  
id stagnum unum aliquem ad inferos aditum esse. Ideoq; dæmo-  
nes cum in genti murmure confessim adesse, si quidquam in il-  
lud immittatur. Arbitrantes alicuius mortui spiritum in eorum re-  
giam mitti, illacq; uelle descendere. At hæc ut pro uanis refellenda  
existimo, ita adducor ut credā, sulphur bitumēne, quibus is mōs  
plurimum habundat, stagni aquæ permixtum huiusmodi caligine:

Taburi  
montis sta-  
gnum.

# Historia Fuxenium comitum.

Alberij  
pagi sta  
gna miræ  
naturæ.

nebulasq; patere. Fumiūq; inde exhalari, formidoloso sæpius horro  
re his qui proximè aderint. Sunt item ijsdem montibus in ora Fuxē  
si ad alberiū pagum, duo stagna modico distantia interuallo, quo  
rum alterū in alterū sese infundit, Vnum pisciū capax est, eius uide  
licet aquis eos placidè nutrientibus. At alterum, tametsi eadē cōstet  
aqua, eos omnino abhorret: introq; immisso haud diutius uiuere pa  
titur: Adeò illis inimicum est. Quæ res sanè non sine miraculo: uel  
potius mēdacio recitari uideretur, ni & hoc & illud de Taburi mō  
tis stagno, experientia multorum facile comprobari ualeat, Sunt  
enim plures nostra ætate qui id referat, sēq; sæpius expertos affir  
mēt, à quibus nos ipsi, perinde ut commemorauī, non semel tantum  
quæ expy accepimus: Ex his etiam mōtibus nobilissima ingētiāq; flumina pro  
rænco in deūt, inde in utrāq; Galliā propero cursu sese latè infundētia: Quo  
galliaten rū primus atax, suis curuibus ipsoq; ortu preceps, Tum deinde cum  
plaria attigit, molliter fluēs: atq; stanti similis uidetur. Cui uieinus  
est aurigera, omnium fluviorum quos pyrenæ producit nobilissi  
Aurigera  
Pamiensis  
fluvius ab  
auro ge  
rendo co  
gnomina  
tus.  
mus: ditissim isq; ab auro gerēdo cognominatus. quo neq; tagus au  
ri fer, neq; pactolus, Hermus, durius, padusue aureis arenis insi  
gnes, celebriores: nobiliore sq; existunt. Ex hoc enim ut nos ipsi sæ  
pius uidimus, pellucidi ex auro frustilli, crustulæ, arenæq; aureæ,  
persæpe ab incolis defodiūtur, ac dein secūdū Ripam fluminis for  
dibus elotis, Depurgatisq; omnibus ex crementis, ipsum aurum pu  
rum solūq; remanet: quod si in minutæ partes dispersum fuerit, ar  
gento uiuo in unū colligunt. Qui mos Fuxenibus, Pamensibusq;  
assiduus est. adeò ut ex eo questu plures alantur, Amplaq; interdū  
patrimonia parent, Hic fluvius turtures ingentes alit, haud quidem  
salmib; cedētes, ac etiā minutorū pisciculorū genus, alburnos,  
Alausas, Monopalmoq; Salmonulos. Hic postq; cāpos oppidaq; Fu  
xensis oræ alluit, in Garūnā fluum, duobus à Tholosa miliaribus

sese immittit, illum aucturus, hoc tantū ex augmēto, prēmij referēs  
 ut pulcherrimum no men amittat, subeatq; Garunnæ appellationem,  
 Cōtinuato igitur cū aurigera cursu, coniunctisq; aquis, Garunna  
 procedit, omniū qui ē pyreneo prodeunt fluviorum maximus, altis  
 simusq; qui per Tholosates perq; Aquitanos transiens, iunctis secum  
 alijs fluminibus in Burdigalam: mareq; oceanum dilabitur: Hic  
 lembis scafhisq; nauigabilis est, perq; eum mercatores frumenta, ui  
 na, aliaq; usui mortuū inūnecessaria frequenter important. Salmoni  
 bus, Flotis, Murenulis, Carpis, Tincis, Gobionibus, Barbis, alijsq;  
 id genus piscibus habundat. Sequitur amnis quem Tarbelli. aturrū  
 uocat, per bigerionum fines latē decurrens, Campos agrosq; ripis  
 superatis adeō interdum amplectens, ut uix ullis cōpagibus coherce  
 ri ualeat. Tandēq; in Baionā influens, suis equor oceanum adauget  
 aquis. Post hunc Gaberū sese exhibet, pyrenes utero prodiens tri  
 ceps tergeminusq; qui postq; lōgē latēq; seiūctis aquis spatiatus est,  
 Rapido cursu bernēsi agro i unū alueū, uelut foedere inito, cōuenit,  
 ac se tandem immittit in æquor oceanū. Hic cū alios varij generis pi  
 sces: tū etiā magnos turtures (quos nostri trutas appellāt) Salmones  
 q; habet optimos, nullis alijs bonitate cedētes. Hæc sunt i gitur ma  
 iora flumina qua ex pyreneo in Galliā decurrent, quibus innume  
 ri amnes: fluioliq; cōmiscetur parū digni relatu. Porro qua parte  
 mōtes pyrenei Hispaniæ adhérēt, ingentia etiā rapidissimāq; habet  
 flumia, quorū maximus nobilissimusq; est Iberus, in cātabris ad py  
 renei mōtis radices ortū habēs, haud procul oppido Iuliobrica naui  
 gibili cōmercio diues, octo fluijs i mare influēs. Graci uātersā  
 hispaniā ab eo Iberiā dicūt. Deinde no guera amēnissimus amnis ex  
 pyreneo prodit, perq; Paleacēsem orā trāfīs, haud lōgis itineribus  
 i Sicori dilabit. Post hūc baliria, ex andorrensi ora oriū habēs, per  
 Vrgellēsem, Castribonensemq; agrum: in Sicori etiam sese placidē

Garūna,

Aturrus:

Gaberū.

 Flumina  
 que ex py  
 reneo i hi  
 spaniā tē  
 dunt.
 

Iberus.

No guera.

Baliria.

Sicoris. immittit. Sicoris autem fama per celebris: nobilissimusq; post Iberū Hispaniæ citerioris fluuius. Ex cæretanis pyreneas gente oritur, Ilerdensemq; orā influit, ac deinde passibus æquis cum ibero amne (uelut fædere inito) sociatur. Nec tam à nobis silebitur amnis, quem Plinius rubricatum appellat, è pyreneis montibus ortum habet, qui posteaquam sinuoso flexu Ilergetes populos alluit, in mare tandem iuxta Barchinonam immittitur. Sequitur amnis quæ idem author Tichum uocat ab emporijs pyrænes populis: uetereq; phœnix censum gente prodiens, qui quo nunc nomine censeatur (Amnis enim antiquum uocabulum) haud quidem facile est dicere, ni hunc malis esse, quem incolæ (sicuti didiscimus) uulgo Lobregatum appellat. Imi pyrenei colles baccho, cerereq; habundant. Suntq; oīs generis frugum, supra quam credas, feracissimi, flumina habent personatia: per strepentesq; riuulos. Hic sylue omni amoenitate referte, hic fontium perennitates, hic prata semper uarentia, hic uariæ prealtæq; arbores. Umbrae fæcunditatiq; accommodæ, hic semper mitior aura, uentiq; nullis insaniëtibus flatibus acti, dulciter spirat, humanis corporibus nullatenus aduersi, quin si qui morbo laborates eō se conferant, citius liberantur, maximoq; ducis auræ fauore fruuntur. Preter hæc summa mōtis pyrenei bona, sunt etiā inibi astrorum metallorum fœlices dinitæ, ferrum enim optimū inest, presertim in ora Fuxensi, in uisceribus terre ab ditum, Reliquo totius orbis multo prestantius, ut ea de causa innumeræ sint sectaræ: fistulæq; ac subterranei meatus, bina passuum millia interdum protensi, assiduoq; ligonis usu introrsum excavati. Sunt item innumeræ Plumbi, Argenti, æris, auri, electriq; fodinae, nostra etiam memoria recens adiuuetæ, qua ex re (ut Diodorus ait) nomen montibus inditum est. Nempe cum pastores syluis, quæ ibi plurimæ sunt, ignem fortuito subiecissent, montana regio deflagrant.

Rubrica  
tus.

Tichius,  
uulgo Lo  
bregatus  
dicitur.

Ferrū Fu  
xenſe opti  
mum.

grauit. Vnde argēti puri riuuli effluxere. Quod deinde Phœnices mercatores uili rerum permutatione ab ignorātibus incolis emptū in Græciam Asiamq; ac cæteras nationes detulerunt, ingētes ex eo cōmercij genere opes contrahentes. Illosq; adeò quæstus cupidō mouit, ut cum satis superq; onustæ essent naues, argētumq; super esset, dimoto ab anchoris plumbo, eius loco argentum subderent. Quare Phœnices locupletati aliquot colonias in Iberiam miserūt. At incolæ re cōperta, cognitoq; deinde argēto, querendis metallis operā dederūt ingentiq; copia argēti reperta, amplissimū ex eo uectigal prodijt. Qui enim his montibus metalla scrutantur, Varijs sub terram multorū stadiorum cuniculis actis, tellureq; altè: latèq; effossa, plus quæstus maioremq; utilitatem percipiūt: q; qui his effodiendis apud atticos dant operā, Quippe hi sēpe opinione frustrā tur, illi uero ampliora spe percipiunt, soli bonitate, auri, argenti, aliorumq; metallorū glebas affatim suppeditante ut pote omni terra metallis plena. Auri tamē fodiñæ qua parte Galliam spectat pyreneus mons, nullæ quod sciam adhuc inuentæ sunt, inscitia forte negligentiæ hominum. Quas tamen etiam inesse argumento est, quod qui cætera metalla effodiūt, ærisq; uenas penitus scrutantur, auro sunt potissimum cōcolores. Quod etiam amnis ille, cuius pau loante meminimus, auri geræ facile indicat. quippe cum ē montibus pyrenæis demittatur, aureas uoluit arenas, trahitq; secum ē montibus pellucidas auri crustulas. nēq; credere par est, illā Pyrenæi partem quæ ad Iberiam pertinet, ubi innumeræ sunt argēti auriq; fodinæ, plus gratiæ: plusq; fauoris hac ipsa de qua loquor à natura consequutam. Cū idem sit montū tractus: eademq; telluris ac regionis utri usq; bonitas. Sed de his hactenus, nunc ad Herculem redeo. Hercules igitur consenso Pyrenæi montis iugo, in bebrycis eorū locorum regis aulam primum diuertit, à quo est perbenignè hono

## Historia Fuxensium comitum.

**Pyrenæ** rificetissimeq; ob uul gam de eo famam exceptus. Quū autem uī  
bebricisfi no epulisq; nimio plus esset oneratus, pyrenē regis filiam for ma  
lia ab her prestanti uirginē, data cōnubij fide cōprimit. At uero illa ex eo cō  
cule com cubitu grauida facta, simulq; uerita patris offensam, in antra se  
pressa. cebit. Vehementer dolēs quod in cōplexū Herculis uenisset, quodq;  
eo facto uirginitatē (quam illucusq; tam charē seruauerat) quasi de  
improviso amisiſſet. Denarrans etiā syluis opacis, ut alcydes pro  
missam cōnubij fidē impie feſelliſſet: utq; ob hāc rem ei pater mul  
tum iſensuſ eſſet. Quāobrē cū syluas antrāq; ſatis ſuperq; luftras  
Pyrenæ à ſet, luctu inediaq; cōfecta in feras incidit, quæ ea tendentē in cœlū  
feris dila manus, atq; (ut poēta inquit) hospitis arma uocantē confeſtim diri  
niata. puere. Postero autem die quū uictor Hercules ab hoste rediret, atq;  
ut promiſſis ſtaret ad amicam pyrenen per inuia atq; aspera mōtiū  
loca contēderet, illam in uia exanimē, ferisq; diſcriptā, forte offen  
dit, quam ut uidit, expalluit, moxq; in lachrymas prouectus Pyre  
nē ſepius uocat. Percuſſaq; mōtis cacumina Pyrenē etiā reboant.  
**Tarasco** Tūq; gemiſibus meroreq; multo oīa cōpletur. Furētiq; ſimilis Her  
nis fora culus huic illuc paſſim diſcurrebat, ingentē beluarū ſtrage edēs,  
filia dicti à paſtoribus igne. Quenam autē fuerit brebrycis regia, qua ue py  
renei montis parte ſita parum inter authores conſtat. Ego uero arbitror illā fuīſſe ſpelūca, quæ uulgo foramen Tarasconis apel  
nis fora latur, in ora Fuxensia uad procul à Tarasconis inſigni oppido ſitā,  
men. angusto admodū aditu, quo ſcalis admotis aſcēditur. Tū deinde in  
trogressis Amplæ latæq; aulae cōcamerato opere cōstructæ patet,

mirum præbētes spectaculum, ipsoq; aspectu horrorem incutientes,  
 Iturq; per eū locū imperplexè: satisq; difficulter, quina sensuē sta-  
 dia aut paulo amplius. Ultra uero progrederi uolentibus tantus incu-  
 titur horror, ut inde referre pedē subito cogātur. Sunt aut q ferat  
 ingens auri pondus illic iam ab hinc mille annos oculi, quod nul-  
 la (si credere phas est) hoīs opera foras extrahi ualeat. quodā uideli-  
 cet dæmone id sedulō obseruante, iuxtaq; illud semper stāte, euigilā-  
 teq; pro foribus. Corporaq; hoīm intus inuēta, quæ primo quidem  
 aspectu uiuere crederent: cæterū post manibus attractata solueren-  
 tur in cinerē. Eo loci inuisiōdi causa multi mortales ingrediuntur, à  
 quibus edocti huiusmodi scribere nō erubuimus. Subinde q; eo loci  
 Bebrix regiā haberet, alio ducimur argumēto, quippe uiculus haud  
 procul ab spelūca situs est. Cui Bebrio nomē, antiquū retinēs uoca-  
 bulū, atq; à regis noīe tale forte ab incolis postea inditū. Post hæc  
 autē Hercules corynthiorū more, Quorū ciuis erat, imitatus, cupi-  
 ensq; suū propagare genus, in ea pyrenei montis partē quæ nunc  
 ora Fuxēsis est, plurimos ex suo comitatu dimisit, qui duce fuxæo  
 eius nepote ea loca incoherent, pyrenēq; uelut deā uenerarent, eiq;  
 sacra solēni ritu quotannis facerent, ut eius memoria sempiterna fo-  
 ret, utq; eo pacto adēpta illi uirginitas cōpensaret. Quo uero ges-  
 illa, quæ Fuxensem oram primū incoluit nomine cēseret, haud qui-  
 dē in aperto est. Verū cōstat, Armænios, persas medosq; cū Hercu-  
 le fuisse in exercitu. Ideoq; coniectura ducimur, Armænios eam si-  
 bi oram delegisse, quæ Armeniacum uulgo dicitur, prope montes  
 pyræneos, sumpta ab incolis nomine clatura, Medocosq; insulanos,  
 Aquitanam gentem, à medis traxisse originem. Fuxenses uero  
 haud quidē à populis ut illi, sed à fuxeo nobilissimæ illustrissimæq;  
 fuxēsis familiæ authore denoīatos. Qui uero post hunc regnarint,  
 qu'ue ea tenue int loca, multis profecto sœculis seletur. Donec ad

Bebrius  
nicus.

Fuxæus  
Herculis  
nepos.

Armænia  
ci ab Ar-  
menijs di-  
cti.

Medoci à  
medis.  
Fuxēses à  
fuxeo:

## Historiæ Fuxentium Comitum.

id tempus uentum est, quo Arnoldus Carcassonæ comes, Herculis  
sera posteritas, intermortuum penè Fuxenjum nomen suscitauit.  
Quod ut sciatur, breuiter commemorare necesse est. Per uagatus  
Hercules Pyreneæ iuga, tandem in cælticam Galiam descendit, su  
blatoq; infando hospitum necandorum more: feraq; domita gente:  
**Alexia.** Alexiam olim insigne oppidum (nunc uiculus est) adito colle cōdi  
dit. Cum uero apud quendam celtarum regem, uirum quidem iusti  
**Galatæ.** tia preclarū, diuertisset, Galatæ am eius filiā connubio petit. Quæ  
tamen illi (et si alios hymenæos aliaq; connubia sæpius spreuerisset)  
et virtutem animi et prestantiam corporis admirata, facile de as  
**Galatæ** sensu patris annuit. Ex quo filiū genuit Galatem nomine, qui de  
inde his locis regnum paternum obtinuit: Atq; copijs in finitimas  
gentes eductis bello effecit: ut regnifines procul extenderet. ijq;  
**Herculis** populi à regis nomine galatæ (quos Cæsar Gallos appellat) exin  
de uocati sunt. Ex quo cū multi aliij tum etiam hi prōdiere, qui dein  
**et Galatæ** Carcassonensem oram suæ fecerunt ditionis. Quorum nomen for  
te uetus state cōsumptum: præclaraque facinora: perinde, ac si nulla  
edidissent, omnino interière. Vel quod illa, ut dixi, aboleuit anti  
quitas, quodue (si quid forte literis monumeti sive mandatū fuerat)  
id Gothi, Visigothi, Vuandali, alijsq; id genus homines, quū eas pre  
merent oras, ferro, incēdijsq; olim cōsumperint. Quæ quanquam  
extarent, haud tamen illa nunc recensenda putare, quum præcipiū  
sit institutum, res tantum Fuxenses: hæroumque Fuxenjum gesta:  
quoad breuius fieri poterit recensere. Aliorum uero nequaquam,  
ni quantum ad rem pertinere uidebitur. Quod haud prius faciendū  
uisum est, q; de diuo Volusiano, ut rerum sacrarum ipso operis aditu  
mentio fiat, quidquam attigerimus. Igitur sciendum est, diuum Vo  
lusianum quartū a Martino Turonensem episcopum, diuini uerbi  
in uulgo propalandi gratia, in eam oram uenisse, quæ tum ab Ar

rianis, Visigotisq; tenebatur. Quicq; bonam utriusq; Calliae partē,  
qua ad montes Pyreneos pertinet, ad ueram christi fidē traxisset,  
Fuxum ire contendit. Cæterum medio itinere, inter Appamiam ua-  
rillasq; ab Alarico Arrianorum duce cōprehēditur: cōprehēsoq;  
sine mora odio christiani nominis, euulgatiq; sacri dogmatis iniū-  
dia, caput amputari iubetur. quingētimo christianæ salutis anno.  
Vnde uigesimoq; post, eo loci ubi uitam finierat, forte fortuna: uel  
potius miraculo inuentus est, eruta ab inuenientis terra ubi conditus  
erat. Tum deinde Fuxum delatus, ac summa cū ueneratione in æde  
diuo Martino sacra repositus est. Sunt qui ferant, eo loci ubi inue-  
tus est, Bacillum, quem de more leuādi itineris gratia gestare sole-  
bat, quum eum in terram fixisset: in arborem coaluisse. quam nos  
ipsi secus viam sèpius uidimus. nullo fructu: eiusq; ramis latè pro-  
tensis. Quæcuiusmodi generis arbor sit, haud facile dignosci pot.  
Ex his itaq;, alijsq; permulti satis constat, Fuxenses ab hinc iā mil-  
le annos christianæ religione addictos, numenq; diuinum persanctè  
coaluisse. Quæ res illis in maximum decus: ornamētūq; cedere de-  
bet. Cum cernamus, alias innumeræ gètes, illis etiam uicinas post  
lōgissimā temporachristū uix recipisse. Sed de his hactenus, Reliqui  
est ut ad Fuxenses Comites (sicuti par est) iā iam accedamus. Prius  
tamen opere precium uidetur, de quibusdā Carcassonæ Comitibus  
unde illi taxerunt originem: quoq; habuerere parentes, & quidem  
obiter perrectare, quād ad eos sese conuertat filius. Igitur Arnol-  
dus Carcassonæ Comes, ex Arceda coniuge Rogeriū habuit, quæ  
infantem adhuc, uixq; dum nutricis uberibus abductum, uiris cū mā comès  
moribus: tum doctrina claris alendum præbuit, ut scilicet in geniū:  
uitamq; illius effingerent. Quorū quidem opera tandem effectum  
est, ut is in clarissimū: strenuissimumq; uirum euaserit. Huic itaq;  
in hunc modū aucto, parentes castellū, quod pendens uulgo dicuntur

Diuus uo-  
lusianus  
ab Alari-  
co occisus

Volusianæ  
Bacillus ē  
arborem  
coaluit.

Antiquis  
simus Fu-  
xēsiū chris-  
tiani no-  
minis cul-  
tus.

Arnoldus  
Carcasso

Castellū  
pendens;

## Historiae Fuxensium Comitum.

inter Amplanum Fuxumq; cōsistens, eo tum tēporis dederūt, quum annus christianæ salutis non ingentesimus septuagesimus quartus ageretur. Tumq; Amplani facelli donatio d'uo Volusiano ab eisdē facta est. Porro pater, quum iam senio confectus eset, neq; ualeret amplius comitatus negocijs supereesse, omnem illius curam filio de mandat. Eumq; è cubili tum demum placidē submonet: quum cum ui res omnino defecissent. Ne scilicet seſe luxui illecebrisq; dederet, quæ corpus animumq; molleme efficere: Dēq; rectæ rationis via ni um detorquere solent. Docetq; eorum sequenda uestigia, qui for tes, magnanimi, prudentes, modestijs semper in uita fuerunt. Sū morum uirorum exempla ob oculos proponens, planeq; common strans, quām prospere his successerit: quāmq; malè infelicitēq; il lis, qui spreta uirtute in ocio ac delicijs consenuerint. Adeo ut amplissima patrimonia paruo momento effunderet: efficeretq; ut eos i gnominiatantū, ingensq; dedecus maneret. Itaq; illum summope re hortatur, ut sapientum uirorum præcepta libenter audiat. Eorū q; pareat monitis. Quo pacto effecturum inquit, ut uitam illustrio rem redderet: optimiq; principis acquireret nomen. His itaq; accen sus iuuenis, rerum curam à patre demandatam impigrè suscipit. Datquæ sedulò operam, ne paternorum præceptorum ullo pacto contemptor habeatur. Quamobrem post paulūm mortuo patre Rogerius hoc primū agit, ut maturæ etatis: maiorisq; prudentiæ ui ri diligentur, quorum consilio autoritateque omnia negocia pera gat. Igitur unicū (quem iam pater in uita suorum consiliorum par ticipem habebat) rem omnem & publicam. & priuatam demandat. ei nimio plus fidens. At uero is nimia fretus licentia, præterquām quod ex amplissimis principis possessionibus ingens auri, argen tiq; pondus conflauerat, maximam etiam nummorum uim subditos indies dependere cogebat. Minutissima causans principis negotiis

Ampliani  
facelli do  
natio.

Monita  
patris er  
ga filium

Rogerius  
Carcasso  
næ comes

præfectus  
domui ro  
gerij ni  
mia licen  
tia corrū  
ptus.

Quiccirca coacceruatis hunc in modum opibus, summoq; dignitatis honore (præfectus enim domui erat) nimium elatus, in animum in duxit, principatum occupare. Quamobrem expectata die Rogerii uenationi ferarum intentum: nihilq; tale suspicantem: loco admodum sentibus opaco, stricto gladio a tergo adoritur. At ille (ut sæpe fit) uero in gyrum equo ictum preuidet, telumq;, quod icienda rū ferarū causa in manu habebat, subito in eū cōtorquet, haustoq; pectoro morte perfidū mulctat. Moxq; cadauer è terra sublatum: cruci (secus uiam) affigi iubet. ut omnibus de uita principis: dominiq; esset admonitioni, exemploq; illius alij discerent, quām flagitio sum improbumq; esset, suis dominis parare insidias, eorumq; uitam temerē appetere. Igitur ex eo tempore neminem habuit, quo perinde familiariter ueteretur. Quin ei in reliqua uita summa fuit cautio, ne unquam sine arbitris conueniretur. Edictoq; precepit, me ex eius famulitio quisquam arma ullenus circumferret. Credidit enim alios fore coniuratos conscientq; criminis, qui pertentatum facinus qua possent occasione perficerent. Qui uero huiusmodi essent, haud satis compertum habebat: ideo ab omnibus cauendum arbitrabatur, sic uitam sollicitus: meticulo susq; indies agebat. Porro is uxorem habuit Aladaxiam summo natam genere, ex qua tres uirilis stirpis liberos suscepit quibus, ne post eius morte ullorū retur inter eos hæreditatis dissensio, omne patrimonium diuisit, unicuiq; suam partem testato relinquens. Primo genito enim cui Raymundo nomen, Carcassum, Barchinonamq; insignem Citerionis Hispaniæ urbem, maioris ætatis fauore attribuit. Alteri uero Bernardo nomine atq; Aladaxiæ uxori Sauartesi uigueriam que ad Pyræeos monteis pertinet, nunc Fuxensis comitatus pars est. Fuxique arcem naturaloci munitissimam, eiq; adiacent tespagos, Coseranum insuper, ad radices Pyrenei vicecomitum,

Armorū  
usus à Ro-  
gerio in  
terdictus.

Aladaxia  
Rogerij  
uxor.

Testamen-  
tum roge-  
rij,

Sauartesi  
uigueria.

## Historia Fuxensiū Comitū.

Bolbonea  
sylua.

Dalmatianum, Poda guesium, Bolboneumq; nemus, inter aurigerā Lertium i; flumina latē patens, ac quicquid iuris in Voluestri agro obtinebat, testamento reliquit. Prætereaq; Castellum quod nūc uulgo collum Bernense dicitur. Erat enim arx edito loco sita, quam iā olim quædam fœmina Citerionis hispaniæ comes, ausu temerario dirui iussit. Haud tamen impune, siquidem Fuxensis oræ nobiles, in quos eorumq; pagos ualde sœuierat, collecta multitudine illā tota Gallia paruo negocio exegerunt. Coegeruntq; in Citerione Hispaniam turpē moliri fugam. Tertius uero (cui Petro nomen) Rogerij filius sacris initiatusest, Gratiensemq; abbatiam: atq; alia innumera sacerdotia: procurante patre obtinuit. At uero Rogerius anteq; hoc testamentum cōderet: suaq; liberis diuideret patrimonia: iam multa religioni impartitus fuerat. Diuī enim Volusiano, quem summo affectu colebat, Amplani facellum donauit, quū a iinus christianiæ salutis non ingentesimus atq; octuagesimus octauus agere tur. Quarto uero ac uigesimo post anno, eiusdem diuī sacr's cul tuiq; Sainhacum, Perlas, Sentiracum, Verdunū, Praelollas, Plani solas, Ferreriasq; Atq; haud multo post etiā Verneiollij decimas at tribuit. Deinde uero exactis aliquot annis fato functus est. Hactenus à nobis Carcassonensiū comitum facta est mentio. quod iniquū esse nō parū uideretur, illos i; ignorari: à quibus primi Fuxensiū comites traxiſſent originem. Ceterum post hac relinquuntur, ni eos cōmemorare ēre esse aliquando uisum fuerit.

Petrus ro  
gerij fili  
us Gratiē  
sis abbas.

Amplani  
sacelli  
donatio  
duo Vulu  
siano fa  
cta.

Mors Ro  
gerij.

Bernar  
dus pri  
mus fuxi  
comes.

**M**ortuo patre Bernardus eam bonorum partem, quam ille ut diximus ei testamento adscriperat, uocata secū matre accepit. Paulōq; post nobilissimæ nubis fœminæ (cui Beatrici no men)

De Bernardo primo Fuxensiū Comite.

men) ex Biterrensi familia Orta que primo quidem connubij anno ei filium peperit, cui Rogerio, sicuti auo, inditum est nomen. Quā uero Bernardus annum a geret ætatis suæ quadragesimum, Rebusq; gestis ac fortitudine bellica præclarus haberetur, à Ray mundo, huius nominis secundo, Tolosatum comite: eo demiq; Narbonæ duce. De gallorum procerum assensu primus Fuxenium comes creatur. Quumq; antea domini tantū titulo honestaretur, tum primum effectum est, ut ei clarior dignitatis gradus accederet. Quamobrem re diuina facta: solennibusq; de more peractis: Populo, proceribusq; qui illic frequentiores adherant, pro noua dignitate accepta, in hunc modum gratias ægit. Gratulor uobis patres amplissimi nobilissimiq; heroes, quod me hodie nihil tale merebent in sublimem dignitatis gradum extuleritis, qui ijs potissimum debetur, qui bonā rebus bellicis nauarint operam, quiue ali quod uirtutis specimē de se præbuerint. Quoru equidem neutrum in me agnoscō, Nēq; ideo qua ratione id mihi penitus ignauo, tam prono fauore tribuendum censueritis. Ni si fortè eō uos adduxerint maiorum nostrorum præclara facinora æternis digna monumentis, Aut nostrum sublime genus quod ab illo fortissimo hercule ducimus. Et quemadmodum ille uiuens etiam diuinos honores meruit, sic nos, tametsi nihil tale prestimus, quia tamen eius sumus posteritas, hoc honorificissimo dignitatis munere uobis digni quodāmodo uidemur. Quare quicquid tribuistis, hoc totum uestra est liberalitas, nō uirtutis præmiū, aut alicuius benē gestæ rei merces. Quo fit, ut mā ori sim uobis adstrictus uinculo. Taleq; de' itum contraxerim, quod nēq; ego: nēq; posteri mei: possint unquam dissoluere. Quis enim pro tantis beneficijs parem uobis refert gratiā? Verum id postquam minime datur, qcquid facultatis, quicquid uiriū, qcquid u'e opum in me erit unquam, id equidem

Beatrix  
Biterrensis  
Bernardi  
uxor.

Oratio  
Bernardi  
comitis.

## Historia Fuxensium Comitum.

Uobis summo affectu tribuo, acceptumq; fero. Tantumq; abest ut ingentium beneficiorum, suscep<sup>t</sup>e q; à uobis dignitatis immemor: ingratusq; esse uelim: ut eti mea omnia: uestra esse, priuatim publice q; profitear. Meq; uobis uitam nedum bona debere aſſidue attestar. Quem animum tunc ego apertius demonstrabo, quum nostra opera alicui uestrū usui fuerit. His dictis hæroes magna resq; nouum illi honorem gratulatum uenerunt. circumq; affusa plebs eum laetis acclamationibus exceptit atq; ei omnes (ueluti uno ore) bene precantur. Illumq; diem leti omnes celebrabant. Tumq; à Bernardo apparatis quam lautissime mensis, ad cœnā recipiuntur. Ac mox histrionibus, Mimiſ, catoribus, coraulisq; exhilarantur. Confestiniq; à mensa lucta, palestra, cursu, hastiludijs, alijsq; id genus certaminibus, uirtutis probandæ gratia, sese excercent.

Postero autem die hæroes magnatesq; preciosis donati munib

bus, in suam quisque orā abeunt. Dein Bernardus summa in deum

religionē præclarus, maiorumq; suorum haudquam degener,

diu Volusiano campum rotundum, cadiracum, ferreras, serense

facellū cum decimis, pagumq; sancti Ioannis (de virginibus uulgo

diſtū) atq; eius decimas dono dedit. Post hæc interiectis aliquot

diebus, literis nuncijsq; Bernardus certior fit, quam graues ini

micitiæ inter eius fratre Carcassonensem comitem, Raymundūq;

Tolosatem intercidissent, ob arcem Laurensem, quam hic uendi

cabat, aiebatq; (sibimācipi iure) fidelitatis iusurandum ab illo pre

stari debere. Ille uero per negabat, contendebatq; id quidem minime fieri oportere, quum ad eum integrō iure arx pertineret, il

lamq; sui maiores semper liberam possedissent. Tandem Bernardi

Fuxensis interuentu odia quieuerunt. Paxq; in hunc modum com

posita est, ut arcem Carcassonensis liberam perpetuo haberet, ac

præterea ob belli sumptus: erogataq; militibus stipendia (quos eum

Quorun  
dā pago  
rundona  
eo diuo  
uolusiano  
facta.

Lauracen  
sis arx.

habere aduersus Tolosatis vim oportuit) dena solidorum Molga  
rensum (Barchinonensis monetae) pugillum millia eidem exsolue  
rentur, si quid autem iniuriarum Carcassonensis a Tolosate acce  
pisset, itidem illi ex animo liberèq; cōdonaret, eoq; pacto alter in  
alterius gratiā redijt. Annus erat millesimus nonagesimus quartus,

Annus re  
gnate Ie  
su proph  
eta inscri  
ptus.

qui regnate propheta Ihesu inscribebatur in gallia, ob Philippi hu  
ius nominis primi gallorum regis anathema, quo Claromontensi  
concilio Urbanus pontifex eum cōcussederat. Igitur eo anno eodem  
concilio de expeditione in Hierosolymam ducenda constitutū est,  
Petro heremita &ymarioq; podiensi antistite authoribus. Itaq; sum  
ma totius belli Gothifredo bullioneo Lothoringiae duci, in gētis  
spiritus uiro demandatur, qui confessim gallorum principum ani  
mos (quos huic rei minime defuturos arbitrabatur) quibus potest  
modis sollicitat. Utq; etiam reliquos christiani nominis uiros ad id  
inducat: nihil reliqui facit. Quāmobrem Bernardum nouum comi  
tem huius rei per literas certiorē facit: eumq; orat ne huic rei tam  
iustæ piæq; deesse uelit. Quibus acceptis statī Fuxensis dat operā.  
ut oīa ad profectiōnē necessaria presto sint. Igit equos, arma, ui  
ros, pecunia, aliaq; bello opportūa subditis iperat. Atq; ex his oībus  
optima mitti: deferrīq; iubet. Tū demū cōparatis oībus, quā maxi  
mis pōt itineribus ad Gothifredū proficiuntur, apud quē alijs in  
numeri principes ex oībus fermē orbis partibus cōuenerant. Iijs  
præcipue, Eustathius, Balduinusq; Gothifredi fratres, Astarus  
tipemōtanus, Robertus Flādriæ comes, Ancelinus richemūdus apu  
lia rex, Hugo cognomento magnus Philippi gallorū regis frater  
uironāduorū comes, Guillelmus britaniæ rex, Robertus normāno  
rū dux guillelmi frater. Raymūdus tolosas Narbone dux, Bernar  
dus Fuxi comes, Guytardus normānus, Arpinus Bituricēsis, quē  
tantus ardor christiana religio incenderat, ut quū aliæ faculta

tes ei ad id bellum non suppeterent, Insignem Biturigum urbem  
 Philippo regi uendiderit. Stephanus item ualesius Carnotis comes,  
 Petrusq; heremita huius Author expeditionis, alijq; in numeri du-  
 ces: principesq; qui et rebus gestis: et generis claritate insigne-  
 erant. Ii omnes postquam conuenere, De re tam ardua: tateq; mo-  
 lis simul consultant. Quid scilicet imprimis agendum sit, quibus  
 itineribus insistendum, Quae agmina ductanda, Quae tormenta,  
 quas machinas bellicas, quaeue armorum genera deferre debeant.  
 Tumq; demum in turcos solymosq; laeti proficiscuntur. Quid uero  
 illic cœgerint, quas cœperint urbes, Quot oppida eruerint, quos  
 pagos, Quis villas incursionibus uastarint: incendijsq; consum-  
 pserint: haud quidem instituti nostri est referre. Ad rem igitur re-  
 deo. Bernardus ab expeditioe reuersus haud multo post morbo cor-  
 ripitur. Quumq; uis morbi indies augesceret, thoro decubans Ro-  
 gerium filium longo sermone adhortatur, ut uirtutem quam ma-  
 xime colat, fugiatq; uitia, utq; subditos in pace (quoad eius fieri  
 poterit) cotineat. Neq; comittat unquam, ut pro bono iustoq; prin-  
 cipe saeuissimi impijq; tyranni nomen assumat. Postq; paulū fato  
 functus est, Anno suæ etatis octogesimo quarto, administrati-  
 oñ: comitatus quarto ac quadragesimo.

## De Rogerio secundo Fuxi Comite.

Rogerius secundus Fuxi Co- **B**ernardo uita functo succedit Rogerius filius, quem (ut su-  
 pra commemorauimus) ex Beatrice coniuge suscep-  
 erat. Is optime indolis adolescens, formaq; prestanti fuit. Cui flava ex hu-  
 mero similisq; auro cœsaries pendebat, adeò ut ea res cum decenti  
 corporis modo, apud omnes gratiam facile conciliaret. Huic igi-  
 tur tam pulchro adolescenti, pulcherrima etiam nobilibusq; orta

parentibus scemina nubisit, cui Arcende nomen, Quæ deinde  
 filium peperit, quem pater de suo nomine Rogerium uoluit appelle-  
 lari. Huius patruus Raymundus Carcassonæ Comes, unicam  
 tantum filiam (cui Mengardæ nomen) moriens reliquerat. cui  
 Carcassonensis oræ aliorumq; bonorum, quæ olim patris fue-  
 rant, successio obtigit. At illi Rogerius longè aduersatur,  
 ad se ueluti masculum successionem iusto iure pertinere conten-  
 dens, illamq; excludens sexus pretextu, quod regem in bello  
 (quum usus fuerit) minime iuuare posset. Et qu nquam illi mas-  
 culus esset filius (cui Bernardo athoni nomen) In eum tamen ab ea  
 nihil transferri posse: cum etiam nihil haberet iuris optimo argu-  
 mento confirmabat. Quicobrem collectis copijs eam bello appetit,  
 breuiq; efficit: ut ora Carcassonensi superato Mengardæ exercitu  
 potiretur. Post paulum uero temporis Rogerius Mengardæ con-  
 sobrinæ suæ, eiusq; filio Bernardo athoni pulcherrimo iuueni, co-  
 rum lachrymis ac meroe permotus, qui quid in ea ora sui iuris  
 fecerat (Layraco arz ensioq; carcassi oppidis exceptis) liberè resti-  
 tuit. Ac præterea ex suis possessionibus (si quādo eum sine liberis  
 mori contingere) fontem fredelasium, oppidum sub arcem Pami  
 ensem positiū à fonte frigidissimo qui mediū oppidi locum tenebat  
 id nominis habens, cuius modo uix illa extant uestigia. Lordatense  
 insuper, Dunense, atq; Mirapiscense castella, ac quicquid honoris  
 à cōuenis coccus atibusq; debebatur, utro eisdem donauit. At uero  
 mutua uice Bernardus a tho Mengardæ filius, sub simili conditio-  
 ni æuentu, Carcassonæ comitatum: Biterrensemq; oram illi attri-  
 buit. Deinde uero Rogerius secū reputans. Quot galliæ duces, quot  
 nobiles, Quotq; christianorum millia annis superioribus in hostes  
 fidei profecta fuissent. Memor etiam paterni affectus, qui eo cum  
 alijs ducibus profectus fuerat, in animū induxit (ne ipse desidiæ

Arcenda  
 Rogerij  
 uxor.

Mengar  
 dæ carcas-  
 sonensis  
 ac Roge-  
 rij dissi-  
 dium.

Fōtis fre-  
 delasij op-  
 pidū iux-  
 ta Appa-  
 miam.

# Historiae Fuxensium Comitum.

Rogerij i  
syriæ pro  
fectio. damnari posset ) illorum sequi uestigia . Quamobrem comparato  
exercitu, accitisq; aliquot suæ gentis nobilibus, Antiochiam (quæ  
tum à christianis obsidebatur) magnis itineribus cõtendit. Vbi ma  
xime rem iuuit christianæ. Eaq; demū post longā obsidionē capta,  
Boemūdi de principatu uter scilicet in ea regnaret , inter Boemūdū Roberti  
Raymun Apuliae regis filiū, qui in ea capienda strenuissimā nauarat operā,  
diq; Tolo atq; Raymundū Tolosæ, Egidijq; comitē (cuius paulo ante memi  
satis dis nimus) dissensio orta est. Quū enim illi urbis imperiū ceteri oēs  
fidium. deferrent , hic solus uehementer reclamabat Rogerij Fuxensis fa  
uore imprimis sustentatus. At sèpius inter duces tentata est recon  
ciliatio , sed quum nihil proficerent. Neuterq; alteri cedere uellet,  
essit tandem Boemūdus, atq; imperiū Raymundo detulit. Sunt qui  
referant, par dißidiū inter hūc Raymūdum Tolosatem, atq; Go  
thifredum Bollio nēū, post Hierosolymitanæ urbis captionem, acci  
disse. ut pote quōd ille huic de omnīū consensu regi creato aliquan  
tum obſtiterit. sibi id honoris uendicans, quōd primus urbis muros  
ex mōte syon (qui à meridie urbi incubat) ubi ipse castra posuerat,  
cum Rogerio Fuxensi cōscendisset. quod an uerum sit, parū est in  
animo aliter scrutari. Tantū attestabor hoc ab ignobili, illud uero  
à doctissimo, summaeq; fidei authore accepisse. Interfuit igit Hie  
rosolymæ captioni Rogerius, quam christiani undequadragesimo  
obsidionis die ui tandem cepere, quum undecimtesimus supra mille  
simum christianæ salutis annus a geretur. Vbi tāta infidelium stra  
ges ædita fuit, ut innumeris urbis locis crurum tenus equi sanguine  
tingerentur ! Deinde post aliquot annos reuersus è Syria : ac  
Hierosolymana expeditione Rogerius , Hoc primum curauit ut  
Transla diui Anthonij caput, ac reliquiae (quæ ubi tū erant non satis reli  
tio diui gios habebantur) lesatum transferrentur. Quamobrem accersitis  
Anthonij nobilioribus: primoribusq; Fuxensis patriæ ipse depurgata primū

criminibus mente, nudoq; vertice, ossa intra clamydem exceptis,  
 exceptaq; (multa populi comitate ceterua) in ædem illi diuo sacram  
 (celebre religiosorum cenobium) uenerabundus detulit. Vbi multe  
 æduntur quotidie miracula. Adeo ut si quis diui ossa tangens, aut  
 per numen illius iurans fidem fefellerit (qui modus finiendarum let-  
 tium creber est, quum desunt probationes) haud multo post pena  
 tardabit. Quin uel cum ignis sacer (quem focum Anthonij vulgo  
 appellant) corripiet, uel aliam corporis bonorum uiae iacturam ante  
 exactum annum procul dubio sentiet. Diuino scilicet numine sic  
 periuria ulciscete. Post hæc autem interiectis aliquot diebus, quum  
 diui Volusiani corpus eò loci ubi supradiximus iaceret, neq; satis  
 reverenter coleretur, eum Rogerius illinc eximere aliog; transferre  
 instituit. Itaq; quum annus undecimus supra undecies centesimum Diui Vo-  
 ab ortu christi a geretur, eo iubente, innumeris proceribus ac flam- lusiani  
 nibus exhibitis, in primisq; Amellio Tolosatum episcopo Raymун  
 doq; Barbastensi, ignobilisq; plebis numerosa multitudine, sacram træfatio-  
 Volusiani corpus in celeberrimum montis gaudijs Sacellum trans Montis  
 fertur. Id iam pridem Carolus magnus, orbis Imperator atq; gal gaudijs sa-  
 lie rex: ædito colle (haud procul ab oppido Fuxensi) in honorem cellum.  
 virginis Mariæ cōstrui iusserat. ubi innumera æduntur miracula,  
 quo etiam frequens hominum multitudo uota redditura quotannis  
 confluit. Neq; est (quod sciām) in Gallia religiosior ædes. quam  
 Ioánnes à Regerto uir sanè egregius, doctissimusq; illius archi Ioánnes &  
 flamen, magnis redditibus auxit, sexq; collegis, qui inibi quotidie Regerto  
 sacris operarentur, diuinoq; inseruient cultui, decorauit. Igitur Appamia  
 locato supra maximam templi aram Volusiani corpore, mira officialis  
 sanctorum corporum uis manifestè apparuit. Quippe utroq; ac montis  
 lumine captus, eiusdem diui apud Deum optimum maximum gaudijs sa-  
 interuentu, uisum repente recuperauit. Paralyti o & torpescēti criste.

## Historiae Fuxensium Comitum.

corporis habitudo restituta est. Maniaci uero ac dæmonibus obses-  
si (qui illic plures aderant) sine mora liberati sunt. Mox autem quum  
sacra celebrasset, solennesque peragisset cæremonias, ex eo loco  
idem diu corpus intra Fuxi oppidū deferunt. Inquit nouatum aede-  
diuo Nazario sacra reponunt. ubi nunc per sancte ac religiose co-  
lit. Qui Rogerius atque Arcenda eius coniux ut eius cultus auctior  
ficeret, utque ibi honorificentius haberetur, Garratensem pagum:  
ampliatus aliquot hortulos donauerunt. Pauloque post morbo corre-  
ptus Rogerius infata concessit, quum nonum ac quadragesimum  
suæ ætatis, Administrati uero Comitatus decimū quintum annum  
exegisset.

Mors Ro-  
gerij.

De altero Rogerio, tertio Fuxi Comite.

**M**ortuo Rogerio succedit eiusdem nominis filius, quem  
ex Arcenda coniuge (ut paulo ante diximus) suscepserat.  
Vultu quidem liberali: atque ingenio ad omnia prompto. Quem autem  
iuuenis admodum esset, neque regendo comitatui satis idoneus uide-  
retur, eius propinquiori (donec adoleuisset) rerum cura demandata  
est. quod iam à patre priusquam moreretur præceptum: constitu-  
tumque fuisse quidam memorant. At uero is quum uigesimum ætatis  
annum attingeret, susceptis comitatus habenis, per se omnia cœpit  
agere. Tumque procerum ac consanguineorum suorum: consilioque:  
Stephanam summo natam genere fœminam, uxorem duxit. quæ  
dotis nomine marchias (sic enim inferioris provinciæ partem  
appellant) atque alia innumera bona detulit. Hec autem nullis susce-  
ptis liberis post aliquot à contractu matrimonij dies mortem obiit.  
Qua mortua Rogerius aliā duxit nomine Eximenā, clarissimam  
honestissimamque fœminam. ex qua (uix anno euoluto) filium susce-  
pit cui Rogerio Bernardo nomen, cognomen autem grosso (ob  
torosæ

Stephana  
Rogerij  
uxor.

Eximena  
secunda  
Rogerij  
uxor.

torosa forte membra cinditum fuit. Cuius sacri baptismatis diem  
 (quo planè aqua abluti renescimur) læti omnes cælebrauerunt,  
 eamq; ob rem conuenere innumer i principes magnatesq;. Eo tem-  
 pore urbs Appamia (unde nobis origo est) uni parebat abbat, qui  
 solus in ea dominatum obtinebat. Quum uero eum nobiles quoti-  
 dianis prælijs incesserent. Eiq; tantæ urbis principatum inuiden-  
 tes plurimum faceſſerent negocij, multa ac maxima damna quo-  
 tidie in gerentes Rogerium tandem adiit, eum obnixè orans,  
 ut aduersus nobiliū potentiorumq; uim opem ferat: eumq; (quoniā  
 ipſe per ſe ad rēfīſtendum nō ſatis potens eſſet) in parem aſſumit,  
 Ascitoq; in ſociū dominiū partem attribuit, Ratus longè ſatiuſ  
 fore partem à ſe dominiū abdicare, quām tota poſſeſſione depelli.  
 Quā ad inferendā iniuriā nobilioř manus (uti iam diximus) ni-  
 mū prompta eſſet. Tūtior igitur ac liberior comitis aſcitu factus  
 abbas, magnatū potentiorumq; minas facile ſpernebat. Nec quis-  
 quam exinde inuentus eſt qui ei molæſtiam ullatenus inferre au-  
 deret. Itaq; inita regni ſocietate (quippe in ea urbe olim reguli fue-  
 rant) conuenit ut habitacula inter ſe partirentur, ac quisque ſuam  
 domum ſeorsum haberet. Igitur Rogerius arcem aedito monticulo  
 ſitam pulcherrimis inſignitam turribus deligit, Abbas autem eam  
 turrim, quæ ab arce trīginta pauloue amplius paſibus diſtat, do-  
 micilio retinet. Cæterū Rogerius ne in gratus uideretur, utq; tāti  
 beneficij memoria ad posteros uſq; permearet, persanctē ac fide  
 data promiſit, à ſe ſuisq; ſuccorib; abbatii hiſq; qui in eius lo-  
 cum poſtea ſufficerentur, uenerandoq; religioſorum cætui (nunc  
 canonici noctaur) diuidiū frumenti, uini uero inter grum modium,  
 pinguem in ſuper uaccam, ſullos quatuor, paremq; grossorum nu-  
 merum (eſt enim monētæ genus) alterā ſeptembris die (qua diu  
 Anthonini festū per celebre eſt) quo tannis exſolutum iri. Ac ſub-

Societas  
 Dominiū  
 (quā par-  
 iagiū no-  
 cat) inter  
 Rogeriū  
 & abba-  
 te Appa-  
 miæ facta

Arx co-  
 mitis Tur-  
 ris autem  
 abbatis  
 eſt domi-  
 cilium.

## Historia Fuxensum Comitum.

inde quoniam is diuus intra arcem natus fertur, eius patre urbis regulo tum in ea cōmorante, libere permisit ut ea die (quam supra diximus) eā arcem abbas (nunc uero episcopus est) eiusq; religiosa cohors ab ortu solis ad occasum usq; tenerēt. quem morem nos ipsi sēpius obseruari uidimus. Quoniam uero pleriq; & Fuxi & Cassone comites multis abbatem incommodis affecerant, bona diripuerant, Agrosq; incursionibus uastarant, ut hæc damna come

Fredelasij pensaret Rogerius (siquidē graniter molæstēq; ferebat alteri quo oppidi do quomodo inferri iniuriam) fredelasium oppidum (de quo supra diximus) abbati eiusq; religiosæ cohorti donauit. Sub idemq; tem Rōgerio pus quicquid sui maiores diu Volusiano dediſſent, Id ratum fir abbatī fa munq; fecit. Ac præterea hortulos (quos ipſe ad Fuxi oppidum habebat) eidem diuō attribuit. Postea uero interiectis aliquot annis Etæ.

Rogerius uenatu rediens, Quum cibum audiuſ caperet, primasq; uoraret epulas (famem enim ex uenatione contraxerat) inter eden dum suffocatur, nō sine magna porrecti ueneni suspitione. Quod uidens eximena eius coniux (ē regione enim uiri consistebat) pro pere consurgit, ac Rogerium ē terra subleuans semianimum ualde osculatur: auxilium famularum imploras, frustraq; moribundis spiritum retinere tentas. Que dein repentina uiri casu consternata: ita morbo affecta est, ut paucos post dies uita excesserit.

Mors Ro  
gerij.

## De Rogerio Bernardo quarto Fuxi comite.

**R**OGERIUS Bernardus cognomento Grossus annum agens uigesimum sextum mortuo patri succedit, quum in Gallia Ludouicus sextus (uel ut alij uolunt septimus) regnaret, Conradus uero secundus: orbis esset Imperator. Hic à teneris annis cū milie tari tum etiam alijs fuit instruētus disciplinis, subditos semper in

pace continuit, neminiq; iniuriam inferri passus est, quin illatam  
sæuerissime vindicabat. Neminem item cum alterius in cōmodo lo-  
cupletem fieri patiebatur, æqui iustiq; ad primè obseruantissimus.  
Si quid querelarum: si quid disfidij inter aliquos enatum fuisset: id  
ex templo componebat, litem atq; inimicitias de medio tollens. Of-  
ferebat interdum pecuniā si eius causa discordia suborta fuisset,  
Quod si hoc modo minimè impetraret, telo atq; armis agebat, tan-  
tisperdum iratos animos ad pacem conciliasset. affirmans quod  
minime precibus concederetur, id saltem ut tentandum esse, quum  
quod peteretur non tam roganti quam à quo rogaretur utile esset  
sic apud omnes bene audiebat, optimiq; principis nomen mereba-  
tur. Quum primum uero comitatum gerere cepit Rogerius diuo  
Volusiano, bebrē sem uillam, arcem perlariam, Dimidiumq; uecti-  
galis quod ex Fuxi ponte ( qui tum ædificari cæptus erat) colli-  
gitur, Dimidiumq; prouentus, qui ex Fuxensibus furnis capit do-  
nauit modo Fuxi abbas (ad quem ea res pertinet) dimidium ligno-  
rum his calefaciendis sufficeret. Proinde si qua molendina ab eo  
ponte ganacum usq; (aduersum flumen aurigere) fierent, eorum  
dimidium diuo Volusiano contulit. Quæ uero ab illo ad dargetum  
pontem construerentur, eiusdem diui omnino esse uoluit. Ad hæc  
fructuum cadarceti, baulonisq; ad fontem usq; comitalem, Deci-  
mam partem eidem donauit, styarum ferrarumq; Castellum, saui-  
niacumq; pagum, decimas insuper primitiasq; Serrenses ac Labar-  
enses. Arcemq; labarram quatenus ab ausano Riulo ad aurige-  
ram protenditur. Ea arx modò nusquam appareat, est tamen locus Arx quæ  
angustis admodum fauibus, nemoribus obsitus. Cui ab una parte uulgo  
rupes imminet, altera uero Riulus imo ac præcipiti loco cernitur. paſſū la-  
ubi unus aut alter uiginti eoue æplius armatis obſisteret, eosq; iti-  
nere facile prohiberet. Locus quondam in uis periculosisq; Adeo ut cunt.

Donatio  
diuo Vo-  
lusiano  
facta.

# Historia Fuxensium Comitum.

olim latronū uis ingens (quæ illic clā agebat) multā preterētiū stragēm quotidie æderet, aut certe bonis quæ secū deferebant spoliaret. Dū nec magistratum diliq̄tia huic malo occursum est: obuiamq; itum, crassatoribus capti: subindeq; diuerso mortis genere enectis. Quippe alijs in crūcem media uia efferebātur, Alij concisis membris diri supplicij exemplum spectaculumq; præbebant. ut alijs terrori posthac forent, tutumq; esset cunctibus iter, nulliq; exinde insidias pararent. Deinde uero anno christianæ salutis quinqua gesimo primo supra undecies centesimum Rogerius Cecilia Raymundi Barchinonensis comitis filiam duxit uxorem. qui tametsi propinquiori consanguinitatis gradu se inuicem attinerent, Eugenij tamen summi pontificis diplomate concessum est, ut impune matrimoniu esset, nuptiaeq; semel initæ ratæ firmæq; sacerdæ sunt. Quidam authores tradunt hanc Ceciliam Raymundi Biterrensis uicecomitis (co gnōmēto trinquabelli) fuisse filiam. quæ Rogerio de Raymundi Barchinonensis eius cōsanguinei assensu nubisset. Ut cunq; tamen sit, cōstat dotis nomine à Raymundo Ceciliæ patre, undecim solidorum molgarenium millia Rogerio eius uiro numerata, ac pleriq; alia attributa: uidelicet cincta gæbellæ oppidum, Castellum montis alti haud procul ab Appamia, bolboneū nemus, Ausanumq; agrū ad aurigeram usq;. Ac subinde illo ipso anno ex eo matrimonio natus est filius quem parentes de suo nomine Raymundum Rogerium dixerūt. Anno autem sequenti Gothofredus Normaniæ dux: comesq; andegabensis: atq; Henricus eius filius regem Ludouicum adiere, obnixè orātes uti aduersus Stephanum Bononiæ comitem iniustum comitatus possessorem (quandoquidem ad mathildam Gothofredi uxorem iure pertinebat) auxilium ferret, remq; iuberet restitui. Quibus rex facile annuit, iussitq; Rogerium Fuxi comitem confessim accersi,

Cecilia  
Rogerij  
uxor.

Qui mox ut certior factus est, cū duobus seditū milibus: equitum  
vero maximo numero ad regem profici scitur. Vbi autē duces con-  
uenere, normanniam cum ingentibus copijs simul contendunt: atq;  
Stephanum (multa armatorum millia aduersus eorum viim ha-  
bentem) hād longo post tempore fundunt. Quem etiam (ut alios  
eius milites interemissent) ni se propere ab eorum conspectu pro-  
ripuisse. Eo igitur in fugam uerso, deletisq; copijs, castellis op-  
pidisq; normanniae tutō potiuntur. Tumq; Ludouicus rex Henrie-  
cum de Gothofredi patris assensu (qui iam senio confectus erat)  
in ducatum restituit, in cuius quidem rei gratiam ille quēdam op-  
pida: castellaq; regi Ludouico dedit. Eiq; totius ducatus nomine Fidelitas  
fidelitatem prestitit, atq; in eius uerba iuravit. Rogerio uero (in regi ludo  
eorum militum stipendia quos secum ductarat) tria mutonom au- uico à nor  
reōrum millia obtulit. At is ingenium liberalem, animum pre se manniæ  
ferens non modo ea non accepit, quin etiam multis uerbis regi duce pre  
Ludouico, Henricoq; duci: atq; alijs principibus proniorem ani- stita.  
mum testatus, se suaq; illis offert, suamq; operam omnibus in re-  
bus pollicetur. ac tandem cum suis copijs in patriam reuertitur.  
Vbi ab uxore liberis: subditisq; omnibus: summa cum lātitia ho-  
norificentissimēq; exceptus est. Postea uero quām septuagesimum Mars Ro  
etatis annum Rogerius exegisset, Tresq; ac quadraginta annos gerij.  
comitatum administrasset, uitafunctus est.

## De Raymundo Rogerio quinto Fuxi Comite.

**R**Aymūdus Rogerius defuncto patre in eius locū sufficit,  
quū annum a geret trigesimū septimū, Fœderico ænobarbo  
Imperatore, Philippoq; augusto galliæ rege Is ab incūte ætate ho-  
nestissimis fuit ibutus disciplinis. Hisq; presertim q; ad decus orna-  
mētūq; principis maximē pertinet q; res maximā gloriā ei peperit,

# Historia Fuxenium Comitum.

**Philippus Raymudi Rogerij** summum; cōciliauit decorē. Porro altero anno postquam comes esset, pulcherrimam honestissimamq; virginem nomine Philippam duxit uxorem, ex qua eodem anno filium suscepit Rogerium Bernardum nomine cognomento magnum. ac deinde exacto altero anno filiam. (cui Scalarmundæ nomen fuit) Per idem ferme tempus Saladinus omnium turcorum fortissimus Syriam ægyptumq;

**Guydo Luscinius rex bierusalē.** suæ fecerat ditionis, Guydonemq; luscianū ex pīctuorū gente (cui Sybilla Balduini septimi Hierosolymorum regis soror nubserat eiusq; causa regnum obtinuerat) multis afficiebat incommodis. Siquidem castris ad ptolemaidem positis cū templarijs (qui iniobi præsidio erant) semel atq; iterum cōflicxit, multis christiani nominis eo prælio interemptis. Deinde uero omissa Ptolemaide in tyberiadem excercitū uertit, quō quum Guydo cum tēplarijs alijsq; christianis militibus uenisset, ac castra castris cōtulisset, manuq; tandem consertum fuisse, christiani inferiores abierte, maximaq; eorum pars aut capta: aut cæsa fuit. Qua parta uictoria insolenter ad aconem properat, quam celerius opinione in deditiōnem accepit: indeq; profectus berytum, byblū, multaq; alia oppida mari proxima occupat, tandemq; in Hierosolymam (quæ tum à christianis quasi longissima possessione tenebatur) castra mouet. quam ui magna adortus, arietibus: alijsq; tormetorum generibus quasi sans, in deditiōnem cogit. Anno post christi aduentum octo gesimo sexto supra undecies centesimum, et ab eo quo primū à Gosthredo capta est octauo et octogesimo. Quibus cladibus accessis quum nūciatum esset Saladinum Antiochiæ etiam imminere,

**Saladinus sulta nus.** Urbanus primū, mox Gregorius octauus, ac postremo Clemens tertius pontifices christianos duces literis sollicitant: ut rebus affectis succurrant, dentq; operam Hierosolymæ recuperendæ. Igitur nuncio accepto haud differendum rati Fœdericus Imperator,

Philippus Galliae & Richardus Britanie reges inito simul fœderi  
 re in turcos proficisci constituit. Itaque Philippus strenuos quoque  
 galliae duces imprimisque Raymundum Rogerium (cuius fides in-  
 nictumque robur iam ante multis in rebus spectatum fuerat) lite-  
 ris nunc quoque sollicitat, illeque impiger statim regis iussa faciebat:  
 Atque ad bellum necessaria maturime cōparat, eoque libentius quod  
 huic bello interesse è rechristiana maximè esse arbitrabatur: ma-  
 ximoque dignum piaculo qui tam iustum bellum detrectaret. Quo-  
 circa necessarijs rebus instructus ad regem properat, cuius ad-  
 uentus cum omnibus alijs tum regi Philippo per gratius fuit. Si  
 quidem, preterquam quod sex hominum milia secum ducet abat, ma-  
 gnam etiam auri argentiique uim ad id bellum deferebat. Que res  
 omnium animos maxima admiratione tenuit, mirabantur enim qua-  
 ratio ne tam breui tempore Raymundi Rogerij facultates crevi-  
 sent, undeque tot armatorum millia (pro rei familiaris exiguitate)  
 colligere potuisset. Quem tamen is omnia exacta diligentia ac par-  
 simonia parauisset. Procebat igitur in Syriam Philippus cum An-  
 glo rege per mare inferum, inquit Cyprum suborta tempestate des-  
 latus est, quam (quum ab insulanis portu prohiberetur) Raymundo  
 Rogerio eiusque militibus depopulandam concebat. Hincque digres-  
 sus ad acconem profectus est, quā Guydo luscinianus totis viri-  
 bus oppugnabat. Accessu igitur duorum regum christiani animo-  
 siores multo facti bellum redintegrant, acconemque obsidione (quae  
 iam biennium eoue amplius durauerat) importunius premunt. At  
 in ea Raymundus Rogerius quum multa alia tum etiam id agit,  
 quo posteris æternum decus pareret. Nempe quum quidam è tur-  
 corum gente miles gloriabudus: proceræ admodum staturæ: despē-  
 catui christianos haberet, Ac nimium fidens armis (quæ tum pul-  
 cherrima induerat) christianos ad singulare certamen prouocaret,

Cyprus  
 à Raymū  
 do roge-  
 rio depo-  
 pulatur.

haud quidem tulit Raymundus Rogerius quin protinus assumptis  
armis Philippum orat ut in Turcum ire liceat, paratumq; se ait  
morti pro christiana religione deuouere. Cui tandem rex annuit,

Turci  
Raymū-  
diq; Ro-  
gerij sin-  
gulare  
certamē.  
Rāchristiano nomini pernecessaria foret: Quo de etiam in futu-  
rum multa speraret. His igitur in campum em̄sis (multa utrinq;  
spectante caterua) ingens fit pugna, siquidem turcus quam ma-  
ximo potest impetu in Fuxense mirruit, ac nōx in eum toto co-  
natū telum intorquet. At ille sublato in altum clipeo ictum impī-  
grē excipit, ac subinde hasta (quam dextra gerebat) eius pectus  
haurit, atq; anima priuat. Quo occiso ex templo christiani mili-  
tes Raymundum Rogerium letis acclamatiōnibus excipiunt, pul-  
chrumq; laudant facinus, atq; in cōlum efferunt. At is non mihi  
hanc laudem (inquit) commilitones adscribite, sed deo optimo ma-  
xiō cui q̄cūd boni agimus acceptum ferre debemus. Qui nanq;  
fieri potuisse ut ego hanc gyganteam molem superassēm Ni di-  
uinum numen affuisset: remq; iuuisset christianam? Quamobrem  
sic habetote, ut quemadmodum ego hunc hominem (uel potius bela-  
uam) de se multa predicanter in anib⁹q; uerbis nostræ fidei plu-  
rimū detrahentem; paruo negotio superauī, sic de reliquis sfera-  
re debemus. Eya igitur erigite animos, neque uos res ulla moretur  
qui in Hierosolymam (quam Saladinus nū erē christianorum ma-  
nibus eripūt suiq; iuris fecit) propediem repetamus. Ad nos enim  
optimo iure pertinet. Quin etiam nostri maiores illam multis labo-  
ribus ac periculis acquisierunt: acquisitamq; longissimo temporis  
spatio detinuerunt. Itaq; uerendum est hostes fidei tandem in no-  
strarum rerum possessione esse sinere. Proinde uictoria ferē in  
manu est, si fortissimos uiros (quibus nō ster exercitus abundat)  
innumeramq; equitum peditumq; multitudinem nullis cōmeatibus:

Adhorta-  
tio Ray-  
mudi Ro-  
gerij ad  
christia-  
nos mili-  
tes.

nul' o;

nulloq; belli apparatu egētē spectare libeat. Quid igitur stamus? cur non arma capimus? Quid non subito in hostes toto impetu ferimur? Quid non urbes, oppida, villas, pagos ferro igniq; consumimus? agrosq; excursionibus uastamus? His dictis ob pulcher rima belli adhortamenta laudisq; detrectationem: ab omnibus magis ac magis commendatus est. Paucisq; post diebus, ptolemais siue aconchristianis deditur. Et iam Saladinus de dedenda etiam Hierosolyma cogitabat: Quum inter Philippum Richardumq; ob principatus æmulationem dissensio orta est. Vtroq; summam belli sibi dari cupiente. Itaq; ea res illius animum auertit. Quo deinde evenit ut Syria Philippus cum aliquot militibus decederet. Quæ res longè maximum rei christiana detrimentum attulit. Siquidem Philippus Eudoni Burgudice duci summa totius excercitus (quem illic reliquerat) demandata cum strenuoribus, nobilioribusq; suæ gentis parisios contendit. quorum è numero Raymundus Rogerius erat, qui invitus ferè regem sequebatur. Namq; maluisset Syria in armis esse, summoq; cum periculo inibi uersari, quam rem deserere christianam quam etiam re( quam animo conceperat) infecta in patriam reuerti. In quam rediēs ab uxore, liberis, subditisq; omnibus summa cum letitia: honorificentissimèq; exceptus est. Tum deinde Raymūdus Rogerius Sclarmundam filiam, procurante maximè eius fratre Rogerio Bernardo, Iacobo maioris da raymū balearium insulæ regi, cum centum quinquaginta millibus solidorum molgarenium nuptui dedit. Proinde anno millesimo ducentesimo nono, Bernardus conuenarum comes Raymundo Rogerio ob uoluestrem agrū (quem ab eodem uti supra diximus obtinebat fidelitatem (quam homagium uulgo appellant) prestitit. Ex regi nubē eōq; cæteri conuenarum comites eius a grī causa Fuxenses comites superiores (mancipi iure) agnoscunt, inq; eorū uerba iurare tenentur.

# Historia Fuxensium Comitum.

tur. Porro eodem ferme tempore Aragoniae rex Raymundo ro-  
gerio suo pernecessario, ob preclaras facinoras quae & Syriæ &  
alijs locis adiderat, obq; prestita ei multis in rebus obsequia, co-  
gnitamq; fidem, uicecomitatus Narbonæ donationem, quam Dope-

Donesas  
num.  
  
Almeris  
cus hære-  
ticus.

trus Aragoniae rex eidem iampridem fecerat, ratam firmamq; ha-  
buit. Ac præterea Donesanum uicecomitatum, iugo montium Py-

rænorum prope citeriorem Hispaniam situm, Agrumq; fenollie  
adensem ac pertusanum, multaq; alia eidem donauit, ea tamen con-

ditione ut si is sine liberis decederet donata ad regem reueteren-  
tur. Eodem ferme tempore Almericus vir sanè doctus sed impius,

lutetiae hæresis damnatus est, quod ideas in mente diuina creari  
posse diceret: quum tamen in ea æterna omnia immutabiliaq; sint.

Quodq; in charitate (virtutu omnium maxima) constitutis nul-  
lum posse adscribi peccatum: atq; à deo angelos nihil differre  
affirmaret. Eiq; tum adherebat opinioni Tholosatū Albienisumq;  
bona pars. Que (ni illi diligentissime occursum esset) mentibus

eoru diutius insedisset, radicesq; altius ægisset. Et enim Innocen-

tius do-  
minicus.  
  
Mirapi-

tius tertius p̄tifex maximus, Dominicum calaguritanum, virum  
doctrina ac sanctitate præclarum: dominicani ordinis authorem,

Guillelmusq; Bituricensem episcopum, Tholosam ammandauit, qui  
has hæreses de medio tollerent: ac quavis ratione impietatem per-  
seuerentur. Subinde quum annus christianæ salutis alter à uige-

scensis ca-  
stris dominus: atq; Ysarnus eius filius Raymudo Rogerio castrum  
stri uendi Mirapiscense uendiderant. Eiusq; causa fidelitatem illi (barbari-  
tio comi-  
facta.  
ti Fuxesi quum denegassent Raymundus Rogerius collectis copijs castrum

fortiter inuadit. At Rogerius Ysarnusq; obfidence pressi de dea-  
ditione cogitarunt. Tumq; data acceptaq; fide cum eo collocuti, id

ægerunt, ut Fuxensis ob fidionem solueret, ipsi autem solitam fidem atq; homagium prestarent, solenniq; iure iurando promitterent nunquam se ab eo postea defecturos. Quibus rebus confessis Raymundus Rogerius Anno sequenti morbo (quem Mirapiscensi ob fidione cōtraxerat) interiit, postea quam quinq; ac triginta annos comitatum administrasset.

Mors ray  
mundi ro  
gerij.

De Rogerio Bernardo cognomento magno  
sesto Fuxi Comite.

**V**Ita functo patri succedit Rogerius Bernardus cognomine magnus, cui admodum adolescenti Brunixendis unica Castribonensis (citerioris Hispaniae) Comitis filia matrimonio datur. Atq; eius causa Castribonensis uicecomitatus in dotem cedit. Ex qua tres suscepit liberos, unum uirilis stirpis (cui Rogerio nomen) Reliqui muliebris sexus erant, Sclarmunda scilicet: atq; Cecilia. Hanc Vrgellenfi (citerioris Hispaniae) comiti, cum uigintiquinq; solidorum molgarensum millibus matrimonio locat. Illam uero Cardonæ comiti, Nunc ducalis est dignitas. Multum redditus ex sale habens, qui ex quodam monte regionis provenit. Totus enim ipse sal est. Qui quanquam a sidua fossorum opera excavetur, nihil tamen imminuitur, ut pote scrobibus haud multo post (quasi quodam miraculo) rursum oppletis: salisq; tandem sufficienibus. Rogerius autem Rogerij Bernardi filius, Brunixendem predicti Cardonæ comitis filiam uxorem duxit, cui primo connubij anno natus est infans, cui Rogerio Bernardo (sicuti auo) nomen fuit. Eodem fermè tempore hereses adeò prospererant his potissimum oris, Narbonensi, Carcassonensi, Tholosana, Albiensi, Caturcensi, Bigerionensiq; ut uix hominū ope-

Sal car  
donēsis.

## Historiæ Fuxensium Comitum.

ratolli posse uiderentur. Quibus Raymūdus Tholosatum comes  
ualde infectus erat. Quas ut abiuraret, sapius ab Innocētio pon  
tifice maximo literis: nunc ijsq; tentatum est. At uero ut operam  
perdere se intellexit, legatum misit, qui eum anathemate feriret.  
Qui quum asperè nimium contumeliosq; cum eo ageret, interfici  
iussus est. Quod egrē ferens Innocentius, post Paulum Latera  
nense concilium indixit, ubi cum de multis alijs rebus, tum de exis  
tendis hereticis: Dēq; in Raymundum Tholosatem (ob heresim oca  
cīsumq; contra iusgentium legatum) animaduertendo decretum  
fuit. Quod resciens Raymundus, reputansq; secum quām malē ob  
occisum legatum ei succedere posset, Utq; ascito socio aduersus ho  
stium uim potentior tutorq; foret, Rogerium Bernardum adit,  
multa apud eum conquerens, simulq; edocens quid utrique immi  
neret, quum pares eosdemq; haberent hostes: fortitudinis æmulos  
cuius magna apud omnes esset opinio. Se autem, si una foedus in  
eant, & terrori & incommodo cæteris Galliæ principibus pro  
culdubio esse posse. cum ob bellicarum rerū peritiam: Tum etiam  
quòd tutissimū montibus Pyrenæis perfugiū habeant, unde hostes  
(si illuc forte aduentarint) paucorū numero: facileq; propellantur.  
Eumigit orat, atq; uehementer obtestatur, ut (quoniā summi pon  
tificis simul ac Galliæ regis irā summopere uereatur) quum opus  
fuerit supprias ferat. Neq; sinat & amicū & uicinum damno in  
iuriaue affici, presertim quum utriusq; causa par cōmunisq; ui  
deatur. Quoq; magis ad id Fuxensis propensior redderetur, has  
illi arces, pelliësem, Castrouerdunam, Delqueriam, Rauatensem,  
Rauaten  
sis arx. Alseniam, ac quicquid iuris haberet in agro Bernardi amiellij pa  
liarensis donavit. Prætereaq; si Trinquabellum Biterrensem Vice  
comitem (cuius paulo ante meminimus) sine liberis mori contingē  
rei, Quæ Carcassonensi, Biterrensiq; oris ille obtineret, in eun  
dem(nihilo retēto) transtulit. At is acceptorum beneficiorū haud

quidem immemor, conscius etiam collatae iam olim à Raymundi  
maioribus dignitatis, cuius nomine Fuxenses comites fidelitatem  
illis prestare solerent: quam etiam ipse deberet. Fide data promisit,  
se eum totis viribus: ac qua posset facultate iuuaturum: inq; mor-  
tem (quum opus fuerit) extremāq; pericula pro ipso iturum: nihilq;  
eius causa non facturum. Interea uero aliquot Galliae principes in  
hereticos (uti concilio decretum erat) excercitum rege iubente mo-  
uent, primūq; oræ Biterrensi appellunt, cuius incolas sexagin-  
ta mille: nullo sexus aut ætatis discrimine habito interimunt. Ac  
deinde Carcassonam aduentant, obsidioneq; cingunt, Cuius ciues  
posteaquam sese dederunt, foras exire iussi sunt, nudis omnino  
membris. Comes autem Trinquabellus haud ita quidē morte nāq;  
mulctatus est. Quibus rebus confectis principes Raymundū Tho-  
losatem quem armis subigere minimè potuerant, comitatu abdi-  
cant. Symoniq; Monfortensi (cui summa totius belli, curāq; exi-  
gendorum hereticorum demandata fuerat) attribuunt. At Ray-  
mudus id grauiter: iniquoq; animo ferēs, haud cunctandū ratus,  
quam maximis potest itineribus ad regē Aragoniæ (cuius ipse so-  
rorem Elionorā mortua prius altera coniuge Ioanna nomine, Ri-  
chardi regis Britaniæ sorore) duxerat, cū Rogerio Bernardo Fux-  
ensi properat. Apud quem quum multa alia: tum id imprimis cō-  
queritur se, à maximō pōtifice anathemate concussum, bonisq; pri-  
uatū omnibus. Que deinde Symoni Monfortensi addicata essent.  
Idq; iniuria factum potiusquam iusta de causa. Quoq; magis rex  
quis animū ad iram vindictāq; promoueret, Affirmat Galliæ regē  
pontificemq; iusta (ut uidebat) heresis causam pretendisse. cū magis  
odio affinitatis cū eo cōtractæ mouerent, egrēq; ferret, primū an-  
glia: Dein Aragoniæ cōnubia petiisse galliæq; oīno spreuisse, ut  
pote cui iā antea quāplures matrimonij cōditiones à rege, alijsq;

## Històriæ Fuxensium Comitum.

Galliaꝝ principibus oblatæ fuisse[n]t. Eamq; ob rem ingens odium  
conceptum, Remq; eorum menti reposcam iandudum stare. Quoꝝ  
circa Aragonum regem obnixe orat, ut rebus miseris perditisq;  
succurrat, eorumq; misereatur, qui ab hostibus indignè tracten-  
tur, quiq; uelut exules in exteris mittantur prouincias. Regisq;  
(presertim affinis) esse ostendit, illorum compati qui ui suis re-  
bus possessionibusq; pellerentur. eosq; unicum ac securum aduersum  
tyrannos perfugium esse. Quod si non faciat, edocet quan-  
ta futura sint incommoda. Quantunq; dedecori adscribatur, Re-  
gem pro sorore, pro consanguineis, pro fortibus ac strenuis  
uiris, proq; his qui ei semper obsequio auxilioq; fuerint, aduersum  
impios facinorososq; homines minime arma parare. Idq; facile  
factu probat: quod Symon omnibus ferè Aquitaniæ occitaniaq;  
hæroibus odio fuerit. quodq; illi perexigue essent facultates ac  
copiæ, Tametsi à Galliaꝝ rege propediem maiores suffici spera-  
rentur. Proinde Rogerium Bernardum ostendit (coram enim ade-  
rat) atq; unum esse ait, cui ipse maximè fideret, cuius etiam uirtus  
apud omnes spectata fuisset. Cuiusq; per agrum omnium rerum  
fertilem, ex Pyreneis montibus in urbem Tholosam facilis esset  
transitus. Quibus permotus rex, spōdet hanc iniuriam ultum iri,  
neq; paſſurum, ut soror eiusq; uir Raymundus crudeliter de po-  
ſeſſione deiecti, ueluti exules paſſim errarent: atq; ab omnibus  
ludibrio haberentur. Igitur principibus Aragoniaꝝ ad se euocatis,  
ingentiq; militum numero comparato, Alijsq; rebus ad bellum ne-  
Murellū. cessarijs, quam maximis potest itineribus Murellum contendit, op-  
pidum prope Tholosam, ubi multos milites Symon Monfortensis  
præſidio collocauerat. Igitur Aragonius illud obsidet, ac quā ma-  
xima potest ui oppugnat. sed illi fortiter resistunt, loco enim for-  
tissimo omnibusq; rebus munitissimo continebant, quod animaꝝ

uerens Monfortensis, haud cunctandum ratus paucorum militum numerum extra oppidum edicit, cum hostibus manum conserturus, Cuius aduentu cognito rex aciem instruit, ac primo ordine Rogerium Bernardum (uirum utiq; strenuum) collocat. fit pugna ingens. Symon ubi Rogerium Bernardum primum ductam tem agmen conspergit, Totis viribus in eum incurrit. At ille impiger sese telo atq; armis defendit, ac Paulum retro, illum cedere coegerit, inflicto iu facie uulnere, Tanta erat in eo pugnandi dexteritas, quem etiam interemisset, ni eo derelicto in alios arma uertisset. At postquam diu pugnatū est, uersa est in fugā Regis acies. Credoq; id factū celitus, quod Symoni iustior belli causa fuisset, quodq; is pro fide semper in armis stare consuesset, quodq; ea cura a pontifice ac rege ei precipue demandata fuisset. Eo prelio Aragoniae rex fortissime pugnans interiit, interire etiam alij innumeri ex Hispanis ducibus, Ilerdensis, Cardonensis, ac Paleacensis comites. Nēq; sine miraculo factum esse arbitror, ut ceterum militum millia (quae habuisse Aragonius creditur) a septingentis perditibus, duobusq; ac sexaginta Symonis equitibus, fusa fugataq; fuerint, utq; ex regis militibus quindecim millia eōq; amplius desiderata inuenirentur, nullo ex Symonis exercitu interempto. Ut cunq; tamen sese res habeat, constat Rogerii Bernardum consperata suorum militum fuga (quid enim solus egisset) occisoq; rege, Fuxum quam maximis itineribus contendisse, seq; intra munitissimam Fuxi arcem continuisse, aduersum Symonis uictoris vim, quem sciebat minime quidem quietum, donec Raymundum Tholosatem: eiusq; amicos tota exegisset Gallia. Igitur Symon parta uictoria factus animosior, refectis parum militibus quos beli labor attrierat, Rogerii Bernardū insequitur, arcemq; Fuxensem quam maximis potest viribus oppugnat. Ille uero maxima

Mors rea  
gis Ara  
goniae ad  
Murellū.

Historia Fuxensium Comitum.

Arx mō  
moya.

Symonis  
Monfor-  
tensis fra-  
ter à Ro-  
gerio ber-  
nardo oc-  
cisis.

Rogerius  
Bernar-  
dus Sy-  
moni ad  
lesiguias  
nū occur-  
rit.

etiam uī resistit, adeoq; ut longa obsidione fessus Monfortensis Illinc abierit. Igitur soluta obsidione, ira ac dolore percitus q; ni- bil ei diuturna mora profecisset, frustrāq; rem fuisset molitus, quām plurima edificia Fuxensis oræ diruit. Interea uero dum Symon arcem Mommoyam (quæ tum colli ad gaudium montem insidebat) miris extrectam operibus solo æquaret. Rogerius Ber- nardus (qui id fieri è procera turri prospiciebat) cum aliquot armatis militibus exit, ac ueluti excursionibus Symonis excerci- tum premere cepit. Quā autem fugatis aliquot militibus (ad uaril liense oppidum) In arcem rediret, Symonis fratrem (cui haud exi- gua militum manus erat) circumuaria atq; agros uastantem for- te offendit. quem, cum utrinq; diu pugnatum fuisset, occidit. Neq; unum ex his militibus, quos ille secum eduxerat, reliquū fecit. Int- terea uero. Quā intra Fuxi arcem se Rogerius Bernardus rece-

pisset, maioremq; cogere uellet excercitum, cogitaretq; de Symo- nis copijs funditus Delendis, Ille Narbonam properat: eamq; mul- tis afficit cladibus. Aßiduis excursionibus oppida, ac circum o- nia uastans. Sed nihil segnior Rogerius cum delectis militibus il- lum insequitur, atq; ei nimio plus ferocieti: multaq; onusto preda: ad lesignianum occurrit. Ille uero quum preter omniū opinionem tam cito illuc aduolasse, & cū maximo excercitu Rogeriu uenisse cerneret, ueritus etiam ne illius aduentus extremū sibi uite finem excercituiq; afferret. (Quippe iā multis prelijs expertus erat quid uirium haberet Rogerius Bernardus: quantaq; in eo esset rei mili- taris scientia) dispersos milites subito colligit, edicitq; ne quis in- iussu eius à signis procul discedat, esse enim opus maxima prou- dentia, ne incautos Rogerius Bernardus (quem prope adesse audie- rat) opprimeret. subitumq; rei administrēde (ut par erat) capit cō- silium. Itaq; dispositis militibus Rogerium prestolatur, atq; sibi

nimum diffidens expectat, quid fortuna tandem aduersi injiciat.  
 Rogerius moræ impatiens atq; iniuriam totis viribus cupiens ul-  
 cisci (si quidem regem occisum, Raymundum Tholosatem suis pul-  
 sum finibus, ac se etiā multis incommodis affectum reminisceba-  
 tur) in symonem agmē confessim educit. atq; ut strenue rem gerat  
 milites adhortatur, ipseq; primus telo in hostes cōtorto edocet, qd  
 militibus faciundum eſset, quoq; animo manus cum hostibus cōſe-  
 rendae. Igitur peruum quēq; furibundo uelut animo impedit. alios  
 sauciat: alios interimit. nihilq; segnius symon hostem ferocien-  
 tem cum integra militum manu adoritur, paulumq; subsistere co-  
 git, tumq; nihil uterq; tantopere affectat quā simul congregati, ac  
 singulari certamine experiri, cuiusnam uires magis probarētur.  
 sed nox pralū diremit. Postero autē die ubi primū illuxit, bellum  
 redintegrant, educetq; utrinq; copijs fit ingens pugna, néq; cum  
 ad meridiem ferme pugnatū eſset, facile dignosci potuit, utri ces-  
 ſiſſet uictoria. Hinc enim atq; illīc occisorum par erat numerus,  
 capiuorūq; multitudine haud quidem alterum alter duobus supera-  
 bat quod animadurrit̄ Fuxensis, quia etiam literis ad se datis ac  
 coperat nouas legiones symonem expectare, missisq; a rege mili-  
 tibus illius excercitum breui auctum iri, Fuxum redire cōſtituit.  
 Ita; paucis diebus itinere confecto eo peruenit, atq; se intra Lor-  
 ditense Castellum natura loci munitum maximo cum praefidio re-  
 cepit. Interea uero cum Monfortensis nihilo quietior factus Car-  
 cassonam, Biterras, bonamq; provinciæ partem, atq; permulta alia  
 loca heresibus infecta bello quateret. Raymundus Tolosæ Comes  
 (qui ad Hispaniam post cladem murelli acceptā concesserat) Tolo-  
 sates literis sollicitat, ut a symone uiolēto posſeſſore ad se (ad quē  
 optimo iure comitatus pertineat) deficiant, futurūq; se illis & pre-  
 fidio & libertati spondet, néq; poſſeſſieri ait, ut quādiu symonis

Dubia uie  
etoria.

## Historia Fuxensium Comitum.

ditioni pareat, in solita libertate, qua se imperatores semper usi fuissent  
reponantur, sed pro tyranni uoluntate ac libidine semper in seruitute pa-  
mansuros. Quocirca orat ut cogitent, quanto melior seruitute li-  
bertas. quanto dulcius sub naturali domino: quam sub Asciticio tyra-  
no uiuere. Ad haec subiungit se hispanorum multitudine abunda-  
re, qui uehemeter cupiant regis apud murellum interitum vindica-  
re. sequens plurimum habere commeatus ad bellum necessarij. Insuper  
strenuissimum Fuxi Comitem (cuius opera toties adiutus fuisset,  
symonisq; protritus exercitus) auxilio futurum. His atque alijs  
permoti Tolosates clam literis ad eum datis pollicentur, se nunquam  
ei defuturos, grauiterque se ferre aiunt quod ipse extorris percul agat,  
suos ab alijs iniuste possideant. Quod obrem communis omnibus cōsilio ual-  
de placere, ut cum exercitu quod primum adsit, sequens illi et urbem et  
omnia exemplo dedituros, idque facile factu esse, quod symon ab  
urbe procul agat. Quamobrem orant ne occasionem rei tam be-  
negerendae omittat, quum constet moram interdum esse damno  
atque periculo. Per lectionis literis atque Fuxesi (qui tum illic erat) ostē-  
sis ab eodem increpatur, quid tam differat, quamue rem adhuc expe-  
ctet. Igitur pato exercitu, magnis itineribus die nocteque cōfectis,  
Tolosam aduentat. quod Garuna flumine non potest sed uado transito  
scientibus ciuibusque greditur. At uero symonis filius, quem pater Tolo-  
sa cum aliquot militibus praesidio reliquerat, est Narbonensi Castello  
in hostes, qui iam fere urbe inuaserant, irrupit. sed illum Fuxensis cum  
ingenti ac ualida militu manu in arcu populit. Qui exinde cum ani-  
maduerteret se parum virium habere, ut tot militibus quot urbem in-  
gressi fuissent resisteret, rem ad patrem pro literas defert, certioreque  
facit. Ut Raymundus Fuxensisque, cum innumeris et Galliae: et His-  
paniae militibus: urbem uolentibus ciuibus (ut ipse compertum ha-  
bebat) de improviso nocteque ingressi fuissent. Remque maximo es-

Se in periculo demonstrat, ni sublata mora ipse cum excercitu ad sit  
 Se uero interea arcem Narbonensem, quæ quotidie à Fuxensi tor-  
 mentis impeteretur, omni diligentia tuiturum. Symon accepto nū  
 cio haud cunctandum ratus, confessim in Tolosam castra mouet,  
 quō ubi appulit uineis actis factaq; testudine muros concendere  
 parabat. Quā uī maxia ab his qui in muris pugnaculisq; stabat  
 resistit. A qbus etiā in muros euadere cupiētes telis ac lapidibus in  
 uallū detrudunt. At cū uarijs hincide pugnis atq; excursiōibus  
 alterutrinq; sese lassissēt: totaq; hyemē frustra illic cōsumpsisset  
 Mōfortensis cōsiliū cēpit in gēti erecta machina totis viribus hor-  
 stē aggredi cui rei quā dat operā, iētu catapulta ex urbe feritur  
 quo uulnere haud multo post interiūt. Cuius mors ingēs gaudiū Mors Sy  
 Tolosatisbus: alijsq; militibus attulit ac simul finē belli fecit. Quo monis mō  
 mortuo Rogerius Bernardus (cui summa totius belli demandata  
 fuerat) Narbonēse castellū oppugnat: in quo tum symonis filius  
 inerat, qui abiecta resistēdi oīno spe, polliceū se qcqd ille īperaret  
 factus, prāsidioq; abiturū, modo ei uita salua fieret. Quo īpetra  
 to sine periculo exiit, militesq; qui ex eo prālio superfuerāt secum  
 Carcaſonā deduxit. Accepto deinde Monfortensis obitu, rex irā  
 peitus Ludouico symonis filio mādat, ut cōparato excercitu (mor-  
 te patris ulturus) Tolosam p̄ficiat. Cui ille haud qdē grauatē  
 paret. Verūm marmatensi alijsq; oppidis in itinere captis, quā etiā  
 Tolosae instaret, magnis ei viribus obſtitut, adeo ut post longā  
 obſidionem se frustra moliri cernens, ad regem cum copijs redier-  
 rit. Tum uero Raymundus animaduertens in regem parum viriū  
 habere, seq; ei longē imparem eſſe, literis nuncijsq; agit, ut si quæ  
 bello capta eſſent restituerentur, ipſe heresim (qua infectus putaba-  
 tur) abiuraret, ac christianæ religioni reconciliaretur. Quod ubi  
 accepit rex, id in concilium Parisijs habitum retulit. Ac dein Ho

## Historia Fuxensium Comitum.

norio pontifici maximo literas scribit, quibus Raymundi Tolosatis uoluntatem explicet, simulq; oret, ut legatum ad hanc rem in galliam mittat. Cui annuens pontifex Conradino supremi ordinis Raymundus antistiti id negotij demandat. Qui deinde Raymundum Tolodus Tolosatem (soluto prius anathematis nodo quo uinctus erat) solenibus sex comes exhibitis Christianissimo restituit. Sunt tamen authores qui affirmant, aliquot galliae principes in Raymundum Tolosatem Rogerio Bernardum Fuxensem conspirasse, hisq; bellum intulisse, statutus. haud quidem ob heresim (cuius insimulabantur) uerum ob uirtutem animi preclaraque facinora, quae emulationem inuidiamque frequenter parere solent. Quodque illi reliquos nihil facerent, nullaque cedere uellent. Ideoque precipuam curam symoni demandatam, illis heresis pretextu bellum inferendi. quo eorum audacia retundetur. Idque deinde Romano pontifici (ut erat) comprobatum ualede dispuisse, permissoque Raymundo Tolosati, ac Rogerio Bernardo: ut bona amissa qui possent occasione repeterent. Vt cunctaque tamen sese res habeat, constat eum tandem pontifici regique conciliatum, atque eius filiam Ioannam (quam unicam habebat) Alfonso pictorū comiti Ludouicique regis fratri nubuisse. Tolosanumque comitatum, quem Monfortensis ac deinde eo mortuo Rex sui iuris fecerat, eidem restitutum. Deinde uero Raymundus cupiens Rogerium Bernardum etiam Christianae Religioni reconciliari, literas ad eum mittit, quibus hortaretur, ut ad impijs erroribus defisceret: ad fidemque conuerteretur. Quem cum minime audire uellet, ei acerbi simu bellum à rege illatum est. Tantis per dum illi paruit, fidemque pro Fuxi comitatū prestare promisit, aqua à Raymundo iam antea relaxatus fuerat. Porro Raymundus octavo anno Mors ray postquam regi fideique christianae conciliatus est, Auenioni febre mundi. correptus moritur, ubi iam antea Ioanna eius mater Britanniae re

gis filia morbo etiam decubuerat. Quo mortuo Ioanna eius filia  
 pietonū (ut diximus) comitis uxor Tolosanum comitatum: aliaq;  
 patris bona iusto iure ad sequitur. Quæ deinde, quum illa sine libe-  
 ris moreretur, Ludouico regi (qui in numerum diuorū relatus est)  
 obuenere. Qui anno sequenti cum maxima omnium lætitia in ur-  
 bem Tolosam ingreditur, tumq; primū eam sui iuris fecit, ac de-  
 inde posteris habendam per manus tradidit. Igitur Raymundus  
 nouissimus Tolosatū Comes fuit, quem alij à torsono biſepte Co-  
 mites precesserant. Quorum equidem historiam libens scribendā  
 suscipere, ni aliò nos vocaret stilus. Igitur Rogerius Bernardus  
 regi pontific' q; tandem conciliatus anathematis uinculo (quo ob  
 hæresim obſtrictus fuerat) solui iubetur. Quamobrem illi sancti  
 angeli cardinali eam curam precipue demandant. Qui exemplo  
 paret, multisq; uiris & morum sanctitate & doctrina conspicuis  
 comitatus, in oram Fuxensem proficiuntur: è quorum numero fue-  
 runt, Petrus Narbonæ Archiepiscopus, Fulco Tolosæ Carcaſo-  
 naeq; Episcopus. Guillelmusq; Cratonen sis etiam Coserani Epis-  
 copus, Petrus Calamesius (quem alij collomedium appellant) au-  
 thoritate à Cardinali legato secundus, Bernardus gratiensis, Pe-  
 trus Bolbonensis, Ioannes Cobelongus, Guillelmusq; Fuxensis  
 Abbates, Matheus insuper Damaliacus prorex, Lambertus Turre-  
 sis, Guillelmus Leuiensis Franciæ Marescallus. Itaq; hi omnes ad  
 pagum, sancti Ioannis de virginibus uulgo nuncupatum, haud  
 procul à Fuxensi oppido cōueniunt. Vbi sacro de more facto, alijs  
 q; solēnibus adhibitis, Rogerius Bernardus turpi anathematis ma-  
 cula emundatur. Tumq; pollicetur se in ecclesiam nihil unquam mo-  
 liturum, quin ei semper obsequitur, atq; ad regē quamprimum  
 iturum, ut fidē illi pro Fuxi comitatu (ut decebat) exhiberet. Quod sim abiu-  
 ut firmius haberetur, quatuor munitissima Fuxensis oræ castella rat.

Diuus Lu-  
 douicus  
 primus ex  
 regibus  
 Tolosæ  
 Comes.

# Historiæ Fuxensium Comitum.

Fidelitas à rogerio bernardo regi Ludem copri mūm pre stita. Lordatē se scilicet, Mongalliardense, Fuxēse, ac Vicdeßosium regi interea possidenda dedit. Quam fidē (ut se promissis absolueret) paucis post diebus illi prestitit. In quē etiā rex liberalitatē exæcircuit, Nēpe annū mille librarū redditū, ex designato Carcasōnēsis oræ agro quotānis colligendū, illi donauit. ut regis Chirographa diplomataq; testantur. Quē redditū postea Fuxēsis māioris baleariū insule regi i partē dotis sorori (ut supra diximus) constitutæ assignauit. At symon uersatesta Carcassonæ præses, cui à rege soluendarū librarū cura demādata fuerat, aliquātū obstitit: Eoq; nomine res Parisiensi senatu diu cōtrouersa fuit. Itaq; Rogerius Bernardus tū tēporis nihil præter Fuxensem comitatū habebat, quē ipse armis strenuè aduersū hostiū uim defenderat. Cætera autē bona, quæ Carcassonēsi, Biterrēsi, Cocorbēsi, alijsq; oris obtinebat, heresis pretextu ei adempta erāt, regi q; addicta. Quintū uero ad Mirapiscēsem orā pertinet, cuius domini Fuxensi comiti fidelitatē olim (ut supra diximus) prestare solebant, sciēdū est Guillelmū Leuiensem Franciæ Marescallū (cuius paulo ante memini mus) qui cū symone Monfortēsi cōtra hæreticos uenerat, eā armis deuictam pulsis hæreticis sui iuris fecisse. Cuius nomine Marescalli fidei titulo postea decorari meruit. Qui honos exinde ad alios Leuiensis familie hæroes (qui huic nobiliſimæ antiquisſimæq; domui succēſſere) pmeauit. His itaq; pæctis Rogerius Bernardus postquā octodecim annos comitatū administrasset, ui Mors rota functus est. Anno christianæ salutis quadragesimo primo su gerij Berpra duodecies cētesimū. Qui quāquā alias hæresum fautor fuisset, nardi. ultimo tamen uitæ spiritu optimū fidelemq; ægit christianum.

De Rogerio, siue Rodserio, septimo Fuxi Comite.

**M**ortuo Rogerio Bernardo succedit Rogerius filius, quē  
 aliq; eorū lingua Rodseriū appellabāt, ter senos uix dū na  
 tus ānos. Cui iā ab inē te ētate optimi sunt traditi præceptores,  
 q; ām eius excolet: optimisq; formarēt disciplinis. Adeoq; inge  
 nuē educatus est, ut magnū ipse nobilitatis, pbitatisq; specimē pre  
 se ferret. Omni etiā armorū genere se se exercuit, ac multa in bello  
 cedidit facinora, ut ab oībus bellicarū rerū peritia prestas preclara  
 rusq; haberet. Huic Cardonæ comes uiuo adhuc patre (ut supra di  
 ximus) Brunixēdē filiā matrimonio copulauerat, quæ ei haud mul  
 to post filiū fœlici partu enixa est cui Rogerio Bernardo nomen.  
 Porro eo anno quo Rogerius comittatū administrare cœpit, à Le  
 satensi, Mansiꝝ illano, Cūbelongo, ac Bolbonēsi abbatibus, in pa  
 rem ac sociū dominij, quod his locis habebat, asciscitur. neq; tam  
 ut hoc noīe gratiā illius demererent, quām ut aduersus nobilium  
 uim, à quibus s̄epius impetebantur, tutiores forent. Per idem tem  
 pus arabum gens, duētu Melethsalæ ægypti sultani Hierosolymā  
 occupabat, atq; omnes christiani nominis uiros inibi reptos tru  
 cidabat, multoq; maiora foedè ac crudeliter agebat, quum id ini  
 quē ferens Ludouicus rex, in Syriam mouere constituit. Quocir  
 ca strenuos Galliæ Duces Principesq; confessim accersi iussit,  
 Imprimisq; Rogerium Fuxensem, quem maiorum monumenta,  
 atq; eorundemiam olimin syria preclara facinora admodū uira  
 tutis admonebant, ad quod item bellum cum multa alia, tum etiam  
 christiani nominis Vlciscēdi desideriū adhortabatur. Quamobrē  
 cum copijs ad regem proficiscitur, suam illi operam cum in cœte  
 ris rebus Tum maximē in eo bello, quod tam iustē suscipiebatur,  
 promittēs. Cuius animo perspecto, à rege benignè excipitur, lau  
 daturq; q; tam breui tempore preparatis rebus, ad eum cum bona  
 militum manu maturime uenisset, ex eo quām obsequentiissimū ac

Brunixen  
dis Roge  
rij uxor.

Quorun  
dā Abba  
tum socie  
tas domi  
nij cū Ro  
gerio fa  
cta

# Historiae Fuxensium Comitum.

Rogerius dicto parentem dijudicans. In cuius quidem rei gratiam eum de-  
seu Rodse nis militum millibus presicit. Igitur parato excercitu in syriam  
rius in sy proficiuntur. At quia saevis mare nauibus iter minime permit-  
riam pro tebat, apud Cyprū hyemare coguntur. Appetente dein uere helio-  
fificitur polim aduentant, cui castris admotis, magna Rogerij Fuxensis  
opera, Terrestri prelio barbari funduntur. Isq; primus cum suis  
copij; urbem ingreditur, non sine tamen sui corporis incommo-  
do, nempe acri sagittæ iectu inter confertissimas hostium turmas  
suffoditur. Ingentiq; accepto uulnere in terram decidit, quem ta-  
men extemplo milites attollunt, & quanta possunt ui per medios  
hostes domum, quæ primùm oblata est, deportant. At reliqui mi-  
lites nihil segnius urbem ingressi, omnes ad unum barbaros in-  
terficiunt. Tutoq; rerū potiuntur. Rex uero Rogerij Fuxensis in-  
commodo tristior, illum inuisit, iusbitq; bono eſe animo, neq; rem  
adeo eſe in periculo demonstrat, quin facile paucis diebus, dei op-  
timi maximi primùm deinde medicorū opera, succurri ualeat. Itaq;  
milites christiani Melethsalam sequuti, ex heliopoli ad pharmania  
castra promouent, sed eis leuibus commissis prelijs male successit.  
Siquidē ex his multi desiderati, multiq; capti sunt, fameq; alij ene-  
ti cū ad eos cōmeatus supportari nequirent. Quū autem rex ob-  
sidione pharmania soluta heliopolim (quā damiatam nunc uocat)  
repeteret, forte fortuna ac deimproviso in nouas hostium turmas  
incidit, aquibus superatus, cum Alphonso Pictonum comite, Caro-  
loq; andegauensi fratribus, ac Rogerio Fuxensi capitul. Post ue-  
ro paulum tēporis seruitia Melehsal m, quibus nimio plus indul-  
gebat ac sui corporis custodiā permittebat, enecant. Tarqueme-  
rioq; conseruo rege creato heliopolim Gallis restituūt, captiuisq;  
presenti pecunia liberatis ad Ptolemaidem usq; sine ullo periculō  
comitantur. Tum uero rex Alphonsum Carolumq; fratres in Gal-  
liam

Liam dimitit, ut undena bi<sup>z</sup> antinorum aureorū millia (quæ Mel  
 lethsalæ prius deinde eius occisoribus promiserat) pro se liberan-  
 do deferrent. Quibus cum Rogerius Fuxensis proficiscitur, atq;  
 demum in patriam cū ingenti uxoris, natorum, subditorūq; lati-  
 tia (duos enim annos iam aberat) reuertitur. Eo tempore seditionis  
 factiosumq; hominum genus pastorelli in Gallia eruperunt, omni Bastorelli  
 bus persuadētes, se ideo in unum coiſſe ut regi ac christianis (qui  
 à Turcis ac Saracenis in syria opprimebantur) auxilio forent.  
 Sedenim erat eis mens multò diuersa, quippe hoc pretextu omni-  
 bus in locis cædes, latrocinia, furta, incendia, raptusq; cōmittebāt  
 quāq; iter facerent predam agebāt, adiungebatq; sibi tot pastores  
 quot in eorum nomen iurare uellent, multa eis pollicentes inq;  
 prædæ communionem inuitantes. Itaq; passim grassabantur, atq;  
 omnia circum uastabant, uinctos anathemate soluebant, et si qua  
 matrimonia minus grata forent, relaxabant. Eoq; res tandem de-  
 ducta est, ut nō iam pastorum, sed latronum perditorūq; hominū  
 nomen haberent. Idq; malum lōgius proserpīset, ni Blanca re- Blanca di  
 gis Ludouici parens ei cōmodū occurriſſet. Quæ eos diligenter ui Ludoui  
 comprehendī, ac subinde ad unum omnes interfici iussit. Tum ue- ci mater.  
 ro apud Rogerium ē syria reuersum queritur, Guillelmū Dama-  
 nauū (quidā Darnauū legunt) Equitem auratum multa ac maxima  
 damna eo syriæ a gente Fuxensi oræ incolisq; intuliſſe. Si quidem  
 agros uastaſſe, bona diripiuisse, Apertamq; uitæ utriusq; sexus ho-  
 minibus intuliſſe uulgo ferebatur. Ad hæc etiam criminis insimu-  
 labatur, quod Rogerio, quum se in syriam sequi iussiſſet, minime  
 paruiſſet. Quicobrem re benè comperta in exilium mittitur. Eiſ;  
 Fuxensis ora perpetuō interdicitur, pena etiam capitis indicta, si  
 eo unquam pedem inferre uisuſſet. Quibus rebus confectis, Mors Ro-  
 post paulūm temporis Rogerius non sine maximo Fuxenſium do- gerij.

Historiæ Fuxenium Comitum.

lore uita fuit. Anno suæ ætatis trigesimo primo, administratiq; comitatus quartodecimo.

De Rogerio Bernardo Octavo Fuxi Comite.

**H**ic succedit Rogerius Bernardus filius, uir decentissima corporis forma lōgē insignis ac decorus, quem omnes ob ingenij corporisq; præstantiam: excelsumq; animū mirabantur, ac iuxta laudabat. Cui quidem honestissima pulcherrimaq; uirgo Mengarda Narbonensis, nobilissimis orta parentibus nubuit. Ex qua masculum unum (cui Rogerio Bernardo nomen) duasq; filias, Agnetem scilicet ac Philippam suscepit. Hæc Arnaldo Hispanien si Coserani Vicecomiti, illa uero Squibato Bigerionum Comiti cōnubio datur. Quæ deinde filiam sustulit Martham nomine, quam eius pater Squibatus, cum nubilis eſset ætatis, Gastoni Bernensiū domino m̄ trimonoi unxit. Sub idem tempus Ludovicus Gallicæ rēx, Ex Maſilia in Africam aduersum Saracenos exercitū mouit, quem tres filij admodum adolescentes, Rex item Nauarre Cāpania Comites, alijq; uiri illustres ac nobiles comitabantur. Rogerius autem Bernardus nequaquam potuit. Quippe graui tū morbo distinebat. Igitur illi Tunetem urbem obſidio ne cingunt, proximāq; loca excursionibus ustant, Ad extremūq; tota Africa potiti fuissent, ni lues quæ in castris suborta est, post ignobile uulgi multitudinem etiam regem cum minore natu filio substulisset.

Quo mortuo Philippus ibi in locum patris sufficitur. Qui tandem Tunetano Rege in fœderatione pacis accepto, conditionibusq; tributi Carolo Sciciliæ regi soluendi, cbristiq; nominis in Africā liberè prædicandi appositis, obſidionem soluit. Classemq; in Sciciliam reducit, ubi Nauarre Rex, alijq; innumerī principes, ui pe-

stis decumbunt. Interea uero Hedoardus regis Angliae filius, in  
 Syria ptolemaidi consistens, Ludouici regis aduentum (ut cōuenie-  
 rat) expectabat. Cæterū morte eius accepta Philippo regi scribit,  
 ut patris uolūtati sequatur, atq; exercitum subsidio mittat. Alio-  
 qui rem christianam maximo esse in periculo. Cui ille annuit, pa-  
 ratoq; properè uiginti quinq; millium excercitu, tormentorumq;  
 bellicorū (quæ bombardas appellant) Gastoni Bernensi prudentis-  
 simo fortissimoq; uiro præcipua cura demandata, Rogerium Ber-  
 nardū orat (cui maximam millitum partē attribuerat) ut matura-  
 ret in Syriam, christiano nomini auxilium latus. Igitur ille ma-  
 gnis die noctūq; confectis itineribus, cum excercitu alijsq; belli  
 ducibus ptolemaidi præter omnium expectationem appulit. Ibiq;  
 Hedoardo suam regisq; uoluntatem in auxilio ferendo, euerten-  
 disq; christiani nominis hostibus, egregiè declarat. Cuius aduen-  
 tus tam fuit latus christianis quam unquam cuiusvis alterius an-  
 tea, magnumq; illis addidit animum. Itaq; Rogerius Bernardus in Bardodacare  
 Bandodacarem (qui tum Christianis Antiochiam ademerat) Hedo- cares & gi-  
 ardo ad Ptolomaideum relicto bellum mouet. Cui tamen male suc-  
 ceſſit, ſiquidem prælio septena peditum millia quingentiq; Equi-  
 tes interiere. Qua accepta clade nihil quietior timidiorq; factus,  
 adiunctis aliquot militibus (quos Hedoardus miserat ut interem-  
 ptorum numerum expleret) Armenia, tripolim, Damascum, alia  
 q; innumera oppida, quæ à christianis ad ægyptios defecerant, bel-  
 lo quatit, ac circum omnia uastat. Acceptam cladem illatis compen-  
 sans incōmodis. Deminq; multis alijs rebus partim prosperè par-  
 tim infelicititer gestis: in galliam cum Gastone Bernensi reuertitur.  
 Qui deinde quum annus à Christi ortu ducentesimus sexage-  
 simusq; secundus supra millesimum a geretur, administrassetq; se-  
 ptem annos comitatum mortuus est.

# BERTRANDI

Hæliæ Appamensis historiæ Fuxensium  
Comitum Liber Secundus.

Bernēsiū  
origo.

Vaccas op  
pidum.



VNC OPERE PRETIVM  
uidetur (quoniam Gastonis Bernensis  
paulo ante meminimus) de Bernensium  
origine, & quando primum in Aquita-  
nia esse cœperint, breuiter commemorare  
Deinde uero Comitū Fuxensum suo or-  
dine procedet stilus. Bernenses igitur ut  
quidam uolunt (quorum etiam uulgo recepta est sententia) à Ber-  
na insigni heluetiorum pago qui eius gentis caput est dicuntur,  
indeq; nomen traxerunt. Quanquam alijs placeat, Rauracos seu  
rauratos proximos Rheno flumini populos: Heluetijs finitimos  
(quos Basilienses appellant) Bernenses dictos. Sunt etiam qui scri-  
bāt, hos antea uacceos, à uacca oppido iugis pyreneis olim sito nū  
cupatos. Ideoq; Vaccas in eorum insignijs deferre. Quod si uerū  
est, eos fuisse arbitror qui à Publio Crasso sontiatibus superatis,  
maximiq; Aquitaniæ parte dedita, nunq; uinci potuerunt. seq; ei  
dedere neglexerunt propterea quod hyems suberat: niuibusq; eo-  
rum oppida, montibus pyreneis sita, te gerentur. atq; inaccesibili-  
lis ob hanc rē eſſet locus. Et ob id credere par est, hos nunquā in  
cæſaris Romanorumq; uenisse potestatem. omniq; tempore libe-  
ros fuisse: ac nulli initio subditos: Cui opinioni qui adherent, in-  
nuere uidentur, hos iam olim fuisse. At crebrior ueriorq; senten-  
tia est, eos Caroli martelli temporibus in Galliam primum uenisa-  
re: ibi q; conſediſe ubi nunc sunt, illis ab eo cōcessa ea Aquitaniæ

parte quæ tum inulta: ac ferè nemoribus obsita erat. uixq; illum  
pristini habitaculi (si quod antea fuerat) uestigium demonstra-  
bat. Quæ origo ut notior habeatur, nunc altius repetenda uia  
detur. Carolus cognomento Martellus, regiæ domus magiste-  
rio à Theodorico Gallorum Rege prefectus, regni fines auge-  
re: multoq; longius pretendere cupiens: bellum in Saxones Gal-  
liae finitos, indeq; ī Allemanos atq; Sueuos mouet, quos in suā  
tandem redigit potestatem. cæterum hæc procul à Gallia gerenti  
nunciatur, Eudonem Visigothum (qui longè antea Aquitaniā Va-  
sconiamq; suæ ditionis fecerat) Caroli inuidentē fortunæ regni  
fines hostiliter infestare: sed Carolus missis legatis militibusq;  
hanc iniuriam ulciscitur, Quippe hi Vasconum fines longè latèq;  
populantur, tandemq; cruento commissō prælio Eudonem uincūt,  
uitūq; fuga salutem querere, seq; montibus pyreneis (ubi innu-  
mera sunt antra ac secture) abdere cogunt. Cæterum ille impletū  
ira gerens animum non quieuit, Donec Abidiramū Saracenoru  
regem, qui Hispanias iam decennium obtinebat, auxilio accersit.  
qui cum maximo exercitu Garunna transmissō Burdegalam ui-  
capit, captaq; crudeliter (ut mos eius g̃tis est) diripit. Inde ī Piecto  
nes defertur, cæde ac rapinis omnia complens. Carolus autem hæc  
Galliae iacturam uehementer dolens, habensq; secum optimos mili-  
tes ex bernaheluetijsq; deductos, clam cū Eudone agit ut oblita  
ta iniuria ad delendam Saracenorum gentem conspiret. quo impe-  
trato Carolus & Eudo haud procul à Saracenis (nondum fines  
Pictorum egressis) castra metantur, paruaq; dein interiecta mo-  
ra maximis odijis ac uiribus utrinq; certatur. Cæterum Saraceni  
uincuntur, maxima edita illorum strage. siquidem, ut aliqui scri-  
ptum reliquerunt, eo prælio trecenta septuaginta Saracenoru  
milia (qui tum Aquitaniam cum uxoribus & liberis ingressi fuerat)

Carolus  
martellusEugo Vi-  
sigothus.Abidira-  
mus.

## Historiæ Fuxensinum Comitum.

deleta sunt, mille quingentis ex Gallis tantum occisis. Quod bellum ad Burdegalam pugnatum quidam sunt authores. Qua parta uictoria Carolus in Burgundos excercitum dicit. Quibus subactis moxq; Eudonis Aquitani morte nunciata, Garunnam cum excercitu transgreditur, maximamq; Vasconum Aquitaniaeq; partem suis adjicit opibus. Cæterum Visigothi egrè ferentes urbes quæ Eudonis fuisse, Caroli cessisse imperio. ab Athino Saracenos rego in belli, quod in Narbona mouebatur, societate ascicuntur. Carolus uero auditæ belli fama, & quia iam Saraceni Narbona capta Rhodani hostium ingressi Auenionem etiam subita uicerat, ex Massilia illuc deuheitur. Vrbemq; obsidiœ cingit. Qua tandem capta: quum Narbonam (quo se Athinus fugiens contulerat) ob sideret, nunciatur Amorteum regem ex citeriori Hispania cum excercitu aduentare in quem relicta obsidione cum copijs Carolus proficiscitur, fit ingens corbana ualle hostium concursus. Bernenses qui primi, ob rei militaris peritiam atq; ingentium corporum proceritatem, constituti erant, pugnam ineunt. Pilisq; in hostem cōminus iniectis, tam strenue pugnant, ut Amorteū saracenorum regem, post aliorum cæsa multa milia, etiam interemerint. Cuius casu perculsi Saraceni terga fugæ dederunt, cūq; multi in naues que ad litus erant procurarent, hos Bernenses insecuri, quotquot sese iam stagno insinuauerant, demergunt. aut repetitis iectibus interimunt. Qua parta uictoria, Saracenorumq; rebus sic in Gallia occisis, factus animosior Carolus, utq; Visigothorum & Halanorum gentem, que circa pyreneum in citeriori Hispania habitabat, funditus euerteret, reliqua copiarum parte in Gallia relicta propter nouos bellorum motus qui quotidie suboribantur, ipse cum Bernensibus hispaniam proficiscitur: quo rum maxima opera tandem effectum est, ut latissimo Ruscino.

Athinus  
Saraceno  
rum rex.

nis campo conserta manu, paruo momento Visigothorum Halanorūq; nomen omnino interiret preter paucos qui in Barchinona nensiū fidem cōcessere. His rebus à Carolo sic strenue confectis, i galliā per iuga pyreneā reuertit, Inq; eam partem primum uenit quæ tum memoribus ob sita uastam solitudinem efficiebat. At Bernenses loci amcenitate capti fontiūq; ac fluiorū, quæ illic multa habentur, per strepentibus aquis delectati, oblitterata etiam patriæ memoria hunc locum atq; has sedes à Carolo precibus exposcunt, Quod ille haud quidem grauatè cōcessit, partim ut si usus uenerit ij ad bellum presto esset partim ne ingratus uideretur, si id eiis tanto pere cōtentibus denegasset, quorum strenua operato ties in bello usus fuisset. Ea igitur agri parte illis attributa, deinde etiam ob præclara cum in Visigothos, tum etiam in Saracenos Edita facinora, decimarumius (quoda uix laici tenent) singula ri quodam priuilegio concessit. Quūq; antea ora illa regum Gallicæ imperio subeſſet, Caroli iuſu facta est libera, eosq; qui illā in co'rent regis seruitio exēmit, perpetuaq; libertate donauit. Atq; eosdem francæ legis (ut ipſi eorum lingua appellant) fecit, gentiūq; nomen, ab urbis aut uici nomine unde profecti erant, indidit. Bernensesq; appellauit. Quū autem nemo inter eos dignus imperio uidetur. Aut certè nollent ex ſeſe, ob principatus æmulationem, quæ maximas resplicas interdum labefactare ſolet, quenq; eligi Qui atamen animaduertebant minime poſſe, tantam populi multitudinē quæ ſimul coierat, ſine Duce ac Principe diutius cōſistere, cōmuni consilio decernūt, Aduenā aliquem accerſendū, qui inter eos principatū obtineat. Igitur unū ē Bigeriō bus (quos alij bigerroes appellant) gēte illis pp̄qua deligūt. Atq; ei imperiū oē de mīdāt. Qui p̄cipatus factus iſolētior, cū eos i ſolita libertate nō cōtineret, minimēq; patereſ ſuis legibus uti facto i ſultu occidit.

Bernenses  
liberi.

Frācalex

# Historiæ Fuxensium Comitum.

Primi bernensiū do mini occisi.

Vascones bellicosimí.

Guillelmus Moncadensis.

Gaston mo<sup>m</sup> cadensis bearni p<sup>r</sup>inceps.

Quo mortuo aliū de nobiliſima Aruernorum gēte eli güt. Quūq; is, superioris usus licentia, eos suo morte nequaquam permetteret uiuere, transitu cuiusdam pontis uenabulo cōfoditur. confosusq; præceps ex pōte agitur. sic uterq; pēnas malè administrati īperij luit. Sūt qui hos Bernenses cū Carolo magno galliæ rege atq; imperatore, Narbonensi bello aduersus Borollū regem Saracenorū interfuiſe memoren, quibuscum etiam aderant Vascones (gēs bellicofissima) numero septuaginta mille qui tanta ui tantiſq; animis pugnarunt, ut Narbona tandem potirētur. At Bernenses cum diutius sine principe fuisse difficultateq; tenerentur inueniendi aliquem qui eos in sua libertate contineret. Legatos ex sua gente ad Hispaniam citeriorem mittunt, qui Guillelmum moncadensem orent, uti unum ex filijs quos habebat ad imperandum daret. Illi iusſa facessunt, ac qua poſſunt benignitate mandata Moncadensi exponūt. Ille legatis comiter acceptis, atq; ī tricliniū adductis benignē cōcēſit ut utrū uellēt ex filijs qui thoro dormiētes accīmbe bāt principem eligerent. At illi puerorum indolē contēplati cernunt alterum digitis ad uolam reductis, alterum (cui Gastoni no men) pansi manibus somnum carpere & quanq; uterq; admodum placuſet. Ex illis tamen Gastonem elegerunt. ex euentu, q; eum pansi manibus dormientem inueniſſent, optimi principis ac liberaliſſimi omen captantes, econtra in altero auarum animum ueritati. Igitur Gastonem secum adducunt, quem cum splendide ac liberaliter aluiſſent, inq; adultam iam creuſſet etatem, principem creant: eiq; imperium sponte deferunt. Is uero prudentiſſime illud ad ministrat, imperijq; fines summa diligentia tuetur. subditosq; in suis legibus atq; institutis continet, nemini cedens gloria omnibus rebus celeriter cōmodumq; prouidendi. Succēſu dein temporis Iacobus Aragonum rex Maioricam unam ex balearibus insulis

lis bello petit, cui quidem Guillelmus Moncadensis Gastonis pater, eiusq; alter filius (Qui clausa manu à legatis inuentus fuerat) cum in gēti militum numero interfuere. Cæterum urbis expugnatione pater filiusq; fortiter dimicantes telorum multitudine obruti una intererūt. Qui deinde casus ad Gastonem, vicūdalso nēsem, mōcadū, martorellum, castrum uetus roanesij, aliaq; bona (quæ olim Guillelmus eius pater obtinebat) deuoluit. Cui deinde ex eo matrimonio, quod cum Martha squibati Bigerionum Comitis filia (ut supra diximus) contraxerat Due sunt nate filiæ, quarum unam Armeniaci Comiti, alteram uero (cui nomen Margaritis) Bernardo Rogerio Fuxensi de Garcendæ suæ matris assensu collocat. Mortuo deinde Squibato patre, Martha filia Gastonis coniunx unica ac sola ex liberis supererat Bigerionum Comitatū, ac Marsani Vicecomitatū indip̄scit. Is Gasto ædem Morlani (quod oppidum Bearnī insigne est) construi iuſbit, ac postea diuo Fraciſco dicari, perpetuum religiosi habitaculum constituens. Voluitq; ut ubi ubi moreretur, eius saltem cor ad eandem sacram ædem sepeliendum deferretur. quod etiam haud grauatae post eius morte factum est. In cuius rei memoriam pro altari maximo monumentum ingens cum eius statua atq; insignijs religiosi extrixi magno sumptu iuſserunt. quod hodie uisendum omnibus patet. Erant autem tum Gastonis insignia nummus aureus (quem scutum appellant). Rubræ insuper Vaccæ subtusq; illas castellum pulli coloris insignia. (quem pictores fabulatum dicunt) quod utiq; Moncadense, illæ autem Bernense dominium significant.

Bigorra  
marsanū  
q; Bearnī  
dominio  
accesere.

Gastonis  
insignia.

Historiæ Fuxensium Comitum.

De Rogerio Bernardo, nono Fuxi Comite.

**S**Uccepit deinde Rogerius Bernardus superioris Rogerij Ber-  
nardii filius, cui Margaritam Gastonis Bernensis filiam nub-  
uisse iam supra demonstrauimus. Ex qua quatuor suscepit liberos,  
unum virilis stirpis, cui Gistoni nomen, tresq; filias, Brunixen-  
dem, Constantiam, atq; Ioānam. Primam (quæ maior natu erat)  
Hælias Petragoriorum Comes uxorem habuit. Constantiam uer-  
tro Antonius Leuiensis Mirapiscensis dominus cum dote decem  
milliū librarum. Tertia Dompetro Iacobi Aragonum regis filio  
Emporiarum ac Ripegorse Comiti nubisit. successu dein tempo-  
ris, quū annus christianæ salutis millesimus ducetesimus septuagesi-  
mus primus agerit, Philippus galliæ rex diuini Ludouici filius, sui re-  
gni initio quotquot erant suæ ditionis in Gallia comites accersi-  
iussit, eiusq; rei curam Eustathio bellomarchesio Tolosanæ pro-  
uinciae præsidi demandat. Constituta die quum Rogerius Bernar-  
dus non adesset, id rex iniquo tulit animo. Atq; cum copijs Tolosa-  
sam proficisciatur, ut exinde Fuxum (Comiti bellum illatus) pro-  
peraret. Quod resciens Rogerius Bernardus quanta potest dili-  
gentia efficit, ut & Fuxensibus castellis strenuissimi milites præ-  
sidio locarentur, & ingentes copiæ à Gistone bernensi socero mit-  
terentur. At cum rex Fuxum moueret, Rogerius Bernardus, re-  
gis potentiam ueritus, ei fit obuiam, se suaq; illi permittens. Iustas  
q; moræ non quidem neglecti imperij (utsuspicabantur) causas  
afferens. Que tamen regi haud quidem iuste uise sunt, Quin pos-  
sebo interea comitatu illi imperat, ut se sequatur: neq; iniuissu eius  
quōquam discedat, pœna si contra moliatur indicta. Quamobrem  
Rogerius Bernardus rebus properè collectis iussa facebit, atq;  
regem quoquo uersum iret cum uxore sequitur. Post aliquod uero-

tempus Margarita regem sibi pernecessarium orat, ut ipsa eiusq;  
uir Rogerius Bernardus in patriam liberi dimittantur, sublataque  
(ut appellant) regia manu Fuxensis comitatus eis restituatur. Cui  
Rex libenter annuit, ac quibusdam conditionibus appositis, quas  
etiam postea remisit, liberos muneribusq; donatos coniuges in pa-  
triam dimisit. At ego huius odij (quo rex Fuxensem prosequebat-  
tur) atq; belli causam fuisse arbitror, quod is Armeniacum Comi-  
tem aduersus Girardum Casabonensem (cui rex maximè faue-  
bat) aliquando iuuisset, eiq; fuisse auxilio, quum Castellum ad  
Philippū pertinens (quo se Girardus receperat) obsidione preme-  
ret, ac deinde eo expugnato omnes occideret incolas, multaque alia  
crudelissimè ac contra regis uoluntatem ageret. Ideoq; regem hac  
iniuriam vindicasse, et cum Rogerius Bernardus accersitus mini-  
me adesse, in eum bellum mouisse, ac Castellum, ubi se is recepe-  
rat, diutius obsedit, donec ipse se esse ultro obtulit: ac regi, quicquid iuberet, facere promisit. Successu dein temporis maxima in-  
ter regem Nauarræ. Gastonemq; bernensem (ob quoddam castrum  
quod ad se uterque pertinere contendebat) orta est dissensio. Cu-  
ius rei causa Gasto Nauarro bellum intulit, Ad quem Rogerius  
Bernardus gener cum ingentibus copijs subsidio uenit. Quum ue-  
ro inter eos acriter diuq; pugnatum fuisse, multiq; milites utrinque  
occisi, Rogerij Bernardi interuentu pax tandem composita est.  
In cuius quidem rei gratiam postea cum annus à christi ortu octo  
gesimus sextus supra duodecies centesimum ageretur, Gasto eiusq;  
uxor Martha, ipsum Rogerium Bernardum atq; Margaritam  
filiam eius coiugem, de procerū assensu, qui comitijs (quos tres sta-  
tus appellant) interfuerunt, heredes instituit. moxq; subditos omnes  
in eorum uerba iurare iubent. Alteram uero filiam atq; eius ui-  
xum Armeniaci Comitem, iusta de causa exhaeredes faciunt.

Historiae Fuxensis Comitum.

Quippe illi Gastoni tam grāvē bellum aduersus Nauarrum gerenti auxilium ferre omnino recusarant, & quanquam id ab eis literis nuncijq; səpius petiſet, nulla re tamen eum unquam iuuant. Itaq; hunc in modum amplissimum patrimonium, per exiguo temporis momento Fuxensi domui obuenit, iacturāq; quam utiq; ob impactam hæresim maximā fecerat, eo pacto compensata est. Tumq; primū hæ nobilissimæ clarissimæq; domus, Fuxensis, Ber nensisq; simul cōiunctæ sunt. Atq; unius dominio attributæ. Post pauū uero temporis, Armeniacus egrèferens se suamq; coniuge à Gastone bonis omnino abdicatos, rem in iudicium defert, Diemq; Rogerio Bernardo dicit, aīo quidē statuēs hereditatis par tē ab eo uēdicare. Qui lite tandem p̄edētē obtinuit, ut Bigorræ co mitatus sequestræ manui comiteret, quod de Bearno non itidē fāctū fuit, cū Galloū eximāt̄ iperio. Itaq; hinc ingēs ortū est odiū: penēq; capitales inimicitiae, quæ adeō postea creuerunt, ut in getia crudelissimāq; bella pepererint. Siquidem (ut ab eo ordiar) quum annus christianæ salutis ducentesimus nonagesimus quartus super millesimum ageretur. Armeniacus maiora indies excercens odia, Rogerium Bernardum apud regem proditionis insimulat, illumq; cum hispanis in eius mortem conspirasse. Remq; ueneno tētare decreuisse ait. Quæ res non parum Philippi regis animum cōmouit. Multa enim representabātur, quibus ad credendum addice retur. Multaq; item quibus animus in contrariam iret sententiam, odium scilicet atq; inimicitiae accusatoris. Quæ alijs permixta plānē faciebant, ut procul à uero enunciata crederentur. Quocirca Philippus (ut utroq; presente res magis magisq; pateret) Rogeriu Bernardum accersi iubet, Etenim Armeniacus iam aderat. At uero is haud cunctandum ratus, qui iamq; amicorum literis (quos in aula principis habebat) certior factus erat, præter omnium ex-

Fuxi bear  
niq; unio.

pedationem aduolat. Ac se regis conspectui protinus effert, eum  
obnoxè orans ut sibi coram Gallorum procerum cœtu praesente  
armeniaco uerba facere liceat. Quo ipetrato, Quis est (inquit) ue-  
stru Galli principes qui me & absentē & innoxium pditionis, a-  
pud regem insimulet? Cuinam cōpertum est me nō solū regi (cui  
omnia debo) uerum cuiquam alijs parasse unq insidias? Aut que-  
res illum (quisquis est) impulit, ut ueneno me agere uelle: inq; regis  
fatum conspirasse affirmet? Num huiusmodi dolis quidq; maiores  
nostrī unq tentarunt? Nonne illi firma integrā; erga regem fi-  
de semper fuerunt? Igitur quando presentes sumus proœat nunc  
accusator, crimen exponat. Testes exhibeat, testimonia producat,  
modo ex sua domo non depromiserit. Remq; omnem si potest iure  
comprobet. Ecce adeſt reus minime quidem re (ut decet) comprota-  
ta supplicium deprecatus. Ac tametsi in uocem non prorumpat  
accusator, cerno tamē illum hisce oculis noua intra se crimina cō-  
fingentem, noxiūmq; virus euomere cupientem. Quo cum nobis  
ab hinc iamferè nouēnium, ob Gastonis socii successionem, odii  
atq; simultas est. Te igitur oro rex inuictissime, ac uhenenter  
obtestor, ut hunc illum (de Armeniaco loquor) coramfari, crimen  
q; quod falso intendit, me presente manifestare iubeas. Quod  
si mihi quidem faciat, eum in sigulare certamen prouoco, ut ta-  
dem res armis comprobetur. Neq; id tam criminis purgandicausa  
(quod nullum est) quam ut ignominiae maculam eluamus, si quam  
forte ex falsa accusatoris obiectione contraximus. Et si mihi (ut  
spero) perfidum insimulatorem uincere detur, hoc maximo alijs  
erit exēplo. Discētq; posthac cæteri quam iniquum periculofumq;  
fuerit, cuiusq; mortalium famæ nominiq; detrahere: crimenq; fal-  
so intendere. Atq; temere in uerba prolabi. At contra Armeniacus  
æta agit, Rogerium bernardum expostulat, quod regi, aut bello-

Oratio ro-  
gerij ber-  
nardi.

# Historiae Fuxensium Comitum

Marchesio Tolosano presidi ab eo missō, non audierit. Seq; multa alia habere ait, quæ illi obijceret. Cæterum probationes deficere quod clam se motisq; arbitris omnia acta eſſent. His dictis acclamant principes, Fuxensem rem iustum petere, equūq; eſſe id tandem armis decerni, quod iure minime posset. Quocirca rex locum de legit statuitq; diem, qua in certamen uterq; conueniat. Qua aduentā, populo principibusq; circum affusis, stant in armis Rogerius Bernardus Fuxensis Armeniacusq; equoq; insidētes pugnam inauentū, primus Rogerius Bernardus maximo impetu in hostem procurrit, ac lancea pectus diuerberat, ille autem eo ictu equo ferè diecitus, maximo nisu sese tollit, ac recta tendebat in hostem, quum Fuxensis intorto in eum totis viribus telo, de equo omnino deīicit. Cum uero in terram prouolutum stricto gladio pararet occidere, interuentu Arthesij Comitis q; à rege missus fuerat, abstinere iubetur. Tumq; rex illis ad ſe uenire iussis spondet, ſe propediem controverſiæ finem impositurum: iureq; decreturum cui bonorum (de quibus in iudicio contendetur) possessio addicenda foret. Interiecit deinde aliquot diebus inter Petrum Aragoniæ regem: Rogeriuq; Bernardum adeo ingens ortum est diſidium, ut nihil aliud quam mutuis ſe afficere incommidis cogitarent, bellumq; alter in alterum mouere. Et iam uterq; copias colligebat cum Gastonis Bernensium domini interuentu pax composita eſt. Quænam autem diſidij cauſa fuerit, haud quidem in aperto eſt. Verum ego coniectura ducor, illū ideo Rogerium Bernardum odio habuisse, quod Philippo regi nimiū faueret, eiq; quā obſequentiſſimus eſſet. (Erat enim Petro bellū de regno Siciliæ cum Carolo Philippi regis fratre). Quodq; ſibi perneceſſarius eſſet, & maximam fortunā partem in citeriori hispania haberet. Per idem tēpus Philippus Galliæ rex Martini pontificis maximi aedicto fretus (qui ob

Fuxensis  
Armenia  
ciq; singu  
lare certa  
men.

ambitio sam regni sicuti petitionem Petrum Aragonium anathematice excrecerat ac regno Aragoniae priuarat) regni primores ac cersi iubet, ac deinde cum ingentibus copijs in citeriorem hispaniam mouet, Quod ut resciuit Rogerius Bernardus regem sequitur, neq; tam ut eum bello iuuaret, quam ut pacem inter eos componeret, bonam tamen ei nauabit operam. Siquidē in oppugnatione Gerundensis oppidi. Ipse nōnunq; cū ciuibus (haud clā rege) colloquebat. Gerunda  
 Ac quæ intra gereretur oīa sciebat. Quam scilicet metueret ciues, quam parvus cōmeatus esset illis, quamq; saepius de ditione cogitarent: cuperetq; Philippo regi conciliari. Cuius tandem opera effectum est, ut paucorum dierum inducijs habitis (quò Petrum regem qui tum Siciliæ agebat eius rei certiorem faceret) saluis fortunis sese regi Gerundenses atq; ciuitatem dederent. Pauloq; post rex Philippus, per pyrenei montis angustias Perpinianum se contulit, ubi febre conflictatus moritur. Deinde Philippus cognomen to pulcher eiusfilius regno successit. Cuius initio cum Guydo flādrie comes, inita clā cum Hedoardo Anglorum rege societate ei aduersaretur, in eum bellum mouet. atq; Rogerio Bernardo alijsq; strenuissimis belli ducibus comitatus, in Flandriam progreditur. ad insulamq; castra ponens, oppidum arcemq; suæ ditionis tandem fecit. Rogerius etiam Bernardus Carolum Valesium Philippi fratrem, in Aquitanos expeditionem mouentem, suis iuuit copijs: Rionēsiq; interfuit obsidioni: atq; oppidi sancti Seueri captioni, cuius etiam maxima opera effectum est, ut Angli multis Aquitaniae locis præsidio abiret, ac Gallis cederent. Cuius rei gratia Philippus rex Rogerium Bernardum Aquitaniae gubernaculo præficit, presertim Aquesi, Adurensi, Baionesi, & Auscensi diaecesisibus. quatenus earū fines protendūtur (Armeniaco Vicfasensacoq; ob caitalia odia, quæ inter se Fuxensis Armeniacusq; gerebat) dēptis

Mors phi  
lippi Re  
gis:

Rogerius  
Bernardus aqui  
taniae gu  
bernator.

Historie Fuxensium Comitum.

Proinde Philippus Tornacensi oppido consistens Rogerio Bernardo, ob præclaras facinoras in eius expugnatione ab eo ædita, octingentiarum librarum redditum attribuit, quas ex malouicino agro colligi uoluit. Paulusq; post huic numero superaddidit mille quingentas libras, quas idem ex Gabarreti Vicecomitatuum uectigali exterarum uaccarum (quæ per rupefortensem agrum transirent) Castello novo ripariensi, Maloborguento, manso adurense, Miromote,  
Ioanna  
Gastonis  
coniuax. Guyspedio, alijsq; locis (chirographo huius rei causa cœfecto cōscriptis) colligeret. Subindeq; effecit ut Ioannam sibi pernecessariam Roberti Artesij Comitis filiam. Gasto Rogerij Bernardi filius uxorem duceret. Porro non est pretermittendum quod ab aliquibus scripto mandatum est. Appamenses in Rogerium Bernardum, cum annus christianæ salutis millesimus ducentesimus ac nonagesimus sextus ageretur: impetum fecisse, illumq; in diuæ Mariæ templum (quod uulgo Mercatellum appellant) Armis coegisse, ubi obseratis arætè foribus tantisper se continuuit, dum popularis furor paulum quiesceret: atq; interuentu principum urbis ciuium, (qui auctoritate grauitateq; plurimum erga populum ualebant) ab armis discederetur. Quod tumultu sedato, cūmutato habitu, ipse clæcum aliquot nobilibus (quos secum habebat) Fuxum profici scitur, subditisq; maximam militum multitudinem cōfestim imperat. Atq; modica interiecta mora (iniuriam ulturus) cum copijs Appamiam aduentat, animo quidem statuens eam funditus euertere, ac solo æquare. Quod animaduertentes primores urbis, hiq; presertim qui Rogerio Bernardo intra templum inclusò auxilio fuerant, foras pullati exeunt, suppliciter pro se alijsq; ciuibus ueniam petentes. At Rogerius Bernardus eorum misertus, animoq; cogitans effrætam uulgi multitudinem quoq; momento subito efferri, ciuibus percit. His tantum exceptis qui tumultus seditionisq; causa fuerat, quos

ad se protinus adduci ac pena capitali plecti iubisit. Eoq; anno Bonifacius octauus pontifex maximus, Appamiae antistitem ex Abate Episcopum fecit. honorificentiori eum dignitatis titulo insigniens. Quem deinde legatum ad Philippum Galliae regem missit, à quo (cum legationis causæ minus gratæ forent) in carcerem conductus est, ac paulò post Narbonensi Archidiacono ab eodem pontifice misso restitutus. Decimo uero anno post Rogerius Bernardus, posteaq; preclara in bello & didisset facinora liberos splendidè educasset, atq; eisdē matrimonia (ut dictū est) procurasset, comitatūq; quatuor & quadraginta annos administrasset. Tarasconi (Fuxensis oræ oppido) uita funderat.

### De Gastone decimo Fuxi Comite.

**G**asto nunc sequitur Rogerij Bernardi filius, cui Ioannam Roberti Arthesij filiam nubuisse iam supra demonstrauimus. Hic primus fuit Fuxi Comes qui Barni dominatū obtinuit, vir senegregius, ac bellicæ rei peritisimus præceps ad irā, quā uix semel admisā coherceret. Huic corā Rege ab Armeniaco uehemēs accusatio intenditur, quod' ruptum ab eo fœdus esset, quod longè ante rex cōposuerat. Quod auracensem oram (quæ Guillelmæ eius noueræ patris testamento attributa fuerat) incursionibus uastasset, quod' miliamontem, pagum serranum, (qui utiq; Armeniaci finibus siti ad Archiepiscopum Auscitanensem pertinerent) uicariisset, uirosq; ad numerum quadraginta occidisset. quod' Armeniacensis oræ præsidi (quem Senescallum appellant) negotium factisset aliaq; detrimenta intulisset. Cuius deinde Conuenarum Comes uerba exceptit (sic enim de cōposito premeditati erant) atq; se similibus aut multò maioribus ab eodem Fuxensi contumelys as

# Historiæ Fuxensium Comitum.

fectum, parūq; absuisse, quin sibi (quum Armeniaco auxilio contra eius audaciā ueniisset) uitam ademerit, eūq; tum non queuisse, donec ex cōuenis innūeros iteremisset, multaq; eiusorū oppida ac possesiōes igniferroq; uastasset. Neq; audere illum aperto marte dimicare, sed clam, dolo insidijsq; solere hostem aggredi. Quā obrem se aut Armeniacum paratum esse, singulari certamine experiri, uter robore animoq; prestet. Hocq; dicto Pignus illi certaminis offert, ille autem impiger accipit, ac uelut iratus de illius manibus ui extorquet. cæsisq; sic fatur oculis. Haud equidē alia arma aliūue locum certaminis expectarem inuictissime rex, nī me tuum numen tuūq; regium iubar (quo d certe omnes uereri debemus) retraheret. Est enim hominis pusillanimi, parūq; de se cogitatis, his maledictis, ac cōtumelijs, hocq; infami iniuriarū aceruo, qbus à duobus ueteribus hostibus ipresentiarū, afficior, minimēcō moueri. Quod genus maledicendi q̄ sit improbum, turpe, factum, simulatūq; primum uerbis: tum deinde opere (si regi libeat) demon strabo. Primum rupti fœderis insimulorū At quæso exhibeat scriptura, pferātur testes, nomine locus, testimonia pducātur, qbus manifestū fiat, fœdus initū unq. Quod si parētis factū mihi obiciāt, facile respondebo, neq; à me illis seruandā fidē esse, quā mihi minime seruire uelint. Nū i cōfesso est Armeniacū, illico post mortē mei patris meq; pcul a gente, Bearnī fines eiusq; incolas, q pcul dubio nemini subdūtur, iuafisse? uarijsq; oppressisse incursiōnibus? Subīde cui graue esse debet, si qs quæ ad se p̄tinēt uel iure uel armis reposcit? non enim unq; ego in animū induxi rē alterius iniuria usurpare. quod pcul dubio fecissem si ad me bona non p̄tinēret, que ab Guillelmo Armeniaci nouerca iādudū occupantur. Nec iure reprehēdor, si anti sitis possesiōne quoquo pacto turbata mihi obijciāt. Est enim turpe ac uerēdū alij obijcere crimē, quod

## Oratio

### Gastonis

ipse idē admiseris. Nā (quæ so) undenā maiora antistes capit incōmoda, q̄ ab his duobus crudelissimis tyrannis? nū recens adhuc iatura est? nū ego illis totis viribus obſtit, cū alienis possessionibus iure iniuria pedem armaq; inferrēt? nū ego multoties illorum cōpressi audaciā quibus si (ut collubuisse) quidlibet faciendi libera fuisset pmissa facultas, diuina æde pol humanaq; permiscuissent, fuissetq; ab his in omnes sine ullo delectu ſequitum. Quocirca à me, (cuius ne id paſſim fiat plurimum interest) illorum aliquatū cōpressus est furor, ac prædādi nocēdique licentia. Cuiusmodi uitæ ac factionis Senescallum habebant, quo authore executoreq; omnibus in rebus utebātur, cuius etiā temeritas ac furor cōprimēdus fuerat. Et quanquā hæc benefacta mihi haud quaq; laudi adscribantur, tamen nō p̄cenā, nō ignominiae notam merentur. In quos si tu nobilissime inuitissimeq; rex minime adauertis, lōgius hoc serpet malū, Aquitaniæq; populos hi sua tyrannide impune prement, nemoq; aduersum ire audebit. Hæc sunt quæ corā purgandi criminis gratia dicenda uidebantur. Reliquū est ut tu rex locū diēq; pugnæ cōſtituas, ego enim haud moram (si iuſſeris) certādi facio, neq; in aliud tempus rem differo. Tū rex his dictis aīo præuidēs quantū periculi horum discordia toti Aquitaniæ immineret, in qua ipsi maxi mā hērent authoritatē, principēq; locū obtineret, satiusq; fore ducēs, eorum lites cōpōere, q̄ certamē, ī quod se iuicē p̄uo carat ap̄phare. Sic, inqt. Quoniā oportet regē subditorum hēre curā. Et ne qd respublika detrimeti capiat lōgē uidere, ideo iubeo ædi coq; ne hæc imicitia istaue odia (qbus mutuo ardētis) ī lōgius pro trahant. quare nūc irā aīoſq; feroces deponite, nō enim abindeſe rā, ut iniquis aīs uiq; armorum de possessionū iure cōtēdatis, certamē itaq; inhibeo, iicioq; inter uos fœdus perpetuum, ac uolo uos amicos (sicuti decet) ī æuū fore. Quod si dicto audiētes minime estis,

Fuxensis  
Armenia  
ciq; fœdus

Historiae Fuxensium Comitum

intelligite uos penam ingensq; supplicium manere. meq; ipsum ho-  
stem uobis fore. Tu Armeniacus, postq; rex (inquit) tuæ libuit ma-  
iestati nostram sedare discordiam, fœdusq; percutere, maiorem ad  
huc presta securitatem. Etenim uereor ne Fuxensis, qui paruo mo-  
mento ad iram accenditur, aliquando insultet, & nos opprimere  
conetur, quare sub tuam dexteram nomenq; uerendum reponi no-  
lo. Illiq; omnino iter dici, ne dicto factoue in nos quidq; molliatur  
Cui rex satis (inquit) tibi securitatis ex superioribus dictis partu  
esse arbitror, itaq; iussa uterq; facite, ac dicta nostra inviolabili-  
ter obseruate. Post paulū uero temporis Rex in Flandros bellum  
mouit, cui interfuit Gasto Fuxensis. At magna aquarum uis adeo  
de ccelo decidit, ut omnia flumina ac fontes exundarent, ut etiā in-  
uiuum esset iter quoquouersum tendere, idq; æstate acciderat, quā  
obrem re infecta reuerti oportuit, quæ res deinde effecit, ut ingēs  
fames totum penè regnum inuaserit, difficultate bladū, uinū, alias  
q; ad uitam necessaria inueniendi. quippe illa aquarum inundatio  
fructus ferme omnes p̄diderat. Eodem ferm: tempore Ioanna Ga-  
stonis soror (quam Petro emporiarum Comiti connubio iuncta am-  
suisse supra demonstrauimus) moritur. Cuius dotē ut repeteret Ga-  
sto (siquidem triginta quinq; librarum millia dederat) literas nunc  
ciosq; Petro mittit. Qui ubi frustra se a gere intellexit, excercitū  
per montes Pyræneos in citeriorem hispaniam transmisit. illiusq;  
agros ac possessiones uarijs incursionibus uastauit. Cunq; arcem  
milliacensem diuturna obsidione pressisset, eam tandem igne con-  
sumpsit, ac post in patriam reuersus est. Cum autem antea à sente-  
tijis, quæ à iudicibus Fuxensis oræ Appamiaeq; ferebantur, ad Car-  
cassonensem Senescallum appellaret, Gasto à rege ipetrauit, ut is  
apluis iudex nō esset, sed Tholosanus præses. Subindeq; ut sibi du-  
os appellationum iudices habere liceret, quorum unus Fuxensi Co-

mitati patriæq; Donezani, alter uero Appamensi ciuitati prae-  
set neq; possent litigantes his omisſis alium quēuis iudicem adire,  
qua res ad hanc usq; diem obſeruata eſt. Proinde etiam ab eodem  
rege tum priuilegio Fuxensiconceſſum eſt, ut in falſæ reprobaq;  
monetacuſores, inq; haereticos animaduerteret, ac etiam de armor  
portu(qua criminis ad regiam maiestatem spāli iure pertinent)co-  
gnoscere poſſet. Gastoni ex Ioanna Roberti Artesensis filia tres  
uirilis stirpis liberi nati ſunt, quorum quidem uni nomen Gasto,  
qui poſtpatrē Fuxi Comes fuit, alteri Ro gerio Bernardo cui Ca-  
ſtribonensis Vicecomitatus. Moncadensisq; dominatus obtigit.  
Tertius uero Robertus, Vaurenſis Episcopus fuit. Hic etiam ex  
alia quadam fœmina illico cōcubitu filium procreat, cui Lupo no-  
men. Quem quidam non ex ſcorto(ut uulgo fertur) ſed ex coniu-  
ge, quam ante Ioannam Arthesensem haberet, natum tradunt. Il-  
lāq; nullo miſſo repudiij libello, ſed diuino tantum inspiratam nu-  
mine, priuſq; ad domum mariti tradiuerteret, perpetuam deo uirgi-  
nitatem dicaffe. Ac deinde uirginem uestalem effectam, à Gastone  
parthenopeon ingresso, cum eius forma admodū placuiffet, cogni-  
tam grauidamq; effectam filium peperiffe, cui Lupo inditū nomē.  
Si rheamſyliam Remi Romuliq; matrē mars compreſſit. Ut cūq;  
tamen ſit, conſtat hunc etiam filium Gastonemagnouiffe, eiq; te-  
ſtamento Rauati dominatum: multāq; alia poſſeſſionum iura reli-  
quiffē. A quo deinde nobiliſima antiquiſimaq; Rauatenſis domus  
prodijt. Cuius posteritas principem locum inter nobiles Fuxensis  
oræ obtinet, ac uirtute præclarisq; facinoribus æternum decus me-  
retur. Cuius hodie domus ſtēmata cum aliorum multorum tum im-  
primis Ioannis Fuxensis Rauati domini, præclaris dicitis factisq;  
celebriora notiorāq; omnibus locis habentur. Suscepit item ex Io-  
anna Arthesensi filiam Blancam nomine, qua post mortem patris

Rauaten-  
ſis domus

Blanca.

## Historia Fuxensum Comitum.

Ioāni grayllio buchi & puchi paulini capdauo à Gastone fratre matrimonio data est. Iste Comes pōtisaræ, cū i bello pro rege sta-  
ret, diē obiit, q deinde Lutetiā cū maxima funeris pompa delatus  
est, augustinēsumq; cœnobio iustæ sepulturæ mandatus.

De Gastone Undecimo Fuxi Comite.

**G**astoni uita functo succedit Gasto eiusdē nominis filius,  
Heliono- deinde decimo quinto suæ etatis anno, Helionorā iā grādis etat-  
ra Gasto tis fœminā Cōuenā & Comitis filiā cōiugē cum summa dote acce-  
nis cōiux pit. Cui cū obiijceretur quod imparis etatis uiro, uixq; dum impu-  
berē etate egresso nubere uellet pbellē respōdens, si scirē (inquit)  
Fuxi Comitē mihi uirū datū iri, nasciturū expeſtarē, nedum iā  
natū optarē, qui tamē si nobiscū dispari sit etate, & nimū ad  
nostros annos iuuēnis, eius tamē mores nobis cōueniūt, quippe q  
in ea etate iā senex uidetur, ac magna p̄f se fert sapiētiā, nō est  
igit icōueniēs eū mihi puect& etatis fœminā uirū dari. Itaq; ex  
eo matrimonio post aliquot annos natus est infans quē Gastonē  
phœbū parentes dixere. Sub idē tēpus Tornacēse oppidū (quod in  
Picardia sitū, est) i regis fide manebat, at accepit rex Anglos iā  
parare excercitū quo illud ui caperēt, & i suā reducerēt p̄tātē, cui  
rei ut occureret, Gastonē Fuxēsem cū cohortibus legionarijs ma-  
gnoq; equitū nūero illuc cōfestim misit, ut urbē prāsidio teneret,  
neq; pateref hostes quoquomodo ingredi. Itaq; Fuxensis magnis  
Bellū Tor itineribus (ut neceſſe erat) Tornacū cōtēdit, quō i gressus, itra ur-  
nacēse. bis mōnia se cōtinet, milites disponit, custodias collocat, turreſ  
aedificat, muros restaurat, tormēta aliaq; ab bellū necessaria prepa-  
rat, munitiones firmat, cōmeatus supportari iubet, oīaq; diligen-  
ter ad urbis defensionē puidet. Interea dū hēc intra urbē gere-  
rētur, Britāni cū maximis copijs ingētiq; cōmeatu ec̄ aduentant,  
urbēq; obſidēt, qui cū tandem rē fruſtra tentaricernerēt, neq; quo-

quopacto poſſe effici ut urbe potirent, quā Gasto Fuxensis alijq; strenuissimi Galliæ milites fortiter defenderet, aīm ad populatio nē agros & adiūgūt, Quōbrē circuiecta oppida, agros, poſſessio nesq; ferro, igni, rapinis, hostili modo uastat. nec quicq; ab hoste tuū relinquūt. Quod ægrè ferens Fuxensis, haud quidē se conti nere potuit quin hostes aggrederet, Lachrymis presertim Torna cēſiū cōmotus, qui pulcherrimas charissimās q; poſſessiones in suo cōſpectu cōſumi, uastariq; uehemeter dolorēt. Igit magna militū pte ex urbe educta, hostes rapinis agrorumq; depopulationibus intētos de iprouiso adorit. At illi primo hostis cōſpectu attoniti (q̄ppe diſpersi erāt) qd agat, hostibus ne obſistat, an fugā molian tur animi pendet, tandem ſe colligūt, cūq; hoſte magnis aīsdecertat. Cœterq; Gasto ueritus ne aliā partē urbis, quæ ferē prefidio deſti tuta fuerat, Britanni oppugnarent, receptui cani iuſſit, magnaq; strage hoſtiū cēdita paucis ex suis interēptis in urbē ſe cū copijs reçepit. Illi arietibus tormentisq; urbem quatiunt, teſtudineq; faſta cōſcendere, inq; muros euadere nitunt. At Galli fortiter de fendūt, quaq; pte obruta moenia cernunt, maiorem militū numerū collocat, aggere facto rē deſtructā reparat, hoſtesq; telis Jaxiſq; deturbat, oppidūq; armis strenuē defendūt. Tū uero Britāni ad ur bis expugnationē cū oīa tētaſſēt, nec qdq; ſe pſicere aīaduerteret, audirētq; auxiliarios milites Gallos iam iā aduētare, aīm ad pacē adiiciūt, quā paulopoſt̄ iter reges, comitis Hānoniæ mater & Philippi, regis ſoror, cōpoſuit. eoq; pacto obſidiōe ſoluta diſcedūt. Interfuit etiā Gasto bello creciaco, quod à Philippo rege ifcēlia ter cū anglo gestū eſt, quo strenuissimi nobilissimiq; Galliæ duces iteriere, is aut̄ fortiter acerrimēq; pugnās euasit. Inde profeetus Britāniæ rex calliſiū (cuius prefidio galli ſerāt) obſidione cingit, quod fame inediāt; preſſum ſeſe tandem dedidit. Philippus deinde Gastoni ob strenuē contra Anglos nauatam operam, quodq;

# Historiae Fuxensium Comitum.

maximam bellipartem suis sumptibus sustinuerat, uenisseque auxilio cum maximis copijs, mille quingentarum librarum redditū attribuit, quarum quingentas ex calvo monte, turre marquesaba, molesquino, gabrio, montisq; foresq; molendinis perciperet. Pro reliqua uero summa Gauardanum (qui Vicecomitatus in Aquitania est) donauit. Ac subinde paucis interiectis diebus hūc ipsum rex Aquitaniae gubernaculo simul ac bello prefecit quod in Anglum regem mouebat, eo quod is nollet, Aquitaniae ducatus nomine, fidei iusserandum, ut alij eius maiores fecerant, prestare. Quamobrem Gasto proregia dignitate conspicuus, eoq; bello bonam regi nauare operam summopere cupiebat. strenuissimos quoq; nobilissimosq; suae distinctionis uiros, in armis esse: atq; ad se q̄primum uenire iussit. Quorum nomina, ne digna omnino fraudentur laude (siquidem fortissimi reiq; bellicæ peritissimi erat. Hisq; Gasto maximè fidebat) hoc loco libet commemorare. Affuerunt igitur omnibus rebus ad bellum necessarijs instructi. Lescunius, Andonensis qui principem locum inter Bearni nobiles obtinet, Bernardus Saquetus, Arnaldus Motacutus, Bertrandus Insulanus, Qui omnes barones erat equestri dignitate insigniti. At q̄ Barones erat minime uero aucti equites hi sūt, Barbasanus, Potius uilemurus, è nobilissima sancti pauli pallerijs familia, Bernardus Villenouanus, Guillelmus hugo Rupefortensis. Quæ familia in treis diducta domos ob preclaras ingēti aq; facinora maximam laudem meretur. Corrasensis insuper, Darrosius, Dominius, Muxentius, Dastensis, Sancius garcius, damanesius, Petrus arnaldus monlausinus, Petrus arnaldus a castro uerduno, Augerius milauicinus, Bernardus Durfortensis, Sauarduni insignis Fuxensis comitatus oppidi dominus, Cuius posteritas ab hispania cognomen habet. Insuper Cadiracus, Gasto Leuiensis Lerani dominus, Raymundus fachesius, Ademarus monlaurus,

Gauarda  
num.

Andone  
sis.

Rupefor  
ensis fa  
milia.

Durfor  
ensis.

Petrus sarratanus, Gaylardus preisacus, Bertrādus faneſſius,  
 Bertrandus sandatius, Raymundus mareſtagnus, Faudoaniq; do  
 minus. Qui uero aurati equites at minime quidem Barones erāt,  
 sunt hi, Guillelmus Vacquerius, Arnaldus ſarrauerius, Bertran-  
 dus ſacquius, Rogerius fuxensis, hunc credo fuſſe ex nobiliſſi-  
 ma Rauatenſi familia quæ ad priorē Gastonē Fuxi comitē eiusq;  
 uxorem Ioannā artesienſem genus ſuum (ut diximus) referebat.  
 Ademarus gramōtensis (quæ familia nobiliſſima ac lōgē inſignis  
 apud cantabros habetur, ex qua hodie Burdegalensis Archiepisco-  
 pus eiusq; frater Gramōtēsis Cardinalis qui Tolosæ nuper obijt  
 taxere originem. Alios uero nobiles equitesq;, qui centum trede-  
 cim numero fuerant, non multum opere pretiū uidetur impræſen-  
 tiarum cōmemorare. Igitur cū hi alijsq; innumerī cōueniſſent re-  
 bus neceſſarijs ad bellum paratis Gasto Tartasium, inſigne A<sup>a</sup>  
 quitanīæ oppidum quod sub Anglorum fide tenebatur, proficiſci-  
 tur. Illudq; obſidet, obſeffumq; arietibus atq; alijs tormentorū ge-  
 neribus quatit ſubruitq;, atq; eo uitandē potitur. Tum deinde ua-  
 rijs excursionibus agros propinquos uafat, circuie et aq; loca, pa-  
 gos, oppidaq; (quæ minime ultro dedebantur (ferro igniq; conſu-  
 mit, atq; in Galliæ regis ditionē cogit, prius uero q; Tartasium  
 Gasto caperet durante obſidione ſex ex nobilioribus equeſtri or-  
 nauit dignitate, quos ſupra in Baronum numerū retulimus. Ay-  
 mericum ſcilicet rupeſtentem, Pontium uillamurum, Guille-  
 mum hugonē rupeſtentem, Ademarum monlaurum, Bernardo  
 durfortensem, Augeriūq; malauicinū. Huius belli cauſa (quod Ga-  
 ſt.) ſuis ſumptibus administrarat ingēs alienū aēs, præter id quod  
 ē ſuo erario attulerat, conſlauit. eoq; nomine multis creditoribus  
 ſe obnoxium fecerat, qui aēs creditum indies ſeduloq; repreſeabant  
 Quod reſciens rex minimeq; uolens ingratus uideri, pro ſumma

## Historia Fuxensis Comitum.

Lautrecū duodecim giti milii octingētarꝝ. xlīij. l<sup>l</sup>. Lautreci Vicecomitatū Gastoni attribuit. Anno. M. CCC. XLIII. Eodē tempore Fuxēsis lanamesanū pagum mōtibus pyræneis situm ad Bigeriones pertinente, à Gyrardo daurenſi Montalbani domino emit. Paulō uero post Gasto eisdem milites easdemq; copias bethicam in Saracenos adduxit qui ea ui tenebant, utq; eſſet auxilio hispaniæ Aragonū ac Nauarræ regibus, qui cum Mauris eō loci conflictabantur, prius tamē q; pſificeretur, testamento (quod hortesij condidit) Helionorā cōiugē tutricē Gastoni filio ipuberi dedit, curāq; totius rei familiaris cōmisit. Igitur bethicā pfectus Gasto christianorū exercitum multo validiorem suā copiarū accessu redidit. Tū uero urbs Aldeſirar acrius quā antea oppugnari ceperat. At Mauri Saraceniq; (qui intra præſidio inerat) re desperata foras exēunt, atq; quidē uel christianos superandi: uel oīno decubendi. Quos Guillelmus Raymūdus regis Andegarensis filius, cū multo fragore ductabat, quē ut primū uidit Gasto aggreditur factoq; īpē occidit. Quo occiso Mauri, q; cū eō exierat. Gastonē iratis animis cōſtipat, inq; eum crebriora tela cōiijunt, Ille uero diu multūq; pugnās, ac de certamine fessus. (Quid enim tot armatis obſtitifet) in terrā decidit multisq; acceptis uulneribus tandem morte mulctatur. Qua clade accepta Fuxēses milites illuc militi accurrunt, quaq; possunt ui Gastonem (iā mortuū) ē turbae ripiāt, inq; caſtra cū maxio christiano militū luſtu deportat, quibus tū quēadmodū eius aduētu magna vires additæ fuerat, ſic eo mortuo plurimū animi defecerunt. Resq; christiana multo facta est ībecillior. Illū igit̄ exēterat, ac paucis poſt diebus maxima ipē ſa bolbonā (celebre Fuxēſis oræ Bernardinoꝝ cœnobiuꝝ ſepelientū deferunt. Anno ſalutis Millesimo Trecentesimo Quadragesimo quarto, administratiq; Comitatus Vigefimo nono.

De Gastone Phœbo, Duodecimo Fuxi Comite,

**D**EINDE regnat Gasto cognomento Phœbus prædicti Gastonis ac Helionoræ filius, in getis spūs vir procera admodum corporis staturi, facieq; liberali aeq; animo qualibet occasione ad irā prōpto. Adeoq; dicax ut scōmatis ac salibus s̄epius ute-

Gastonis  
phœbi mo  
res.

retur. Rerūq; gestarum gloria ac belli peritia adeo insignis, ut suos maiores facile superaret, tantaq; prædictus sapiētia ut omnia sine alterius consilio facile prudenterq; per se ageret. Ob etiam ingentem animi fortitudinem: inuictūq; robur nemo ferē principiū erat, qui eū non uereretur, ac summopere amicum cuperet. Sub indeq; aestus algorisq; ualde patiens fuit. Is admodum adolescēs, ac uixdum decimum quintū annū attingēs, in saracenos cū ualida mīlitū manu quos Fuxi collegerat, (electo prius in sui custodiam corporis corbayrādo Rauatensi suo pernecessario fidei spectatæ magnæq; sapientiæ uiro) proficisciuit apud quos maxima uirtus in ingerijq; experimenta præbuit, adeo ut oēs c̄ristiani milites pariterq; Saraceni mirarentur. Tandē preclaris facinoribus æditis ī Galliam (hispanolito ab hispania strenuo milite cui cum primis fidebat amissio reuertitur. Eo tempore Rusticorum Beluacen-

Iaque  
Beluacen

sum insolens turba (quos Iaquas à Iaque bello uaco quem regē ipsi constituerant appellatos constat) nobilitatem oppidoq; infes-

stam habebat, atq; ideo duce Guillelmo Calleto circū omnia cras-  
sabatur, ac cædem multā faciebat, immania admittens facinora,  
quibus trecenti aut eo amplius Parisij ignobile uulgus ac factio-  
sa gens quoq; Petrogillus dux erat quingentiq; alij perditū ho-  
mines iunguntur, hi omnes maledicti profecti mercatum expugna-  
re constituunt. Erant in eo mercato Gasto Fuxensis Comes, atq;  
Caroli uxor eius qui post Ioannis patris interitum Galliæ rea-  
gnūm obtinuit, alijq; nobiles, quod animaduertens Fuxensis ut

# Historia Fuxensium Comitum

audaciam (uel potius temeritatem) huiusmodi hominū comprimitur, utimq; à regina aliaq; nobilitate (quam iam moliebantur) arceret, correptis armis subitoq; accitis militibus, quos secū strenuos habebat, in latrones ipetū facit, omnesq; ad unū enecat. Hos ferūt nauarrū regē, cui cū carolo ob normāniæ ducatū simultates erāt, stipediarios habuisse, ut eo p̄ opa aduersum regē ipsum uteretur. At multo aliter fuisse inteligo ex dignis fide autoribus, qui enarrant Guillelmum calletum, Iaquarum beluacensum principem ac primarium, à rege Nauarro deprehēsum, ultimoq; apud Clarmontem affectū supplicio. Ast alij referūt (quod uero proximus est) Nauarrum intra sancti Dionysij oppidum cum Anglis ac Iaquis se continuisse, in eosq; adeo sœuisse Gastonē, ut magno Iaquarū numero interempto in oppidū Carolum paucis diebus reduxerit. Ideoq; credere est, Iaquas sub Nauarro (cuius Gasto postea filia uxorem duxit) stipendia fecisse. Tametsi antea eorum ducem supplicio affecisset. Ut cūq; tamen sit satis constat Fuxensem in eos p̄ Carolo duce Normāniæ bonam nauasse operam, siue meldēsi merato: siue ad sanctum Dionysij pugnatū fuerit. Is deniq; p̄ta uistoria binos lepores niuei coloris regis insignia deferentes ac ueluti lilijs honorem exhibentes, depingi iussit. Taleq; sibi postea militare insigne habuit. Deinde uero rex Gastonē (quam ab eo multis esset ut diximus affectus beneficijs) eō adigere uoluit, ut pro Bernensi ora fidei iusjurandum prestaret, quod facere recusauit, libera enim erat, ac nulli alij subdita francæq; (ut uulgo dicunt) legis. Etenim eius oræ primi incole qui ex Berna (ut dictū est) Heluetiorū oppido processerunt ob strenuè in Saracenos natautam operā à Carolo martello id privilegio obtinuerant. Quā obrem id agrè ferēs rex, Gastonem suiq; famulitū nobiliores in carcerem (quod Castelletum appellant) Parisius coniici iubet. Cæ

terum eo tempore Richardus Vualliae princeps Edoardi Anglorum  
 regis filius, strenuissimus, omniumq; regum ac principū orbis in  
 bello fælicissimus, è Britannia in Aquitaniam cum maximo ex-  
 exercitu aduentat, quā ferè paucis post aduentū diebus suæ ditionis  
 facit. Quod resciens rex exemplo Gastonem è vinculis eximit,  
 inq; patriā dimittēs ei negotiū dat ut tute ac fideliter Fuxum Be-  
 arnūq; atq; omnem adiacētē montibus Pyreneis oram aduersum  
 Vualliae principem qui omnē Aquitaniæ tractum uastabat sedulō  
 tueatur, eumq; ui maxima atq; totis viribus à suis finibus arceat.  
 ne forte postea illa Aquitaniæ parte (q; natura loci munitissima fo-  
 ret) capta nimio plus Anglus ferociret. Igitur Gasto regis iussa  
 impigrè facebit, contraq; Anglorū uim omnem Aquitaniā (quæ  
 ad Pyræneos montes pertinet) cōmunit. oppidis præsidia collo-  
 cat, castella firmat, edificia reparat, cōmeatus remq; frumenta-  
 riā imperat, finesq; adeo diligenter tuetur, ut his nihil penè de-  
 trimeti allatū ab Anglis fuerit. quin illos, excursionibus popula-  
 tionibusq; uaria tentantes, sāpius fudit, ac retro pedem ferre coe-  
 git. Quod animaduertens Vualliae princeps, ira incensus Gastonē  
 accersi iubet, Diemq; dici qua Burdegalæ sine mora appareret. At  
 uero is longè prudēs nunquā ei parere uoluit, donec sibi tres no-  
 biliores regiæ stirpis Angli obſides mitterentur, quos (quoadusq;  
 rediret) intra hortes ſum Castellum ad ſeruari præcepit. Itaq; obſi-  
 des nactus Burdegalæ proficiſcit, quem aduentantem Vualliae  
 princeps perbenigne excepit, ac postea ſimul colloquio fruuntur.  
 Princeps illum multis pollicitationibus, ut ad ſe deficeret. Atq; in  
 ſua uerba iuraret adducere conabatur. At fruſtra fuere preces.  
 Quod animaduertēs Vualliae princeps, minas addit, doloq; eū ene-  
 care pertentat. Ne forte ſi apertè uis facta fuifet, in ſummū de-  
 decus uerteretur, eum ſcilicet opprimere uoluisse, quem data acce-

# Historiae Fuxensium Comitum.

ptas; fide accessu iussisset, atq; in aulam suā bona fide recepisset. Proinde uerebat, ne in obsides (quos Orthesio castello ad seruari constabat) improbus factum uerteretur. Deq; illis Bernenses, accepto mortis nuncio, supplicium sumerent. Igitur callide agunt, ac rem minime properare statuunt, tāti sper dum obsides liberi facti essent, quod presentiens Gasto (etenim quidam nobilis omnia dexterat, in aula enim principis ut uaria sunt in genia, ita non omnes fideles, quin secreta interdum aliqui pandunt) periculum uitat, ac simulans se alio profici sci, marsanum propere contendit: atq; inde ad Orthesum appulit, parumq; absuit, quin in obsidum caput proditionis pena recideret, atq; illi ob impium factum, ac rem dolo tentat im morte multarentur. Tādem nihil aduersi in eos statutum est, sed ut ipsis nihil imputandum erat, sic impune tulerunt. Tum uero Vuallius princeps haud quidem aequo ferens animo Gastonis redditum qui sic clanculum abijsset, plenas irarum literas ad eum mittit, quibus etiam illi mortem, non solum bonorum iacturam, minaretur. At ille semper sibi constans, iramq; principis nihil ueritus, tres manus illi singulas fucus habentes, phylira depictas mittit. quō scilicet intelligat, se eius manus flocci facere, neq; multum pensi habere, quali sit erga se animo, ad bellumq; paratum esse, si armis ac ui contendendum petet. Post uero paulum temporis Pyctauensi agro rex Gallie, Ioannes aliq; regni nobiliores ab illo capiunt cui bello tametsi Gasto nō interesset, (quippe regni fines eāq; Aquitanie partem que ad montes pyreneos pertinet) iussu regis tuebat. tamen is semper in regis fide permansit, neq; unq; persuaderi potuit, ut a rege ad Anglos deficeret, quīqua uictoria ad Anglos inclinarer, atq; ad id crebro missis literis sollicitaret. Gastoni Agnes Nauarri regis filia nupsit, ex qua filiu suscepit, cui etiam Gastoni nomine. Hic

postq; adoleuit, patrē odio habuit, q; scilicet oīa nō p̄mitteret, q;  
 q; illiberaliter (ut ipse aiebat) tractaret. Ad hāc etiā q; sua mater  
 Agnes p̄x uiro grata foret, ob idq; comitis s̄euitiā metuēs ab eo  
 diuertisset nauarrāq; se cōtulisset ad fratrē Carolū regē, neq; tā  
 ut ibi eſſet ſecurior, q; ut ab eo quinquaginta librarum millia (quæ  
 p̄ albreto ut infra dicit Gastoni p̄miserat) repeteret. His igitur  
 de cauſis Gasto filius ad Carolū auunculū Pāpilonā p̄ficiſcit  
 cupiēs etiā matrē uidere, quæ illic cū fratre agebat. Tū nauarrus  
 Phœbū odio habēs, p̄tim ob ſororē malē ab eo habitā, p̄tim ob anti  
 quas cū eo inimicitias, cū Gastone nepote agit, ut patri uenenum  
 porrigat, quod presens ac preparatū dat. p̄ſuadetq; minime lehife  
 rū eſſe, quin tantū poculū amatorīū, cuius uis eſſet, ut eo ebito  
 atq; exhausto, protinus Phœbus ſummo desyderio uxorū ac filij  
 teneret, neq; quiesceret unq; donec utrūq; ſibi amicitia cōciliasset.  
 Tūq; facile poſſe ab eo ipeſtrari quicquid libitū fuſſet, quibus per  
 ſuasus Gasto (quid enim iuueni persuaderi non potuit) uenenum  
 accipit, illo haud quidem alia mente in patrem uſurus, quam ini-  
 tio acceperat. Tumq; in patriam reuersus, Dum popinam preter  
 ſolitum morem ingreditur. Venenum cibis immixturus, pixis (ubi  
 i'lud condiderat) illi excidit, quam ſublatam unus ex popinæ mi-  
 nifris medicis exhibet, qui mox uenenum mortiferum eſſe iudi-  
 cates, filium patri deferunt. (iuanio Fuxensi Pbæbi comitiis no-  
 tho accusationem uehementer adiuuante) qui deprehensus uenenum  
 & ueneni authores palam facit. Igitur damnatus iubente patre  
 per tortorem necatur. Sunt authores qui affirment illum com-  
 perto crimine in carcerem miſſum, atq; inibi patris dextera, cum Mors ga-  
 ei inuitō ac languenti cibum ingereret, pugionis iectu, quo os lon-  
 gè renitens aperiebat, de improuifo confoſſum, quod utrumq; ftonis  
 mortis genus tametsi immane ac crudele ſit, hoc quod patris phœbi fi-  
 lij.

## Historiæ Fuxenſium Comitum.

manus filio mortem inferat, illud quod tortoris ignominioso iectu  
percutiatur, tamen adducor potius ut credam clam à patre in car  
cere suffocatū. Quo mortuo nulla superstes Phœbo fuit legitima  
soboles, sed tantum duo nothi, quos ex diuersis matribus suis cō  
cubinis, suscepserat. Quorum uni Iuanio, alteri Gratiano nomen  
fuit, Hic Gasto uxorem habebat, Beatricem Armeniacam (uulgo  
Lagayā dictā) Armeniaci Comitis filiā, sed prius à patre interē  
ptus est, q̄ eam domum traduceret, ac matrimonium concubitu cō  
sumaret. Quā obrem illa post eius mortem Bernabouem Mediolani  
Vicecomitē secundū sortita est uirum, qui postea à Ioanne galea  
cio nepote captus: atq; in carcerem missus est. ut scilicet is uniuers  
so principatu potiretur. Cū antea Mediolanum ambobus cōmune  
essel. Quā rem ægrè ferēs Ioannes Armeniacus Beaticis fra  
ter: illius nūcijs ac literis sollicitatus, preterea Florentinorum qui  
ab eo in galeaciū subſidium depoſcebant precibus illeſtus, animū  
ad bellum, uindicandamq; iniuriam adiicit. Itaq; perditam gentem  
(quæ ex militia in predā ſecūtererat, ac celebrioribus aruerniæ  
Lemouicorūq; oppidis uiſe intruſerat) oīa circū ferro igniq; ua  
ſtate colligit. Igitur ſororis misertus (quæ nimium abiecte in Ita  
lia habebatur, marito ſcilicet capto atq; in ſuper omnibus ſpolia  
to bonis) Armeniacus cum uiginti millibus equitum alpibus ſupe  
ratis, Alexandriam Mediolanensis ducatus in ſignem ciuitatē ob  
ſidet. quod audiens Galeacius, qui tum Ticinensi urbi inerat, Ia  
cobo bermio uiro induſtrio: atq; ad prime rei militaris perito: cu  
ram demandat, ut cum duuum milium ac quinq; gentorum equitū tur  
ma ſubſidio Alexandriam proficiſcat. Quo cum aduentasset,  
quod ſtam ex equitibus in inſidijs collocat, alios aperto campo ho  
ſtes expectare iubet. At Armeniacus in gentis ſpiritus uir, bellan  
diq; cupidus, cū centum equitibus tantū ducentos equites, qui nō  
procul

procul ab urbe de cōposito operiebantur, adoriri properat. Illi ut erāt iussi ad Vermiū, qui uno tantum miliari illinc in insidijs ab erat, palātibus similes retrocedūt. sic hostē ad se uincendi cupidū trahentes. Mox uermius ut hostes proprius adesse sentiūt, ex insidijs illos adoritur. Armeniaci uero, tamē si militū numero multo inferiores essent, fortiter tamē pugnant, ac multos ex hostib[us] interimunt. Ea pugnæ luce sol leonē īgressus plus solito & stu maximo atq[ue] intolerabili ardentiū feruerat, nullissimispiratibus auris, nulloq[ue] uenti flatu calore tēperante, adeo ut equites, qui toto corpore armati erant, & armōrōnere, & illoq[ue] ob solis ardore excādēntia, prae estū iam animo deficeret: uiresq[ue] eis minuerētur. Tum Comes Armeniacus, simili estū: ac pugnandi labore fatigatus: animoq[ue] deficiens, ab hoste se substrahit, ut uires resumeret. atq[ue] interea inuenio fluentis aquæ riuiulo largius ebibit, interq[ue] bibē dum sanguis qui ebulliebat ob nimū calorem, aquæ friiore cōgelatur. confestimq[ue] uoce defectus in apoplexiā uersus est. Qui deinde ab hostib[us] inuentus, ac demum Alexandriam elatus mortuus est. Sub idem tempus Lencastriæ dux Archiepiscopū Burdegalensem Aragoniam miserat, summas Anglo debitas à Ioanne Aragonum rege repetitū. quod cum illi admodū displaceisset, Burdegalensem Barchinonæ in carcere mitti iubet. Q[uod] od ut rescivuit Lencastrius, qui tum castuloni a gebat, Ioanni bernensi Bigerionum Senescalio, Petro dāthino, Arnaldo rustanno, Arnaldoq[ue] sanctæ columbae, qui tum pro anglo Lordensi castello natura loci munitissimo cum ualida militum manu inerant, mādat. ut cum copijs Aragoniā proficisciatur, Barchinonāq[ue] bello quantiant, aliaq[ue] Aragoniæ oppida tantisper dum Burdegalensis uinculis eximeretur, Angloq[ue] debitum persolueretur. Igitur illi lāeti mandata faciūnt, cumq[ue] pluribus Castellis atq[ue] oppidis Arago-

## Historiae Fuxenium Comitum.

niæ potiti fuissent. Tum etiā Castellū uetus Rohanefij, octo milia libus a Barchinona distans, ppter loci oportunitatem capiunt. quò illinc excursionibus Barchinonenses premere, illorūq; agros oppidaq; populationibus uastare, ac postea eodem loci se recipere facile possent. Quod molestè ferens Vicecomitissa Casiri boni (ad quam castellum illud pertinebat) Gastoni Fuxensi consanguineo suo literas scribit, quibus certiorem faceret, se à Bernensibus Fuxensibusq; nimium opprimi, ab hisq; castellum iniuste occupari, quod ad se optimo iure pertineret. Ille remisso nuncio, eam bono animo esse iubet. neq; tam Castellum à militibus occupatum esse ut ei adimereb, quā ut illi eō se facilius reciperent scribit. atq; id propediem sine ullo detrimento restitutum iri. quod etiam mox Gastone iubente factum fuit. Cuius rei causa Vicecomitissam suspectam habens Ioannes Aragonum rex proditionis insimulat, illa ad Gistone rem defert. cuius interuentu à rege obtinuit ne ob hac rē illa quicq; pateretur. Eodē tēpore Rochefocaudus Gallus Captaibusj ex sorore nepos, ac Guillelmus mōferratensis anglus singul'ari certamine cōtendere Burdegalæ instituerant. Quod ut resciuit Gisto phœbus Rochefocaudus sibi pñcessario suæ domus nobiliores, ut & consuleret & armi cum opus foret exhiberent, si nul'q; equos atq; armi, quibus tū ille agebat misit. Eodēq; ferme tēpore Cirolus rex Gilliae Borboniū ducē qui Ioāni castulonis regi aduersum Portugallum ducemq; Lencastriæ opē ferret, cū miximis copijs Hispaniā mittie. Ac prius q; is profici scāf, deliguntur Guillelmus ligiacus & Gilterius passacus rei militaris pitißimi, q; primi ducet agnū, q; ubi cū maximo equitu peditū q; numero Tolosam adueniſſent, tū Gastoni Fuxensi, qui hortensis agebat, nunciatur eos p Bigeriones ac Birnensem orā iter facturos, atq; illinc in Navarrā deindeq; in Castulonem exercitū

transmissuros. Quicq; iobrem confestim dat operam, non quidem ut  
 illi itinere prohibeantur, sed ne quicq; detrimenti subditis inferat.  
 nempe quacq; iter facerent, eos uictum nulla impensa imperare  
 audierat, cogereq; omnes susq; deq; necessaria conferre: equisq;  
 pabuli subministrare. Itaq; iubet omnes subditos armari, eosq; di-  
 ligenter prouidere, ne Galli quicq; ab iniuitis extorqueant, quin si  
 quid moliantur, illis audacter ac strenue aduersari. Et ut omnia  
 tutiora forent aduersum vim hostium, firma praesidia oppidis ac  
 Castellis (que plura & Fuxensi & Bernensi oris habentur) muni-  
 tiq; locat. Cuius rei cura imprimis Arnaldo Guillelmo & Pe-  
 tro Bernensi suis fratribus nothis, uiris utiq; strenuis demandat.  
 Qui exemplo dant operam, ut centum equites (quos lanceas ap-  
 pellant) Appamiam praesidio teneant. Espaennius Leonensis Sa-  
 uardunū. quod ab Appamia quatuor miliaribus distat. Cicardus  
 sanlicherius Maserias. Petrus Bernensis Gastonis frater, cū cen-  
 tum equitibus bellum podium. Petrus capistagnus sanctum epa-  
 tum, Petrus manaldus naualliensis, cum quinquaginta equiti-  
 bus palaminicum ad Garunnae ripam situm, Petrus Latocensis  
 Castellum Lanamesanum, nothus despagnius Morlanum, Ar-  
 naldus Guillelmus alter Gastonis frater cum centum equitibus  
 palum insine Bearnī oppidum ubi arx est excellenti miroq; extru-  
 eta opere in qua Fuxenses principes ut plurimum se continent.  
 Guido Motanensis monmirsanum Saluettæ celebri Bearnī  
 oppido, Iuanus seu Iobbanus Fuxensis Gastonis haud quidem  
 legitimus (ut diximus) filius praesidio inerat, Verdolius Ne-  
 bosanus Montisquius, Ioannes sanctæ Marcellæ Oloroni am-  
 plissimo Bearnī oppido, Hector lagardenensis Mongerbellio, Io-  
 annes Castronous ertiellio, Arnaldus ab Hispania Gasto-  
 nis consanguineus sancti Gaudentij Oppido, sítu intra fines

## Historia Fuxensium Comitum.

Nebosanensis oræ preficitur, alijs alijs locis atq; oppidis, adeo ut nulla ferè arx aut oppidum ad Gastonē phœbum pertinens prædio uacaret. Et iā ferebatur Fuxensem Comitē fortiss. mox ac le- etissimorum militum numerū collegisse, qui Gallos itinere prohi- berent, Quum lignacus passacusq; Galici doctores excercitus, quo & hic Carcassonæ: ille autem Tolosæ cum copijs inerat, Ca- stellum Dariū medio Tolosæ Carcassonæq; itinere conueniunt, ac multum diuīj; de ea re simul consultant. Tandem constituūt ad Gastonem proficisci, Passacus igitur cum quadraginta equitibus, Tarbiam insignē ac primariam Bigerronū ciuitatē aduentat. ubi Danthinum barbasanūq; illius oræ nobiliores inuenit. A quibus percunctatur, quam rem Gasto comes agat, ac quā ob rē oppidis præsidia locet, nū in animo habeat Gallos itinere prohibere. An thinus Fuxensem comitem fortem strenuū prudentē ac etiam li- beralissimum esse, nihilq; tale cogitare aiebat. At Barbasanus con- tra. Quippe Armeniaci partes sequebat. Postero die passacus hor- tesium aduenit, ubi à Gastone est perbenignè liberaliterq; exce- ptus. Tum uero profectionis causam exponit, oratq; ne se suosq; milites lignacue iussu regis in Hispaniam proficiscentes, impe- diat: quin &quo animo patiatur, se per Fuxensū Bernensiūq; fines in castulonē copias traducere. Idq; se facturū sine ullo subditore impendio pollicetur, nihilq; ab his nisi presenti pecunia acceptur. Cui comes placidè respōdit, se non regis ullo odio Dānoue præsi- dia oppidis ac castellis posuisse. Sed ut se suosq; subditos i solita li- bertate cōtineret, accepisse enim Britones, Lothoringos: ac sequa- nos (gentem ferocem) quacūq; iter facerent. oīa pro nutu impera- re. Quiobrē se non passurum unq; ut subditi dāno quouis modo afficerentur, quos ipse in maxima secu-itate continere promisi- set, presertim q; illa ipsa ora ea prerogativa frueretur, ut nulli

mortalium (præter se) subdita foret. quāobrē se nunc illis transitū  
liberē permittere modo pollicitis stent: ac uictum presenti pecunia  
cōparent. Tumq; eos diserte admonet, ne cum Hispaniam transmi  
serint, temere ad bellum procedat, neq; ad properent cum hoste ma  
num conserere. sed omnia cautius ac mature peragant. ne si for  
te precipites ad bellum ferantur, cum maximo eorū dāno sit. An  
glos enim Portugallosq; (qui tum Hispaniae, sub duce Lancastriæ  
ac Portugalliae rege stipendia facerent quoq; mores ipse optimè  
nouiss̄et) adeo esse oīm rerū ægenos (quippe quibus antea omnibus  
bellis fors aduersa fuisset) ut iam nihil magis q̄ bellum appeteret  
fortunāq; denuo experiri cuperet. Edocetq; huiusmodi milites, qui  
necessitate coacti speq; lucri ad bellum ferantur, multo esse auden  
tiōres: p̄sperioriq; ut saepius fortuna uti. Idq; iā superioribus bel  
lis expertos ait Bernenses, qui cum multi ad bellum pro Ioāne rea  
ge Castellæ processissent omnes à Portugallis interempti essent,  
tametsi eos ut cum illis prudenter astutēq; bellum gererent pre  
moniisset. Tum etiā q̄ Lancastriæ dux facile intelligeret, Castel  
læ regnum (quod uxor armis uindicabat) se minime quidem obten  
turū, ni bello superior euaderet. At unius pugnæ uictoria, to  
tius regni incolas adacturum, ut in suæ uxorius uerba iurarent.  
Tandēq; Gasto passacum a se multis donatū muneribus dimittit.  
Eodem tempore catabri, qui tum regis Angli partes sequebantur  
(quoq; octoginta celebriora sunt oppida ueriti ne galli illuc trā  
fituri omnia ferro igniq; uastarent, cōmuni cōfilio quatuor ex p  
ceribus deligunt, qui Hortesium à passaco lignacoq; ducibus pa  
cē petitum eant. quod intercedente Gastone phœbo (nempe ei uici  
na ḡes erat) facile obtinuerunt. Ea Gallorum in castellam profea  
ctio, sicuti Fuxēsibus Bernensibusq; nullo fuit detrimēto, sic eorū  
principiī Gastoni maximæ fuit impensæ. quippe cum munificētiſ

Historiæ Fuxensium Comitum.

simus esset, alios equis, alios ualidissimis ad uenatum canibus  
(quos quingentos supra mille habebat) alios argenteis crateribus,  
alios centum, alios quinquaginta aureis: pro uniuscuiusq; digni-  
tate donabat. Tantaq; erat in eo munificetia, ac liberalitas, ut quo-  
tannis triginta aureoꝝ millia eoue amplius donando iſumeret. Ac  
nihilominus in ærarium auri argentiq; maximam uim inferebat.  
adeo ut eū intra hortesij arcē trigesies cētena millia libraꝝ itulis-  
se, triginta tantū annis quida authores scriptū reliquerint. Quæ  
omnia tametsi à subditis exagisset, tamen nunq; quisq; illorum id  
iniquo tulit animo, neq; tributa aut uectigal illi planxit, Quin  
omnes nestoreos annos assidue precebatantur, ac qui in quaaginta mil-  
lia hominum & Fuxensis & Bernensis oræ reperta fuissent, qui  
cum Gastone domino una mori (quæcūq; sors tulisset) cuperent,  
que res magnum indicat amoris affectum. quem erga principem  
haberet. Nec absire siquidem is in summa quiete ac libertate illos  
continebat, non iniustis premebat exactiōibus, non ui, non do-  
lo quicq; à subditis extorquebat, quin assidue ac diligenter ab ex-  
teriorum iniurijs, atq; impressionibus illos tuebatur. Iustitiae offi-  
cia in omnes equabiliter exercebat, talemq; se ubiq; exhibebat,  
qualem uirum bonum, iustum, prudentem, ac liberalem esse oportet. Post paulum temporis Dux Borbonius ab Hispania (quod iussu  
Galliae regis, auxilium Ioanni castellæ regi latus ierat) in gal-  
liam redire, et iam Bearnī finibus appellere ferebat, quum Gasto-  
cum quingētis equitibus ei ad Saluæ terræ oppidum procedit obiuia  
Qui ubi conuenere, simul dextras coniungunt, Et mutuis collo-  
quijs, amplexibusq; se inuicem colunt, alterq; alterum amicē ac fa-  
miliariter (pro more principum) ueneratur. pauloq; post Gasto ab  
duce Borbonio quadam planicie campi separatus, tres nobiliſi-  
mos suę gentis equites, mitit, qui suo nomine Borbonio quinq;

lectissimos ac uelociſimos equos, ſimulq; octo milia librarum do-  
no offerant. At Borbonius illis donum offerentibus reſpodit, ſe-  
quos in Fuxensis comitis gratiam accipere, pecuniam uero mini-  
mè quidem. Quoibrem illam eidem referrent, quam ipſe perinde  
acceptam haberet, atq; ſi in ſuum ærarium iam illata fuiffet. Quo  
nomine ualde gratulabatur Fuxensi, à quo tanta beneficia acce-  
piſſet, Tamq; pulchris eſſet donatus muneribus. Posthac Borbo-  
nius tentorium (quod Galli papillionem appellant) ſubiēs, maxi-  
ma procerum comitante ceterua in urbem iugreditur, inq; Gasto-  
nis ædeis diuertit, ubi triduo immoratus, ampliſſimis oſipariſq;  
conuiuijs exceptus eſt. Quem tandem Gastro (poſtq; ei rem omnē  
familiarem oſtendifſet, atq; eius equitibus ampliſſima donaſſet  
munera) à ſe dimiſit. Anteq; uero Armeniacus (ut diximus) italiā  
peteret, Manaldus barbas anus eius miles, Mōtesquiū (Bolueſtre  
ſe oppidū ad Agnetē nauarrā Gastonis phœbi coiuge ptiñes) cō-  
ſcē ſu muroꝝ, ſcalis noctu admotis nemineq; id opinante, cœpit.  
ac mox ide cū copijs Appamia aduētat, & ferro igniq; ſegetes (q  
ad Villanouanum uicū ptiñerēty iſtat. Cui nothuſ hispaniēſis, col-  
lecta ſubito Appamieſiū manu, occurrit. Ac partuo negocio fuſis  
militibus captiuū illū cū filio hortefiū deducit, qui paucis poſt die-  
bus ingēti pecunia ſeſe redemerūt. Qua de cauſa quū anus à Chri-  
ſti ortu. lxij. ſupra tredecies cēteſimū a geret, iter Gastonē phœbū  
atq; Armenacū grauiſſimum (ſi quando antea) exortū eſt bellum.  
Atq; ob id ingens militū numerus (breui tēpore) ad utrūq; conces-  
ſit. At quia Gastro Armeniacū cū copijs Launacū iturū audierat, Launacū.  
huc eō loci cū delectis militibus operiri cōſtituit. Quoꝝ principes  
erāt Iordanus iſulæ Comes, Cetollius ſarratēſis, Cardonēſis, Pa-  
leacēſisq; comites. Coſerani Vicecomes, Rogerius bernardus Ca-  
ſtribonēſis, alijq; strenui ac fortiſſimi uiiri. Itaq; eō aduentans ad

## Historie Fuxensum Comitum.

opidi mœnia castra posuit, Armeniacū bello excepturus. Qui nō multò post eodem adfuit, cum suis copijs Gastonē aggreditur. Ille (ut erat consideratus ac belli peritissimus) excercitum iam in treis acies disposuerat, Prima ducet ab Cardona comes, alteram Rogerius Bernardus, Tertiā Vicecomes Coserani. Ipse autem ex exercitum obequitabat, circuibatq; omnē locum, ne quid forte fraudis dolue admitteretur. Prospiciens etiam ne ipse suiq; milites corona cī geretur, ac deim prouiso (ut sāpe fit) à tergo ab Armenia cis cederetur. Eo bello diu acriterq; utrinq; pugnatū est. At finis Gastoni tandem victoriā attulit. Armeniacus multis affectus uulneribus fugam molitur, sese nemori (quod haud procul à launaco abest) abdens, quem miles germanus (ex qua gente plures sub Ga-

Armenia stone tum stipendia faciebant) insecutus captiuū facit. Atq; inter capiendum ignominiosa uerba proferens fugam illi uehementer exprobrat, nemoraq; latronū & perditorū hominū simul ac ferarū latibula, non autem fortissimorū uiros receptaculum esse ait, illūq; post paulum ad Gastonē dicit, ducuntur etiā alij qui eo bello capti fuerunt, uidelicet Cōnenarum comes, Mōlasunus, Carolus albretensis duoq; eius fratres, Faugarij duo, Ioannes lantarius Rogerius daspellus, Pardelianus, Forticus santarallius, Basiliacus, Castrobaiacus, Pontenarus, Bartensis, Fymarconus, Fesensaguetus, Guynatus, Turtonus, Tarridensis, Barbasanus, Syndicus latrauus, Sensacus Armeniaci Senescallus, Montesquiuss, Gassiotus Castronouus, Moncarus, Hillerius, Ferrollius, Alijqs strenui nobiles ad noningētorū numerum, Hunc Ferrolium dein de Fuxenses milites probris insecatatur, atq; mirum immodū irridebat, quod Gastonē phœbum cui sāpius insidias parasset, nūq; potuisset capere, A quo ipse citra insidias atq; astum aperto matte captus fuisse. Illi igitur in uarias arcas custodiendi deducuntur, unde

Ferrolius.

tur, unde nunque exempti sunt, donec in genti pecunia sese redeme-  
runt. Adeo ut Armeniacus Gastoni pro se atque aliquot suae domus  
nobiliaribus (qui etia capti erant) liberadis decies centena milia  
librarum impendi se. Arcisque; Fuxesis (ubi ipse detinebatur) bona  
partem suis sumptibus exaedificasse dicatur. Tertio uero ac deci-  
mo anno post, Armeniacus iniuriam a Gastone phoebo acceptam  
ulcisci cupiens (quippe manebat alta mente reposum Launacu bel-  
lum quod ei maximo dano & ob amissos milites & ob ingentem  
auri uim depensam fuerat) Iterum exercitum cōparat,, atque Case-  
ras, oppidu ad Gastonē pertinens ui capit. Quod ut rescivuit Ga-  
sto, qui tum pali agebat, collectis subito copijs eō contendit: atque  
oppidum obsidione cingit. Cum uero Armeniacus nullos sibi mi-  
litates subsidio mitti: nullosque cōmeatus (defectis iā quos antea habe-  
bat) importari cerneret, ui gesima obsidionis die Gastonē orat, ut  
se suosque milites (citra illum uitae periculum) in ditione accipi-  
at: Cui ille lubens annuit, uerū tamen Armeniacis per oppidi por-  
tas nō patuit exitus, qui n diruto oppidi muro per foramen quod  
(quātum uni transeunti sufficeret) factum fuerat, singuli transire  
iubentur. Quos deinde destinati ad hoc milites ad Gastonē dedu-  
cebant. Postea uero quod omnes ex oppido exiere, reliquis abire ius-  
sis, Armeniacu, Albretum, Barbasanum, Benacum, Cornelliū, Armenia  
atque uiginti alios ex nobiliaribus Gasto caput, atque ad hortesium cus a Ga-  
castellū deduxit. a Quo tandem numerata prius bis cētū mille libra stone iteg-  
rum summa ē uinculis eximuntur. Albretus autē cum in numera  
to pecuniam non haberet, fidem dedit se quinqua ginta librarū mil-  
lia, certa die Gastoni ex soluturum, cui stipulationi Rex Nauar-  
rus (Gastonis sacer) ad promissor accessit. Quae res deinde (ut iā  
supra diximus) Gastoni comitis phoebi filio immaturam mortē at-  
tulit. Eodem ferē tēpore Mirapiscenses domini pater filiusque in ge-

## Historia Fuxenfum Comitis

tibus odijs matuò decertabat, atq; assiduis (et plusq; ciuilibus) belis se se lacessebat, cù Gasto, pietatis officio motus, animū ad componēdā iter eos pacē adjicit. Quod primū literis nūc ijsq; utriq; illo & missis tētauit. Deinde cù nihil pficeret, ira accensus, memor etiam quod illi Armeniaci ptes aliquādo secuti fuisse, suisq; iuassent copijs, collecta militū manu eos armis appetit, ac cù itra Mirapiscense oppidū sese seorsum receperint, obsidione premit. At uero cum Fuxenses milites in muros euadere conarētut, oppidi acerrime resistūt, neq; illos patiunti ullatenus ingredi. Tādē re desperata pater filiusq; sese dedunt, quos tamē Gasto, cōposita prius inter eos pace, liberos dimisit. Oppidū autē, quod tā ptinaciter restitisset, flāmis destrui iussit. Solutus Armeniacus haud multo post iniuriā ulturus, cōparatis copijs bellum Gastoni indicit. locūq; demō Arat (cui Bonrepausio nomen) ubi congregari deberent. Die dicta cù maximo exercitu illuc Gasto phœbus cōtēdit, atq; ibi castra ponit. Armeniaci aduentū operiens. Ille uero Mirapiscē si oppido cōsistēt, ut audiuit Gastonē cum copijs aduentasse, haud mora facta illinc digreditur, atq; in fugam cum suis militibus se carcassum primum: moxq; Tolosam proripit. Quo phœbus etiam cum copijs celeriter aduentat. Cunq; suburbījs (quæ ad Narbonense castellum pertinent) appullisset ratus illic Armeniacum tūpiter occultari ea subito comburi iubit, ac deinde in Maseriense oppidum se contulit. Quo accepto detimento, Tolosates Miromō tem oppidum prope Tolosam, quō se Gastonem phœbum receperint rebantur, obsidione cingunt. At uero ille è Maseriarum oppido cum armatis militibus in eos propere mouet, ut imprimis Arnaldo guillelmo suo fratri notho (qui illic præsidio inerat) auxiliū ferret. At nimium longa fuit mora, si quidem paulò ante q; Gisto illuc aduentaret iam Tolosates illum sese ultro dedere uoa.

lente*m* impie*m* ihumane*m*; interemerant. Quocirca id acerbè ferens  
 Gasto phœbus, impetum in illos facit, atq; ad unum omnes enecat.  
 Et si qui forte è manibus hostium elapsi infugam se uertissent,  
 eosq; insecurus est, quoisq; Aurigeræ & Garunnæ uorticibus  
 (quibus se crediderant) at sorpti miserè turpiterq; perijssent. Suc  
 ce*s*u de*n* temporis, contracto matrimonio (ut iam supra dixi-  
 mus) inter Gastonem phœbi comitis filium & Beatricem Arme-  
 niacam uulgo lagayam (ob genuinum uultus splendorem & læ-  
 tam indolem) dictam, hæc in gentia uetera*m* odia quieuerunt. Tūq;  
 pax, inter has nobilissimas clarissimasq; domos Fuxensem & Ar-  
 meniacam, composita est. Post aliquot annos Dux Lencastriae ab  
 Hispania in Galliam uenerat, intrāq; insignem Baionæ urbem se  
 continebat. Cui erat honestissima ac pulcherrima filia, hanc Bitu-  
 rigum dux Caroli Galliæ regis auunculus matrimonio petit, at-  
 q; ad hanc rem nuncios ad eum literasq; mittit, quibus significa-  
 ret prouerba erga illum animum: atq; inter omnes principes eius  
 affinitatem optare, eiusq; filiæ imprimis deposcere nuptias, que  
 res cum grata admodum Lencastro fuisse*m*, rescribit se illi affi-  
 nitate coniungi maximè cupere, atq; gratulari, q; filiam matrimo-  
 nio dignaretur. Tamen eam rem (cum perpetuo uinciatur nexu)  
 maximo oīm consanguineorum ægere consensu. Quocirca daret  
 ipse maximā operā, ut oīa maturimē cōfieret. Literis sic alterutri  
 q; missis, dux Lēcastriæ ut hoc nūcio hostes terneretur, præcipue  
 q; Ioānes castellæ rex (que capitali odio ob regni successionē p̄se  
 q; bat) literas earūq; sententiā palā fieri iubat. Qui obre gastoni phœ-  
 bo illa*m* exemplar mittit, ad quē utiq; sciebat nobiles aliosq; q; è gal-  
 lia i hispaniā uel alloquē di castellæ regē uel religionis gratia p̄si-  
 ciserent, solere cōfluere. Tum etiā ad Carolū Nauarræ regē (cui  
 Castellæ regis soror nupta erat) simulq; ad Portugalliae regem

## Historia Fuxensium Comitum.

literas dat cum Bituricensium literarum exemplo, ut ea fama per Hispaniam increbresceret. Cæterum Ioannes Castellæ Rex, ut ad eum perlatus est rumor de suorum procerum consilio ad id matrimonium animum intendit, missisq; ad Ducem Lancastriæ legatis obtinet, ut is Catharinam filiā in matrimonium filio suo polliceatur, quod ut rescivuit dux Biturigū qui (ut supra demonstrauit) illam sibi dari cupiebat aliquot dies mœstus fuit. Cæterum ut uidit se hac spe destitutum, animū ad nuptias Boloniensis comitis filie cōuertit, quā Gasto ei pernecessarius domui suæ alebat eiusq; corporis & honorū curam habebat. Itaq; literas Fuxensi mādat, quibus significaret se quatuor ex nobilioribus regni ad eum propediem missurum. Qui consanguineam Boloniēsem quā domi nutritret in matrimonium peterent, ac super ea re quod eporteret prudenter tractarent, seq; illū uehemeter orare ut ad hanc rēfaci lē se præberet, ī sua enim p̄tate situm affirmat ut hæc prosperrum finē sortirētur, aliaq; huiusmodi, cui ut respōderet Fuxensis literas itidem mandat, quas illis ipsis nuncijs tradit in hanc ferē sententiam, se his rebus quæ literis continerētur. Letiore multo factū paratūq; se esse legatos, si quādo ab eo mitterent, amicē honorificēq; eius gratia excipere. Quibus acceptis Biturix confessim dat operam ut alijs aliae literæ nuncijsq; mitterentur, quo res ad finem perduci facilius posset, quippe certò sciebat Fuxēsem haud ulla in re leuem ac credulum esse, quin omnia exacto iudicio ac sapientia perpendere. Quocirca in primis legatos ad Clementem pontificē Boloniensis pernecessarium mittit oratum ut matrimonio consentire uellet, cuius rei causa ille postea literas ad Gastonem scribit, orās ne animū ab eo matrimonio auerteret quod è re puelle maximè esse uideretur. At Gasto cognita uoluntate rem aliquantum dif fert, ac dissimulat, quo scilicet in amicitia & Pontificem & Bitu

rigem contineret, Interea dum hæc agerentur, Ludouicus San-  
 cerensis regiae militiae magister (quem Galli Marescallum appel-  
 lant) qui intra fines occitanæ linguae se ob bella continebat, lite-  
 ras à Gallo rege accipit, quibus iubebatur Gastonem adire, ac su-  
 per Biturigum ducis matrimonio alloqui, subindeq; pronū ipsius  
 animū ei significare. Quāobrem is è Tolosa Hortesū cum quin-  
 gētis equitibus proficiscitur, Quod ubi accepit Gasto, Cōfestim  
 arcem Hortesiā qua illū hospicio recepturus erat, preparari iubet.  
 Illiq; maximum honorem impendi, iuitq; ipse obuiam cum trecen-  
 tis equitibus, atq; illum intra urbem cum maxima pompa dedu-  
 xit. Tum inter se multos uariosq; sermones serunt. Sancerrensis  
 Gastoni palam facit, regi esse in animo, cū lingua occitanæ orā  
 inuisit, eum adire. atq; alloqui. maximēq; cupere ab eo scire utras  
 partes sequi mallet, Galloꝝ ne an Angloꝝ, inter quos tū dissidia  
 ac contentiones essent. Ac subinde Regis nomine orat, ut matri-  
 monio, quod inter Biturigem Boloniensemq; tractaretur, conser-  
 tire uellet, cui perbenigne respondens Gasto phœbus, regis quidē  
 (inquit) aduentus mihi longè gratissimus est futurus, quippe quē  
 uidere iampridem cupiā. sed enim q; arma his bellis nō induerim,  
 néq; ullius partes secutus fuerim, iustum causam affero, quod scili-  
 cet Bernensis ora (quam incolo) semper libera: atq; ab omni tribu-  
 to imunis fuit, nec quisq; mortalium est qui in ea sibi quicq; iuris  
 uendicet. preter me qui eam deo optimo maximo tantum acceptā  
 resero, quamobrem haud quidem operæ pretium fuit has uel illas  
 partes sequi, ne forte cum alterius inißem gratiam: in alterius  
 odium incurrißem. Tametsi non ignorem Armeniacum ueterem  
 hostem, maximam dedisse operam, ut utriusq; regis (Gallie scili-  
 cet et Britannie) animum in me prouocaret. Siquidem Vual-  
 lie princeps, paulo anteq; Hispaniam proficisceretur, nobis kel-

lū Armeniaco instate inferre cōstituerat ni Chādonius strenuus  
 miles illū à pproposito auertis̄set. Et quāq adhuc multo & odia in me  
 quotidie excitet, tamē deo op̄io maxio iuuāte sic me cōtineo, ut ni  
 bil mihi meisuæ subditis quicq̄ nocitum, ut nostris possessionibus  
 ne minimū quidē detrimenti allatū fuerit. Tandē Sacerdos p̄sq̄  
 cōiuījs celebratibusq; sex dies exceptus fuiſſet, multisq; affeſcius  
 (ut mos Castonis erat) maneribus disceſſit. Paulò uero p̄ſt ut  
 accepit Biturigū dux, Lēcaſtræ filiū, quā ipſe matrimōio petierat  
 ad Ioānē castelle regē deductā, Carolū Galliæ regē ac Burgū  
 diæ ducē obnixē orat, ut ſe adiuuet, ac ſimul dēt operā pſciendo  
 cū Boloniēſi matrimōio, quod haud facile factu eſſe aiebat. (Quā  
 q̄ uirginis parentes atq; etiam Clemens romanus p̄tifex ei per  
 neceſſarius id ualde cuperēt) ni Fuxēſis comes (qui illā iā nouem  
 annos domi ſecū habebat) huic rei liberē aſſeniret. Quāobrē eſſe  
 imprimis opus illius inire gratiū, quo impetrato cāteri in eius ſen  
 tētiā facile inclinarēt, cui ſubridēs rex. Quid tu mi auūcule (inqt)  
 hanc tātopere depoſcis, cuius ætas (uix enim xij. attigerat annos)  
 haud parē tibi iā ſexagenario: & canescēti cōuenit, iuſtius multo  
 æquusq; feciſſes, ſi hāc illā Ioāni filio quē admodū adolescētē hēs  
 nuptui dari curaſſes, tū Biturix hoc iādudū trāstatū fuſſe ſcīo  
 rex (inqt) ſed Fuxēſis id maximē abhorret, eo q̄ noſter filius ex  
 Armeniaca familia maternū genuſducat, q̄ cū Fuxēſi domo capita  
 libus odijs (ab hinc iā cētū ānos) diſſideret. Quōd aut illa nimīu iuuē  
 niſ fert, eā eqdē facile patiar i adultā crescere æatē, ei q; p̄cā tan  
 ti ſp̄dū matura thori fuerit. At rex i illū ſcōmate uſus (inqt) for  
 taſſis uero illa tibi nō itidē p̄citura eſt, quoniā uero id ſūmope de  
 ſideras, curabimus diligēter ne qcq̄ à nobis hac in re pretermiſſū  
 uideat utq; ad Fuxēſem legati mittant. Quāobrē Bureriū ſuē do  
 mus æconomū, comitē daſiū, Guillelmū trimollū, Ioāneq; ſan-

cerre sem (cuius paulo ante meminimus) maxia prudētia atq; autho  
ritate uiros deligit. Qui rē diligētissimē curēt, ac cū Gastōe alijs  
q; (put cōmodūm uidebit) de matrimōio Biturigis prudētissimē a  
gāt. Illi i gī primū ad Clemētē pōfificē, uir gīs Boloniēsis cōsan  
guineū Auenionē pōfificēt. quē de hac re aliquāt sp alloquūtur.  
tū deinde tolosē appulsi, ad fuxēsē nūcios cū literis mittūt, qbus si  
gnificaret causā sui aduētus, ille acceptis literis, quoniā lēcastrīæ  
dux Boloniēsem suo filio comiti derbyo cōiugē dari petierat, rem  
differt, ac pcrastinatiōibus & legatos & ducē (ad quē illi s̄epius  
scribebat) suffēsos tenet adeō ut iā uulgo ferret eiusmatrimōij nul  
lā spē supesse, à quo Gastō phēbus maximē abhorret. Itaq; illi à  
Biturige honestissimæ cōditiōes offerunt ac xxx libraz milia an  
nuerant, qbus ipēsa, quā uirgo ml̄tis ānis apud eū fecerat cōpēsa  
ref. Nec multō post de matrimōio cōuētū est. Tūq; Gastō uirginē  
qui gētis eq̄tibus comitatā, Morlanū bernēse oppidū deduciubet,  
quoꝝ p̄cipes erāt, Arnoldus guillelmus gaſtonis naturalis fra  
ter, Espaenius leonēsis, Petrus capeſtagnus, Adamus cacassenus  
Manalāus nauallius alijsq; illius orā nobiliores: q; ea in apertā cā  
pi planicie deduētā, Ludouico fancerrēsi alijsq; legatis (q; illuc cū  
quingētis equitibus iuſſu regis uenerat) liberē tradūt, ac deinde do  
mū paucis cū uirginē (aſſiduitatis causa) relictis reuertunt, illa au  
tē ad ducē Biturigū deducit. Post aliquod uero tēpus Carolus gal  
liæ rex linguae occitanæ oram (quā à Biturigū duce miris modis  
oppresā audierat) inuisit, ac p sequanos trāſies Auenionē, Clemē  
tem pontificem salutatum uenerat, à quo supremiq; ordinis anti  
stibis honorificentissimē excipitur. post autem quinq; aut ſex  
dies Villanouam ſe confert, ibi duces Biturigum ac Burgundia  
auunculos ſuos à ſe dimittit. quibus ait ſe Tolosam profecturum  
atq; fuxi inuisurum comitem. Et iam rex Biturigem odio habebat  
pter nimias atq; effusas ipsius exactiōes, ob noua etiam tributa

## Historie Fuxensium Comitum.

ac uestigalia imposta: quibus grauiter populum illius regionis afflixerat, tumq; abeentes inter se de ea re collocūtur, atq; aiūt, regem ideo seorsum à se eam regionem inuisere, ut subditorū quæ relas audiat. Et sciat nunquid ipsi quicq; fraudis admiserint, atq; imprimis Biturix (cui illius regionis oīm administratio cōmissa). Ac postea ob crimeē adm. ssū à Rege adēpta ac gastoni demādata fuerat) sibi plurimum timet. Inuidetq; Gastoni phœbo tantum fauoris à rege prestari, ut eum inuiseret, ac colloquio dignaretur. Superbiſſimam illū ac temerarium ſepius appellans. Paulo uero post rex Tolosam adueniens, Gastonē phœbum (ut iādiu instituerat) alloquendi gratia accersi iubet. Itaq; Maserias, oppidū Fuxensium inſigne, ubi tum Gasto comes agebat, Ludouicū ſancerensem Fraciæ Marescallum, atq; Riuerenſem equitem mittit. qui eū orent ut Tolosam ad ſe proficiſtatur, cupere enim ſe cum eo de maximis negotijs tractare, aut ſi id quidem minime uelit regi eſſe in animo Maserias ad eū profic ſci, atq; allocutum uenire, ut uero illi mendata fecerunt, ac poſtq; Fuxensis ſe ad regē iturum pollicitus eſt, Tolosam regi mādata referunt. Quidam authores ſunt regem Gastonis uisendi cauſa Maserias ueniffe, atq; à Gastone honorificentissimē acceptū: hæredēq; cum ſine liberis decederet in ſcriptū fuſſe. Verūtamen ut cūq; ſit cōſtat Fuxensem Tolosam ueniffe, cum ſexcētis ſuæ gētis (eoq; amplius) nobilioribus, quos ex Bearnō: Fuxoq; accersierat, qui in religioſum dominicāō & cēnobium diuertēs, à Tolosatibus fuit honorificè exceptus multisq; ac preciosis donatus muneribus. Poſtero uero die cum deleſtis equitibus regem adit, qui castello Narbonensi inerat. Rex uero ut audiuit Fuxensem ad eſſe, ē triclinio in aulam uenit honorandi comitis gratia, quem uidere tantopere cupiebat. Igitur Gasto preſtantis corpore: ac forma pulcherrima, uertice nudo (ſiquidem nunq; pileo

caput ut quidā scribunt obtegerat) sparsisq; crinibus: altero genu  
 flexo, regē salutat. quē mox rex subleuās, atq; amico complexu fo-  
 uens Comes (inqt) noster consanguinee tuus aduetus quantum iæ  
 titiae nobis hodie attulerit, haud quidem uerbis satis explicē, quip-  
 pe quē ob spectatam multis in rebus fidē: obq; ingētia ac preclara  
 facinora: famāq; totū ferme per orbē euulgatā: iampridem presen-  
 tem cernere cupiebamus. Et quod antea nobis per speciē imaginēq;  
 representabatur, nunc presentes his cernimus oculis. Quāobrem  
 maete uirtute uir age, ac nostrum semp obtine fauorem. Cui Ga-  
 sto gratulor (inquit) tibi Rex inuictissime, q; me nihil mortali ē i  
 cœlū laudibus effers, q;q; me nunq; de te benemeritum maximo fa-  
 uore psequeris, Quod quidem ex tua clemētia benignitatēq; pce-  
 dit, qui soles maxima gratia: maximisq; beneficijs mortales quo-  
 quē prosequi. Quāobrem si quid mihi uiriū: si quid ingenij: si quid  
 item facultatis inest: omne id tuum est, tueq; offero maiestati: ac ti-  
 bi demum acceptum refero. Tu uero me interea fuscipe, atq; in tuo  
 rū repone numerū. His atq; alijs modis secolei at principes, nec  
 quisq; erat, qui nō Fuxensem latus cerneret, atq; itē ob comitatē  
 affabilitatēq; (qua maxime inter omnes principes excellebat) ad pri-  
 me ueneraretur. Tanta erat in eo dicitorum factorūq; elegançia,  
 decus, atq; splendor. Itaq; postq; rex Fuxēsisq; de rebus etiam gra-  
 uibus simul locuti fuissent, tēpus fuit paratis accūberemensis. Igi-  
 tur primæ mensæ primus Tolosanus archiepiscopus sedet, rex se-  
 cundū obtinuit locū. Tertius iuxta regē Borbonius eius auūulus  
 erat, Post quē Gasto phœbus locatur, atq; deinde Ioannes borbo-  
 nius marchiæ comes. Alteri mensæ assederunt Ioānes albertus ha-  
 ricurti comes, Philippus baren sis, quatuorq; ex nobilioribus Fu-  
 xensis comitis. Tertiæ uero mensæ, Ludouicus sancerrus Franciæ  
 Marescallus, Rogerius hispanus, octoq; ex fuxi comitis nobilio-

## Historiæ Fuxensium Comitum

ribus. Leuatis demū mēsis rex alijsq; prīcipes ī pedes stabant, quoꝝ aures atq; aī Organis, tibijs, lyris, tympanis, alijsq; musicis īstru mētis ac cātibus exhilarabant. Postero die Gasto maxia īpēsa ap parari mēfas: oīq; ferculoꝝ genere referri iussit, quō Borboniū tu ronēsēq; duces, comitē marchiae, alioſq; regni prīcipes ac magna tes, splēdido magnificoꝝ cōuiuio acciperet. At interea quū illi de cūberēt, nōdūq; mēſe eſſent leuatæ. Rex carolo albreto philippoꝝ barēſi ac dece alijs tātū comitatus, illuc de īprouiso aduolat, cuius aduētus cū oībus alijs tū maxie gastoni phæbo iucūdus pgratusq; fuit. Gratiasq; illi maxias egit q; eū tali dignatuseēt honore, itaq; oēs regis aduētu lāeti ſublatis mēſis mirisse excercēt modis. Alij ei ſaltu, alijs lucta, alijs palestra, qdā hāſtiludio, plures arcu, multi cur ſu, alijsq; alijs id genus excercēdi modis corpora viresq; pbalat. atq; īuicē Frāci & Vascones, utra eorū gēs & īgenio & uiribus pre ſt̄iret, cōtēdebāt. Quā certamīa ad noctis crepusculū durarūt. tū q; ferī gaſto Gallos multis mūeribus affeciffe, donauit ei Tiro nēſis ac borboniū nobiliōribus. lx. lātos ac cādidos equos. ephippisq; aureis argēteſiſq; decēter ornatos, tubicinibusq; eorūdē ducētos au reos, totidēq; heraldis, adeo ut oēs Fuxē ſē lōgē munificū ac libe ralē dictitarēt, nec abſre, Siqdē ea īpēſa ad ſūmā. xl. milliū libra ūrū estimata fuit. Paucis poſt iteris etis diebus, rex fuxēſisq; tribus aut ad ſūmū. iiii. ad cōſiliū adhibitis, de multis rebus (ijsq; ardu is) una plixiusq; loquunt̄. cōiectura eſt, idq; uulgo etiā ferebat, Fuxē ſē à rege petiſſe, ut Iobbanius ſuus naturalis filius poſt obi tū Fuxē ſem comitatū obtineret, ſpoondiſſeq; ſe regi datuꝝ ea cā cētū millia. ll. tū etiam ut Gratianus Fuxensis nothuſ, terrā adu reſe mōtēq; marſanū ſibi hēret, Bearnū autē, & ſi qd poſſeſſionū aplius eēt, legitimus hēres Vicecomes caſtri boni. De his tamē iter comitē nobiliōresq; minime conuenire potuit, illo. ſ. adnitente ſuā uolūtate à rege ratā hēri, his aūt ualde reclamātibus aiſtibusq; af

sensu cōi Fuxi Bearniq; pceris opus ēē. Tādē rex cōtētiōes utrinq; pacauit, deīdēq; gasto i regis uerba iurauit: atq; ei fidelitatē p̄fu xo et reliq; possēsiōbus (bearno excepto) ultro prestiit. Quibus pactis hortēsiū cōtēdit, atq; ibi barōes nobilioresq; (q; eū ut supra scripsi comitabani) à se dimisit. Neq; modo pretereūdū est, q; rex tū tēporis tolosæ a gens, presētibus borbonio turonēsq; ducibus: & alijs i nūeris galliæ pceribus, albreto cōsobrino suo in ppetuū familiæ decus, maximūq; honoris augmētū pmisit, ut suis i signijs Albreti in (quaæ plana ex gulis ut pictores appellat tantum habebat) franca signia.

lilia liberè admiseret. Quam rē summo decori sibi adscriptam reputas Albreetus, maximo opiparoq; cōiuicio p̄cipes: aliosq; magnates exceperit, donauitq; Heraldis histriōibus, mīmis, ac fidicinīs (q; illic frēquentes erāt) ducetas libras eoue amplius. Porro dux bituri gū, q; ei rex līguæ occitanæ gubernaculū ademisset: atq; fuxesi (ut paulo āte demō stravi) addixisset, plurimū iuidēs atq; ini quo ferēs aīo, regē adiuuātē ādegauo fratre adit atq; exorat, ut se i eādē ptātē reducat, ac pr̄terea Aqtanīa gubernatiōi pr̄ficiat. Cui cū rex minime ānuere uellet, ira incēsus in Gastonē bellū mouet, ac primū lauraguesiū agrū opprimit ac uastat. quod postq; rescivit gasto, eius furorē atq; audaciā retūdere constituit. Itaq; ualida Fuxesiū bernēsiūq; collecta manu i illū mouet, q; ut primū itallexit fuxesē aduētare, i castrū dariū (i signe lauraguesij oppidū) serecepit, nec qc̄q; tūc fuxesi illi noceri potuit. Inde uero post aliquot dies rapistagnū (oppidū ppetolosā) cōtēdit, quō cōfestim etiā gasto profectus est. Quumq; ad illius suburbia dure acri- terq; pugnatum esset, tandem Gastoni uictoria ceſſit. Interiereq; eo bello exhiburigis excercitu sexaginta equites, pedites uero bis mille aut eo amplius, ē quorum numero fuit nothus landortensis quem in frusta mille fuxenses milites dissecuere, cum punctim

Gastonis  
phæbi ad  
Rapistag  
nū uictor  
ria.

## Historie Fuxensium Comitum.

cessimq; assiduè confodientes, septem insuper signa militaria ex hostibus relata. Captiq; innumeri, E quibus ductores excercitus ac primipilares, & qui principem locum in bello teneret, in uariaca stra detrudetur. quippe Fuxū deducti sunt, tristādus, michelinusq; q; quanq; penitissimo turris loco repositi fuisse tamē effractis regagulis foras exeunt, & tandem per aspera & inuia rupis saxa precipites acti iuxta illam mortui inueniuntur. Varillarū autē castello n̄ thus sabaudiensis, Caseriensisq; borrtutus. Appamie si uero arcī maurus quidam (quē nigrū ualentianū appellabant) cum aliquot suæ gentis militibus includitur. Paucis autem post interie etis diebus, Dux Biturigū animo cogitans nullo pacto Fuxensem à linguae occitanæ regimine deturbare posse; neq; ulla ui armis cogere ut sibi pareat, eum (semota ui) uerbis blandis cōpella re constituit, Quicobrē per legatos Fuxensem orat, ut ad se limosum uenire non dedignetur. multa enim se habere scribit, quæ cū eo communicet, dēq; pace cum eo tractare uelle, qua re accepta Gasto, ob sidibus prius à biturige missis, eō cōtēdit. Tū uero ambo de pluribus rebus simul loquuntur, pluresq; afferunt in uice pacis cōditiones, ac tandem certo modo fœdus percutiunt. Neq; uerū est quod quidam scribunt Gastonē se tū magistratu abdicasse atq; Biturigi sponte attribuisse. Cum illum sibi semper (etiam Biturige consentiente) retinuerit. Porro Gasto phœbus cum strenuissimus, prudentissimusq; semper, tum etiam summa religione uenerandus, maximēq; reipublicæ cōsulens fuit, cum sacram Lasca

Tēpla arcessib; à gaste ornatißimusq; uir Ioannes Fuxensis antistes presidet exedificari stone phœbe iussit. Insigne etiam uestalium deo dicatarum, Fuxensi ora situm, bo extrus parthenopeon, quod beatæ Mariæ de abundantia alias de Salencis etæ, appellatur, Turres insuper, arces Castellāq; innumeræ, uidelicet

Inter Ga  
stonem &  
Biturige  
pax inita  
~~apud~~  
Limesum

1381.

Maseriense, Ganacense, Fornellioneū, Carlariū, Girocense, Hor  
thesium, Saluæterreum, Mōtanerium, Maleuicinū, Bellistananum,  
Mōmarsanū (cui nomen indidit non me uis) paliū (domū utiq; re  
giā) gracutamq; turrē. His itaq; alijsq; rebus strenue fortiterq; ge  
stis, Gasto ex hortesio uenatū (cuius rei studiosissimus erat) qua  
dam die in Saluæterreū saltum cum molossis, sparthanis, Atq; id  
genus uenaticis canibus (quos quingentos supra mille ut diximus  
alebat) conceſſit. Cūq; ad meridiem usq; per loca densa, atq; in uia  
ursum inſequeretur, maximo æſtu laboreq; adeo fatigatus est, ut  
locum apparari iuſſerit, quo ſe æſtu leuaret, ac quieti dederet: itaq;  
in locū amoenum (quod hospitale Horionium appellatur) frōdibus  
floribus & iuncis iſtratū, quo prandiū parabatur, ſe cōfert. Ibi,  
amcenitatē loci & herbarum fruſculentia delectatus conſedit, ac  
cum eſpaēnīo leonensi de uenatu ac canibus uerba ferit, quis cur  
ſu preſtare, quis cōſcēſu montis, quisue deſcensu, aut plāno me  
lior eſſet. Hunc lepori inuestigando, illum damis ac ceruis aptio  
rem aiebat. Poſt multa tandem cum obſonia matura eſui, mensaq;  
iam onustæ forent, ministri abluendis manibus aquam afferunt,  
At inter lauandū cum in digitos (quos oblongos ac candidos ha  
bebat) frigida nimī aqua deſiluſſet Gasto protinus expallit, at  
q; eius genua labarūt, uiribusq; adeo repente deſectus eſt, ut ſub  
uersa ſella in terram exanimis penē deciderit. Tumq; fit omnibus  
ſtupor ingēs, eiusq; filij Iobbanus gratianusq; (q; aderant) iſſum  
ē terra tollentes, ulnis quo poſſunt obſequio in thorum deferunt,  
rati hunc an gorem atq; animi deficiētiā ut ex ſolis æſtu: atq; ni  
mio uenandi labore ſubito acciderat, ſic etiam paruo momento abi  
turā Quod longē aliter euenit, nāq; haud multo poſt mortuus eſt. Mors Ga  
Qui uero indendæ manibus aquæ officium preſtiterant, ne illa eſ  
ſet in eos ueneni ſuſpicio: neue toxicum inſeriffe crederē: ur co  
fionisphe  
bi.

Historiæ Fuxen sium Comitum.

festim oēm aquā (quæ reliqua fuerat) absorbent; quæ res oīm aīos  
à suspicione auertit, tum nobiles ac magnates, tametsi Gastonis  
morte admodū cōtristarent, ut cōspexere Iobbanī dolore ac tri-  
stitia supra modū angī, quippe qui furēti similis huc illucq; discur-  
reret, ora ac genas unguibus laniaret, pugnos & brachia distor-  
queret (tāto patris desyderio tenebatur) illū solari pergūt: ac qui  
bus possunt modis tristitia ab eo depellere. ac preterea quid ei agē  
dū sit demōstrātes, (inquit) posteaq; tibi patrē, nobis aut domi-  
nū mors acerba sustulit, malē certè nobiscum actum esse putamus  
At enīea res néq; lachrymis, néq; genarū dīscerptu, néq; ullis  
alijs modis resarciri ualeat, Quāobrem iam flere desine, atq; ad  
Hortesiam arcem ppera, ne quis forte accepta morte patris illius  
thesaurū (qui illic multus est) præoccupet. Itaq; is cōsultoribus pri-  
mū gratulatus, deinde etiam annulo (quē Gasto dīgitō gesiāre so-  
lebat) ac gladiolo (quo in mēsa scindēdis cibis utebāt) assumptis,  
ut fidem custodiæ arcis faceret (nullus enim iniussu domini illuc  
ingredi pmittebāt) illo cū duobus tantū equitibus contendit. ac p-  
medianam urbem transiens, nullo de eo male suspicante, arcem in-  
greditur. obfirmatoq; hostio, ac subinde iniecto mortis metu ia-  
nitorī custodibusq; si quid ei aduersentur, aut contra acclament,  
thesauro potitur, itaq; cum se adhuc intra arcem contineret, in-  
terea nunciatur hortesianis Gastonem phœbū mortem oppetijs  
se. Qui fama perciti tumultu tri occipiunt, atq; arma capere. Inq;  
medium forum conuenientes sciscitantur ab his qui ad urbem aī-  
cunde uenirent, nūquid noui aut certi de Gastonis morte afferre  
tur. Tandem ob multa & audita & uisa ad credulitatem adducti  
tum etiam quia nox iam inciperet, nulliq; Gastonis ministri (ut  
solebant) adhuc aduentarent, communi consilio decreuerunt, ar-  
cem corona cingere: ne forte Iobbanus aut alijs (qui ibi inerant)

thesaurū uia aut dolo tolleret, & secū asportarent, cuius causa ipsi postea tenerentur, si iustis suspicionibus adducti qua uī potuisent, minie obstitisset. Primates igitur urbis, portis custodes statuantur. ne his inuitis cuiq; ingrediendi excundiq; sit potestas: si mulq; nunciū ad hospitale Horioniū mittūt, quō de Gastonis euul gata morte certiores fierent, quo redeunte illius mortē mortisq; genus haud dubiè cognoscunt. protinusq; ingens ciuium plāctus tota urbe exauditur, uiri, feminæq; lamentis atq; eiulatibus cœlū complebant, maximoq; dolore cōficiabant. Igitur Iobbanus hunc ciuium armatorū tumultū strepitūq; ex arce prospiciēs, ueritusq; ne quā sibi uim inferre uellent, ē summa turri eos in hūc ferme modum compellat. Ciues hortesiani haud clam me est, quā ob causam uos istam arcem obsideritis. Aut quæ res huc armatos uenire uos impulit, Quæ iusta mediussidius nobis etiā esse uidetur, uosq; hoc ī loco probor, uiroq; optioq; subditoq; planè officiū prestitis qui cuperetis rē domini diligēter custodire: ab eaq; oēm uim atq; iperū (si illus esset) arcere. Quā obrē oro uos atq; obtestor per ue strā erga parētē fidē bene uolētiāq; ne mihi succēdat, si consperda morte illius q; me uiuēs (ut scitis) charissimū hēbat, huc aduolari. Haud qdē hinc qcq; direpturus, (ut forte uos arbitramini) aut aliqd (ne nimiū qdē) uobis īscijs allatus. sed hāc arcē, cōgestaq; inibi bona incustodiam, aduersum uim omnem recepturus. Scitis enim (uos met testes appello) q̄tum mihi indulgeret pater: quantoq; me amore psequeret, ut uobis etiā audiētibus me s̄cpius filiū hāre dēq; noīarit. quod idē etiā uiuens testamēto cauisset, ni cæsareæ leges plurimū aduersarent. sed enim obijt, nulla nostri aut alterius mētione habita, q̄ppe ei uocem subita apoplexis ademit, neq; mihi alteriq; fratri ullam bonorum partem (quāmiure potuit) reliquit. Nūc autem me omnibus nudū fortunis ac facultatibus superstite

Oratio  
Iobbanij

# Historiæ Fuxenſium Comitum.

inter uos (qui me educasti) reliquit, nihil preter titulum ac nomen  
nothi Fuxensis habentem quem uestre procul dubio fidei commis-  
ſiſet, si tam repentina morte de medio. sublatus non fuisset.  
Quoniam autem id minime factum est, uestram omnium fidem im-  
ploro. Neque dubito quin mihi omniſ sitis benevolentiam exhiburi  
si paternum amore singularēq; affectum quo me uosq; omnes p-  
jequebatur. si exigua miserauemq; fortuna consideraberitis.  
Siquidem in uestra ſitum eſt potestate, quem me eſſe uelitis, paupe-  
rem ne an his modicis fortunis (quaꝝ intra hanc arcem habentur)  
adauctum. Quod si (ut spero) tribueritis cum in me maximam li-  
beralitatem atq; beneficentiā excercebitis, tum etiam uos aeternum  
decus premiumq; in cœlo manebit. Talia effato illo, reliquiasq; tacē

Oratio tibus ac mærore confectis, quidam ē primatibus caput attolles. Te  
qua Iob neri te (inquit) maximo parentis desyderio nemo fere eſt qui ne-  
banio re- sciat, cuius morte nos etiam uehementer angimur. At hæc incōmo-  
ſpōdetur. da quequomodo resarcire non opis eſt nostræ, tu uero oportune  
atq; cōmodū de re presenti adeo locutus es, ut tua oratio oīm no-  
ſtrum animos ualde contentarit. Quā obrem ſi habeto, nos tecum  
intra arcem moraturos. atque bona quaꝝ in illa ſunt fideliter con-  
ſeruaturos. Et ſi forte Vicecomes Caſtriboni (quē huius Bernensis  
oræ hæredem atq; tuo defuncto parēti ſanguine proximio ē eſſe  
conſtat) huc ſe confert theſaurum ſibi atq; aliam ſupelleſtilem aſ-  
ſerturus, tum nos illi obſitemus, tantisper dum res planè cognita  
fuerit: conſtabitq; nū iure merito q; illa ipſa ſibi uendicet. neq; pa-  
tiemur unq; ut de tuo (nobiliſſime Iobbani) tuuq; fratriſ iure quiq;  
decedat. Nempe accepimus inter Galliæ regē: tuuq; parentem Ga-  
ſtonem certa lege de uestro ſucceſſionis iure haud ita pridem Tol-  
ſæ conueniſſe. Cuius rei cū alios multos: tum imprimis Ro geriu-  
biſarienſem cōſobrinū tuum memorē conſciuq; fuiffe artitor,

qui

qui cōsilijs atq; oībus q à Gastone gererent presens semp̄ suisset.  
 Ad hunc igitur literas dabimus, morte cōit̄ signicantes, oran-  
 tes q; ut hoc propere se conferat. Nobis de omnibus rebus cōsulta-  
 rus, daturusq; operā ut interea administrādis & Fuxensi & Ber-  
 nensi oris aliqui preficiant̄. Finito sermone Iobbanus sublatis ue-  
 etib⁹ arcis hostiū patefacit. Hortesienses intra illam passim ad-  
 mittens. Inter hæc Gastonis cadauer multis circū accensis faci-  
 bus, sarcophago depositū, & aromatibus alijsq; odoribus cōditū  
 hospitali Horionio afferuabatur, donec cōsanguinei alijsq; magna-  
 tes ad sepeliendum conuenissent. Tum uero ubi cōuenere, cadauer  
 q; hortesiū delatū est, circūfusa plebs uiri feminæq; lamētis ac fle-  
 tibus: compositisq; nōenij (ut mos gentis est) ccelum complebant,  
 mortui laudes ac preclara facinora recensentes, atq; illius interitū  
 miserantes. Alij enim decētesimū uiuendi morem & frequentem  
 comitatum, Alij ingenii, sapietiam, strenuitatem, prudentiam, li-  
 beralitatē (qua imprimis præstabat) fœlicēq; rex gestarum, tam  
 bello quā pace, euētum referebant, Alij mœsti hunc in modum quæ  
 rebant, Quid nunc faciemus miseri? q; modo nos finesq; nostros  
 tubitur; olim quidem quādiu sub Gastonis imperio uiuimus, se-  
 curi in aurem utrāq; dormiebamus, nullis obnoxij hostibus, nul-  
 lis populationibus (ne minimum quidem) attriti. At nunc ui-  
 dere uidemur, hostes in nos incurrere: nosq; diripere fines.  
 Cui igitur hæc iam curæ erunt? quis in nos posthac dominatū ha-  
 bebit? heheu Gasto uiuenis, te sors impia nimium celeriter nobis  
 abstulit. Cur infensum tibi patrē unq; reddidisti? Cur non illi obse-  
 queritissimus fuisti? O quā fœlices ac fortunati uiueremus, si te  
 nunc principē ad domi nū intueremur. O Bernensis ora tāto ac ta-  
 li amīso principe nimium infelix. An huic similis unq; dominus  
 posthac continget? His atq; alijs modis Gastonis cadauer feretro

Naniæ  
hortesia  
norum.

## Historiæ Fuxensium Comitum.

repostum ciues Hortesiani plangebat ac p urbem comitabantur.  
quod Vicecomes Bruniquellus, Caupenus, Rogerius hispaniensis,  
Raymundus senior, Raymundus motensis Besachus, Manaldus  
nauallius, Richardus sangeorgius, viri nobilissimi humeris dñe  
bant. Ponè uero sequebantur Castribonensis Vicecomes, Iobbanus  
fuxensis notous, Corrasius, Anthinus, barugius, alijq; ducenti aut  
eo aplius nobiles equitesq; pullis uestibus amicti. Idq; tādē in sacra  
dominicano & ædesistit, ubi sacrū de more fit, ac pōpa funebris cū  
maxio apparatu celebrat. Quatuor lectissimi eqtes singula Vexil  
la militaria, fuxensis familia i signis ornata, p maxio altari susti  
nebat. qdā ensem balteūq; qdā galea aliaq; arm: militaria, Alij e  
qui, quo i bello gasto utebat. Alīj q; circiter qui quaginta sericati  
cereas i getis pōderis faces solēni ritu (in signū honoris decoris  
q;) offerebat. Sūt tamē q affirmet Gastonē phœbū Bolbonensi cœ  
nobio sepultū, ideoq; forte quod eius patris simulachrū æneū me  
dio tēpli locat. Hūc igit uitæ exitū habuit nob̄ ißimus gasto phœ  
bus oīm qui ante eum fuerunt comitum strēnuissimus prudentiss  
musq; cui merito agnomen phœbo fuit. Quēadmodū enim sol (qui  
poetis phœbus dicitur) sua lampade fulgentibusq; radijs totum or  
bem illuminat, sic iste ingentibus preclarisq; facinoribus Fuxēsem  
domum illistriore multo celebrioreq; reddidit. De quo quidem mul  
ta adhuc (præter ea quæ supra cōmemorauimus) recenseri possent  
ni iustum cōficerent uolumen. Quæ etiā hoc loco à nobis (ne oīno  
negligi uideatur) q breuißime explicabunt. Igitur sciēdū est Ga  
stonē phœbū hāc à teneris annis: atq; ineūte etate cōsuetudinē (ue  
luti naturā quādā) induisse, ut soleret circiter meridianā horam à  
somno surgere. Tribus aut postea horis prädere, cenareq; circa me  
diū noctis. Qui mos ei frequēs in uitafuit. Proinde nemo magis  
extero & aduenarūq; cōgredi ac colloquio delectatus est. Quippe

q nosse cuperet: quæ bella: quæ facinora: usq gesta essent. Qui mo-  
res, quod uitæ genus ḡtibus eēt. Quātū, aut qbus modis, alijs ab  
alijs differrēt. Quidue tādē multis uarijsq; ī locis agereſ Ad hāc  
adeo decēn corporis statuta fuit, ut oībus mēbris poptimē symme-  
tria cōueniret, neq; quicq natura iūsari posset. Si uero ingeniū  
spectare liber, certe ī ḡtis spūs atq; ad oīa prōtissimi uir fuit, nō  
falax, nō subdolus, apte oīa loquebat, néq; ei lingua aliter ac mēs  
erat, aut factis dissimilis. Quinimo plura interdum reipsa (qua  
pmisisset) prestabat. Multū diversus ab his q (ut puerio fertur)  
ligū ferreā, cor aut plūbeū ac flexible habent. Tāta etiam in deū  
opt. max. religiōe obseruātiaq; fuit, ut nulla dies abiret, qua dāni  
dicoꝝ psalmoꝝ bonā pte orās, ieiunusq; non discurreret: aliasq;  
subīde preces nō meditareſ. Proīde si charitatē (q sanē oīm uirtu  
tū maxiae efficacissimāq; est) spectes, haud facile inuenies aliquē, q  
hūc ipsum superarit. Etenim prāter illud quod paupibus (quos uni  
cē dili gebat) ad domum suam confluentibus affati largiebat, il  
lis etiā quīq; Florenos (aurea monetā genus) ex suo arario quoti  
die distribui iubebat. quid memorē liberalitatē quā ī oēs ferē exer  
ciuit? quid fortitudinē, modestiā, comitatē affabilitatēq;? Quid itē  
oībus ī rebus dexteritatē ac prudētiā? quis rē familiare prudētius  
unq admīstrauit? qui quāq largitiōibus (ut diximus) multa ī sume  
ret, tamē quotānis ī arariū plura iſerebat, ī futurū belli euētū illa  
reseruīs q haud quaq à subditis (ut qdā tyrāni faciūt) extorqbat,  
sed ab hostibus capiebat, q ī bello ab eo capti sese tādē pecunia redi  
mebat. Officia itē hēbat, q quotānis cōmutatis uicibus, accepti ex  
pēsiq; rōnē ferrent. Cū uero nocte media ē triclinio ad cenā pge  
ret, duodeci accēſ faces prāferebant, totaq; cena silētiū erat, ni  
ipse ex circūstātibus qcq pētareſ. tubicinibus, cātoribus: histriō  
nibus, fidicinis, oīſq; generis ī strumētis musicis ipēſe delectabat

## Historia Fuxensim Comitum.

Porro uenationis (quæ nobiles maximè decet) adeo fuit studio sus, ut in ea sæpius perènes dies egerit, cui cum daret operam famis, sitis, æstus, algoris, laborisq; erat omnino immemor. ut etiā ea illa re mortem sibi tandem pepererit, Multa alia de Gastone phœbo uulgo referuntur, quæ ut uana & portentosa refellenda esse arbitror. *Quis enim unq; crederet eum umbram non habuisse?* quippe quæ ei à demone septendio illo Toletano studio adēpta fuisset? *Quis etiam mentis compos illum paruo momento ad tubæ clāgorē pyrenæis montibus quinqua ginta hominū millia unq; coegisse affirmet?* Certè hæc aliaq; innumera non mihi uera uidentur, Quæ humana sorte minime quidem solent accidere. Néq; credere par est, hunc tam prudentē fortē virum, his prestigijs & magicis artibus (quæ omni iure reprobæ sunt) unq; animū adieciisse, cū multa sine his & strenuè & preclarè in uita gesserit. Nunc vero paulum à Fuxensi familia stilus diuertet, & ad eius subditos cōuertetur, quo scilicet manifestum fiat, in his etiā maximū virtutis lumē emicuisse. quorū aliqui (quāquā paupercula domo, ignobilibusq; & exiguis parentibus orti uiuisse) tamē ad eam dignitatem euecti sunt, qua non maior alia sublimiorq; existere pot. Vnde Fuxensi domui in gēs honoris incrementū accessit. Igitur sciedū est circa Gastonis phœbi tempora primāq; ipsius etatē Benedictus duodecimū pontificem maximum, ortum ex Sauarduno (Fuxensis oræ) oppido uixisse, Iacobum furnerium uel (ut quidam uulnus) nouellum antea dictum. Qui primū Bolbonensi cænobio religionis habitum induit, inde cum in literis humanioribus & sacra pagina multū profecisset, fontis frigidī Abbas est effectus, moxq; duos episcopatus Appamensem scilicet & Mirapiscensem obtinuit. Postea in supræmi ordinis antistitutum numerū à Ioanne uigesimo secudo pontifice maximo, relatus est. Cui deinde mor

Benedictus duodecimus pontifex maximus.

suo (de omnium summi ordinis antistitū consensu) successit. Virsa  
 nē singulari prudentia ac sanctitate. Qui neminē ad dignitatē  
 aut sacerdotia unquā euexit, cuius uita ac mores prius spectati  
 nō fuissent, atq; esset longē idoneus habitus. Adeo ut sui sangu  
 nis quenq; non extulerit, præter unum, quem etiā benemeritū Are  
 latensem episcopum fecit, idque ab eo summopere contendentibus  
 summi ordinis antistitibus. Neptē autē (quā unam habebat) clarissi  
 mis ac nobilioribus uiris, eam efflicti petentibus, nequaq; nuptui  
 tradere uoluit. Ludicrio ioco soq; dictorio affirmas, ignobili equo  
 frena ephippiūq; aureum minime conuenire, sed cuidam mercato  
 ri tolosano matrimonio locauit, ut pari scilicet nuberet. Haud qui  
 dem imitatus huiuscē etatis p̄tifices, qui certē nihil antiquius ha  
 bent, nec quicq; aliud magis curant (protinus cum ad sacerdotia  
 euecti sunt) quām suos consanguineos (tametsi ignobiles, imperi  
 tos, id estos fatus, bardos, improbos, atq; ad omne facinus pro  
 nos, & expeditos) insulīs ac sacerdotijs onerare. Alios uero ne  
 quiq; nisi qui ipsis diu inseruerint: atq; omnē eorum uitam iocis,  
 confabulationibus, salibus, adulatioñibus, alijsq; miris oblectan  
 di modis, lætiorem beatiorēq; (ut ipsi putant) reddiderint. & p̄ anē  
 scurras ægerint. Igitur Benedictus cū multos alios, tum etiā Ber  
 nardum ab albia Appamensem literatum doctissimūq; uirum, in  
 suprēmā Cardinalatus dignitatē euexit. Proinde suis sumptibus  
 Tolosæ, Auenioni, ac Baionæ (ubi ipse longo tēpore educatus fue  
 rat) Dominicanorū cœnobii (quos prædicatores appellant) con  
 strujiuſſit. Ac deinde cum multa alia præclarè ex summa cū laue  
 de egisset, sed iſſetq; annis septem, mensibus tribus, diebusq; quin  
 decim. Auenioni mortuus est, maximo reliquo sui desiderio. Nuc  
 ad institutum sese referat stilus. Postea uero quā Gastonis nro  
 rē fama diuulgauit, incredibilis sanè macrō et omnes corripuit,

## Histōriæ Fuxensium Comitum.

nulliq; nuntiū multis cum lachrymis non exceperunt, illius libera litatis (quā in omnes exercebat) prudentiæ, atq; etiam summæ strenuitatis memores. Imprimisq; Clemēs summus pōtifex, q; recorda retur, q̄ta sagacitate ac prudentia, quanta cura & diligentia, quā toq; labore Ioannæ boloniensis (utrig; pernecessariæ quām ipse liber aliter multos annos aliisset) nuptias cum duce Eiturigum procurasset. Per id etiam tempus Appamensis episcopus Gastoni necessitudine coniunctus, Auenionem eius metu ac terrore concesse rat, eo q; is maxima illius opera episcopatum obtinuissest. Ac deinde insolens planèq; ingratuſ ſuæ iuriſditiois fines (plus equo) apliare, dēq; illius iure quicq; detrahere niteret. Quocirca Gastonis odium incurrens, Appamensem oram fineſq; huiusmodi relin quere, atq; ad Clementē pontificem confugere coactus eſt. Quē pontifex accepta Gastonis morte ad ſe uenire iubet, atq; eum al loquens, tecum hodie (inquit) bene actum eſt chariſſime frater, Quippe cui Gastonis morte pax quæſita fuerit. Nunc fuxensem oram: tulāq; dicecēsim potes impune ſecurusq; repeteſe, mortuus eſt enim is, qui tidi ne gocium admodum faceſſebat, quemq; tantope re metuebas. Quo accepto nuntio lētus episcopus, paucis poſt diebus in patriam reuertitur. Eadem nuncia ad Carolum Galliæ regem deferuntur, quæ haud quidem late animo exceptit. Dolebat enim de strenuissimis fortissimisq; uiri caſu. Tum uero ſecum repu tans, nullis legitimis liberis relictis Gastonem de medio ſublatū, Fuxi⁹q; comitatum (qui ad monteis pyreneos pertineat caſtrāq; ha beat munitissima) optimum eſſe aduersus citeriorem hispaniā pro pugnaculum: in animum induxit, illum ſibi uendicare. Quocirca Nouiodunensem episcopum Ripariensemq; dominum legatos Fu xum mittit, qui eam oram ſub regia (ut appellant manu) ponant ſu peritamq; regis nomine atq; authoritate poſſideant. At illis Tolo

sæ (dum iussa facessere pergunt) Rogerius hispaniensis, qui eos  
iam antea illuc uenturos rescierat, fit obuiam. Quos facile à pro-  
posito auertit, posteaq; ad Matthæum castribonensem vicecomitem  
successionem iure pertinere, neminem oportere cum alterius dama-  
no fieri locupletiorem, Gastonemq; olim à rege quinquaginta li-  
brarum millia, non quod egeret, sed ut ea techna Matthæum ca-  
stribonensem (quem maximo odio prosequebatur) Fuxēsi comita-  
tu legitimāq; hæreditate abdicaret, mutuo accepisse, atq; alia per  
multa ostendisset. Subindeq; conuenit, ut Rogerius hispanensis re-  
gem quāprimum adiret, ab eo quod peteret obtenturus. Ipsi uero  
(suspensa interea legatione) eum Tolosæ, donec redijset operirē-  
tur. Quāobrem Rogerius espaennio Leonensi comitatus, quā ma-  
ximis potest itineribus ad regem proficiscitur. A quo tandem di-  
plomata obtinet. Quibus Nouiodunensi ac Riperensi legatis mā-  
dabatur, ut acceptis prius à Vicecomite Castribonensi sexaginta  
librarū millibus (Quæ partim Gastoni phæbo mutuarat, partim  
in ea legatione impenderat) eum in possessionem bonorum (quæ  
olim Gisto uiuens obtinebat) mitterent. Ad hæc iussit, ut Iobba  
nius Gratianusq; Gastonis nothi bonorum mobilium (sicut olim  
conuentum fuerat) optimam portionem ferrent, quām Rogerius  
hispaniensis, vicecomes Bruniquellus, Raymundus castronous,  
Corrasensisq; dominus illis bona fide adiudicaret. Alioqui omnia  
irrita esse uoluit. Quæ omnia paulò post ad præscriptum fiunt,  
ac subinde Biturigum duci triginta librarum millia mittuntur,  
quæ illi (in compensationem eorum quæ olim Gastoni phæbo ob-  
Boloniensis impensam ut supra diximus annumerasset) Rogerius  
hispaniensis, alioqui à rege nihil im petratus, exsolutum iri pro-  
misera.

Historiae Fuxensium Comitum

# BERTRANDI

Heliae Appamensis, Historiae Fuxensium  
Comitum Liber tertius.

De Matthæo Decimo tertio Fuxi Comite.



Aetenus à patre in filium, cōtinuata fuit  
Fuxensium comitū successio. Quæ, à Ber-  
nardo primo Fuxi Comite, ad hæc usque  
tempora, trecentis & uiginti octo annis  
perseuerauit. Creatus est enim ille comes  
anno Christianæ salutis millesimo sexa-  
gesimo secundo. Qui deinde Comitatum  
postoris ac nepotibus recta (ut sic dicam linea) ex se descendenti-  
bus, ad annum usq; nonagesimum supra tredecies centesimum (quo  
Gasto phœbus uita functus est) quasi per manus trādidit. Igitur  
Gastone phœbo sine legitimis liberis mortuo, comitatum obtinet  
Matthæus Castriboni (citerioris hispaniæ) uicecomes, qui illi ter-  
tio consanguinitatis gradu attinebat. Quippe Rogerius Bernar-  
dus uel (ut alij volunt) tristandus (cuius Matthæus filius erat) al-  
terius Rogerij bernardi Castribonensis uicecomitis filius, Gasto  
nem huius nominis primum decimūq; Fuxi comitem (Qui Gasto-  
ni phœbo annus erat) reuera proauū habuit. Porro huius Matthæi  
patrem olim Gasto phœbus (cum eum forte ob quasdam leues  
offensiunculas odio haberet, Hortesj in carcerem cōiiciuissit. Un-  
de nunquam eum uoluit eximere (tametsi octomestri illius pedo-  
re penè confectus fuisset: ac multi amici pro eo intercederent) do-  
nec maximū auri uim illi pro libertate dependisset. Tūā ut habe-  
ret, Moncadensem dominatum Barchinonensi reipublicæ uendidit

Tantū,

Tantūq; abest ut id odium postea cessauerit, ut etiam magis ac magis indies adauertū fuerit. Altero uidelicet carceris, auero uero iniuriarū semp memore, & quāq; inter ipsos maximæ essent iniuriae, tamē nulla re unq; Matthæi pater adduci potuit ut Armenia ci partes sequeretur. proq; illo in Gastonē phœbū arma caperet, pietate scilicet iram odiūq; uincente. Matthæus ubi comitatus administrationē accepit, atq; à legatis (ut superiore libro diximus) in possessionē honorū (quæ quondam Gastonis phœbi fuerunt) missus est cum ducētis, eq; amplius, equitibus Carolum regem adit, quō ei beneficioꝝ acceptoꝝ gratias ageret. A quo est per bernigè honorificentissimēq; exceptus, Inter ea uero, à Genuensibus legati ad regem mittuntur, contra Mauros auxilium implo rantes, quod illis rex facile pollicetur. eamq; expeditionem duci Borbonio cōmittit, Qui statim Matthæū orat, ut secum profici scatur. Cui ille libentissime annuit. Annuere etiā Haricuriæ co mes, Ammiraldus Viennensis conciacus, & alij cōplures magni nominis heroes. Quibus etiam ex britannia ueniens Derbius Co mes se coniunxit. Qui deinde magnis itineribus & mari & terra confectis Tunicum aduentat, tandem urbem sāpius oppugnā tes, cum nihil proficerent, in Mauros (qui haud procul ab ipsis territoria fixerant) exercitum mouēt, cōiunctisq; aciebus diu acriterq; pugnatū est. Ceterum Mauris in fugam uersis, Christianis uictoria cessit. Cū uero multis militibus pestilentiae morbo amissis, Borbonius iam de reditu in Galliā cogitaret, ueriti Mauri ne id ille eō simularet, quo postea redintegratis viribus acrior insur geret. Legatos mittunt, qui pacis cōditiones afferant. Tandemq; cōuenit, ut Maurus ex Christianos quos i uinculis detinebat sel ueret ac subinde decē ducat ex illis Borbonio alijsq; militiæ præfectis exsolueret. atq; ita domum Christiani reueterentur.

## Historia Fuxensium Comitum.

Sub idē tempus cū Carolus Galliae rex insania morbo (quē medi ci mania appellat) laboraret, multi ioci ludiq; (tristitia leuanda gratia) exco gitabantur, Quā uero quādā die in cōdībus Blanchae reginæ (quæ Parisius in diu Marcelli suburbis sunt) lautū oppi parūq; cōuiuiū fieret, Post cenam Carolus rex, Iobbanus Fuxē sis, Nantollius dominus, alijq; nobilissimi generis heroes, uiolosa sibi ueſes ex tenuissimo lino confectas induerant, eas ad nudacutē multa pice sibi ad glutinantes, ac pinguitudine (quo fulgētiores appareret) illiniētes, eoq; modo syluestriū hoīm speciem re presentabāt. Itaq; sic psonati cōenaculū accēsis facibus (nox enim erat) ī grediuñt, choreasq; agūt. Interea huc se cōfert dux Burgū diæ mltis heroibus comitatus, At cū īnueræ accēsæ faces (ut mos p̄cipū est) præferrent, illarū unā qdā ex ministris in uiolas uestes (casu an decōposito incertū est) excussitt, ū flāma in psonatos debacchata, eos (cū nō possent se secatenis ferreis, quibus inuicē ligati erāt, facile expedire) miseris modis torturis. Regis incendiu qdā nobilissima matrona (quæ illic ludos spectabat) supinduta ueste restinxit, At Iobbanus alijq; flāmis supramodū exca  
Mors iobsti, paulò post iteriere. Deinde uero rex ubi Iobbanū mortuū acceptit (quē imprimis diligebat) in lachrymas prorūpēs, Quæ te sors (inqt) ipia infelixq; huc attulit (nobilissime Iobbani) ut hoc acerbissimo miserabiliq; mortis genere perires? O si nūc Gasto patēte (quē supra hūanū modū diligebat) rapidissimis cruciatū flāmis cerneret, nū mihi iure succēseret, q̄ tibi mortis causā prebuerim? Hic cincis (diceret) Rex amor quo filiā meū pseq, toties etiā data fide pmiseras? Hoccine est officiū regis nobiles arctissimis uinculis colligare, ut tādē flāmis pereāt? Hec cine est illa pietas, qua filiū meū uiuēs tibi tātopere cōmēdarā? his alijq; modis Carolus rex Iobbanij mortē miserebat, tandem cū nihil aliud posset, maxia

pōpa solēniq; ritu eū sepulturæ mādari iussit. Matthæo mater fu-  
it, Girarda nauallieſis honestissima matrona, clarissimis orta pater-  
tibus. Soror aut̄ ysabella Archibaldi grayllj captaubusī cōlūx,  
Cæter⁹ comes effectus, uxorē habuit, Ioānā pulcherrima fo-  
mā uirginē, Ioānis aragoniæ regis filiā, ex qua nulos suscepit libe-  
ros. At vero paulo post aragonio rege sine liberis (preter ysab-  
bellā) uita functo Martinus eius frater regni diadema sibi uis-  
pauit. Quod resciēs Matthæus, ad regni aragoniæ pceres lega-  
tos mittit, qui doceat regni successionē, nō utiq; ad martinū q̄ tā-  
tū defuncti regis frater esset, sed ad ysabellā filiā (quā ille moriēs  
unicā reliq̄sset) iure meritoq; ptinere. atq; ob id ē i regnū coopta-  
ri debere, futur⁹ enī eē, ut ipsa magna puidētia sedulitateq; Mate-  
thæo presertī marito iuuāte: q̄ ipſis etiā gētilis ac cōterraneus es-  
set, regnū administret: atq; eius fines diligētissime tueat. Quod si  
faciat cū maxiē Matthæi Ioānāq; gratiā demerebunt, tū etiā ius i-  
tie officia excercebūt. Verū tamē legati reſeſta redierūt. Quāq;  
alij sup̄ alios mitterent, nihilq; pficerēt. Mattheus armis agere cō-  
stituit. Quā obrem accersitis suæ ditionis nobilioribus: maxim: oq;  
cōparato exercitu: in citeriore hispaniā per montes pyreneos &  
uicdessosum saltum (quē uulgas portum appellat) traxcit. Insulæ  
autem comes qui cum copijs adesse, atq; Matthæum sequi promise-  
rat: cui iam septem libraturum millia eoq; amplius in stipendia solu-  
ta fuerāt. Haud quidem polliceris stetit. Tum uero temporis Ara-  
gonij iam in armis erant, Matthæi aduentum expectantes. Qui em  
ut accepere propius adesse, in eum mouent, ac castra castris con-  
ferunt, tum deinde leibus prælijs incursionibusq; seſe invicem  
lacessunt. Postremo totis uiribus decertant, Ac postea quād diu-  
actriterq; utrinq; pugnatum esset, Aragonijs uictoria cessit.  
Quā accepta clade cōmeatuq; defectus matthæus in galliā redijt.

Historiae Fuxensium Comitum.

Mox uero Regina Siciliae Martini aragonij uxor, Martorelliū oppidum, castellūq; uetus Roanesij, Matthæi possessiones, ac si in cōmissum ob bellum ab eo gestum cecidissent, Regia manu cœpit, suoq; adiunxit patrimonio. Cuius causa deinde ex iure manu consertū est, ac res Barchinonensi senatu diu multūq; controuersa.

Quæ oppida, longo post tempore Ferdinando Hispaniæ regi.

Castillio Triginta sex millium. lli. prætio Perpiniani uedita fuere, proq; ea farfanien summa Castillio Farfanensis domui Fuxensi attributa. Deinde sis.

uero Ioāna Aragonia Matthæi coniunx, Quū annus .M. CCC.

Mors matr XCVII. à Christiana salute ageretur, mortua est. Quam duobus thæi comi annis post Matthæus maritus, postq; nouem annos comitatum administrasset, nullis relictis liberis sequutus est.

De Ysabella Matthæi sorore, & Archimbaldo Graylio eius marito quarto decimo Fuxi Comite.

**V**Ita functo sine liberis Matthæo, Ysabella eius soror, Archimbaldi Grayllij coniunx, successit. Iste Archimbaldis captaubus erat, Benaugensis ac Castillionis Vicecomes, haud quidem à Fuxensi domo, ut quidam arbitrantur, alienus. si quidē eius pater maternum genus ad eandē domū referebat, cum ei mater fuerit blanca, Gastonis decimi Fuxi comitis filia, quæ à Gastone fratre (ut supra docuimus) Ioanni Graylio captaubuso ex Vasconū gente, huius Archimbaldi auo matrimonio locata fuerat. Ideoq; Archimbaldis atq; Ysabella cōiuges tertio cōsanguinitatis gradu inuicem coniuncti erant. Accepta itaq; Matthæi morte, Carolus Galliæ rex quod sine liberis comes decessisset, ad se Fuxensem comitatū pertinere arbitratus. Ludouicū sancerrū Franciæ Conestabilem mittit, qui Fuxensem comitatū cæteraq;

bona, quæ olim Matthæus possideret, sub regia manu poneret, regisq; nomine possideret. Quam rem & grefferens Archimbalodus illo cum armis depellere instituit. Quod obrem coactis copijs, quarum maior pars ex gente Vasconum erat, in Sancerrum mouet, qui iam Fuxensi oræ incubabat. Ille autem eductis in campum equitibus, quos multos secum adduxerat, Archimbalduum bello excepit. Tumq; utrinq; acriter pugnatum est, adeò ut eo prælio maximus equitum peditumq; numerus ex utroq; excercitu perierit. Deinde cū paulum admodum quietiissent, rursum bellum redinte grant, ac Sancerrus Conestabilis superatur. Itaq; Archimbaldu comitatu potitus, cum regis animum ob prædictum bellū, & Sancerrum electum, ira cōmotū sciret. Accepissetq; ab eodem literas iræ ac terroris plenas quæ ni pareret, ac de possessione q̄ primū decederet, mortem etiam nedum bonorum amissionē minarentur, ad eum cum uxore Ysabella ire pergit. Apud quem multa conques-  
sus est, quod scilicet Sancerrus mandatī fines excessisset, quod si bi suisq; subditis multa intulisset incommoda, Quodq; furibunda  
do animo oīm agros possessionesq; uastasset, tametsi dicto audie-  
tes illi extitissent. Deindeq; belli Sacerro illati iusta causam af-  
fert, q; ab eo Fuxensis oræ, quæ ad se suamq; uxorē iusto iure per-  
tineret, possessione omnino deiiceretur. Nullaq; relinqueretur Mat-  
thæi honor pars, quod lōgē iniquum rationiq; contrarium esset,  
cū ipsi propinquiores illi existerent. Quocirca regē orabat, ut no-  
xam, si qua admissa fuisset, dimitteret: cogitaretq; se regem esse,  
qui deberet omni tempore mansuetudinem pietatem clementiāq;  
preferre, non autem uim inferri alicui, aut cuiusq; bona iniur-  
stè occupari permettere. Tū rex his permotus ac subinde assiduis  
Archimaldi amicorum intercessionibus ac precibus exoratus,  
crimen, quod admissum putabatur, condonauit, atq; in possessio-

ne bonorū, quæ olim Mathei fuissent, coniuges reduxit. At ille postea in gentibus gratijs actis: præstatoq; regi fidelitatis iuramento: in patriā cum omniū subditοꝝ ingenti plausu lātitiaq; reuertuntur. Sunt authores qui affirmet, Archimboldū ideo regi iniurium ac comitatu abdicatū. q; in Aquitania morā trahens, Anglorꝝ partes sequeret, sed reddito Fuxēsi comitatu ab Anglis ad regē statim defecisse. Botauillāq; oppidū, quod ipse diutius angloꝝ nomine præedio tenuerat, deseruisse. Deinde cū Archimboldus Ysabellaq; coniuges multos annos sine liberis exegissent, cuperentq; maximè ex se prolē gigni. Deo opti. maxi. uouerunt, ut si quatuor filios haberet; qui quartus nasceretur, diui Frācisci habitu indueret, ac religionē p̄fiteretur. Itaq; exauditis precibus, post aliquot annos Ysabella quinq; filios (diuerso tamen partu) peperit, Ioānē scilicet, Gastonē, Archimboldum, Matthaeum, atq; Petrū. Quorum uitam ac gesta suo ordine postea referemus. Post paulum uero tēporis, anno scilicet à Christi ortu. M. CCCC. II.

**Carolus**  
**Albrethus**  
**Frāciæ co**  
**n̄stabilis**

Carolus albrethus, Sancerro mortuo, à Carolo rege, de Gallorū principum aſſensu, Franciæ co[n]stabilis creatur, quæ dignitas secundum regem maxima est. Quā antea ipse multoties oblatam recusarat. Tūq; erat ī illis amēnissimis hortis, qui Parisius ad aedes ſcti Pauli sunt, ubi Ioānes Aurelianus dux regis iuſſu ense, quē ab eodem acceperat, in ſignum honoris ac dignitatis adeptæ Albrethum presentibus Burgundo ac Borbonio ducibus regis auunculis incinxit. Qui mox in Ioannis corbij Frāciæ Ocellarij manib; ſolitum fidelitatis iuſiurandū preſtitit. Anno uero ſequenti idem Albrethus, cū maximo equitum peditumq; numero Briēnēsi, roſio. Ex illuſtrissima nobiliſſimāq; Luxēburgi familia, Archimboldoq; Fuxēsi comitibus, alijsq; nobilib; ac ſtrenuiffimis uiris comitatus ī Anglos mouet, qui tū maximā Aquitaniæ partē præſi

dio tenebat, Carbasinūq; inuadit Lemouicoꝝ castellū ubi tū An-

gli inerat, quod tādē maxima uī maximisq; uiribus expugnat, ac

subinde plura alia eiusdē oræ castella oppidāq; capit. Quibus re-

bus sic strenuè gestis, in Galliā ad regē reuertitur. Decimo uero

postea āno accepta blangiana clade rex Carolus Albreiū, quāq;ā

strenuissimam eo bello nauasset operā, Conestable dignitate ab-

dicat. atq; Ioāni Armeniaco comiti, potentissimo fortissimoq; ui-

ro attribuit. Qui deinde ad regem cum innumeris suæ gentis mi-  
litibus profectus, optimā illi nauauit operam. Quippe, apud uales-  
cus Fran-  
montē Anglos maxima Narbonēsis uicecomitis opera adiutus fu-  
ciæ Cone-  
dit, fugauitq; atq; alia multa fecit perpetua digna memoria. Dein stabilis,

de uno anno post, Archimbaldus uita funetus est, cum comitatū  
tredecim annos cum summa æquitate & prudentia administra-  
set, quem post paulūm ysabella uxor sequuta est.

## De Ioanne, Decimo quinto Fuxi Comite.

**D**einde Ioannes, primus Archimboldi & ysabellæ filius, in locū parentū sufficitur. uir pcera admodū statura, cor-  
pore gracilēto, moribus æquis, i genioq; ad oīa prōpto & facili.  
Is uxore habuit Mariā, Caroli nauarri regis filiā. Qua deinde si-  
ne liberis mortua Ioānā Albrete sem Caroli albreti filiā alteram  
duxit, q; duos enixa est uirilis stirpis liberos, quoꝝ unus Gasto,  
q; post mortē patris Comes fuit, dicebat, alter uero Petrus, Lau-  
treci, ac Villemuri uicecomes, q; comitis Astaraci filiā cōiugē ha-  
buit. Qui etiā nobiliſimæ strenuissimæq; Lautrecoꝝ familiæ ori-  
ginē dedit. Qua etiā post aliquot tēpus mortua tertiā habuit Ioānā  
aragoniā Vrgelli comitis filiā, ex qua itē nulos suscepit liberos.  
Ante q; hic Comes eſſet, circiter annum salutis. M. CCCC. IX.

Ioānes co-  
mes tres  
uxores ha-  
buit.

## Historia Fuxensum Comitum.

Aymericus Narbonæ Vicecomes, cæretanos citerioris Hispaniæ populos, uendicabat. quod scilicet Blanchæ suæ matris. Alboregi ducis filiae medio ad se(ut ipse dicebat) pertineret. & iam uili seje, contra fidem Martino Aragonum regi prestita, ultro dederant. Quod animaduertes rex, ut eorum audacia temeritateq; coherencet, bellum qua potest celeritate comparat, auxilioq; accersit Fuxensem, qui omnibus ad bellum necessarijs instructus, sine mora cū copijs adfuit, suam ei operā pollicens. Tum uero auxiliarijbus copijs hinc inde contractis, Martinus in Cæretanos ad sanctum Lorium mouet. Geraldus malleonus uir strenuus Fuxensum copiarum signifer statuitur: ac primo locatur ordine. Ut uero Narbonensis vicecomes, qui cum cæretanis erat, signum Fuxense conspexit. Deficiens animo suis copijs relictis, in fugam se cōuertit. Qua reperterriti cæretani, etiam fugæ terga dederunt. Tuncq; Loriū oppidū nū lo ferè resistente capitur. Cecidit tamen ea purgna Dorthus Vicecomes uir sanè cum strenus, tum nobilibus ortus parétabus. Qui parta uictoria, paucis post diebus Martinus Aragonius cū Ioāne Fuxensi in Siciliam cū ingenti equitu numero proficiscitur, ubi haud multo post morbo correptus iterijt. Quo mortuo Ioannes in patriā reuertitur cū Aragonij comitatu cuius maximī partē Barchinonæ reliquit. Quippe plures hispani erat, qui regem Martinū in Siciliā fuerant sequuti. Post paulum uero temporis cū acceperit Ioannes mandossum comitem, Carolū Nauarre regē: eiusq; regnum armis infestare, copijs celeriter collea. Etis, illuc proficiscitur, ut Nauarro opem ferret. Quo ubi aduenit, Mandoſſum certamine singulari superat, alij autem uolunt u. rūq; cū copijs decertasse, superatoq; Mandoſſo Archimbaldu Nauarro uno illo conflictu quietem peperisse signumq; militare draconis forma depictū eo bello retulisse. Deinde cum Arx Lor densis

densis natura loci munitissima, ab Anglis præsidio teneretur,  
 Ioānes in aīm induxit, eo usq; qui intra illam eſt, obsidione pre  
 mere, quoisq; se atq; arcem dederent. Quā obrem ut id efficeret, à  
 rege etiā quodāmodo sollicitatus, multis ex Fuxo Bearnoq; col-  
 lectis militibus, illuc confestim aduentat. quē ut adesse præsidi-  
 rij sensere, primū quid agendū sit, dedendū ne an uero ui obſiſten-  
 dū, consultant, terrebātur enim strenuissimō militum, qui cum  
 Fuxensi erant, conspectu. Tū quia iā penē cōmeatu defecerat, uic-  
 cit tamen eoꝝ ſententia, qui omni conatu obſtendum interea di-  
 cerēt, dū à uicinis prop̄i quioribusq; Anglis qui in Aquitania plu-  
 rima oppida præſidio tenebant, iuuaretur. At cum ea ſpe omnino  
 deſtituti fuissent, animaduerteretq; Fuxenses milites bombardis,  
 arietibus, ſcorpionibusq; arcem uehementer quatere, atq; omnia  
 circum armis ferroq; uafare. Ioanni, facta prius illinc ſine ullo  
 corporis detrimento exeundi potestate, arcem dediderunt. Quā i  
 gressus præſidio firmiſſimo munit ac quā pte arietibus obrue-  
 rat, ex templo reparat, Dū hæc aguntur Galli Tugetum celebre  
 Aquitaniæ oppidum, quod Armeniaci milites anglorum nomine  
 tenebant, oppugnabant, eo igitur post Lurdensis arcis deditio-  
 nē Ioannes cum copijs quas ex illa reduxerat, propere ſe confert  
 regi ſuppetias latus, eoq; propensius q; cum Armeniacis nego-  
 ciū gereretur q; (ab hinc iam centū annos) Fuxensis domus hoſtes  
 fuissent. Quocirca Sangeorgio, qui ſummi eiusce belli à rege de-  
 mandata obtinebat, illico ſe coniungit, Qui Fuxenſis auxilio fre-  
 tus, nihil iam Armeniacū uerebatur, quem eō cum copijs quas in  
 Aquitania ex ea potiſſimum gente quæ angloꝝ partes ſequereſ  
 collegerat, ppediem ad mouendam obſidionem ueturum audierat.  
 Igitur Galli bellici ſto: mentis oppidi mcenia frequenter quaſiūt,  
 etq; ea parte qua ſubrūta ſunt ingredi tentant, at Armeniaci in-

Tugetum

Historia Fuxensium Comitum.

gentibus saxis telisq; sese defendunt, eosq; cogunt retrocedere.  
Quibus depulsis sub ruta mœnia aggeribus celeriter complent,  
cum autē obſidionarij milites id ſæpius tentaſſent, neq; poſſent ul  
latenus oppido potiri, Tandem Ioannes: cui res erat propter Ar  
meniaci odium imprimis curæ, facile uiam inuenit, qua oppido ce  
leriter potiatur. Itaq; testudinem confici iubet, eaq; parte locari,  
qui hostes negligētiuſ oppidum tuerentur, igitur milites ea tecti  
ſubito in muros euidunt, atque oppidum paucis obſistentibus in  
grediuuntur, tum in gens fit clamor, oppidanique qui ſparſim te  
merique in hostes prouerbant, incauti opprimuntur, quidam  
capiuntur, alij uero q; à Gallis ad Anglos defeciſſent, graui af  
ficiuntur ſupplicio. Interea Armeniacus illis ſuppetias latus ū cū  
coſijs aduentabat, quum de itinere acceptam cladem atq; hostes  
urbem egressos iam redditum parare intellexit. Veritus igitur ne  
ipſe etiam pari clade afficeretur, quippe ſciebat uictoria milites  
iſſolentiores fieri, antiquūq; hostem, hōſti minimē parciturum, ſa  
tius multo fore duxit retro pedē referre, q; cum maximo pericu  
lo hōſtibus opponi, itaq; per obliquos uiarum flexus, cum coſijs  
domum ſe recepit. Pauco uero poſt tempore Ioannes uoti (ciuiſ ſe  
uera) ſoluendi cauſa ad diuum Iacobum in Hispaniam concesſe  
ſerat, quod reſciens Armeniacus cum ueterum inimicitarum, tū  
etiam recentioris cladi memor, ratus etiam meliorem occaſionē  
rei cum minori periculo ac negocio gerendæ oblatam: ex Arme  
niacis atq; eo predonum genere (quos roteros uulgus appellabat)  
quorum principes erāt Laguerensis, Broqueresius, Aymericusq;  
ſaueras, coſias colligit, quibus inſtructus Bernensem, pri  
mū, mox' fuxensem oram acriter infestat, agros, uicos, oppida  
q; quibus debite inerat praefidium, uafstat, incolaſq; uarijs premit  
modis. Interea dum haec agerentur Ioannes rediſ plenus odij

atq; irarum qui non quieuit unq; donec iniuriam ulcisceretur.  
Quapropter cum suis copijs Armeniacam oram ui, ferro, ar-  
mis, igneq; consumit. Quod oculis cernens Armeniacus, haud sa-  
tis habet consilij quid agat, hostibus ne occurrat an uero hæc pa-  
tiatur. tandem singulari certamine à Ioanne prouocatus decer-  
nere promittit, die tamen dicta nō apparuit, ac subinde cum lega-  
tis missis cōuenisset, ut totis copijs decertarent, locuſq; eſſet pre-  
ſtitus, Armeniacus iterum uerba dedit. At Ioannes cum ſe fru-  
ſtratum cerneret, maxima cum ignominia illum uicatim accerſi,  
ac per preconem proclamari iubet. Tandem interuenientibus ani-  
cis pax ad centum annos composita eſt. Deinde quum annus ſalu-  
tis. M. C C C C. XVIII. ageretur, Ioānes uillerius inſulae ad æ  
dominus, Burgundæ factio nis uir, Parisu nō et u cū armatis, clā  
doloq; patefacta urbis porta ī greditur, tumultuq; facto qui Au-  
relianarum partium fuerant, ſine delectu interimuntur. At tum in  
tra urbem erat Armeniacus franciæ Conſtabilis, quem Carolo  
Albreto in ea dignitate ſucceffiſſe ſupra demonſtrauimus, Qui Armenia  
regi optimè inſeruiens Aurelianæ partes (ut equumerat) ſequen-  
ci Fraciæ  
batur illum igitur incautum comprehendunt, comprehenſumq; in Conſtabi-  
terimunt, ac ſupra marmoreum lapidem, qui in palatiū uestibulo lis mors  
eſt, firſtunt. Inq; dedecoris & ignominiae notā, à ſummo uertice  
uſq; ad imos pedes, coriūm extrahunt, ac circum mortui pectus  
agunt, quo sericeam Zonam, quam circa humeros gestare ſole-  
bat, representaret. Interiere etiam Henricus Marlanus Fran-  
ciæ Cancellarius, Comes Grandiprarenſis, atq; alij magnæ di-  
gnitatis & potentia nobiles circiter quatuor mille. Paucis de-  
inde interiectis diebus Daſphinus, ſpe urbis recuperandæ am-  
ſa Meldunum pergit, ubi tāguido strenuissimo uiro, Campaniæ,  
Briæ, finitimarumq; urbium administrationem cōmittit. Instituit

## Historia Fuxensium Comitum.

Ioānes fū.  
xi Comes  
linguæ oc  
citane gu  
bernator.  
quoq; lingua occitanæ rectorē Ioānnum Fuxi comitem. At tum  
eam regionem Burgundus, qui daphino longè aduersabatur, au  
raicensi principi cōmiserat, qui eam ferē iam suæ fecerat ditionis  
Itaq; Ioannes cōparato excercitu in illū confessim mouet, quem  
tandem cōmissis aliquot leuibus praelijs superat, atq; omni regio  
ne extrudit. Cum autem eo bello rediſſet, neq; haberet unde fiti

Guillel  
moꝝ mo  
netā Ap  
pamīæ cu  
ſa.  
pēdia militibus soluerentur, Appamīæ monetā (cui Guillelmo no  
men) cudi iuſſit, ut eo modo illis ſatisficeret. Quod Dalphinus pri  
mū iniquo tulit animo, deinde uero cū cognouifſet, quāobrem id  
factū fuſſet, Ioanni facile ignouit. Quidā id monetæ genus tū  
dalphinum adeo reprobasse affirmant, ut iā ea res in prouerbium  
ceſſerit, cū uolumus aliquam rem inutile reprobamq; ſignificare  
Per idē tēpus Petrus luna hispanus, à Gallis antiftitibus in locū  
Clementis papæ ſufficitur qui Benedictus decimustertius appella  
tus eſt. Creaturq; romæ alter pōtifex angelus corarius, cui nomē  
Gregorio duo decimo, tū ſchisma in gens in ecclīa ortum eſt, utro  
q; ſibi pontificatum uendicante, hunc malatestarū factio ariminē  
ſſo illum qui i pariscoſtā hispaniæ citerioris oppidum (unde ortus  
erat) metu confugerat, Hiberniæ rex, Armeniacus comes, cito  
riſq; hispaniæ gentes tuebantur. Quambrem laborabant alij  
Christiani principes, ut unum eſſet ouile, unusq; pastor, utq; ea pō  
tificum discordia, quæ ecclesiā omnino labefactabat, de medio tol  
leretur. Itaq; Sigismundus imperator Ioanne Fuxensi comitatus  
Ferdinandū Aragoniæ regem adiit, obmixe orās, ut Benedictum  
qui eius regno agens pertinacissimē obſtēbat ne pontificatu ab  
dicaret ui etiā ipelleret in ſententiam christianorum principum  
ire, quibus placebat utrūq; pontificatu abdicari, et unum denuo  
aligi. Cō ſantiaco igitur conuentu Otho colunius, romani ſan  
guinis uir, magno omnīū consenſu pontifex declaratur, qui q;

eius creatio in luce, quæ est diuo Martino sacra incidit, Martini  
appellationem ferre uoluit, is cum plures alios, tum imprimis Pe-  
trū Fuxensem Ioannis comitis fratre uirum & doctrinā &  
rum probitate cōspicuū summi ordinis antistitem creat, uicariūq;  
ac legatum factū Auenionī comitatuiq; Venesino præficit. Is autē  
cum Auenionem legationis fungēdæ causa peteret, à ciuibus mini-  
me recipitur quin cōtra Martini diplomata cōtēdētes, sancti Eu-  
stathijs Cardinalem Ausensem archiepiscopū qui Auenionensi pa-  
latio inerat, tuebant̄, necminus Venesini rebellabant, Petrus igia-  
tur omniū quæ ibi fierent Ioannem fratrem Fuxi comitem certio-  
rē reddit, oratq; per nuncios, ut collecto propere excercitu q̄pri-  
mū Auenionē ac Venesinū comitatum inuadat, rē cum sibi tū  
etiā Martino pontifici per gratā facturus, Igitur Ioannes cū ua-  
lida militum manu Venesinos inuadit, quibus fortiter resistentibus  
plurima affert incōmoda, eorumq; agros uicosq; ferro igniq; ua-  
stat, totaq; regionem breui tempore in Romani pontificis ac lega-  
ti redigit potestatem, inde Auenionē mouet, quam magna proti-  
nus militū corona cingit, cuius ciues cum acriter resisterent, à Fu-  
xenibus arietibus, bombardis, alijsq; bellicis machinis continen-  
ter quatūtūt. Tandē post longam obſidionē fame inediaq; pressi,  
cū nihil ad resistendū opis superesset, Ioāni ſeſe dedunt, atq; legato  
Petro intra urbis mēnia recepto in eius ac Martini pōtificis uer-  
ba iurant, solitāq; illis preſtant fidem. Post paulū temporis Ioan-  
nes Carrerius qui à Petro luna summi ordinis antistes in panisco  
la creatus fuerat, uaria ac multa Galliæ loca schismatis augendi.  
rerumq; innoūdarum gratia circūibat, quem Armeniacus omni  
ope omnibusq; rebus iuuabat, ei simulq; Benedicto, qui adhuc ī ea  
pōtificatus pertinacia perſtabat, obsequium præſtans, atq; à Mar-  
tino plurimum abhorrens. Quocirca Martinus utrūq; anathema

Q in

Ioannes  
auenionē  
i legati po-  
testatē re-  
duxit.

Historia Fuxenium Comitum.

te excommunicatur, eosq; ut schismaticos haereticosq; ab ecclesiæ unione penitus exterminat. At nihil segnior carcerius cum in augedo schismate perseveraret, ad eaq; rem mortalium, animos qua poterat ratione, anxie sollicitaret, à Ioanne Fuxensi, apud Podium larentium inaetus, capitur. Fuxusq; perductus arcu includitur custodiædus, ubi tandem pedore ac situ attritus mortuus est. atq; ut schismaticus loco prophano, sacra enim sepultura indignus erat, sub saxum inhumatus. Post paulum temporis Ioannes Carolum septimum gallæ regem orat, ut longam immortalemq; litam, que ab hinc centum annos super Bigorræ comitatu cæpta fuerat, tandem terminaret. Cui ille libenter annuit iussitq; præfectorum prætorio sententijs rem pperere ac recte iudicari in illos acriter inueniens qui tandem litem finire distulissent. Illi igitur regis iussa fcessunt, Ioanniq; Fuxensi, ppresso prius utriusq; partis iure req. perfecte cognita, senatus consulo Comitatuum adiudicant. & ab eo Armeniacum ac posteros omnino secludunt. Eodem tempore Ioannes Villemuri vicecomitatu, atq; alte ripæ molendina cū suis iuribus appendicibusq; emit. Quu aut Galli & britani uarijs ac cruentis prælijs mutuo contulerent, fortunaq; in Britanos inclinaret, id cū copijs ad Carolum gallæ regem profici scitur, illi aduersus anglos suppetias latrurus. Qui etiam paucò post tempore Ioannæ ualetam, rotatorum perditorumq; hominu ducere aruer nos Lemo uicosq; nimio plus infestante, ac bellico strepitu circu quoq; furentem in sequit, atq; in oppidu. (cui Moferrado nomine) cogit. Quo post loquam tandem ob sidione ingressus, eum telo se se multaq; ui defendantem capit. Captusq; uxoriu aruerno & oppidu ducit, ductusq; p portis illius ulmo suspensi iussit. Quidam scriptu reliquerunt Ioannem comitem, Quanq; Gallæ regi strenua oib; in locis nauasset opera, A dalphino, cū in linguan occitanu ue nisset, eius regionis gubernaculo amotum, inq; eius lo-

cum Carolum borboniū Claramontensem comitem suffe<sup>t</sup>um fu-  
xensesq; ab hoc postea apud biteras, quas ipsi occupabāt, obcessos  
fusosq;. Quae res mihi eo minus creditibilis uidetur, quod sciam  
Carolū septimū Galliæ regē, anno salutis. XXXV. supra quater  
decies cœtesimū, Viennā celebrem dalphinatus ciuitatem uenisse, ubi  
cū comitia (quæ status appellant) & dalphinatus & linguae occita-  
næ haberentur, Ioannes comes interfuit. Qui tū ab oībus, ueluti  
uno oræ, cū ob summā prudentiā, tū etiā ob per optimā diligētiā  
māq; linguae occitanæ administrationē, Fuit maximopere cōmen-  
datus. Qui deinde anno sequēti, postea quam tres & uigitiā annos  
comitatum administrasset. Atq; in summa pace & quiete subditos  
continuisset, octoq; & decem annos sine ullo opprobrio ac dede-  
core linguae occitanæ gubernaculo præfuiisset, Maserijs uita fun-  
ctus est. Nunc priusquam aliorum comitum, qui Ioannem sequuntur  
sunt historiam perseguamur. De alijs Archimbaldi filijs, quæ admo-  
dum polliciti sumus, & quidem succinēte dicemus.

De Gastone, secundo Archimbaldi filio.

**I**Citur Gasto secundus Archimbaldi filius Captabusus, uir  
cum bonis motibus tum disciplina militari præstans fuit, in-  
genio acri atq; ad omnia prompto. Cui nihil unquam antiquius  
fuit quam seruare fidem, adeoq; ut mori etiam potius cuperet,  
quam illam semel præstitam fallere, hic ob multas possessiones,  
quis in Aquitania obtinebat, Anglo regis subditus erat. Itaq; ab  
eo iam sere abineunte ætate accersitur, rogaturq; inter nobis  
les principesq; suæ domus optimum honestissimumq; locum acci-  
pere. Qui etiam id libenter fecit, ac subinde ei fidelitatis iusser-  
endum præstitit, animo quidem statuens nunq; ab eo desciscere,

Historiæ Fuxensium Comitum.

quin quacumq; sors accidisset: in eius fide semper manere. Mox ei cum multa alia, tū in primis equæstris dignitas. & preclara hono-  
ris insignia, que ordinem Larroteriæ uulgo appellant, à rege ul-  
tro deferuntur. Itaq; propter spectatam virtutem: reiq; militaris  
scientiam nulli magis rex Anglus fidebat. Huic etiam, si quando  
contra Gallos uel Belgica uel Aquitanica gallia prodeundū aut si  
contra aliam gentem bellū gerendum esset, summa totius belli ut  
plurimū demandabat. Qui ob preclara facinora: excelsumq; ac ge-  
nero sum omnibus in rebus animū: & hostibus terrori & Anglis  
fiduciae maximè erat. Suisq; ingētibus factis sibi ac posteris sum-  
mam laudem summūq; decus pariebat. Quum autē Carolus galliæ  
rēx accepisset Gastonem cū anglis in Aquitania esse, ut qui illuc  
posse siōes suas tueretur, ac multa oppida castellaq; præsidio An-  
glorū nomine teneret, confessim in eū mouet, nullaq; data puidē  
di occasiōe, cū primū illuc appulit innūera oppida ui capit, agros  
nullas, possessiones, ferro, igniq; uastat, atq; omnē ferè aquitaniā  
suæ ditionis facit. tandem cōmīssō crūeto prælio, cum multos alios  
tum etiam hunc capit, captūq; in arce recludi: atq; ad seruari iubet:  
Cui tandem interuenientibus amicis impunitatem libertatēq; rex  
promisit, modo ab Anglis ad se deficere uellet, fideiq; iusurā-  
dū præstare. At ille ut erat propositi tenax, fideiq; perpetuus ob-  
seruator, amicis id ei in carcere renūciantibus respondit, se eam  
maximā libertatem existimare, cui integræ fidei religio semper  
assisteret, atq; econtra perpetuam seruitutē perpetuumq; dedecus,  
si carceris, ac tormentorum metu, quis fidem semel prestitam uio-  
laret, tandiuq; hominē dici, quādiu in fide permaneret. Cæterū ru-  
ptis fidei uinculis, hominis omnino formā exuere, Induereq; bela-  
uæ imaginem. Quā obrem se britāno regi ob fidē præstitam obno-  
xiūm addictissimūq; semper fore, sc̄q; malle morte suppliciaq;  
ti, quam

ti, quād illi non adherere, nō inservire, non obsequentissimū eſe  
ſe à quo tam pulchra militiae auctoramēta equeſtre ſcilicet iſigne  
accepiffet. Ac ſubinde tamet ſi rex meaſ (inquit) fortunas, meūq;  
corpus poſſideat, animum tamen non habet, quippe qui Anglo re-  
gi, cui omnia debo, ſemper inserviat, atq; illi preſto ſit. Tantūq;  
ab eſt ut ego poſſeſſionum recuperādaru, aut libertatis adiuiſcen-  
da gratia, ad Carolum deficiam, & equeſtre dignitatē, qua me  
Anglus iſignijt, exuā, ut ſi triplo meliores conditiones offeran-  
tur: aut multo maius imineat mihi periculum, haud quidem factu-  
rus ſim, neq; propterea minimum de ſtatu deiſciar. Quod animad-  
uertens rex, ac ſubinde iniquū eſſe arbitratus tam excelſum ani-  
mū in carcere confici, Gaſtonem omnibus nudum fortunis inter-  
dieta ei tota Gallia dimiſit. Qui deinde omni ſpe deſtitutus, ad re-  
gem Aragoniæ proficiſcit, a quo eſt benignè liberaliterq; ex-  
ceptus. Tandēq; poſt aliquot annos Maelliensi oppido, quod ei idē  
rex habitandū dederat, moritur. Ab hoc strenuissimo fortiſſimo  
q; milite Gaſtone, capdolati candalliq; hæroes traxere originem.

Candalle  
& capdo  
late fami  
liæ origo

### De Archimbaldo Fuxensi, tertio Archimbaldi coitii filio.

**S**equitur tertius Archimbaldi Comitis filius, eiusdem quo pa-  
ter nominis, Naualliensis agri quē ei iam uiuens pater in pa-  
trimonium affignarat, dominus qui cum prudentiſſimus, tum in  
bello acerrimus strenuissimusq; miles fuit. Hic à patre, uixdum  
quatuordecim natus annos. Ioanni burgundiæ duci, ut bello af-  
ſuereret, fuit traditus: à quo poſtea ob optimam indolem, cogni-  
tāq; omnibus in rebus fidem, eſt cum maximè dilectus: atq; inter  
principios habitus. Cūq; in multā creuiffet etatē, maximaq; rerū  
experiencia, ut qui muſis bellis interfuiſſet, clarior haberetur, ei

Historia Fuxensium Comitum.

ab eodem duce summa totius belli, si quod illi gerendum erat, de-  
mandari solebat. Neminemque habebat aliud cui tantum fideret,  
cui etiam sui animi arcana magis committeret. Igitur cum in-  
ter Burgundum Aurelianumque maxima gererentur bella, ac capi-  
tales essent inimicitiae, Burgundus Archimboldus, si quando ipse in-  
teresse non posset, cum copiis mittebat. Qui deinde muneri iniun-  
cto egregie incumbens, ac pro domini gloria fortiter pugnans,  
multotiens ex hoste uictoriā reportabat, neque Burgundi presen-  
tia opus erat, cum semel hic belli negotium in se suscepisset. Accu-  
ratè enim diligenterque rem cōficiebat, & neque in bello solum, sed  
& in alijs rebus quaē ei à burgundo demandarent, ipsius ope-  
ram præstabat. Interdum legati qui ad Burgundū mitterentur, ab  
Archimbaldo responsū ferebant, tanta erat in eo prudentia: cō-  
siliūque. Proinde Archimalus adeo Burgudo fidelis fuit, ut etiā  
ei morienti non defuerit. Siquidem cum conciliāde inter Dalphi-  
num Burgundūque pacis, ac colloquendi gratia cōuentioni dies di-  
cta esset: ac locus (cui Monasteriolo nōmē) Eō illi uenirecū decebat  
tū proceribus, uti cōuentū erat, nō differunt. Quā uero ibi præte-  
ritiæ iniuriæ, acceptaque cōmoda alterutriū referrent, multaque hinc  
inde obijceretur opprobria, ira ex cādescens unus ex Dalphini p-  
ceribus, (cui Tanguydo castrēsi nōmen, olim Aureliani ducis, qui  
à Burgundo Parisius interēptus est familiaris) Ioannē Burgundū  
necat. Quod adiuvantes Archimalus, qui eō tū cum alijs pceri-  
bus aderat, p̄tinus Tanguydū stricto gladio appetit, quē occidise-  
set, ni se ab eiuscōspectu proripuisset. At in alios irā uertens duos  
ex Tanguydi sociis interimit, haud impune tamen, siquidem post  
cādēcēditā postquam multa alijs inflcta uulnera: ipse etiam telis cō-  
Mors Arfossus interiit, in morte demōstrans, quali in dominum esset an-  
chimaldi mo: quāque cuperet iniustam illius necem celerrime vindicare.

De Petro Fuxensi Cardinali, quarto Archimbaldi  
 & Ysabellæ filio.

**N**unc suo ordine procedat Petrus Fuxensis, quartus Archimbaldi & Ysabellæ filius, vir cum maxima eruditione, tum etiā mox integritate ac sanctitate conspicuus. Hunc (ut diximus) nondum in lucem productum parentes deo opti. maxi. dicarant, Tum dēinde eo nato, cum in ea aetate esset qua animi iudicium constat, parentes uoto se liberant, atq; eum Morlani in aedem diuino Francisco sacram deducunt, deductumq; monastico habitu, quem octo & sexaginta annos gestauit, induunt. ac dein solenni ritu facta: cæremonijs de more obseruatis: coram frequenti hominū confessu eiusdem diuini religionem sponte libereq; profitetur. Tū que sunt optimi adibiti præceptores, qui eum liberalibus disciplinis, humanioribusq; literis instruerent, ac simul eius menti bonos mores diuinaq; præcepta assidue instillarent. Itaq; ipse illis libere obsequēs atq; eorū doctrīae & præceptis aures facile accōmodās nihil eruditionis, nihil literarū, nihilq; proborū institutorū ac morū non imbibebat. nihilq; deniq; optimum & uitæ frugiferū erat quod nō statim asseqret. nec quicq; tā difficile offerebat, quod is expedita mēte cupidaq; non arriperet, tanto discendi studio tenebatur. Tātaq; erat in eo indoles, prudentia, modestia, castitas, sdn etimonia, pietas, simplicitas, īgeniū, dexteritas, humilitasq;. Cūq; remittendi ingenij laborisq; laxandi gratia interdū præceptores ei ludum permitteret, is à ludo ad literas confessim reuertebatur, longē magis literario ludo quam somno, luxu, delicijs, atq; id genus illecebris, quibus nobiliorū ingenia supramodū capiunt, cūpiēs delectari. Deinde his initijs auctus, Tolosam cū eiusdem præceptoribus profici scit, ut in geniū diuinis literis oīno expleret.

Historia Fuxensium Comitum.

Quo perbreui effectum est, ut in virum doctissimum, oibusq; numeris absolutissimum euideret, ut q; ei. Tolosanæ academiæ professores honestissimum doctoratus apicem ultro offerrent. Tanta uero fuit exinde huius viri fama, ut oës eum summo dignum sacerdotio existimarent, cuperetq; sibi quæque natio præfici. Imprimisq; religiosus Lascarensis ecclesiae cœtus, qui ex tincto suo antistite in eius locum cooptare non differt, ac mox à Martino Romano pontifice inter supremi ordinis antistites, sub episcopi Albanensis titulo, ascribitur. Cūque postea Auenionenses ac Venesini Martinii imperium detrectaret cuperetq; in Benedicti tertij decimi (quæ Petru lunam uocatū fuisse diximus) fide manere. Petrus cū fratre Ioāne comite egit, uti à nobis iam supra relatum est, ut in eos excercitum dueret: atq; eosq; bello premeret: donec Martinum Romanum pontificē approbarent, eiq; (ut decebat) prestarent fideltatē, atq; ab eo schismate desciscerent, quod iam quadraginta annis eoq; amplius durauerat. In cuius rei gratiam postea Martinus Auenioni ac comitatui Venesino Petru uicarium præficit, ac mox cum potestate maxima Arelatensis, Aquensis, Ausitanensis, Narbonensis, Tolosanæ, nō nullarūq; aliarum ciuitatum, diccesum, ac prouinciarum legatum à latere creat. quod quidem munus summa cum laude ac prudentia semper administravit. Multorum conatus qui negocium Romanæ ecclesiae facessere conabantur, diligenter repressit. Eorūq; audaciam ac temeritatē domuit, qui de ecclesiæ unione deq; christiana republica impudenter ac male sentiebant. Ac si quos schismaticos apprehendere poterat, eos acerbissime puniebat. Dabatq; operam quā maximam poterat, ut errores, quicūq; imminerent, de medio tollerentur, & ab ecclesia omnino exterrinarentur. Itaq; ipse multis legationibus apud varios principes functus, sedulo dedit operam ut cōmuni consilio uetus pontifex

Petrus fu  
xensis lega  
tus à late  
re.

crearetur, utq; alij adulterini, quorum causa ingens schisma esset  
 de gradu precipitarentur, Quam ad rem nunc hos nunc illos die  
 no&tuq; sollicitabat, Et si qui contra ceruicem erigerent, cōparas-  
 to suis sumptibus excercitu, armis ad pacem & ad ecclesiæ Roma-  
 næ obedientiam cogebat. Adeo ut Auenionensium ac Venesinorū  
 reducendoꝝ gratia, centum aureoꝝ millia, aut eo amplius, expen-  
 derit. Tāta illi inerat cura terreni Christi vicarij Petriq; successo-  
 ris in suam sedem reponendi, sistendiq; motus, qui omnem eccles-  
 iæ statū iampridem agitaret. Itaq; post Martini constantiaco cō-  
 uentu creationem, cum nondū odia quiescerent, ut pote scotis Ar-  
 meniacōꝝ Benedicto tertio decimo, burgūdo uero duce & malate-  
 stis Ioanni, xxiiij. impensissime fauentibus, Caloianus Biꝝ anti-  
 Coloiā-  
 nus Imperator legatos ad Martinum pontificem mittit, qui signi-  
 nes biꝝ a-  
 ficarent, cupere græcos in his quæ ad fidei cultum pertinerent, tinus Im-  
 Romanæ ecclesiæ uniri: modo id æquis fieret cōditionibus, audi-  
 perator.  
 uit libens summus pontifex græcorum postulata, Tumq; ab eo Pe-  
 trus Fuxensis, qui iam antea in supræmū antisitum ordinē ascis-  
 tus fuerat, in græciam ad imperatorē legatū mittit. Hunc quidam  
 Petru Foncicciū appellant, aiuntq; hispani generis fuisse. eō forte  
 & Fuxensis orahispaniæ citeriori coniungat, quodue is maternū  
 genus ad clarissimam hispaniæ gentem referret. Ut ut autem ille  
 li existimauerint, satis constat Petrum Fuxensem ea functū lega-  
 tione. Itaq; ad Caloianē imperatorē cum maximo antisitū do-  
 etiſſimorūq; uirorū numero proficiſcit, a quo est perbenignè  
 honorificentisimēq; exceptus. Tumq; legationis exponendæ gra-  
 tia in certum locum uenire iussus, silentio facto in hunc modum  
 orationem habuit, Nullum maius periculum, humano generi intē  
 ditur, iniuctissime imperator quam cum gentes inuicem dissidet,  
 neq; in unum cōsentient, Nam quæadmodum membra si capiti nō  
 sis.

Historiae Fuxensium Comitum.

bæreat, atq; à corpore omnino separentur, multum maximumq; dñnum afferunt, totiusq; hominis tandem ruina sequitur. Sic q; unū pontificem, cui summa à deo tributa est potestas, non agnoscunt sed in uarias trahuntur sententias, & modo hunc modo ilum, ac quandoq; singuli singulos eligunt, humano mēhercule generi plurimum nocent. Christianoq; in primis cœtui, qui unum summum pastorem à quo spiritualiter pascatur, alaturq; tantum habere debet. Quod si aliter fiat, nihil inde oritur, quam maxima inter populos dissensio, quam cedes, quam bellum, quam æqui iustiq; depravatio, urbium, populorum, agrorūq; lugenda uastatio, ac depopulatio, diuini humaniq; iuris pmixtio, corruptela, ambitio, fraudes rapinæ, doliq; atq; tandem ī gēs fidei iactura. Et quē ad modū ī una quāq; ciuitate unus est rector, unusq; in unaquāq; domo paterfamilias, ī uno quoq; regno unus rex, in ccelo unus deus, q; oīa solo nutu regit, sic in his inferioribus unū debet esse caput, unusq; potifex, qui iurisdictionē à deo ipso traditā, pro recte rationis examine, exerceat, ac pecus sibi ab eodē cōmissum suauissimis fidei præceptis sedulō pascat, atq; à noxijs dæmonū illecebris tueatur. Cui etiam omnes parere necesse est, A quo si quis ausu temerario desciscere præsumat, is ferro igniq; ē seuerissimè puniēdus, & tāq; membrum quod corpori noxam affert ab ecceſiæ cōsortio separandus. Igitur illustrissime imperator haud clam te est, quamduum fluctuans Petri cymba in periculo consistat, quamque sacerpius in altum sublata uarijs exagitetur procellis. quum scilicet illi antipotifices Petrus lunēsis, hispani generis, Ioānesq; uigesimustertius italicī. de obtinendo pontificatu in uicem cōtenderet, adeōq; ut in suas quisq; partes multos magnosq; principes traxerit, quō per cedes & uulnera in sacrum tandem dignitatū culmē euaderet, Quæ res cū oībus alijs, tum tibi in primis nefandi sima

erudelissimāq; uideri debet, qui es maximus optimusq; rex Christianarum defensor, qui maximopere curare debes, ne quid res publica christiana detrimenti accipiat, sed ut semper in summa pace ac quiete continueatur. Et quāquā quinq; nationum consensu, quae constantiaco concilio interfuerūt, huic malo obuiam itum sit, tamē non est omnium repressa insolentia, quippe plures schismatis flāmam, quae sub cinerem adhuc uixit, suis turgidulis flabellis ac turbulentissimis concionibus excitant, quibus quidem quantum posuit, summa cum prudentia excelsōq; ac forti animo, Martinus pōtifex maximus, cuius ego nunc legatum apud tuā cæsaream maiestatem ago, obstitit, eorāq; audaciam & temeritatem maximis contumibus repressit. Itaq; cum sis maximum fortissimumq; christianæ religionis propugnaculum in quo cum alijs principes magnatesq; tum etiam Romanus pontifex at totum christianum nomen maximam spem fidem habet, effice (nobilissime cæsar) ut iij tuum nomen adesse sentiant, rebusq; afflictis fer properè opem. In tua enim situm est potestate, quām uelis esse christiane religionis faciem. Tibi enim omnes omnia acceptum ferunt, te unum omnes suspiciunt atq; (ut par est) uenerantur. Hoc igitur tandem te summus pontifex, amplissimus antistitum ordo, heroes magnatesq;, totaq; Christiana res publica orat, uti ecclesiæ partes suscipias, atq; eam totis uiribus tuearis, & quod constantiaco concilio decreatum est, ratum firmumq; tuo numine efficias. neq; his ullenius assentire uelis, qui ab ecclesiæ unioē longissime absunt, & uelut amentes ab ea transuersum aguntur. Tum tu interea omnibus rebus quas fieri diciue cupis modum præstite, nosq; dicto audientes erimus, Tibiq; totis uiribus totaq; mente obsequemur. Ad quæ imperator paucis respondes (inquit) sibi per gratum esse, quod tota res publica christiana talē ac tantū nacta fuisset pōtificem, quē

# Historiae Fuxensium Comitum

ut ipse acceperat, summa in deū religio, rectissimus iuramenti mos, prudentia, fortitudo, temperantia, aliq; iurritates maximopere commendarent. Quā obrem sibi esse in animo eum quibus posset modis iuuare, seq; longē dissentire ab his qui Christianam rem publicam quoquomodo perturbarent, & quæ constantiaco concilio à tot principibus populisque, recte & prudenter constituta essent, firma rataq; habere. His rebus confessis, legationeq; diligenter impleta, Petrus maximis ab imperatore donatus muneribus Romā reuertitur, qui deīde postq; Martino rē omnē, quā apud imperatorem gesserat, exposuisset. Auenionē se confert: ubi à ciuibus maxima cum lātitia maximoq; honore recipitur. Tum uero reuersus, in gratiam Tolosani gymnasij, in quo optimis fuerat imbuitus disciplinis, cultuq; animi acceperat, Anno salutis .LVII. sua pra quaterdecies centesimum ab Eugenio Nicolao & Calixto pōtificibus diplomate obtento, nobile illud per celebreq; Fuxense collegium, coēto latere, pulcherrimo sanè loco Tolosæ magnis sumptibus construi iussit. Quod deinde quinq; & uiginti collegis, q; tenuissimis essent facultatibus, attribuit. quibumanioribus literis ac disciplinis instructi, cæsareo pontificioq; iuri dareat operam. Atq; illis, ne querendo uictu ab studio auocarentur, magnos puetus: optimoq; redditus concessit. Et ne omnes rei familiaris solliciti essent, unum ex eo ordine quotannis deligi uoluit, qui hanc curam in se susciperet, quiq; exacto administratiōis anno si quid reliquū esset, id post duos menses præstaret, quod in ærariū (uulgo archiuū appellant) postea inferretur. Hos aut collegas ex certis uarijsq; provincijs ac locis, hisq; præsertim quæ tum Fuxena si domui suberant, assumi uoluit. Imprimisq; ex fuxensi comitatu aut Appania ciuitate tres, ex quo ex numero ipse fraterq; meus sumus, id muneris à maioribus nostris & cōsanguincis adepti ex

Collegiū  
Fuxi

Bearno

Bearno nouem, ex Marsanis, Nebofanis, Narbonensisibus, Villae-  
muriis, aut Lautrecis, Castribonensibusq; singulos. ex bigerromi-  
bus duo, Reliquos aut ex omnibus locis & populis (exceptis quos  
supra nominavi) Deligi iussit, modò humanioribus (ut dixi) imbu-  
ti disciplinis, ex legitimo matrimonio pcreati, ab Episcopo pri-  
mùm attonsi, octodecim annos nati, bonæ indolis ac cädidis mo-  
ribus essent. Tum uero ne ij quicquā inordinate agerent, neue ob-  
nimiam quidlibet audendi libertatem, in præceps ferrentur, cer-  
tas ac per optimas leges fanciuit, quæ statuta appellare libet, qui  
bus primò cultū diuinum solenne sq; ritus, ac cæremoniae. Dein  
de qualiter collegas omnibus i locis uersari, quos seruare mores,  
quæue uitam uiuere oporteret. Postremo æconomia totiusq; rei fa-  
miliaris exactam administrationem edixit, cōstituitq; Nihilq; tā  
dem prætermisit, quod ad uitam cultūq; hominis pertinere uidere-  
tur. Duas insuper bibliothecas, ueterem scilicet & nouam pulchera-  
rum sanè collegij monumentū: omnis generis linguarum ac fa-  
cultatum libris refertas construi iussit. Quæ haud quaquam nobis  
libus illis & omniū sermone celebratis attali, Eumenis, & Ptole-  
mæ philadelphi bibliothecis cedūt. Tam pulchris librorum uolumi-  
nibus, auro auroq; illustratis, ornantur, ut etiā pleraque ex his  
mille aureis, eoq; amplius, constitisse in aperto sit. Hæc est igitur  
nobilitissima auspiciatissimaq; Collegij Fuxensis fundatio, ex quo  
innumerri literati doctissimiq; uiri, uelut ex equo troiano armati  
milites, prodiere. Adeoq; magna sapientia atque autoritate pre-  
diti, ut quidā Episcopi, plures Abbates, multi Præsides, Senato-  
res, atq; iudices fuerint. Suntq; plures ex his q modò i eo uersant,  
cum ob singularē prudentiā, tum etiam ob multiugam doctrinā  
atq; eruditioñē, summis honoribus ac magistratibus digni. Dein  
post aliquot annos. Quum Petrus Cardinalis grauissimo affe-

## Historia Fuxensium Comitum.

Petri Fu- Etus morbo Auenioni lecto decüberet, uenia Romani pōtificis im  
x̄sis car- petrata, testamentū condidit, quo Fuxensi collegio, auream argen-  
dinalis te- team; supellecilem, olosericas auroq; obriq; ato cōtextas uesles,  
stamentū. quibus (cū sacris operaret) uti cōsueuerat, sanctoꝝ reliquias au-  
ro argentoq; inclusas geminis smaragdis alijsq; præciosis lapillis  
ornatas, atq; alia multa reliquit. Insuper multis templis: cœnobij⁹  
xenodochijs, uestalibus, uiduis, innuptisq; virginibus, quinq; &  
ui ganti millium libraru⁹ summam, quæ sine mora soluerent, eodem  
testamento legauit. Cumq; haec atq; alia permulta prudentissime  
præclaręq; egisset, animamq; deo optimo maximo: totiq; curiæ  
cœlesti commendasset, in superos, cū maximo omnium desyderio  
Mors Pe- ac planetu⁹, die qua sanctæ Luciæ festum percelebre est, Anno sa-  
tri Fuxen- lutis humanæ sexagesimo quarto supra quaterdecies centesimum  
sis cardi- migravit. Cuius postea cadauer in ædem diuo Francisco sacram  
nalis. (uti testamento cauerat) cum maxima pompa deferunt. Quāquam  
multi antea coniecerant, illum celestiorum cœnobio sepulturam  
electurum, ubi in diuī Hieronymi, quem ad prime uenerabatur, ho-  
norem facellum uiuens construi iusserset. Hunc igitur uitæ fi-  
nem habuit nobilissimus clarissimusq; Petrus Fuxensis, unus om-  
nium sue tempestatis antistitum, & morum sanctimonia: & in  
deum religione longè uenerandus. quem nostræ ætatis antistites  
(ab sit dicto inuidia, & pace eorum dixerim) perpauci imitantur.  
qui & si triplo maiores prouentus quam ille ex sacerdotijs colli-  
gant, nihil tamen propterea sunt munificentiores, quin quod  
pauperibus tribuerè deberent, id alendis canibus accipitribusq;,  
atq; id genus inutilibus rebus insumunt tantumq; abest ut domos  
(literorum habitacula) extruant, ut eos etiam nimium oderint,  
ac pecul à suis domibus repellat, & quenq; ex his famulatu nō reci-  
piant. Adulatoribus, mimis, susurronibus, ac penitus indoctis,

aures potius accommodantes, atq; ea nimium amantes, quæ ad luxum deliciasq; pertinent.

D. Matthæo Fuxensi, quinto Archimbaldi filio.

**Q**uintus Archimbaldi filius, quem aliqui quarto loco ponunt, fuit Matthæus Conuenarum comes, vir procera admodum statura, corpore gracili ac macilento, tenui aduersaque ualitudine, ut pote qui stomachicus esset, ob idq; bello ac rei militari paruus idoneus habere, tametsi consilio, reiq; publicæ administrandæ scientia longè polleret. Siquidem constat, hunc tanta prudentia Conuenarum populo prefuisse, ut immanitatem omnem, siquam haberet, sub eius imperio deposuerit. quippe in facinorosos atq; insolentes seuerissime animaduertebat. Arctissimis iustitiæ frenis eorum audaciæ cohibus, quam ad rem seueros etiam magistratus adhibebat, q; iuris ac legū sanctionibus, de sceleribus vindicta sumeret. Eratq; id summopere necesse, quippe alij comites maximam huiusmodi hominibus peccandi: ac quid uis agendi licentiam fecerant: quorum natura ac mores ad hoc etiam nimium inclinabant. Si qui dē, ut de eoru origine pauca dicamus, satis constat, hos initio latrones ac perditos homines fuisse, qui ut locū peccandi tutum haberent, ex diuersis locis huc (ubi nūc sunt) ad montis pyrenei raddices conuenere, ex quo nomen illis postea à conuentione inditum est. Conuenæq; appellati sunt, aut, ut aliter coniectare licet, à morum improborum similitudine ac conuenientia maxia. Quod tamen huic genti nō magis pbro dādū est, q; olim Cadmo q; cum thebas cōderet asylū aperuisse fert, ad quod fugientes sine discrimine ab omni poena tuti essent, ut scilicet ea ratiōe ciuitatem hoībus repletret. q; etiā Romanis, quibus asylū initio urbis conditæ Romulus, cum incolæ deessent, constituit. quò & pastorum & perditorum

Conuena  
rū origo.

## Historia Fuxensium Comitum.

hominum uis ingens, scelerum immunitate concessa, confluxit.  
Itaq; ex uarijs quasi elementis corpus unum congregauit, popu-  
lūq; Romanum fecit: qui deinde qualis fuerit & bello & pace:  
qualiaq; ediderit facinora: nulli non patet. sic conuenae tametsi ex  
latronum perditorumq; hominum genere originem traxerint, po-  
stea tamen mutata quasi natura ac semine(nō enim in posteros ani-  
mi uitium transit) in probos ac strenuos viros euasere, iustitiam  
coluere, omneq; nefas suis exterminauere domibus, urbes, oppi-  
da, pagosq; innumeros condidere, seruatisq; legibus: ac magistra-  
tibus creatis suam multum auxere rep̄ublicam. Adeo ut pax inter  
eos: boni æquiq; obseruantia plurimum ualeat atq; constet plures  
q; illa ora uiri boni, prudentes, ac literati saepius existant. & si  
quilibet natio suos habeat cacos. Iste igitur Comes sua prudētia  
atq; autoritate cōuenarum corruptos mores emendauit, optimum  
uiuēdi morem cordibus eorū instillans: optimaq; in gerens præce-  
pta, adeo ut iusti optimiq; Comitis nomen apud omnes meruerit.  
quinq; igitur Archimbaldi liberorum uitam, & quidem breuiter,  
cōmemorauimus, qui quinq; mathatiae filijs, qui machabei diceban-  
tur, & fide & prudentia & rei bellice gloria atq; iustitia & cul-  
tu diuino fuere maximē similes. nunc ad comites redeo.

## De Gastone, decimo sexto Fuxi Comite.

**D**Efuncto Ioanne, quemadmodum supra cōmemorauimus.  
Gastus filius uixdum quatuordecim annos natus, in eius  
locum sufficitur, eximia uir pulchritudine, rectissimisq; corpo-  
ris lineamentis, haud quidē strenuissimo illi Comiti Gastoni phœ-  
bo, & rei militaris scientia; & animi fortitudine cedēs. Huic Leo-  
nora Ioannis nauarre regis & Blāchæ filia nupsit, ex qua quinq;

filios, uidelicet Gastonem, Joannē, Petrum, & Iacobū, quatuorq;  
 filias, Mariam, Ioannam, Margaritam, Catherinam, & Heliono  
 ram suscepit. quorum omniū uitam describemus, posteaq; Gaslos  
 nis eorū patris gesta cōmemorauerimus. Igitur cum annus chri-  
 stianæ salutis quadragesimus secundus, supra quaterdecies centesi-  
 mū agetur. Carolus galliæ rex, qui tum Tolosam uenerat, acce-  
 pit Anglos Tartasium, insigne Aquitanæ oppidum ad Albre-  
 tum p̄tinens, obsedit. atq; francoſ qui illi præſidio inerāt, mu-  
 tis modis opprēſſe. Igitur cum Dalphino atq; Gastone Fuxesi,  
 cui bona excercitus partem cōmiserat, eo proficisciſtur: atq; paruo  
 negocio fugatis Anglis oppidum obſidione liberat. Mox inde ad  
 sanctum Seuerinū (Vasconia caput) mouet. quod paruo momēto,  
 Gastonis Fuxensis opera maximè adiutus qui illuc cum rege uene-  
 rat, & primum ductabat agmen, capit. Deinde eo potitus Rex ad  
 Aquense oppidū properat, quod ſub angloꝝ fide tenebatur, inge-  
 tiq; militum corona cingit, adeo ut nulli cōmeatus intra illud im-  
 portari poſſent, at tum Gafonicura demandat, arietibus alijsq;  
 bellicis tormentis urbis muros quatere. Imprimisq; id pugnacu-  
 lum, unde angli telis saxisq; plectis Gallis ualde nocuēto erāt,  
 itaq; Gasto perbreui effecit, ut ea urbis pars (quātum eſt iactus la-  
 pidis) pateret. qua i gredi milites facile poſſent. Nec mora ille pri-  
 mus signa intra urbem infert, ac mox uictoriā franciāq; (ut mos  
 Galloꝝ eſt) cōclamat. At angli fortiter resistunt, cuneoq; facto,  
 qua poſſunt ui, retro gallos ppellunt. uerum cū utrinq; diu multū  
 q; pugnatum eſſet, ac noui milites regi ſuperueniſſent, Gallis uic-  
 toria ceſſit. Anglis præſidium relinquentibus, atq; una urbis  
 parte, qua pauci erant Galli, fugam capeſtibus. Quos insequuti  
 galli, partim trucidant, partim capiunt, atq; intra urbem redeun-  
 tes bona, quæ illic relictæ erant, diripiunt & tantū ſexui etatiq;

Tartasiū,

Sæcti Se-  
uerini op-  
pidum.

## Historia Fuxenium Comitum.

in firme parcētes, quos inueniunt ad urbem interimunt. quibus rebus confectis rex streniorum militum, qui eo bello optimā nauant operā, fortitudinē ac robur extollit. Ex quibus multos equestri insigniuit dignitate, imprimisq; Gastonē, cui maxīla laus ante alios debebat, quod oppidi mōnia ualde subruisset, atq; illac pri  
mus in urbē fuij et ingressus, & signa militaria intulisset. Durāte Aquēsi obſidione, rex aliquot milites cū Duce blanqueforto do  
mū dimiserat, qui cū p bernē ſuū agros iter facerent, ab illis impe  
diūtur, atq; ad mespledā pugnare cogūtur, ubi tandem eos multo  
malo malo ētant, partim ex his interēptis. partim in fugam uersis.  
*Bernēses ad mesple  
dam occisi* Quē res deinde gastoni ualde moleſta fuit, eoq; maximē quod rex  
arbitrabat: ipsius cōſilio atq; mādato omne id euenisſe, à quo ta  
mē malo lōgē aberat. Demū his rebus cōfectis, ac poste aquā gasio  
ni sancti Seuerini oppidū. Aquēſe uero Allo maniæ uicecomiti ar  
mēiaci filio, rex custodiā demandauit. In Franciā reuertitur. At  
paucis interiectis diebus cum forte Gasto ex prēdicto oppido,  
in eo reliquo optimo præſidio, in Fuxensem oram profectus fuis  
set. Interea Angli id capiunt. Quod rēſciēs ille, comparato exer  
citu: auxiliariibusq; copijs ppere cōtractis, oppidū obſidet, ac ma  
ximis oppugnat uiribus: paucisq; diebus post eo potitur. ac mox  
proditores, qui clam noctuq; ceteris nil tale opinantibus, An  
glos intra urbem admiserant, capit atq; ultimo afficit supplicio.  
Eodem ferme tempore Tartasium oppidū, quod paulo ante à Caro  
lo Calliae rege captum fuisse diximus, rursum ab anglis premeb  
tur. quippe Burdegallus senescallus: ac captauibus cum Angloz  
multitudine illud circūuallarant, tandem post septimensem obſidio  
nē, cū nihil proficeret, cū Albretō cōueniunt, ut oppidum in gal  
lorum fide maneret, cui Carolus Albreti filius præſet, fide ab  
eo data nullam uim aut bellum ex eo aduersus anglos illatum iri,

foreq; liberum anglis commercij causa in illud ire redireq;, fran-  
cis quoq; permisum esse, Burdegalam aliaq; Anglicæ ditionis op-  
pida, negociandi causa adire. Quod si Carolo hæ conditiones mi-  
nime placerent, bello decertandum erat. & quibus fortuna melior  
esset, illis itidem esset oppidi administratio cessura. His conuen-  
tionibus adfuit Gasto Fuxēsis, quē tū rex eō cum copijs ideo mi-  
serat, ut nisi conueniretur bello Anglos premeret, donec obsi-  
dionem soluissent. At postquam conuenit ad Regem cum copijs  
redijt. Per idem tempus Rodigus Villandrauus, cum latronum Rodigus  
ac perditorum hominum multitudine, quos roteros appellabant, Villandra  
dolo: ac sub pretextu manus (ut sic dicam) regiæ Conuenarum uus.  
comitatum occupabat, Matthæumq; Comitem ex eo iam summo-  
uerat, cui ea in re Armeniaci multi fauebant, contendentes eum  
Comitatum ad se pertinere. Quod animaduertens Matthæus,  
Gastonem nepotem literis ac nuncijs orat, ut se aduersum Ara-  
meniacos roterosq; quā primum iuuet, atq; excercitum mittat. Ille  
acepto nuncio uehementer commotus, confessim cum delectis  
militibus eō properat, atq; eos, qui Conuenarum castellis atq; op-  
dis præsidio inerat, deicit. Qui uero insulæ dodoneæ includeban-  
tur, nimio plus ferocientes, nunq; se dedere uoluerūt, donec Gas-  
to bellicis tormentis oppidi turres aliaq; ædificia subruisset, ue-  
rūtamen eos tunc orantes: ac ueniam suppliciter deprecantes, mi-  
nime in ditionem accepit. Quin, quod pertinaci animo restitisse-  
sent, ad unum omnes occidi iussit. In hunc igitur modum Gas-  
to illatam patria iniuriam ulciscitur, atq; eum in suam posse-  
sionem restituit, ac mox Rupefortensem arcem, quæ ad Petrum  
Raymundum Matthæi Senescallum pertinebat, dirui ac solo æqua-  
ri iubet, eō q; is Conuenā orā Armeniaco Villandrauoq; prodidis-  
set. Tametsi præcipua eius custodie de cura ipsi fuisset demādata.

## Historia Fuxensium Comitum.

Quum uero postea Armeniacus conuenarum comitatum, quē iam  
olim quædam fœmina Comes regi testamento attribuerat, usu ce-  
pisset, atq; etiam contra regis ædictum se dei tantum gratia, non  
etiam regis cui patere deberet, Armeniaci comitem inscriberet. Ac  
præterea filiam quam habebat, Angliae regi, citra Caroli consen-  
tum nuptui tradere uellet, atq; alia multa commisisset, ea rex uindi-  
care cupiens, dolphinum cum ingenti equitum peditumq; numero  
aduersus illum mittit. Quod ubi resciuit Armeniacus, insulæ ior-  
daneæ, ubi castellū fortissimum erat, sese includit qui paulo post à  
dalphino oppidū ingresso cū uxore & aliquot liberis capitur, qui  
mox per Tolosam & Lauaurum Carcassonam deducuntur, ma-  
uero ætate filius Allomaniæ Vicecomes, in citeriorem hispaniam,  
**Armenia** ubi Armeniacus multa oppida habebat, confugit. Deinde uero dal-  
lus capiſ. phinus cōuenarum atq; Armeniaci Comitatibus (seueraco Capde-  
nacoq; oppidis quæ nothus Armeniacus ui tenebat, exceptis) The-  
aldo ualempargo Lugdunensi bayliuo in custodiam cōmis, in  
Franciam reuertitur. Cæterum paulo post Allomaniæ Vicecomes,  
Gastonē Fuxensem, qui tum Perpinianū uenerat, obnixe orat: ut  
cum rege de pace atq; parētibus & fratribus liberandis agat, cui  
Comes libenter annuit, atq; ad regem profectus obtinet, ut illi li-  
beri dimittantur, atq; in pristinam bonorum possessionem resti-  
tuantur, pro quibus ipse etiam fidei uisor extitit. scilicet q; ij regi  
quāprimum fidelitatis iusurandum prestarent, & nunq postea ab  
eo desciscerent. Pauloq; post Carolus rex, pristinæ Gastonis vir-  
tutis memor, quantū scilicet eius opera & Tartaſiaco & Sanſe-  
**Gasto** Va uerino atq; Aquensi bellis adiutus fuisset, eum totius uasconia re-  
ſconia gu Gimini præficit, atq; eam tuendam aduersum anglorum potentiam  
bernator. ei demandat. Tum forte renatus Siciliae rex Caroli perneſſa-  
rius qui ex Andegauisū familia erat, in Galliam uenerat. Quā  
obrem

obrem in eius gratiam certamina instituuntur, (quæ Gall. torneamenta appellant) quibus Gasto omnibus rebus ad id necessarijs instructus interfuit, hastiludia cū principibus qui illuc multea de causa uenerant egregiè excercens, perniciq; subiectus equo nunc hos nunc illos in terram prostrans, ac etiā telo, hasta, ense, cursu, saltu, iactu, multisq; alijs modis uirtutem fortitudinēq; armi ac etiā corporis robur probas. Adeo ut is utriusq; regis, principiūq; atq; heroidū sceminarum, quæ illic amplis porticibus accipiebantur, iudicio ac favore, inter omnes concertantes principem locum obtinuerit. Qui deinde cum annus nostræ salutis .X LV. uel (ut Gaguino placet.) X L I X. supra quaterdecies centesimū ageretur, ad Maulissone Vasconice oppidum, quod ab Anglis præsidio tenebat, magna Bernensium Fuxensiumq; multitudine cōtracta, atq; adiectis auxiliaribus copijs, castra collocat. Erant cū Gastoe, ut quidā scriptores attestant, in illius obsidione tria equitum decēq; sagittariorum millia. Quos ut oppidanī conspexere, preter enim expectationem aderant, subito timore percussi ad Gastonē nuncios de deditione mittunt, Angli uero, qui ibi præsidio inerant, ubi id resciuere, in arcē edito loco sitam profugerunt, opido igitur potitus Gasto rupem, ubi arx sita erat, corona militum cingit, eoq; maximè quod anglos & frumenti & cōmeatus penuria laborare intelligeret. Tum Nauarrus rex, cuius filia Gasto uxorem duxerat, collectis sex hominum millibus illuc contendit, cognitoq; per exploratores Gastonis militum numero ac robore paulū retrocedit, seq; ad colloquiū Comitis admitti postulat, quo impetrato uterq; cum paucis militibus à castris Gallorū procul mille passus, conueniunt, ubi rex Nauarrus in hunc modum Gastonē alloquēs, miror te (inquit) charissime gener, spredo affinitatis iure, quo unā uincimur, posthabitaq; omni amicitia sō-

Gasto  
mauliso-  
nem cepit

Nauarri  
& Gasto  
nis collo-  
quium.

## Historia Fuxensium Comitum.

cietate, maulissonē, quām mihi Anglus tuendam commiserat, op  
pugnasse, ac tandem ui cepisse, nec eo contentum, arcem etiam quā  
meus Conestabilis ab Anglo rege commissam præsidio tenet, ca  
pere conari, quābrem mihi rem per gratam facturus es si hinc ob  
sitionem soluens, discesseris, alioqui tecum mihi pugnandum erit,  
quod affinitatis atq; amicitiae causa plurimum abhorreo. Ad hæc  
Gasto respondens satis (inquit) scio illustrissime rex affinitatem  
quām tu commemoras, atq; amicitiam hoc exigere, ut tibi obser  
quentissimus ac benevolus dictoq; audiens sim, cæterum aliò me  
trahit parendi necessitas: atq; honestas officij, quippe Carolo Gai  
liae regi subiectione & fide sum imprimis obnoxius, & iurisuita  
di uinculo plurimum adstrictus. subinde Vasconia fines meæ tu  
telæ supposuit, quibus tam fideliter preesse debeo, eosq; tueri, quā  
liberè nobis demandati fuere. neq; q; Maulissonem expugnatum  
uenimus, id in scio regis factum fuisse arbitrere, siquidem is missis  
ad me nuncijs ita fieri iubis, eiusq; nunc obsequimur uoluntati. ne  
q; hinc discedere decreui, donec à fortiori extrudar, aut arcem ad  
Caroli deditiōnem compulero, Gastonis igitur cognita uolunta  
te Nauarrus excercitum reduxit. Qui uero arcis præsidio ines  
rant, omni spe destituti, discedendi securitate impetrata arcem  
Gastoni dederunt. Capti sic Maulissone cum alia adhuc super  
essent, oppida, quæ sub Anglorum fide manebant, constituit ea  
etiam in suam potestatem reducere. quanobrem cum ijsdem copijs  
fastiguesum, Albretensemq; oram, bello quatit. Agros uillasq;  
excursionibus uastat ex incolis quosdam captiuos facit, quosdā  
uero interimit. ædificiorum molem, quæ anglis tutissimum recepta  
culum esse posset, uarijs tormentorum generibus subruit, ac solo  
equat. oppida quæ pertinacius resisterent, neq; se dederent, incen  
dio, posteaquā ea ui ceperat, cōsumebat, atq; eorum incolas, sexus

tamen & ætatis delectu habito, interimebat, adeo ut in Anglos  
ferociter (ut par erat) Debacchatus terror hostibus ac furia bellica  
uideretur, Multiq; de pace nuncios ad eum mittebant, oratum ne  
in eos saltem sœuret, qui ultro se dederent, quibusq; animus esset,  
ab Anglo ad Gallum deficere. Eodē tempore præfectorum preto  
rio sententijs Parisiorum luteiae, Villemuri Vicecomitatus Gasto  
ni adiudicatus est, quem nothus Borbonius, stimulantibus Gasto  
nis inimicis, sub regia manu posuerat, pretextu iuris conseruādi  
quod i eo qdā aruernus, mōtis alti dominus, habere pretē debat, cui  
(ut impensam resarciret, quam multā in iudicio fecerat, atq; ut id  
pecuniæ recipere, quā mutuo, accepto in pignus eo comitatu, iam  
pridē dederat) gasto ab his magistratibus grādē pecuniæ summā  
soluere iussus ē. Quū uero angl Guycē fortissimā baionēsis agri  
arcē præsidio tenerēt eā Gasto suæ ditionis etiā facere constituit.  
Quocira Lautrecū fratrem atq; nothū Fuxensem cum copijs pre  
mittit: qeā obſiderēt. Interea ipse dat operā ut cōmeatus ac reliqua  
ad belū necessaria cōparent, quod ubi effecit ipse cū multis equi  
tibus peditibusq; ac maxima tormento & mole subsequit. Cuius ad  
uentu Gallis mōrē in modum augetur animus, Anglis uero qui in  
tra arcem inerant multò minuitur. Itaque tormentis circū menia  
dispositis fit ingēs arcis cōcubio, frequētiq; illorū iactu cōlū oē  
sonitu repletur, ut bōbis territi, quia etiā turriū ac muroq; casus  
ob oculos erāt, de deditione cogitarēt, quū subito ac preter oīm  
expectatiōnē Nauarrus Conestabilis cum copijs, ac Georgio sol  
tinto Baionēsi pretore p amnē qui Baionā preter fluit, nauibus ad  
iectus ut obſessis opem ferret adesse auditur, qui tamen à Gallis  
qui iam antea illud presciuerant intercipitur. Nam cum telluri  
appellere uellet, in manus Anglorū qui in insidijs erāt incidit. A  
quibus insultu facto ducenti supra mille ex Anglis occiduntur.

Guyces  
arx p  
Baionam.

## Historia Fuxensum Comitum.

Georgius autem, ut omnem belli fortunam tentaret, facto cuneo cum sexaginta equitibus per medium Gallorum agmen irrupes, in arcis propugnaculū peruenit. Vnde noctu egressus cū Baionā se conferre properat, à notho Fuxensi fugiens captus est. inq; Castra ad Gastonem deductus. hic Georgius, ut quidam scribunt, ex Albreteni patria ortus guycem Anglis accepta pecunia pro diderat, quā deinde Albreensis ab anglis in custodiam receperat, utcūq; tamen sit, constata ea accepta clade Anglos cum iā nulla alia auxilijs spes superesset, cernerentq; arcem ipsam multis tormentorum generibus frequenter quatī. Et propugnaculum subrūtum hostibus ingressum in arcem prebere, cum Gastone effecisse, ut nisi triduo subfidium mittatur, in dditionem saluis fortunis (preter arma) accipientur. quo impetrato, post triduum inermes extra arcē exiere, ea gallis libere permissa, in qua Gasto præsidium collocat, ac deinde in patriam cum copijs reuertit, paucis quidē ex suis interēptis. Georgiūq; pditionē capite plecti iubet,

Narbonæ eiusq; corpus in quatuor partes discindi, proq; portis arcis ī prædictionis terrorem & exemplum ponī. Biennio post Gaston Narbonæ vicecomitatum, dimidiūq; Captaubusij agri, grandi pecunia comparauit. Cui rei cum æs domesticū nō sufficeret omne ius quod in Vicdalzona (citerioris hispaniæ oppido) habebat, uendidit, ut ex eo ademptionem Narbonensis ac Captaubusiani agri, suppleret. Quod sæpius fieri solet, maioris commodi atq; augendi patrimonij gratia, qui optimi patris familias mos est conservandis & acquirendis rebus maximè utilis. Eodemq; ferme tempore, comes Doruallus Albreti filius, basacum præsidio pro Gallis obtingebat, ex quo ad Medocū insulam, nō procul à Burdegala, præde gratia proficisciens. Quum in itinere loco ameno restitisset, certior fit Burdegaleses duce eorum maiore (sic enim eum magistras

comes  
doruallus  
Albreti fi  
lius.

tum qui precipuam urbis curam habet appellant) cum nouem perditum milibus adesse. Itaq; minime perterritus, & si quingentos tatum milites haberet, aciem instruit. atq; illos cum prope adesse sentiunt, confestim adoritur. Illi fortitudine hostium ac repentina insultu perterriti, rati etiam multo plures esse, infugam se prori piunt quos palantes Doruallus capit ac trucidat. eoq; bello occisi feruntur, sexcenti supra mille, capti q; duodecies centum. Alij Burdegala fuga cū maiore se recipiunt. Cuius victoriae gloria, post Doruallū, Stephano vignolo, Robino petito, atq; Lesspinasso Fuxensi usū arteq; militari exercitatis in primis ascribenda est. Hæc res à nobis digna uisa est quæ inter gesta Fuxensis domus referretur, tum q; factum præclarum ac gloriosum esset, tū etiā in gratiā nobilissimæ Albretensis familie, ex qua tot fortissimi heroes prodierunt etiam nūc cum illustrissima Fuxensi familia coniungitur. Quæ etiam sequuntur, digna uisa sunt, quanq; alij scriptores ea memorarint, huic nostro operi, quatum ad rem facere uidentur, inseri. Igitur eodem tempore Dunensis comes regis iussu Aquitaniam cum maxima militum manu uenerat, montemq; guyonem obsidebat: cuius præsidio inerat Arnoldus saniulanus, qui longa obsidione pressus: cum sibi nihil spei reliquum fieret: cū Rochechoardo ac Rochefoulando de dedendo oppido paciscitur, nisi prestituta die auxilio iuuaretur. Qua spe destitutus, abeundi cum suis facultatibus potestate facta, Montē guyonem Gallorum exercitui permisit. Paulōq; post Dunensis comes Blayam: insigne Blaya: Aquitaniæ oppidum, è regione Medocensis insulæ ad litus maris situm, obsidet. Ad duasq; urbis partes castra ponit, uni preerant Iacobus chabānus & Ioachinus roaldus, alteri ipse dunensis proq; porta stationem sibi constituerat. Clasi uero, quæ cōmeatus atq; armatos homines subuehebat, Ioannes bursarius. qui portui appul

Historiæ Fuxensium Comitum.

sus, aliquot hostiū naues frumento alijsq; rebus onustas confessim adorit, cōsertisq; manibus Angli i fugā uertunt. quos Galli p̄se quuti, ad Burde galēsem usq; stationē cogūt. Mox inde reuersi Bla yā tormētis quatūt, adeo ut multis ptibus i urbē īgressus pateret Qua illi in muros euadētes pbrem potiunt. Ducētiq; aut eo āplius ex Anglis aut trucidant. aut captiuū fūt. reliqs in arcē se recipien tibus, q; etiā se tādē galloꝝ potestati certis dediderūt cōditiōibus. oppido potiti, petrū de mōte ferrato hoīem i signi nobilitate capiūt deīdeq; datis obsidibus dimittūt, mox Burgū se conferūt, ac paucō tpe expugnat. Post paulū uero Galli quatuor Vasconiaē oppida ob sidiōe premūt, Albretus cū duobus liberis delectisq; militibus ar quas, Armeniacus Ryone, comes pōtieurus castillionē agri Petra goricēsis oppidū, Dunēsisq; comes fronsacū arcē natura loci mu nitissimā, quod ut rescuere Liburnēses, metu pculsi ad dunēsem le gatos de deditōe mittūt, sejē caroli regis ditioni subiçētes burde galēses quoq; legatis ad Dunēsem missis se atq; ciuitatem cum oī Vasconiaē ora, eiusdē regis p̄tati submitūt certis legibus certaq; deditiōis forma cōstituta & iure iurādo data acceptaq; fide, q; po ste a cōtra ius fasq; fefellerūt. Quū uero āgli (qui docui quatuorlo cis obsidebāt) de burde galē deditiōe à qua auxiliū oīno speraret nūciū accepe, cofestī cū Gallis efficiūt, ut se i ditionē etiā acci piāt. Si ab āglis q; erāt burde galē subsidia i tra preslitū tēpusnō mittant. Quidā authores affirmāt, tū tēporis Fuxēsem comitē. ac Captaubusū burde galē exemplū sequitos, etiā in Caroli regis p̄tātē uenisse, quos dunēsis comes deditiōis acceperit. quā qđē rē à uero multū alienā esse arbitror (pace tamē authoris dixerim) quādoquidē Gasto Fuxēsis comes optimā semp Carolo regi naua uit operā, fugādis scilicet cedēdisq; Angloꝝ copijs, oppidis insūp arcibusq; quas illi i Aquitaniæ Vasconiaēq; finibus occuparēt, obſi

dēdis capiēdīsq; nūq; à Caroli & Gallo & fide descivit de Cap-  
taubusso uero in presentiarum néq; id credere, néq; oīno refellere  
est in aio. quippe q; sciā eū aliquādo anglo & ptes sequutū. Idq; etiā  
loci aliquot supiores referūt. Omni ferē aqtania deuicta, superat  
inlita Vasconia ciuitas Baiona, quā Gasto fuxēsis Dunēsisq; co Baiona.  
mes cū ualida militū manu obfidere pperat. quō ubi aduenere duo  
bus locis iuxta ripas dorce miuæq; amniū, qbus ciuitas alluit, ca-  
stra ponūt, ac mox suburbū sanleonū maxis viribus oppugnare  
incipiūt, quod at aduertētes anglī q; ibi præsidio inerāt, rebus suis  
diffisi, edificijs oībus incēsis ad suos in urbē se recipiūt. quos p  
pere isequuti galli, in urbe simul ingredi conant̄. At obstitit altis  
simā fossa, q; cōtra vim hostiū facta ī ciuitatē īgressum īpediebat.  
postridie aut̄ eius diei albretus, et vicecomes tartasus, subliciū potē  
q; ad sanctū spūm ptinet. p que anglis ad hostes patebat accessus,  
ducētis eq̄tibus ac tribus millibus sagittario & secū ascitis ut oca-  
cupat. Angli ex ppugnaculo mari īminēte, unde in hostes eruptio  
fieri poterat, clā armati exeūt, īparatos gallos de īprouiso aggre-  
di ac ferire cogitātes. At Bernardus bernēsis Fuxensis nothus id  
presentiēs, obuiā cū copijs pcessit, cōsertijsq; manibus eos maxia  
virtute in urbē retrusit. Ac mox sacrā ædē pxiime ciuitatē fossis  
atq; aggere egregiē munitā quo se ingēs ciuiū multitudo, ob ma-  
iore & corporis & bono & tuitionem, cōtulerat, vi cepit. Itaq; eō  
angustiæ deducti anglī legatos ad fuxēsem mittūt, quō ad collo  
quiū admittant̄. Quo īpetrato de pace ita conuenit, ut ipsi ciues li-  
beri, solutis. XL. aureorum millibus rebelliois causa, ac etiam Io-  
annebelmōtēsi rhodiensi equite præsidij prefecto cū oībus præ-  
sidiarijs militibus captiuo tradito intra urbem dimitterentur.  
Urbe īhunc modum capta ac posteaquam res optima ratione di-  
spōsitæ essent. Fuxensis Gasto milites quorū egregiam virtutē

Bernar-  
dus bernē  
sis Fuxen  
sis nothus

Historiæ Fuxensium Comitum.

Et illo & superioribus bellis perspectam haberet, summe, pro suo  
Malleo, more commendat, maximisq; afficit præmijs. atq; è nobilioribus  
Ranafor Malleonem, Ranafortensem, Arinhacum, multosq; alios eque stri-  
tēsis, Ari dignitate insignit. Templo uero Baionensi clamidem, quām auro  
nhacūsq;, obriq; contextam habebat, aureumq; equi stragulum. In perpetua  
equites au tuū uictoriae signum, quām deo opti. maxi acceptam ferebat, do-  
rati.  
no dedit. His rebus cōfectis, franci relictis præsidij, Burdega-  
lensisq; oræ regimine Claromontesi comiti Dacis Borbonij filio  
comini. sō domum reuertuntur. Paucis interiectis diebus Burde-  
galenses ueteris cum Anglis consuetudinis ac commercij memo-  
res, coniuratione facta, cuius Monferratus & Dangladus prin-  
cipes erāt, dominum Lesparrum ad Henricum Britannia regem  
mittunt, qui pollicetur cōmuni omnī ciuium nomine, se ciuita-  
tem dediturum, si excercitus mittatur, qui oppidis Gallorum præ-  
Tallebo / sidia deiijciat. Cuius rei percupidus rex Tallebotum strenū reiq;  
bellicæ peritis simum virū cum notho Anglo & quinq; armatorum  
millibus classe in Aquitaniam dimittit, qui Medoco appellens lon-  
gè latēq; agros uastari, igneq; uicos cōsumi iubet, ut esset inco-  
lis ipso aduentu terrori, indeq; burdegalam delatus à ciuib; por-  
tis clam patefactis in urbem recipitur. Quod ut resciuit Carolus  
Galliae rex, confestim ad Claromontensem comitem, cui Burdega-  
lensis oræ administratio demandata fuerat, Doruallum comitem  
Albreti filium, & Iachinum roaldum cum delectis militibus mit-  
tit, missa quoq; sunt. Talleboto ab Anglo rege quatuor armato-  
rum millia, cum octoginta ciuib; cōmeatum affatim uehetibus.  
Et iā castillionē Frūsacūq; Tallebotus receperat, quum illuc co-  
pias ducere Carolus ioheacum iubet, qui cum octingentis supra  
mille equitibus sagittarijs ad castillionem Castra ponit. Atque ea  
fossis circūdat, ut illo cum opus foret, se Galli reciperent. quod ut  
cognouit

cognovit Tallebotus, cum quinq; anglorū millibus in Gallos pro  
 greditur, atq; in eos impetum facit. illi ut destinarant in uallum  
 propere se recipiunt: preter paucos quos segnius agentes Tallebo-  
 tus cedit. qui, q; Gallos fugere arbitraretur gloria elatus: paulum  
 substitit: ac se reficere milites iubet. quā moram ualde utilē Galli  
 post paulū sentiere, nāq; interim circum uallū tormenta disponun-  
 tur, seq; ad sustinendū angloꝝ impetum animosius preparant. Igi-  
 tur cum omnibus copijs Tallebotus in gallos progressus: tumul-  
 tuaria pugna in uallum irruptit. unde eum Gallus egregia uirtu-  
 te pugnās deīcit. At nihil segnius ille gradario equo ob ingrā-  
 uescensem etatē insidēs: suos ad bellū aīabat. Itaq; diu utrinq; cer-  
 tatū est, uictoria in neutrā partem inclinante, donec adiunctis  
 britonum cohortibus maiores uires Galli recipiunt: Anglosq; lō-  
 gius propellunt. qui quum Tallebotū ducem sagittæ ieiū percuse-  
 sum humi iacentem: gradarium glande prostratum uiderent, ani-  
 mo deficiunt, fugamq; moliuntur, quos insequuti Galli multis cla-  
 dibus afficiunt, eosq; partim interimunt, partim captiuos ducunt. Talleboti  
mors.  
 Eo prelio Tallebotus, nothus britāniæ, Talleboti filius. alijq; qua-  
 draginta uiri illustres, cum octingentis obscuri nominis anglis  
 desiderati sunt. Totidēq; amnis Dordonæ uorticibus, qbus se cre-  
 diderant, submersi. Ex eo bello quinq; Angloꝝ millia superfue-  
 rant, quos Monferratus, Danglandusq; ac candaui filius eorum  
 duces Castillionem reducunt. Lesparrus autem, quem à Burdega-  
 lensibus ad Henricum britanniae regem missum supra docuimus,  
 Burdegalā se propere cōtituit. At uero Castillionenses animo cer-  
 nentes se contra Galloꝝ uim haud quidem pares esse: quoru uires  
 cum eo prelio, tum etiam alias experti fuissent. Legatis missis in  
 deditionem uenient. Tumq; est comes Cādaulus Captaubusij filius  
 captus, & ad Carolum Galliæ regem deductus. Similiter Melio-

## Historia Fuxenium Comitum.

nenses, Liburnenses, Sammacharij, Blanchafortenses, Languonij,  
& Villendraui deditio[n]em fecere. Cadilliacum adhuc restabat,  
quod firmo Angloꝝ præsidio tenebatur, quod Fuxensis Gasto co-  
mesq[ue] Armeniacus, q[ui] tum inter se fœdus indissoluble percusserat,  
comparato exercitu omni ex parte ob sidet. Ipsiq[ue] ad sancti Mar-  
tini xenodochium, quod ad muros urbis situm est, castra collo-  
cant. Inde q[ue] arietibus alijsq[ue] id genus tormentis ciuitatem illiusq[ue]  
arcem, quam Galliardetus petitus Bernensis cum ualida militu[m] ma-  
nu præsidio tenebat, frequenter quatunt. Is Galliardetus haud mul-  
to antea Gastonem, cui ob nimu[m] robur ac bellandi dexteritatem  
uale de familiaris fucrat, accepta ab Anglis pecunia prodire uole-  
rat. At cum dol[i] cogniti fuissent: metu se ad anglos contulit cum  
aliquot sue factionis hominibus. Igitur subruta meniu[m] parte ef-  
fractisq[ue] portis in oppidum ingrediuntur, ferro igniq[ue] omnia ua-  
stantes. Ceterū Angli ille si saluis rebus in patriam dimittuntur.  
Galliardetus autem ob proditionē cæteriq[ue] Bernenses, qui cum eo  
erāt, Fuxensis iussu capite plectuntur. Ac deinde Gasto pro mo-  
re laudatis militibus suum fratrem Lautrecū, Mirap scensem do-  
minus, mucenitum Bearni Senescallum, compluresq[ue] alios nobis-  
liores equestri dignitate insigniuit. Pisdem ferme diebus pons Fu-  
xi, qui utramq[ue] aurigeræ ripam amplectitur, exædificari ceptus  
est. Cui operi Gisao quadrangulos aureos, à suo thesaurario Ar-  
naldo squerretio exsoluendos, attribuit, modo reliquum Fuxen-  
sis abbas: ciuitasq[ue], quo ad usq[ue] perfectus esset, conferrent. Eo-  
demq[ue] tempore maximum erat Caroli regis Galliæ in Ioannem  
Armeniacu[m] odium (quamq[ue] illi semper obsequentiissimus fuisset,  
ad eoq[ue] ut Armeniacorum nomine generali appellatione franci de-  
signarentur, que admodum burgundorum illi qui francis & regi  
aduersarentur) quod scilicet Iustinum alterū Auscensis archiepisa-

eopatus competitorem, contra regis voluntatem in possessionem  
 mississet: quodq; etiam sororem ipsam natam parētibus incestu fol-  
 luiisset, ac nuptias cum ea contraxisset: quas Ambrosius cābrayus  
 Calixti pontificis maximi referendarius, confessio falso diplo-  
 mate permiserat. quæ res multum Armeniaci crimen elcuībat.  
 Quādoquidem is arbitrabatur id legiūm fieri posse, quod à Ro-  
 mani pontificis magistris permitteretur. Et posteaq; id diplo-  
 matis (quod integrum probumq; existimabat) obtinuisse, iam ni-  
 hil obstat, quin iure cum sorore nuptias contrahereret. Itaq; his re-  
 bus permotus rex, claromontē sem comitem cum copijs in Arme-  
 niacum mittit, qui eum ab uxore discedere compellat: ac ni pares-  
 at, possessionibus spoliat: quod postq; rescivit Armeniacus, in au-  
 rensem oram, quæ est in montibus pyreneis, soror uero per Cose-  
 ranū, atq; eorūdem montium iuga, in citeriorem Hispaniam &  
 pallecensem comitatū cōfugit. Itaq; Claromontensis his minime  
 inuentis, Lestoriam, atq; alia oppida cepit, & regiae ditioni submi-  
 fit. Quæ tamen longo postēpore, à Carolo Aquitanie dice Lu-  
 douici undecimi Gallorū regis fratre, illi multo rege restituta  
 sunt, atq; ab eodem est ipse ab exilio revocatus. Cuius causa (ut  
 quidam scribunt) Fuxensis comes Armeniaci s̄q; cum Carolo du-  
 ce conuenerunt, & contractis copijs in armis steterunt, ferinde  
 atq; regi bellum illaturi essent. Cæterum missis in Aquitaniam co-  
 pijs, regem Ludouicū inceptis obstitisse, bellumq;, si quod immi-  
 neret, auertisse. Pauco dein tempore Lestoria, quā Petrus bel' oio-  
 cus comes regis nomine tenebat, ab Armeniaco, proditorum dor-  
 lo, recuperatur. Quām postea Ioannes Cardinalis Albensis ylo-  
 q; fagonus iussuregis obsident, & tandem (quia Armeniacus eos  
 intra oppidum ditionis simulatione receptos occidere parabat)  
 oppidum dirunt, & Armeniacum cū omnibus oppidanis (exce-

## Historia Fuxensium Comitum.

alia coniuge & duabus tantum pedis sequis) interimunt. Cuius rei  
odio Ioannes alenconius Dux Armeniaci affinis, condonati iam  
olim criminis immemor: ad Burgundū ducem deficere, & uendis-  
tis possessionibus ad eum proficiisci constituebat, cum à Tristano  
do heremita iussu regis capitur, & Lochias primum deinde lupara  
perducitur, ubi tandem inedia situq; confessus est. Sub idem tem-  
pus Gasto comes cum Leonora uxore & Maria filia, in citerio-  
rem hispaniam (qua Cathalonia dicitur) sui socii Ioannis nauar-  
re regis uisendi causa, qui Caroli filij metu illuc aufugerat, tre-  
cētis eq̄tibus comitatus p̄fici sc̄it, qui Castillioni farfaniēsi primū  
mox ad celebratissimū deiparæ uirginis facellū, (quod de Monte  
serrato uocat) uoti soluendi causa appulit. Inde q; Barchinonā, ubi  
cum nauarrus cum coniuge agebat, se confert. à quo omnibusq;  
ciuib; fuit honorificentissime exceptus. Tum uero ob eorum ada-  
uetum rex hastiludia edici iubet, quibus Gasto armis equisq; per-  
bellæ instructus interfuit. Interfuere etiam magister Calatravus  
(dignitatis nomen est) Nauarri regis frater, Pratensis, Paleacen-  
sis q; comites, philippus albertus ac Ralloodus nobilissimi equites,  
aliq; innumeri heroes magnatesq; hi omnes equis insidentes haud  
quidem segniter agebant, quin inter se uarijs armorū generibus  
pugnantes, principem quisq; locum obtinere contendebat. Quem  
Gasto omnium qui certamini aderat iudicio meruit. quippe qui ui-  
brandi atq; intorquendi teli peritia, impellendi retrahendiq; atq;  
cum opus foret, in gyrum uertendi equi dexteritate, maximè pol-  
leret. Postero die (qui dominicus erat) Gasto certamina rursus  
conclamari iubet: binosq; adamantinos lapillos aureis annulis in-  
clusos, sexcētis eoq; amplius aureis estimatos, certatibus præmiū  
constituit. Ipseq; primus certamen iniit, ac maxia corporis ui qua-  
draginta' a' reas, iu somet rege eas illi ministrante, perfregit. infi-

nita populi multitudine id spectante, & preclarum facinus in cœlum efferente. Et quamq; ei belli præmium omnes defferreret, ab eo tamen abstinuit: alijs qui inter se melius certarent relinquēs. Post hæc Nauarrus rex apud Gastonem generum cōqueritur, q; à Carolo filio inhumane contraq; pietatis officium haberetur, q; q; ab eo regno expulsus, & uerberibus affectus fuisse. quod etiam aliquot regni principes, rerum nouandarum percupidi, nimio plus illi fauerent, rebusq; omnibus eum iuuaret. Itaq; Gastonem orat, ut iniuriam ad se etiam pertinere arbitretur, & in regnū sacerū quibus possit rationibus restitui curet, quod si faciat, multū de regni successione, cū filius esset ingratissimus, sperare posse ait. His rebus permotus Gasto, sacero bona spe esse iusso, per Tarraconem cum suis nobilioribus ī patriā rediit. Interiectisq; aliquot diebus ad regem Galliæ proficiscitur, eum utiq; oratum, ut Ioānē Nauarræ regem: à filio ignominiose habitum: ac regno cum summo dedecore eiectum: in illud restitui permittat: neque finat regiū nomē quod cū alijs regibus, tū ipsi iprimis q; primus ac potenterissimus oīm esset, percarū esse debeat idigne haberri. quo ipetrato Gasto in patriam reuersus excercitū comparat, atq; ex Tarracoensi regione auxiliares copias sibi adiungit. Quod resciens Carolus nauarri filius, oppidis castellisq; firmissimo relicto præsidio, ad regem in Galliam configuit: quē Doruallus comes Alabreti filius cum aliquot militibus, ne à Gastone in uia forte offenderetur, comitatus est. Itaq; Gasto omnibus rebus instructus, per pyreneas iugā in nauarram exercitum traducit, ubi cōfestim San pantaleonem oppidū obfidet: ac post aliquot dies irruptione facta capit. quo potitus totum Nixensem agrum expugnat, ac crebris uastat excursionibus. Deinde Garicum oppidum oppugnat, quod etiam post multam suorū militum cedem ui capit. Cuius ingressu

Garicum.  
Vij

## Historia Fuxensium Comitum.

Sancius cū multis alios, tum imprimis Sanciū Gassiaā curēsem Dastēsem  
Gassias Vicecomitē Bigorræ Senescallū amisit, At oppidani ut ingredien-  
Dastensis tes hostes uidēt metu pculsi nihilq; amplius animi ad resistēdū ha-  
uicecomes bētes: pportā oppidi agmine factō abeunt, q aut suis colligendis  
rebus nimia intendebat, atq; ob id segnius fugā capessebant, à Fu-  
xēsibus cōprehēdunf. Quibus postea Gasto dextrā manū abscin-  
di: simulq; dextrū oculū in rebelliōis ac lesæ maiestatis ptenā, crui  
iussit, ut eo exēplo cæteri cōmonefierent, haud esse aduersum regē  
dominūw dimicandum quicquāe moliendum, cui subditos omnes  
obsequentissimos & ualde addictos esse oportet. Erat in eo bello  
Robolietus Aragonius eques, qui in Gastonē inuidia motus: Te-  
chnis dolisq; Fuxenses milites ad pompeipolim, simulatione pu-  
gnæ, deductos comprehendī, & intra urbem captiuos agi cura-  
bat. Itaq; nauarra capta, relictāq; illic Leonora uxore: quæ regnū  
suo iure administraret, Gasto in Galliam redijt. Interea Carolus  
Nauarræ princeps, è gallia in hispaniam Barcinoñā cum aliquot  
sue factionis hominibus cōcesserat, ubi tandem fato funetus est.  
Huius autē belli, ac dissidij causas inter patrem & filium, quæ sci-  
licet fuerint, hic locus ad dicendum admonet. Igitur sciendum est,  
Ioannem nauarræ regem, regio ortum genere, Alphonsi Arago-  
nij regis fratrem fuisse: qui Blacam Caroli nauarræ regis filiā,  
ad quam post patris mortem regni successio pertinuit, habuit uxo-  
rem. Ex qua tres suscepit liberos, unum uirilis stirpis Carolā scis-  
licet, duasq; fœminas, quarum una Hērico castellonis regi nupta  
fuit: quæ postea, cum nullos liberos natura impedita pareret, à ma-  
rito diuertit. Nauarrāq; primū ac deinde Bearnū adducta: I ascen-  
ris diem obiit, cœnobioq; diui Fräcisci conditur. Altera uero, cui  
Leonora nomen, Gastoni(ut iam diximus) matrimonio locatur.  
Post aliquot autem annos blanca uxore mortua: Ioannes alteram

duxit uxorem Ferdinandi hispaniarum ac Siciliæ regis matrem  
 atq; etiam mortuo Alphonso fratre Aragoniæ regnum obtinuit  
 Itaq; cū Nauarræ regni successio, matre de medio sublata carolo  
 obuenisset: haud quidē patiebantur regnolæ illud à Ioanne ad  
 ministrari eoq; maxime q; ipse aliam duxisset uxorem, & aliud  
 regnum, cui imprimis præesse oporteret, obtinisset. propereā il  
 li Carolo regni habenas communi consensu deferebant. Ioannem  
 ab eius administratione omnino excludētes, & Aragoniæ regno  
 cōtentū esse dēdere affirmantes. Nunc ad institutum redeo. Quā  
 igitur annus esset quinquagesimus septimus, supra quaterdecies  
 centesimum, Gasto cum multis nob.libus suoq; fratre Petro Lau  
 treco, ad Galliæ regem proficiscitur. At post paulū lautrecus Bri  
 deræ galliæ oppido peste correptus interiit. Cui post mortem Mi  
 randæ astaraci oppido ex uxore, quā moriens grauidam relique  
 rat, natus est filius Ioannes, Henrici lautreci (Odeti filij) annus. In  
 terea uero quum Gasto in aula regis ageret, à Laodislao pan  
 noniæ rege ad Carolum gallū legati mittuntur, qui Magdale  
 nam eius filiam in matrimonium petant. Quos quidem rex atq;  
 alij principes & magnates honorificentissime exceperunt. Impri  
 misq; Gasto comes, qui lautissimum opiparumq; coniuuiū apud  
 Turonum in aedibus sancti Iuliani, quo ipse diuerterat, apparari  
 iubet. quadrasq; duodecim in aula quam amplissima. capacissimāq;  
 disponi, quo cum legatis franca ferè nobilitas uiri femeineq; con  
 uenere. Cūq; mensis discumberent fercula omnis generis allata  
 sunt, capreæ scilicet, damæ, cerui, lepores, apri, cuniculi, paiones  
 perdices, sturni, turdi fastani, aliarumq; lectissimarum autū & fe  
 rarum copia Gastone Fuxensi, dunensi, marchiæq; comitibus, ac  
 maximo Normaniæ senescallo, & eonomorum ministerium exhibe  
 tibus, tum præcedentibus tubicinibus tigris ingētis belua magni

Mors Pe  
tri laute  
ci.

Opiparā  
Gastonis  
coniuuiū,

## Historia Fuxenium Comitum.

ludinis ignem ore homens (sic enim arte compositum fuerat) aureum torquem collo gestans unde pannonij regis insignia pendebant mensis circumfertur. quæ quaque mortua esset, horrore tam  
men discubebatibus, presertim nobilibus matronis, ingerebat. Mox  
artocreas, placentas, pastilli, dulcarij panes, mellita edulicia, Zaccaro  
melleq; condita et coccinata singulis mēsis afferuntur. dein duos  
decimū viri per aulae medium incedebant, ligneam arcem quadrila  
teram humeris gestantes cuius singulis lateribus singulæ tresses  
erat, uirgines accipientes quæ eiusdem regis ac legatorum insi  
gnia per fenestras manibus pretendebant. Postea introducuntur  
nimis, coraulæ, cantores, tybicines, fidicinesq; discubentum ani  
mis suauissimis cantibus exhilarantes. Demū post longam ac splē  
didam cenam: postq; tam lauta, opipara, condita, exquisitaq; ciba  
ria, allatus est mons ingens quæ quatuor & uiginti homines defe  
reabant, ex quo bini fontes alterum roseæ, alterum moscatulæ aquæ,  
miro artificio manabant. Ex quo etiam per subterraneos meatus,  
cuniculi, lepores, omnisq; generis auiculæ prodibant. circum men  
sas atq; aulam perpetim uolantes. Quatuor in super pueri totideq;  
puellæ ex eiusdem montis antro exibant, siluestri habitu induti,  
maurico more choreas a gentes, uelutiq; pauidi discubentū asse  
stum refugientes, ac de cōposito ex antro sāpius prodeentes: seq;  
in illud ocibimē, uelut metu perterriti, recipientes quæ res omnium  
animos cū maximie oblectabat. Itaq; tam spēndidum tamq; elegas  
conuiuiū nemo omnium erat, qui non in celum efferret. Nemo non  
lautitiam, apparatū, copiā, splendorem, frequentiam, uarietatem,  
bilaritatemq; omnibus extollebat modis. ut iam ferè dicērent, ni  
hil in eo genere fieri cogitariue opulentius potuisse. Abaci insu  
per, pluteiq; præter argenteos discos, qui centum quadraginta  
uix singulis mēsis sufficiebant, multo auro argentoq; ccelato one  
rabantur.

rabatur. Aulæa, peristromataq; beluata ex alexandria alijsq; lon  
 ginquis regionibus conquista: omnem circum locum uestiebant.  
 Et ita quidem omnia disposita erant, ut domus ipsa quo dammodo  
 ridere uideretur. Demum ipsi oratores multiq; alijs à Gastone splē  
 didissimis sunt donati munéribus, atq; in uulgas affatim sparsa  
 missilia; tubarum clangore interim liberalitatem indicate. Postea  
 uero Gasto certamina, uelitaremq; pugnam in octauum decimū  
 diem edici iusserat, & iam Dunensis comes lautissimum epiparū  
 q; conuiuium eisdem legatis apparabat, cum triste nuntium è pan  
 nonia affertur, Lao dislaum regem peste occubuisse. Itaq; ea res  
 omnium animos à conuiujs & hilaritudine auertit, ingentiq; af  
 fecit mcerore. Anno autem sequenti apud uindocinas procerū cō  
 uentu habito, Carolus galliæ rex de Ioanne alenconio, qui ad bri  
 tannicæ rege defecerat, decerni iubet. Ea res per duodecim regulos  
 (quos franciæ pares appellant) dijudicanda erat. At deerat unus  
 Tolosatum scilicet Comes, qui à prima parium institutione à Ca  
 rolo magno facta, unus ex duodecim de comitum numero fuerat,  
 Itaq; cum rex eū comitatū obtineret. Gasto Fuxësis comes in To Fuxi Co  
 losatis locum sufficitur. Fitq; cum maximo omniū plausu & lāti mes par  
 tia par franciæ. quæ postea dignitas posteris fuxi comitibus, qua franciæ.  
 si per manus tradita est Eodem ferme tempore ingeniosa sanèq;  
 artificiosa imprimendi ars, à Germanis Maguntiæ primum in  
 uenta est. Quam deinde post aliquot annos idem Romanos docue  
 runt. Cūq; ea res ferè diuina sit, etiam à diuinis uoluminibus ex  
 ordium cœpit. Nāq; ex omnibus authorious ac libris lactatius fir  
 mianus, Augustinusq; de ciuitate dei (ut uolateranus author est) Ars ipref  
 primi typis æneis impressi sunt, quæ res deinde in maximum lite soria.  
 rarum literatorumque decus, ornamentum, atque utilitatem ces  
 sit. Cum ut post capanum Guillelmus perrerius Tolosas doctissi

## Historia Fuxensium Comitum.

mus eloquentissimusq; vir ait, tantum uno die diligentissimi calco typi, quantum integro anno scriptoris velocissima manus literarū sufficere ualeat. Cuius artis olim primæ partes Aldo manutio Venerato calcographo sine controversia tribuebantur, nec abs re, siquidem is & grāce & latine doctissimus erat. Nostra uero ætate apud germanos Frobenius Basiliensis, quod Gallos Lutetiae Colineus, & Robertus Stephanus, Lugduni Sebastianus griffius, Tolosæ, ne digno primum huius operis cusorem fraudemus honore, Nicolaus Vieillardus inter alios principatum obtinent. Deinde, ut ad rem redeamus, Cum annus sexagesimus supra quaterdecies cen Capdola*m* tesimū ageretur. Dunensis comes. Quicquid iuris i agro Capdolij acquisiti latio habebat. Gastoni Fuxensi iusto pretio uendidit. Duobusq; annis post Gaston, cum annū suæ ætatis quinquagesimum exegisset, sexq; & triginta annos comitatū administrasset, atq; liberos utri usq; sexus quos nouem (ut diximus) habebat, clarissimis domibus matrimonio copulasset. apud Roncam uallē, cum forte Nauarram proficiuceret, uita fūndus est. Post paulum etiā tpis Joānes Aragoniæ rex Gastonis sacer interiit. Post cuius mortem Leonora filia Gastonis coniunx, cum nulli liberi uirilis stirpis superessent, Nauarræ regnum, quod antea uiuēs pater administrat, omnino obtinuit. Tumq; primum illud Fuxensi domui obuenit, conuenientibusq; pompeipolis omnibus regni principibus magnatibusq; & sacro de more facto: Leonora cum maximo omnium plausu regina coronatur, quæ cum prudentissime felicissimeq; regnū quantuor annos administrasset, Tutelæ Nauarræ oppido mortua est. Ibiq; eius corpus regio apparatu ac pompa sepultum, tum deinde at a falhā in ædem diuō Francisco sacram quam multis auxerat do tibus delatum est. Hūc igitur in modum Nauarræ regnum ad Fuxensem domum per sexum fœmineū peruenit. sicuti multa alia do-

minia, siquidem Bearnū & Bigorrā mitidem fœminæ ad eandē familiam detulerunt. Ex quo planissime constat, fœminas Nauarræ, Fuxi, Bearni, & Bigorræ successionis esse capaces Quod si pariter ad Aragoniæ regnum admitterentur, haud quidem Leonora, quæ Ioannis Aragonij filia erat, facile Ferdinando cessisset Eniuerio Nauarræ regnum nō patris sed blancæ matris medio obtinuerat. Hæc de Gastone sexto decimo Fuxi Comite eiusq; uxore Leonora dicta sint, reliquū est ut (quæ admodum polliciti sumus) de nouem liberis, quos ipsi ex legitimo matrimonio pcrearūt, dicamus.

## BERTRANDI

Heliæ Appamensis, Historiæ Fuxensium  
Comitum. Liber Quartus.

De Gastone, primo Gastonis Comitis  
& Leonoræ filio.

A S T O S E X T V S D E  
cimus Fuxi comes, quæ admodū superiore  
libro diximus, ex Leonora coniuge qua-  
tuor filios: totidemq; filias, una magis,  
puscepit. quos optimis moribus & disci-  
plinis imbuendos curauit. atq; imprimis  
Gastonē, quem q; primus ex filijs esset,

bonorum successorem sperabat. Is itaq; iam usq; à puero prouum  
ad rem militarem animū habere uisus est. Tamq; clarus in ea eu- Magdale-  
sit, ut Ludouicus Galliæ rex Caroli septimi filius Magdalena so- na Gasto-  
rorem eiusdem Caroli filiam ei matrimonio copularit, Viennæq; nis uxor.



## Historia Fuxensium Comitum.

comitatum eo nomine attribuerit. Ex qua quidem Gasto duos sua  
scepit liberos, Franciscum phabum & Catharinam, de quibus suo  
ordine postea dicetur. Quum uero annus septuagesimus supra  
quaterdecies centesimum ageretur, Carolus Aquitaniae dux Lu-  
douici regis ac Magdalena frater, in Aquitaniam proficisciatur:  
ut eius regionis possessionem adipisceretur. Quem cum multi alij  
principes heroesq; tumetiam Gasto, fuxensis comitatus est. At ue-  
ro cum hystiludia tertia ac uigesima Nouembris die ducis iussu  
principes nobilioresq; Liburnae excercent, Gasto, qui inter  
omnes & equitandi & feriendi dexteritate principem locum ob-  
tinebat, suæ lanceæ fragmine grauiter iactus anno suæ ætatis sex  
Gastonis to ac uigesimo interiit. Qui paulò post cum maxima funeris pom-  
Fuxensis pa, eum duce ipso comitante, Burde galam defertur, inq; æde diuino  
Vienna pri Andrea sacra sepelitur. Quod ut resciere Gasto Leonoraq; eius  
cipismors parentes maximo mactore conficiuntur, maximisq; eiulatibus ac  
lamentis cœlum complent. Diuq; in eorum palatio dolor luctusq;  
permansit: cernebant enim iam se senio confessos, Magdalena  
uiduam, filiosq; Franciscum phabum & Catharinam impuberes  
relictos: ad quos etiam dolor mactitudinisq; maximè pertinebat.

## De Ioanne, secundo Gastonis comitis & Leonoræ filio.

**I**oannes Narbonæ Vicecomes, secundus Gastonis & Leonoræ  
filius, preclaris ac memorandis facinoribus illustris fuit, Rei-  
q; bellicæ longe periti simus. Is ab ineunte ætate Ludouico Gal-  
liae regi, huius nominis undecimo, a parentibus in obsequium tra-  
ditur: quem, ut adoleuisset, ob spectatam in eo fidem preclaraque  
iam edita facinora, idem rex Mariæ suæ consobrinæ Ludouici

Aureliæ ducis, eius qui postea Carolo octavo Galliæ regi successit, sororis virum esse voluit. Cui Aquitanæ ac Dalphinatus gubernacula commisit: quem etiâ regio insigni, quod sancti Michælis ordinem appellat, decorauit. Hic tante magnitudinis ac roboris fuit, ut nemo illi, utraq; hac in re, non cederet. Adeoq; ut etiâ Galliæ hostis Hedwardus Britaniæ rex, cū eius fortitudinē Normanno bello expertus esset, dicere nō dubitarit: nequaq; tota Galia fortiorem excelsioreq; illo inueniri posse, summā utiq; laudem ei tribuens. Quæ res multis alijs postea bellis comprobata est. Nā cum mortuo Ludouico undecimo Carolus octauus in regno successisset, in animum primum induxit, totū Italicū nomen suis armis subigere. Quāobrem ex omni Gallia exercitum comparat, & strenuissimos quosq; ad se uenire iubet. Imprimisq; Ioannem fuxensem Narbonæ vice comitem, cui secundum se totius belli summancomisit, maxime sperans eius opera futurum, ut quod animo conceperat celerrimè cōficeretur. quod etiam haud quidem frustra fuit, nempe, præter neapolitano bello strenuissimam nauatā operam ipse etiam multis alijs bellis inuictissimum excelsiq; animi virum sese ostendit. presertim apud Fornouium cum Carolus Galliæ rex cum septem tantum Gallorum milibus quadraginta eoq; amplius hostium millia fudit, superauitq; Moxq; cum udisset Ludouicum Aurelianum ducem qui nouariæ inerat à Mediolanensis hispanis grauiter obsideri, & iam omnibus rebus defectis de salute desperare, illuc maxime consilio Ioannis fuxensis qui Aurelianum ob affinitatem liberare summopere cupiebat, prope re aduolat. Quò ubi aduenit Mediolanenses metu terrētur, & appositis conditionibus, nescio an minus æquis: Ludouicum Aurelianum ducem liberum dimittunt, atq; obsidionem soluunt. Sic uoti cōpas factus Ioānes, cū Carolo rege in galliæ redijt. Hic ex

Maria Lu  
douici du  
odecimi so  
ror Ioan  
nis fuxen  
sis uxor  
fuit.

## Historiæ Fuxensium Comitum.

Germana  
Fuxensis  
Ferdinan  
di Hispa  
niæ regis  
uxor.

Ioannis  
Fuxensis  
mors.

maria uxoreduos suscepit liberos, Gastonē & Germanā: qui Ma  
serijs Fuxensi oppido nati sunt. Hæc cū pulcherrima esset, atq; ad  
modum iuuenis: Ferdinandum Hispaniæ Regem maritum habe  
re meruit, Quo mortuo alterum sibi, haud ita felici fædere, copu  
lauit. Ille autem scilicet Gasto fuit strenuus atq; ingentis spiritus  
uir. Cuius gesta postea suo loco describentur. Proinde Ioanris  
Narbonæ Vicecomitis multa sunt alia preclara facinora, quæ in  
præsens omittimus, cōmodiorem multò locum obtentura: cum ui  
tam ac gesta Francisci phœbi & Catherinæ eius sororis describe  
mus. Verūtamen hic tantum hoc subdam, eum stampis, cum apud re  
gem a geret, mortem obijisse. Ibiq; cum maxima funeris pompa tu  
mulo mendatum fuisse.

## De Petro Fuxensi Cardinali, tertio Gastonis Comitis & Leonoræ filio.

**T**ertius Gastonis filius Pali oppido Anno salutis humanæ  
quadragesimo nono supra millesimū & quadrinagesimū  
natus est, qui statim à puerō optimis traditus est præceptoribus:  
qui eum erudirent: humanioribusq; imbuerent disciplinis. atq; eius  
animum quaqua parte excolerent. quod ut melius succederet, sapiē  
tissimo uiro, perfectissimoq; religionis ac bonæ uitæ exēplari. Pe  
tro Fuxensi, Cardinali Romani pontificis Legato à latere (cuius  
supra mentionem fecimus) qui ab eius latere nunq; discederet, cum  
optimo uitorum comitatu alendus mittitur. Cuius curam ille susci  
pit, atq; breui efficit, ut & pudicis castissimisq; moribus, & omni  
uirtutum & doctrinarum genere clareret. Tum uero mortuo Pe  
tro cœpit eum libido Italica gymnasia inuisere, Quamobrem dele  
atis aliquot præstatiſsimis honestissimisq; uiris, atq; imprimis Go

thofredo basiliaco Riensi episcopo, Petro supraillano, Ioanne Gothofit Aulensi, qui postea Coseranensis Episcopus fuit, alijsq; innumeris papiam concessit, ubi à Francisco Sforcia Mediolani duce (uel cuius episcopo potius occupatore) Alijsq; ciuibus honorificentissime exceptus est. Pius Riuen qui triennio adeo dedit operam studio, ut non parum & Cæsareo sis.

O pontificio in iure profecerit. Cuius fama ac nomentatum per orbem increbuit, ut quæq; Italæ gymnasia ac g̃etes & literis & nuncijs eum ad se alicerent, ut Patauini, Senenses, Bononienses, Ferrariensesq; quos ex omnibus delegit. Eo maximè quod audisset Phelinum sandeum omnium suæ etatis iurisperitisimum doctissimūq; iura illic publicæ profiteri. Itaq; eò profectus, à ciuibus, magistratibus, gymnaſiarchis, duceq; ipso cum maxio honore & lætitia in urbem recipitur. Mitrūturq; ei à duce Borsa, Pollinis, Auena, uini & cretensis & maluatici sextaria multa. Tum eriam Placentinorū Caseorum, Gallinarum, Pullorum, Fasianorum, Anatum, Anserū, perdicū quibus affatim illa regio abudat, cuniculorum, uitulorūq; uis ingens. Tantaq; fuit eius ingressus hilaritudo, ut omnibus oppidi partibus ac uicis publicæ cōclarent, uiuat clarissima nobilissimāq; Fuxensis domus. Postero die per præconem ducis iussu edicitur, ut Petro Fuxensi atq; alijs qui ei famularentur, nusq; quatenus ferrariensis ditio pateret, quoctūq; ire uellēt, impedimentū fieret, neue ab eis uectigalis aut alterius oneris nomine quicq; exigeret. quin immunes ab omni tributo essent, pena capitis quicquam extorquentibus indicta. Præterea pmisit idem dux, ut Ferrarensi, Hastensi, Modenensi, Capensi, alijsq; oris sibi subditis piscari & uenari sine ullo incōmodo liberet, omnibusq; perinde rebus uti atq; ipsem. Tandem cū Petrus Fuxensis illic biennium studiisset, Et utroq; in iure multum profecisset, constituit ex Italia doctoris nomen repor-

Dux Fer  
rariensis,  
Petruſ ju  
xēsem hor  
norifice  
recepit.

# Historiae Fuxensium Comitum.

tare quāobrem primum uoluit, ut qui ex suo famulatu hoc titulo  
digni essent, publicum subirent examen, ne istud grātia uilla fieri  
uideretur. Ipseq; sub Phelino sandeo postea doctoratus insignia  
Petrus fu-  
xensis sub Phelino do-  
ctor.  
acepit, ac subinde cum in diuinis literis multū promouisset, oīm  
consensu in theologorum numerum referiūt. Quibus rebus conse-  
tis Pauli Romini pontificis cētusq; Cardinalium iuuisendi gra-  
tia Romanam proficiuntur. Cui in itinere obuiam exēunt, Bononiē  
ses, Florentini, Senenses, Romaniq; Posteroq; die aduentus ad pa-  
latinum consistorium iussu pontificis (præter solitum morem) ad  
mittitur: ubi cor am eo cor amiq; supræmi ordinis antistitutum con-  
fessu, orationem elegantiissimam doctissimamq; habuit: ut nemo  
omnium non miraretur eius facundiam, sermonis proprietatem,  
pronunciationem, ac decentissimum corporis gestum. Quodq; in  
ea ætate in qua esset (uix dum enim alterum & uigesimum annū  
attigerat) tantam præ se ferret eloquentiam: ac dicendi constan-  
tiam. Tumq; à Paulo pontifice de consensu & consilio Cardina-  
lium, summi ordinis antistes designatur. Cæterum quibusdam de  
Petrus fu-  
xensis à causis id tunc euulgatum non est. Post aliquot autem dies à sum-  
Paulo Ro-  
mano pon-  
tifice car-  
dinalis de  
signatur. Ac subinde à borsa duce leniter admonitus id æquo animo  
patienterq; tulit. Deinde interiectis aliquot diebus, po steaq; Dux  
borsa Gastonis defuncti exequias in Fuxensis domus, presertim  
que Petri Cardinalis, honorem celebrasset, atque idem Petrus  
ob tot & tanta accepta beneficia Duci Ciuibusq; ingētes gratias  
& gisset, in Galliam reuertitur: atq; apud Monmarsanū appulit.  
ubi Carolus Aquitanie dux & Gasto Fuxi comes erant. à qui-  
bus

bus q̄to honore q̄taq; lātitia illie receptus fuerit, haud quidem fa-  
 cile est animo complecti. Post paulūm temporis Petrus Ludoui-  
 cum Galliae regem inuisit: ac deinde Franciscum Britonum ducem  
 à quibus fuit summo cum honore & lātitia exceptus. quorum etiā  
 fauore & opera in Venetensem episcopatum atq; Adurensem cum  
 multis Abbatijis alijsq; sacerdotijs euectus est. Interēa paulo po-  
 tifice mortuo in eius locum sextus sufficitur: qui continuo ut as-  
 sumptus est, rem quā ille inchoarat perfecit. Misitq; legatos, qui  
 Petro Fuxensi rubrum Galerum Cardineæ dignitatis precipuū  
 insigne, offerrent. Cardinalēq; eum esse, sub diuorum Cosmæ &  
 Damiani titulo, renunciarent. Quorum aduētu Lascurris insigni  
 Bearni oppido multi antifites, sacerdotes, nobilioresq; honoris  
 gratia cōuenerūt. Solēnq; ritu ac cæremonijs in æde celebratis,  
 ubi magdalena ciusq; duo filij Frāciscus phœbus et Catharina ade-  
 rant, cum multis maximisq; priuilegijs oblatum galerum Petrus  
 reuerenter recepit. Interie etis dein aliquot diebus, Petrus Cardi-  
 nalis rursum in Galliam ad regem proficisciuit, atq; inde ad Frā-  
 ciscum britonum ducem: tumq; ipse maximam dedit operam, ut si-  
 multates ac disidia, quæ maxima inter prædictum Franciscū du-  
 cem & Gallie regem enata erant, quiescerent. Inter hæc, maiora  
 odia ac contentiones inter Ferdinandum neapolitanum regē atq;  
 eius oræ nobiliores exoriuntur: quæ summus pontifex Innocen-  
 tius octauus, qui Sixto successerat, tollere maximopere curabat.  
 At cum incassum ageretur, odiumq; indies magis arderet: Inno-  
 centius de antifitum consilio Fuxensem Cardinalem, qui legatus  
 ad Ferdinandum componendæ pacis gratia iret, accersi iubet. Qui  
 pontifici (ut par erat) audiens, Auenionem comparandi comitatus  
 gratiæ se cōfert: atq; inde cum Carpētoractensi episcopo, ex cla-  
 riſſima ſalutiarum familia orto, cūq; Tarbiensi episcopo Aurēſis

Cardine-  
 us Gale-  
 rus à Six  
 to pōtifi.  
 Petro Fu  
 xensi mis  
 sus.

# Històriæ Fuxensium Comitum.

**Petrus** Cardina-  
**lis à Ro-**  
**manis ho-**  
**noratus.** **D**omus: alijsq; ad nonaginta numerū equilibus, romā proficisciatur. Quo, anno octo gesimo septimo supra millesimū et quadringētesimum Ianuario mēse ingressus, ac iubibus est honorificentissime exceptus, & ad Augustinensiū cœnobium apud sanctam Mariā de populo deductus, ad quem nocte Romani principes, magistratus, magnatesq; officij gratia ueniebant. Posteroq; die ubi illuxit decē septem Cardinales cum armata pōtificis custodia, ursinis, colūnensibus, sabellis, alijsq; nobilissimis Romanorum familijs, cūq; regū, principū, ac nationū legatis, eundē adierunt, atq; ad Romanū pontificē apud sanctū Petru, populo illi frequētibus uis honore exhibete, & ut ppetuo uiueret acclamāte, deduxerūt. Cui pōtifex tiara caput obuelatus, solēniq; ritu induitus, incinctusq; obuiam ī aula cōfistoriali pcessit, multisq; inuicē sermonibus collatis, ad sedē Petrus ut cardinalis ab illo recipitur. Mox hinc digrediens, multis summi ordinis antistitibus comitatus, in celebre ursino- rū palatiū ad cāpum floreū diuertit. Tū deinde Innocētius pōtī fex sicuti iam antea decreuerat, cōmuni cōfilio Petrum Cardina- lē neapolim legatū mittit, qui inter Ferdinādū regē & nobiliores atq; ecclesiā enata odia, qbus posset modis componeret, quod ipse manus libēter obiuit, eoq; bis pfectus tādē obtinuit, ut oēs ī grātiā rediret, quod quidē minimē unq; ab ullo impetrari potuit, quāq; id s̄epius à pluribus antea tētatū fuisset. Quæ sanè res illi totiq; fuxē si domui maxio honori ac laudi tribui debet, néq; solū pōtifi ci, galliæ regi, Ferdinādo neapolitano, francisco britonū duci, Cardina- & nepoti Nauarræ regi Frācisco phœbo (ut alio diceſ loco) sed lis opti- ī numeris alijs & gētibus & regnis pacē, quoad eius fieri potuit, mus pa- pcurauit, ad quē etiā eiusmodi rei causa legati nuncijs quotidie cis compo mittebant. Tāta erat in eo prudētia, modestia, tēperātia, comitas, sitor. affabilitas, doctrina, ingenijq; acumen. Tāq; oībus acceptus gra

tuſq; erat. Tādē poſteaq; hāc oīa perfeciffit, principes cōciliasset; odia ſedasset, multūq; humanum genus ſua prudētia & dexteritate iuuiſſet Romā uſino palatio, Anno ſalutis humanae nonage Petri fuſimo ſupra millesimum & quadrin gentesimum cum ſol uirginem xenis cari gressus eſſet, moritur, cuius funus à Romano pōtifice, toto Cardinalium cōetu, ciuibusq; romanis, magnifice honorificētiſſimeq; mors in æde Auguſtinensium, quo ipſe primū Romam ingressus diuerterat, celebratum eſt.

### De Iacobo Fuxensi, quarto Gastonis comitis filio.

**I**acobus Gastonis comitis & Leonorae filius, nauarræ primū ubi natus eſt à parētibus aetate tenera eſt in genue liberaliterq; educatus. Tū deinde cū ei paulo robustiora mēbra eſſent, ut armis affueret, strenuissimis fortissimisq; uiris traditus: ē q; eū oīa armis genera, oēm belli ordine, deceſteq; eq̄tādi, fertēdi, iſtādi, currendiq; modū doceret. Itaq; his iſtructus, pbreui in preſtatiſsimū clarissimūq; uitū euafit, adeo ut in re militari nemo strenuior dōctiorq; hādereſt. Cuius fama illeetus Ludouicus galliæ rex, gaſto nē eius patrē literis nūcijsq; orat, ut Iacobū filiū ad ſe uenire ſe nat: quē mox à patre miſſum rex unū ex ſuæ domus nobilioribus cōſtituit, ac deinde eq̄ſtri dignitate iſignit, & inter sancti Michae lis eq̄tes, ſolēni ritu adhibito, & torque aureo collato annumerat. Proindeq; ob ſpectatā i eo fortitudinē, reiq; militaris peritiā, rex cētū cathaſtrator & eq̄tū (quos lāceas appellat) nūerū attribuit. quo rū opa quotiēs opus foret, illo duce i bello ueteret. Qui paulo poſt cū ſuis eq̄tibus i trāſalpinā, galliā (nūc lō gobardia diciſ) regē Lu douicū comitatus strenuissimā nauauit operā, atq; præclara et multa edidit facinora, ut apud oēs fortissimus prudētiſſimusq; miles

## Historia Fuxenfum Comitum.

haberetur: neq; in hostes unq; excendum erat, quin is primus in illos maxio inuictissimoq; animo & toto impetu ferretur, & pos tremus ab expeditione rediret. Hic nequaquam uxorem (quod lege rim unq;) habuit, tamen filios ex illegitimo coitu suscepit: quos modo ad summam proiectos dignitatem, & doctrina & virtute & multarum rerū cognitione prestantes & à regibus principibusq; (quorum negocia administrant) summo peræ dilectos cernimus. quos etiam iam uidere videor in altissimum cardinalatus gradū

Iacobi Fu consondere. Itaq; Iacobus Fuxensis, cum rebus & Italia & Gal lia preclare gestis sibi maximam gloriam peperisset: deq; eo adhuc mortaleis maiora sperarent, uix dum ter denos natus annos moritur. Hæc sunt igitur quæ de quatuor Gastonis & Leonoræ filiis dicenda uisa sunt, reliquum est ut & de filiabus quā brevius simē dicamus.

## De Quinque Gastonis comitis, & Leonoræ filiabus.

**G**asto, uti iam supra retulimus, ex Leonora coniuge quinq; suscepit filias, quæ honestissimis integrerrimisq; moribus: & singulari pulchritudine conspicue: ingentia sortita sunt matrimonia. Etenim Maria Guillelmum Marchionem Monferratensem virum habuit, ad quem Anno Christi nati millesimo quadringen tesimo sexagesimo sexto à fratre Petro Fuxensi Cardinali (cuius paulo ante meminimus) cū quingentis equitibus deducta est. Quorum præcipui erant, Bernardus bernensis Gastonis comitis frater nothus, Fuxensis oræ Senescallus, magnaq; insuper ex Fuxo & bearno nobilitas. Itaq; illi, quacūq; iter facerent, honorificenter & excipiebatur. Occitani, prouinciales, dalphinates, Venesini Allobroges, pedemontaniq; frequentes obuiam procedebant. nula

liq; non honorem exhibebant. Donec alpibus superatis casale Mōferratense oppidum uentum est, ubi à Marchione ipso & ciuib; quā maxima pompa maxima p; celebritate, recipiuntur. In primis q; Maria, quam aulici Marchionis Monferratensisq; omnes tanto præconio laudum efferebant: ut dicerent, hæc sanè nobilis illa Lucretia romana est, quā forte ab inferis reuocatam Galli ad nos deduxerūt. Quid enim ea nobilius? Quid prudentius? Quid due formosius inueniri potest? sic omnes de illa ubiq; prædicabant. Porro cum Mariæ Comites conuiuijs, commissationibus, ludis, certaminebus, hastiludijs, alijsq; id genus celebritatibus excepti fuissent, ac præterea multis preciosisq; donati muneribus, in Galliam revertitur. Petrus uero Fuxensis, Cardinalis studiorum gratia (uti supra diximus) papiam concessit. Ex hoc autem matrimonio nulli masculi superant, sed tantum filiae, quarum prima Aluysio Thome filio Salutariū Marchioni nubisit quæ minimè ad se, quæq; primo genita esset, Monferrati successionem traxit. Cū ei maritoq; succedere uolentibus, Carolus subaudiæ dux plurimum obstituerit. uiq; eis possessionem abstulerit.

Mariæ fū  
xensis fū  
lia salutia  
rum Mar  
chioninub  
sit.

**S**ecunda Gastonis comitis & Leonoræ filia fuit Ioanna, que Armeniacum comitem, eum qui nouissimus fuit, sortita est uitrum, ex quo matrimonio nulli sunt sublati liberi. Quā obrem post comitis mortem ipsa Bearnū redijt, & tandem Palensi oppido mortua est, & Lascurris sepulta.

Ioāna fū  
xēsis Are  
meniaci  
uxor.

**T**ertia uero filia Margarita nomine, honestissima ite gerrimaq; virgo fuit. Hæc ob eximiā pulchritudinē, cumulatissimāq; na Margari turæ dotes, quas in ipsa esse audierat Frāciscus britonum dux sæta fuxensis pius missis legatis uxorem depoposcit. Quod tandem Lescunifus Britaniæ xēsis herois, qui ei familiaris fuerat, opera obtinuit. Quocirca ad ducis con ipsum cū ingenti ac nobilissimo comitatu deducta, in maximobo iunx.

## Historiæ Fuxensium Comitum.

nore & precio habita fuit. Ex quo matrimonio nata est unica filia Anna, quæ post parentū decessum rerum potita est, eiq; Britanice ducatus sine cōtrouersia obuenit. Quæ deinde quā annus christia ne salatis millesimus quadringēsimus octogesimus nonus aget, Carolo octavo galliæ regi, uixdū tredecī nata ānos, nub̄sit quo, post decem à matrimonio annos mortuo, alterum Galliæ regem, uidelicet Ludouicum duodecimum, virum sortita est. Ex quo duas sustulit filias, Claudiam & Renatam, hanc Hercules hestensis Ferrariæ dux, illam uero Christianissimus Gallorum rex Frāciscus uxorē habuit. ex qua plures utriusq; sexus liberos suscepit. Equoq; numero sunt Henricus dolphinus, atq; Carolus Aureliæ dux, progenies certe felicissima ac pene diuina. Itaq; tandem Margarita Fuxensis regiæ plis parēs, auia, proauiaq;. Nannetesi britonū oppido, anno salutis M. CCCC. LXXXVI. mortua est. Atq; in æde eiusdē urbis primaria cum maxima pompa sepulta.

Margari  
tæ Fuxen  
sis mors.

**Q**uo comiti captibusoq; nub̄sit. quæ ex eo duos filios unāq;: filia peperit. quorū unus Candalli dominus fuit, atq; Asturaci comitissam uxorem habuit. Alter sacris initiatus, Burdegalensem Archiepiscopatū cū multis alijs sacerdotijs obtinuit. Filia uero Vladislauum Bohemiæ ac Pānoniæ regem, Veneti noīs amicissimū, rati Cädalli firi Poloniæ regis filiū, Beatrice priori uxore repudiata, maria Hūga tū habuit. Quæ cum ad illū p̄ Italij duceref, Venetis appellēs oris riæ regi, à Lauretano principe, & patribus Bucentauro nauihonorificēti na. simē excepta est. Tūq; multi et exq; fiti regiæ puellæ honores habiti in amicorū regū gratiā, nā Ludouicū illa Galliæ regē arēssi moñ necessitudinis iure attingebat. qui tū Mediolani erat, ad quē innueri Italij pr̄cipes, ceu ad vindicē malorū, cōcurrerant. Itaq; eius aduētu celebrati sunt ludi, suburbanæ puellæ celerrimas agiæ

tarūt cymbas, actus est etiam in comitio Helenæ raptus, alijs in numeri ioci facti. Stetitq; Venetijs regia cōiunx plures dies, Turcoꝝ metu qui armis circūuagari dicebant. Cū uero pānones à rege illi obuiā mitterētur, ut presertim cōtra turcoꝝ uim tutior foret, fama est illos ab his insidijs exceptos, & cum magna cede fuſos fugatoſq; tandem illa & uenetoru & aliorum populorum copijs comitata, ad maritum regem in pannionam uenit.

**Q**uinta autē Gastonis comitis & Leonoræ filia, eiusdē noīs cū matre fuit, quæ nequaq; ut aliæ, matrimonio locata est, eo quod iuuenis admodū & in tenera ætate mortua est. Clarissimum Leonor etiā habitura uirū, si mors imatura ei uitā non preripuisset. Itaq; innupta superiora recolligēs, uix quidē aio cōplete possum, quāta sit huiusce domus Fuxēsis laus, gloria, decusq; ex qua cū innumeris strenuissimi fortissimiq; uiri p̄dierit, tū etiā feminae haud qđē uiris dignitate cedētes. Quibus fortuna ualde arridens, quatuor ingētiū ditiſſimorūq; regnorū regia sceptrā obtulit. Siquidē quatuor Gastonis comitis neptes, ex eius duobus prioribus filijs totidēq; filiabus (ut diximus) natas idē tēpus & reginas uidit, et maximo cumulauit honore. Quippe (ut obiter repetā) Catharina Gastonis Viēnæ p̄cipis & magdalene filia (de qua adhuc nobis dicēdū est) post sui fratris Frācisci phœbi mortē Nauarræ regnū obtinuit. Germana uero Ioānis fuxēsis Narboneæ vicecomitis, & Mariæ, Ludouici xij. galliæ regis sororis, filia Ferdinando nubēs, hispaniarū regia effēcta est. Anna autē margaritæ fuxēsis & Frācisci britaniæ ducis filia, duobus cōiuncta regibus Carolo viij. Ludo uicoq; duo decimo, bis galliæ regia fuit. At quæ ex Captaubuso Candallæ comite, Catharinaq; Fuxensi nata est filia, Vladislauum sortita uirum pānoniæ regnum tenuit. Quid igitur bac re maius? Quid p̄estāius? quid glorioſius ulli uīq; domini accidere potuit?

Quatuor  
ex fuxēsi  
domo uno  
eodēq; tē-  
pore regi  
næ fuerūt

Catharia

Germana

Anna.

Candall  
filia.

## Historia Fuxensum Comitum.

Sileant ergo nunc antiqua Romanorū monumenta. Desinant nūc illi suas in cœlum efferre familias: Deq; se glorioſius prædicare, quādoquidem illuſtrissima Fuxensis domus illis nunq; cedet, qui contra nobiliſſimas quasq; eorum familias ſive Scipionum, Cato num, Fabiorum, Lucullorum, ſive Fabriciorum, Camillorum, Cæ ſarum, Gracchorū ueſuerint, intrepide ſtare audebit. Hactenus igitur de nouem Gastonis comitis & Leonoræ filijs loquiſti ſumus, ſupereft nunc ut de Gastonis Viennæ principis illorum pri mo geniti, filijs, qui in Fuxensum comitum numero habentur, tametſi eorum pater comes non fuerit: ut pote parentibus præmorta mortuus, & quidem breuiter dicamus.

### De Franciſco phœbo, decimo ſeptimo Fuxi Comite & Nauarræ Rege.

**F**ranciſcus phœbus Gastonis Viennæ principis & Magdale nae filius, Gastone ſextodecimo Fuxi comite auo, & Leonora auia, poſt Gastonis filij funera, mortuis: fuxensem comitatū & Nauarræ regnum obtinuit. Cui tamen Nauarræ principes ac magnates initio obſtitere, eum à regni ſucceſſione repellentes, do nec Petrus fuxensis ſummi ordinis antistes eius patruus, Magdalenaq; mater de communi comitiorum aſſenſu conſilioq; ad Ferdi nandum hispaniæ regem, qui tum Cæſar Augustæ agebat, profeſſi. Etiſunt. à quo magnificè honorifientiſimèq; ſunt excepti. Poſte ro autem aduētus die Petrus Cardinalis, data primum à rege fan di potestate, in hunc modum orationem habuit. Etas te, illuſtrissime rex, atq; ingenui mores Franciſci phœbi tui perneceſſarij mul tum mouere debent, ut iuſto eum fauore proſequaris: qui à ſua ge te, ſujsq; ſubditis impie inhumaneq; habetur. Siquidem hunc illi re gni

Oratio.

Petri fu  
xensis car  
dinalis

gni finibus prohibet: periurantes se nunquam eum ad regnum admissum,  
 quemquam (ut scis) ad eum optimo iure illud pertineat. Quae  
 res quo magis impie agitur, eo maiori digna est cōmiseratione.  
 Cui enim non ualde iniquum uideri debet, regium nomen, sceptra  
 quae regia sic indignè haberi? Quo fit ut ea iniuria quum ad omnes,  
 tum maxime ad reges pertineat: quibus in primis dolere debet, re  
 gem suis finibus, contra ius fasque, propelli: auta que hereditas  
 te arceri. Quod illis quidem (de subditis loquor) facile factu est,  
 cu[m] Fr[anciscus] phœbus noster nepos iuuensis sit admodum (uix dū enī  
 bis senos attigit annos) armisque ob h[oc] rē pax idoneus. Quo fit ut  
 illis nequaquam possit obſistere. Cui niſi pr[incipes] herosque, tuque in pri  
 mis iniectissime rex auxilio fueritis, dubio procul succumbendū  
 est. Quā obrem tuam fidem usque imploramus, fer iuueni opem: tuis  
 que armis uel subditos compesce, uel missis ad eos legatis effice, ut  
 ab armis, quae in illumiam dudum pararunt, quā primum discedat  
 eiique solitam preſtent fidem, & quod rationi maxime conuenit, re  
 gni iugum patienter ferant. Etenim hoc in tua ſitum est potestate  
 neque illi quicquam tuis iussis repugnare audebunt, & quam im  
 posueris legem conditionemque facile accipient. Hoc te igitur ego,  
 Franciscus phœbus absens, Magdalenaque eius mater uehemeter ro  
 gamus: obtestamurque. Ad h[oc] Ferdinandus paucis respondens,  
 Quoniam (inquit) ut ex uobis nunc audio dilectissimi consanguini  
 nei, atque iam antea literis ad me datis acceperam, Franciscus phœ  
 bus nepos noster, cui iure Nauarræ regnum debetur, quo iure qua  
 que iniuria illius finibus pellitur, eiusque imperium regnolæ for  
 te ob iuuenilem etatem, detrectant nobis in animo eſt, hanc iniuriā  
 cum etiā ad nos pertineat, ſeuerissime vindicare. Quocirca illi uel  
 regi ſuo ſine mora parebunt, uel contradicentibus bellum quāpri  
 mum inferetur. Vos interea curate diligenter, ut omnia (quod su

Ferdinan  
di respon  
sum.

Historia Fuxensium Comitum.

fuerint) ad bellum præsto sint. Etenim à me, ærarioq; meo, pecu-  
niā, tormenta bellica, copias, cōmeatusq; affatim accipietis. His di-  
Etis cōfestimi ubet delectos proceres in Nauarram proficisci, qui  
regnicolis persuadeant, ut Franciscum phœbum regem admittant  
aut alioqui iustum eis indicent bellum. Itaq; legati magnis itine-  
ribus pompeiopolim, regiam urbē, aduentāt. Qui legatione regni  
proceribus diligenter exposita, à Gramōtensi, Luxēsi, Peraltēsi,  
Belmōtensiq; regni primoribus, qui literas eiusdem argumenti à  
Ludouico Galliæ rege antea acceperant, cōmuni cæterorum oīm  
consensu concilioq; responsum ferunt. Regnicolas neq; ullo pa-  
cto detrectare regis imperium, neq; Franciscum phœbum (cuius  
matrem nuper reginam haberent) suis pellere finibus. At maxi-  
moperæ uereri, ne forte cum is iuuenis admodum sit, regni ha-  
benas alij tradat, & Tyrannis exerceatur. Neue subditi iniustis  
premantur exactiōibus, aut aliquid eis de solita libertate dece-  
dat. Quāobrem si id' minimè fiat, regem facile passuros. Paratos  
q; eum in regiam (si quando uenire lubeat) honorificentissimè ex-  
cipere, atq; omnibus iuuare modis. Quod autem antea aliqui Fran-  
ciscum phœbum regni finibus prohibuissent: id nequaquam com-  
muni concilio actum, sed quorundam iniquo ac peruerso animo:  
qui regiæ fortunæ inuidarent, quiq; uellent regium usurpare no-  
men, & in suū usum oīa cōuertere. Freti Francisci phœbi iuueni-  
libus annis. Atq; illi haec omnia Ferdinando regi cui effet in ani-  
mo (ut legati dixerant) regium tutari decus, atq; fortunas unicui-  
q; restituī curare. communi omnium Nauarrorum nomine renun-  
ciari iubent, subindeq; Francisco phœbo dici: ut Nauarram quā  
primum aduentet, regium dyadema sceptraq; aurea nemine iuia-  
to aut reluctantē suscepturus. His utrinq; compositis, legatimulo

tisdonati muneribus in patriam revertuntur, regiq; Ferdinan-  
do ac simul Magdalena & Petro Fuxensi summo ordinis an-  
tistiti, qui legatorum redditum operiebantur, quid egiſſent expo-  
nunt eorumque pronum in regem animum comminiscuntur, sum  
moque illius deſyderio teneri. Quamobrem his auditis Ferdinan-  
di regis atque omnium ſententia fuit, haud diutius cunctandum,  
poſtquam Nauarrorum animi in Francicum Regem inclinati  
eſſent, ne forte minimo momento (ut ſæpius fieri ſolet) mutati, in  
contrarium ſententiā amirent. Itaque rebus omnibus diligentiflō  
me comparatis: atque nobilioribus ex Fuxensi, Bernensi, alijsque  
oris ad ſe euocatis, Francicus Ploebus in Nauarram cum quin-  
gentis ſupra mille equitibus, qua potest celeritate contendit Neq;  
hunc equitum numerum quisquam miretur ſiquidem ex Bearno  
ſolum ſeptingenti eoq; amplius nobiles domino fidem preſtare  
ſolent. Ut igitur primum Francicus eorum fines attigit, ingens  
principum procerumq; eius oræ numerus, ſimulque effuſa uulgi  
multitudo, obuiam illi proceſſit. Incredibili maximaq; cum ex-  
cipientes lætitia: ac in quamcumq; urbem in grediebatur, ciues co-  
festim aderant, illi omnia obſequij iure exhibente s: precioſaque  
offerentes munera. Tandemq; Pompeiopolim precipuam regni  
urbē deducūt, ubi triduo poſtq; adueniſſet ſolennibus ceremonijs  
ſacroque prius facto, cum maximo omnium plauſu & lætitia in  
aede eius urbis primaria, quam cathedralē appellant, regio dyas  
demate inſignitur. Anno ſue etatis decimoquarto, noſtraeq; ſa-  
lutis lxxxi. ſupra quatuordecies centesimū, ubi inueri principes  
ta hispanicæ & galliæ aderant, aderat etiā Iaſpar Villemurus Fuxē  
ſis oræ ſenecaſcallus, Itēq; bearni bigorræ, mifſani, ac neboſanis  
neſcalli. multis eaz regionū nobilioribus et magnatibus comitatū

Francisci  
phœbi co-  
ronatio

## Historia Fuxensem Comitum.

Insuper heroes magnatesq; nauarri, holosericis atq; obriq; au-  
ro cōtextis uestibus conspicui, inter quos Larinensis comes, Lu-  
xetanus, agri mōtanus, paltanus, ac bellimōtanus erat. Ex eccl-  
esiasticis, Petrus fuxensis Cardinalis regis patruus, innumeriq; alij  
antistites. Ac preterea ex Hispania Galliaq; legati salutandi hono-  
randiq; noui regis gratia illuc misi, tū Magdalena regis mater  
ornatissimis lectissimisq; comitata matronis, sublimi subsellio p-  
pe regem sedebat. Itaq; solēni facto, actisq; à novo rege gratijs:  
mensa sternuntur, quibus omnes uirfemineq; sine delectu amplis  
simo conuiuio regia domo recipiuntur. Postq; ioci, ludi, chorea eq;  
maioris hilaritatis gratia, aguntur. Atq; à nobilioribus hastilia  
dia, uelitaresq; pugnæ celebrantur. Deinde paucis interiectis die-  
bus, Frāciscus phœbus rex Magdalena matre, patruoq; Petro car-  
dinali, atq; alijs innumeris heroibus comitatus, oppida, urbes, ca-  
stella, atq; omnem regni tractum inspectum profectus est, ut scia-  
licet ipse presens cerneret, quo modo se haberent subditi, qualiae  
essent erga ipsū aīo. Atq; ut ab eis fidei iuramentum exigeret. At  
nero postq; loca ferè omnia inuisit, constituit magistratus qui illis  
præcessent, Disposuitq; rem omnem regni ut neceſſe erat, Bearnū  
se confert, ubi paucos post dies, haud sine porreſti ueneni ſuspicio-  
ne, interiit, quippe cum pulsandæ fistulæ (qua mirum immodū ob-  
lectabat) operam daret, morbū cōtraxit, quo paulò poſt, interea  
cum medici antidota pharmacaq; pararent, moritur. Hoc poſt mul-  
ta alia effatus, regnum meum non est de hoc mūdo, ideo relinquo  
mundum & non conturbemini, quia uado ad patrem, optimi sanè  
fidelisq; christiani argumētum. Exinde in æde primaria I ascen-  
dens, cum summo honore maximaq; pōpatumulo mandatur. Hūc  
igitur uitæ finem habuit rex Franciscus phœbus, optimæ indolis  
adoleſcens, atq; omniū suæ ætatis pulcherrimus, eodem quo cæpit

Mors frā-  
cisci phœ-  
bi.

regnare anno, qui primus ex Fuxensi domo sceptrum regia tenuit,  
cum antea alij reges alijs orti essent familijs.

De Gastone Fuxensi Nemorsi duce, Ioannis  
Narbonæ Vicecomitis filio.

**I**oannes Fuxensis Narbonæ vicecomes, ex Maria cōiuge (ut su  
pra docuimus) duos suscepit liberos: Gastonē scilicet, & Ger  
manam. Gasto Maseris natus est, anno ab ortu Christi millesimo  
quadrinagesimo octogesimo nono. tribusq; annis post, Maria  
eius mater ibidē mortua est: atq; in æde eius oppidi primaria (quā  
parochiale appellant) cum maxima funeris pompa sepulta. Itaq;  
Gasto & Germana, iuuenilibus annis in arce eiusdem oppidi in  
genue honestissimēq; nutriti fuere: quos oppidanī omnes maximo  
affectu amoreq; prosequabantur, nihilq; eis, quod ipsi haberent,  
non liberalissime, libentissimēq; subministrabant. Quum uero an  
nus tertius ac nonagesimus supra quatuordecies centesimum age  
retur. Predicta arx ubi illi morabātur, quæ sanè pulcherrima ma  
gnificentissimaque erat, ut adhuc ruina demonstrat, inconsidera  
tæ mulieris ignavia, quum forte noctu per illam lumē inconsultē  
circūferret, igne accenditur. Qui mox in proxima serpens debac  
chatusque, iam bifores ualua: atq; ipsos scalarum gradus, ui sua  
apprehenderat: adeo ut Gastoni Germanaq; fratribus (qui intus  
erant) ingens immineret uitæ periculū: et ni subito per fracto mu  
ro uiquadā extracti fuissent, de ipsis pculdubio æstū erat. Paucō  
dein tempore Ludovicus duodecimus Gallorum rex, audita Ma  
riae sue sororis morte: Gastonem Germanamq; nepotes ad se uer  
nire uibet, Quibus honestissimum decentissimumq; comitatum, pro  
eorum fortunis atq; ætate, attribuit. Dein post paulum Germanā

Maria ga  
stonis ma  
tris mors.

Arcis Ma  
seriensis  
icendum

## Historiæ Fuxensium Comitum.

**Germana** Ferdinando hispaniarum regi, defuncta eius priori uxore Ysa  
**Ferdinan** bella, cōnubio iunxit. Quo nomine super Ruscinone, & partheno  
**do hispa-** peo regno, quæ inter eos ualde controuertebantur, certæ adiectæ  
**nice regi** sunt cōditiones, initaque fœdera. Tum deinde etiam regi placuit,  
**nubisit.** ut Gasto Fuxensis Narbonæ vicecomitatū, cum Nemorsi Ducatu  
**Gasto fu-** permutaret, forte suspectam habens Hispanorum vicinitatem.  
**xēsis dux** quare ex vicecomite Dux est cum maiori honore effectus. Porro  
**Nemorsi.** quū annus nostræ salutis sextus supra sesquimillesimū a geretur,  
**Ioannes** Iulius pontifex maximus, ad Ludouicum Galliæ regem legatos  
**bētiuolus.** misit: aduersus Ioannem bentiuolum Bononiæ occupatorem auxi-  
lium petitum. Cui rex annuens confestim excercitum duce Calui-  
montis domino, quo cum Gasto fuxensis erat, in Italiam mittit.  
Vbi autem Bononiam uentum est, illam obſidione cingunt. At pau-  
cis ab obſidione diebus caluimontanus interiit. Quo mortuo Lu-  
douicus rex Gastoni Fuxensi summam, hteris ad eum missis, to-  
tius belli committit, pro regiaq; sublimi dignitate. Quare excele-  
sior factus Gasto, animo constituit, bonam regi auunculo, Roma  
Bononia à noq; pontifici nauare operam. Igitur Bononienses maximis ag-  
**Gastone** greditur uiribus, urbisq; mœniatorumq; bellicis frequenter quatit  
capitul. adeò ut illi sese dedere haud multò post coacti fuerint. Quod re-  
sciens Iulius p̄tifex, legatos ei cū ingētibus preciosissq; muneri-  
bus cōfestim gratulatum misit. Tertio uero anno post, idē rex in  
Venetos (uti à se, Romano pontifice, Ferdinandō hispaniæ rege at-  
q; alijs cameraci cōi concilio cōstitutū fuerat) in uenetos pluriū  
oppidorū, uillarūq; ad eosdē pertinētum, occupatores excercitū  
Veneti à mouet. Cæterū ueneti audito regis aduētu, apud agnidellum haud  
Ludovico segniter aciem instruunt, Ibiq; Gallos intrepide expectant. At hi  
fusi supe- ubi illos conspexere, quodam ueluti impetu, concurrunt manusq;  
ratiq;, fortiter cum eis conserunt. Tandem cum utrinque diu multumq;

pugnatum esset, Gallis uictoria cessit. Eo prælio Bartholomeus Albianus Veneti dux exercitus, alijsq; fortissimi heroes capti sunt. atq; in Galliam deducti. Qua parta uictoria, rex Brixiā, Bergomum, Cremonam, aliaque Mediolanensis ditio nis oppida, uendicauit. Mox etiam Rauennam, Imolam, Faueniam, Forlinium, multaq; alia Iulio Romano pontifici, Ferdinandō hispaniarum regi, Brundusium, Tarentumq; Maximiliano uero Patauium, Taruism, atq; alia innumera oppida, villasq; resti tui curauit. Quæ omnia Veneti antea ui iniuste q; possidebant. Cæterum Iulius pontifex, Maximilianus, Ferdinandusq; accepti beneficij: præstitæq; cameraci fidei immemores: anno uno post, in regem Ludouicum conspirarunt. se eius hostes palā profitentes. atq; ē primis Iulius pōtifex, cui tanta (ut diximus) beneficia rex pa uō ante contulerat: qui à fide desciscens, quā ipsum obseruare supra alios oportuit, cum Venetis se coniunxit. & mutinam, mirandulamq; atque alia oppida posseßio nesq; Mediolanensis Ducatus regi ademit. quas idē rex haud multō post recuperauit. Quod re sciens Rex, anno salutis undecimo supra sexquimillesimum. exercitum comparat, atque illum Gastone Fuxensi duce in Italiā mittit. Quō ubi is aduenit, ut pontificis Iulij ingratitudinem ulcisceretur, ē Bononia milites qui pro eo præsidio inerant exire iubet, atque eam Gallis, quām pro Rege tenerent, attribuit. Pauco dein tempore Gasto cum Mediolani ageret, ab Heluetijs, qui à Iulio pontifice eō missi fuerant, impetratur. Quos idem strenuè fortiterque pugnans compendio temporis fudit fugauitq;. Et hercle ad unum omnes occidisset, ni eum Ianiacobus triuultius, Itali nominis à proposito illos longius insequendi, optimo consilio, auertisset. Tamen eorum Ducem cocium cœpit, atque illos tota Italia decidere coegit.

Gasio Fu  
xēsis gal  
lici excer  
citus dux  
Gasto hel  
uetios de  
uicit.

## Historiae Fuxensium Comitum.

Eodem tempore Brixenses, Bergomensesq; à Gallis ad Venetos defecerunt, qui Brixiam noctu ingrediuntur, clam urbis portis à proditoribus reseratis. Cuius rei causa aubegnius dominus, qui urbi pro rege Gallo cum centum cathafraetis equitibus intereat, relicta urbe in arcem, cui Erigonius uasco praeerat se propere recepit. Quis re permotus Gastio illuc cum copijs proficietur, atq; Brixiam, opulentissimam Italie urbem, obsidet. At uero ateaq; in ciues quicq; crudelius moliret: sèpius tètauit. Nù eos uerbis bladis ad fidè reducere, & ut regi Gallo sese sine sanguine dererent, allicere posset. Quod ubi incassum fieri uisum est, illique tum, ueluti de composito pertinacius resisterent recusarentq; Gastio arietibus alijsq; machinis bellicis mœnibus quassatis, in urbe ingreditur. Cumq; oppidanis atq; Veneti milites, qui ibi multi inerat, acriter etiam tunc resistenter, à Gastone duce, habito tamen sexus & aetatis delectu, oës interimi iubentur: quorum numerus uiginti hominum milia, ut à quodam accepi qui eo tum aderat bello, excedebat, adeò ut copiosissimi sanguinis riuuli (horret animus dicere) tota urbe perfluerent. Occisorum item corpora triduo amplius in plateis, uicisq; oppidi Gastonis iussu iacuere. Compensantis utiq; de decus, quod à Venetis urbis ingressu, sub Aubignio duce paulo ante milites Galli similiter acceperant. Itaq; urbe capta, Gallicum Venetorum oppidanoruq; corporibus, tum etiā diuitijs fortunisque, quas multas possidebant, minime pepercérunt. Quicquid enim auri, argenti facti insectiue, equorum, armorum, uestimentorum, aut alterius cuiusvis supellestilis, inueniri usquam poterat, secum auferabant. ni quandoq; muliercularum, pueroruq; lamentis: atq; eiulatibus cōmoti, cōmiserantesq; eis aliquid relinquerent. Ex quo Gallis diuitiae multæ accessere. Tumq; Ludouicus Brixianus, qui Venetos clam noctuq; in urbem admiserat, distra

Brixia à  
Gastone  
capitur.

Etis

Etis in quatuor partes membris prodictionis penas luit. Hinc Gau-  
 sto Bergomum mouet, quod quidem atq; alia adiacentia oppida  
 paucis diebus capit. Quum uero interea audiuisset Bononiam,  
 quā ipse paulo ante imposito Gallorum præsidio: regi Ludouico  
 addixerat, ab Italib; Hispanisq; obsideri, eo protinus contendit.  
 quem ut illi aduentantem audiere, fuga se illinc proripiunt, atque  
 obsidionem soluunt. Anno tamen sequenti qui fuit duodecimus su-  
 pra sesquimillesimum, Veneti, hispani, italiq; ob acceptas à Gallis  
 clades inquieti facti animo semper illatam sibi, & Brixiae & alijs  
 locis, iniuriam ulcisci cogitabant. Gallos imprudens inopinoſq;  
 sibi forte fortuna offerri uehementer cupientes. Cuius etiam rei  
 Iulius pontifex maximus aliquam spem fecerat. qui Gallorum ex-  
 cercitum dolis, in fidisq; usq; insectari nō desinebat. At hi & po-  
 tificis & aliorum dolos nihil facientes, nihilq; ueriti maximum  
 eorum excercitum, aperto marte procedebant. similiterq; illos sibi  
 obijci cupiebant. ut tunc etiam experirentur, utris maiores corpo-  
 ris uires, maioresq; inessent animi. quod & alias saepius experti  
 fuissent. Igitur sacratissimo paschatis die ad Rauennam excerci-  
 tum instruebant, ut exinde hostes, ubi ubi eos iuuenissent, aggre-  
 derentur. At Galli nihilo segnius agentes, cognito per explora-  
 tores illorum confilio, aciem egregie prudentissimeq; componunt,  
 eoq; forti & constanti animo procedunt. Quo ubi aduenere, prius  
 quam manus consereret, Gasto milites in hunc modum adhorta-  
 tur est. Scio equidem cōmilitones, planeq; cognoui superioribus Oratio  
 bellis, quam maxime essent in uobis uires, fortitudo, ac pugna-  
 di dexteritas. ut neminem unquam uestrum uiderim: in difficilimis Gastonis  
 etiam rebus & arduis, aliquid timere, aut animo quoquo pacto de ducis.  
 iici. Quo fit, ut mihi modo maior addatur spes confidentiaq; ho-  
 stes, quos ob oculos cernimus, paruo cum negocio fundendi, su-

Bergomū  
capitur.

## Historia Fuxensium Comitum.

perandiq;. Neque sanè hodie quicq; uobis pertimescēdū est, quod illi  
quodammodo ferocientes, quodq; pulcherrimis & fulgentioribus  
armis conspicui, preciosissq; dejuper induiti uestibus, conspicuntur.  
Si quidem ea omnia uos magis ad bellum: & ad strenuē for-  
titerq; pugnandum mouere debent. Nāq; si uictoria (ut spero) no-  
bis cesserit, uos in Galliam, multo auro argento, atq; his omni-  
bus hostium rebus onerati, spolia ampla cum maximo honore rea-  
feretis. Neq; hostium numerus, qui forte uobis maximus uidetur,  
quoquo pacto terrere debet: cum superioribus annis felicissimus  
ille maximusq; uictor Carolus, parthenopeo rediens bello, perex-  
igua militum manu, quorum etiam uos ipsi pars, fūstis, qua-  
draginta eoq; amplius hostium millia, ad Fornouium fuderit. Cū  
etiam uos ipsi, me duce, maximos hostium excercitus: atq; hanc eā  
dem gentem eosdemq; milites, quibuscum modo pugnandum est,  
Ad hononiam, Brixiam, Bergomūq; saepius uiceritis. Itaq; his re-  
bus effectum est, ut uobis maiores sint animi uiresq; Illis autem  
multo minores qui quoties uos adspectant, memorantue haud ali-  
ter atq; praeceptorem discipuli uerentur, ac similiter in genti horro-  
re afficiuntur. Igitur quid statis? Cur non arma capit is? Cur  
non etiam in medium hostium protinus ferimini? Agite iam, & à  
me discite præliū inire. His dictis, Gasto exerto gladio primus  
in hostes impetum facit, tū Gallilætis eū animis insecuri, de more  
conclamant, & toto impetu in eosdem feruntur. Fit pugna ingēs,  
paribusq; utrinq; odii ac uiribus diu multumq; certatur. Tum Ga-  
sto, ueluti furibundus, hac illacq; discurrens, multam maximāq;  
hostium stragem edebat. adeoque ut nulli non eius conspectu se-  
se offerentes uel uulnera uel mortem referrent. Quem pallissus,  
Allegrij duo pater filiusq; Castillionensis, Ianiacobus Ludouicus  
dastensis, alijq; prudētissimi fortissimiq; uiri haud imparibus ani-

mis sequebatur. Posteaq; uero ad multam diem pugnatum esset, se  
 ptem enim horas bellum continuo durasse fertur, Trigintaq; ho  
 minum millia ex utroq; excercitu desiderata fuissent, tandem Gale  
 lis uistoria cessit, In eo prælio, ex hispanis Italis Venetis q; capti  
 fuere, Petrus Nauarrus pôfificis copiarum dux, Franciscus collu  
 nius, Petrus nauarradonus, Ioannes cardonensis, marchio ater  
 ni fluminis (quod piscariâ dicunt) pomarus, spinosus, Castanagus,  
 Ioannes Anthonus ursinus, Comes môtelonus, Betondensis, stel  
 lensisq; Marchiones, consagiq; comitis filius, Traiectensis autem  
 dux, qui cum eis in bello erat, nusquam fuit repertus. Cæterum pro  
 rex Neapolitanus fuga salutem quesiit, & neapolim magnis itine  
 tribus contendit. At uero Padullus Marchio, populensisq; Comes,  
 cum duodecies centum cathafractis & leuis armaturæ equitibus,  
 sexdeciesq; centenis, aut eo circiter, peditibus, qui ex Hispanis Ita  
 lisq; superfuerant, fugam moliebatur: Quos ubi Gasto dux quie  
 tis impatiens procul fugientes prospexit, subito exclamans, Et ad  
 hoc (inquit) hostium reliqua supersunt, qui uicti audient turma  
 tim incedere? Nunquam illi (meherculæ) hodie manus nostras effu  
 gient, quin me, si quis uestrum amet, protinus sequatur: & mecum  
 in hostem uictoria inferat arma. Hæc effatus timidos subito con  
 currunt in hostes, qui ut animaduertut se à Gallis (ijssq; paucis) acer  
 bissimè premi, de composito aciem laxant, & patefacta uia Gasto  
 nem medio admissum circumcludunt. Cui deinde fortiter egre  
 gieq; pugnanti uitam adimunt, & uicti ipsi uictorem tandem uin  
 cunt. Interiere etiam ea pugna, Allegrij duo, Moncaurus, Molar  
 dus, Iacob, Philippusq; germanus, Belliciosissimi fortissimiq; he  
 roes. At Gallicus excercitus qui adhuc bello ad Rauennam inten  
 tus erat, & palantes hostes quoquo uersum persequebatur, Audita mors,  
 Ducas morte eò properat, & Furibundo animo in hostes irruens,

## Historiæ Fuxenfium Comitum.

ad unum omnes interimit, & defuncti Gastonis necem vindicat. Sic igitur preclare per vulnera morte oppetiit, glorioſiſimus ille strenuiſimusq; belli imperator Gasto Fuxensis, quatuor & uigin ti uix dum natus annos. quem si fata longius uiuere fuissent, tota profecto Italia ei cefſiſet & queadmodum Iulium Cæarem Ita li omnem Galliam uicisse gloriantur: sic nos Galli Gastonem Fuxensem omnem sui iuris feciſſe Italianam identidem nunc gloriari possemus. Cæterum interiit nobiliſimus Dux, cuicunq; antiquos rum ſive Hector, ſive Alexander ſive quiuis alius fuerit, procul dubio comparandus. Quem ob promptiſimum ferocemq; ad pugnam animum Hispani Italiq; qui eius arma plane experti fuerant, fulmen belli appellare non dubitarunt. Parta deinde uictoria. Galli inquieti adhuc Rauennam etiam oppugnant, & tandem uici capiunt, omnia, poſtquam in illam ingressi fuiffent, ferro ignique conuicti. His rebus confectis, Galli milites Gastonis Fuxensis corpus, quod interim dum ipſi bello intēti eſſent caſtris iacuerat, Anno ſalutis Millesimo quingentesimo tertio decimo & die uigesimi sexta mēnsis Aprilis, Mediolanum, cum magnificen- tissima funeris pompa, ſepeliendum deferūt. Ibantq; primum ante cadaver, captiui omnes Hispani Italiq; partæ uictorie uerifiſimi testes. Poſtea deferebantur duo & uiginti militaria ſigna uexilla, quæ ex eo prælio Hispanis Italique, ſuperatis Gasto, aliquique Galli milites retulerant. Tum deinde Galli nobiles, magnatesq; pullis amicti uestibus procedebant. Moxq; famuli, in ſignes Gastonis equos nigro ueluto obtectos ſine aſſeffore ducentes. Deinde lecticam ubi funus iacebat, ſex uehebant equi, pullo instrati ueluto, ſupra quā optimus pulcherrimusq; ensis uifebatur, quem paſſo antea Iulius pontifex maximus, ad fugandos ex Italia Gallos proregi Neapolitanō dederat. Cuius uirgina ex ueluto erat, pre-

Gastonis  
funus

ciosis omni ex parte ornata lapillis, denis sanè aureorū millibus estimata. Ponè uero sequebantur Bernensis baro centum cathafrae et orum equitum Dux, alijque Fuxensis domus nobiliores pullis etiam amicti uestibus: ac cum maximo luctu mœstitiaq; Gastonis funus comitantes. In itinere omnes oppidani, quacūq; funus trās firet, obuiam procedebant maximum honorem ei exhibentes: ut regi, parmenses, placentini, alijq; in numeri. Mediolanenses insuper omnes, lugubribus uestibus obtecti, cum thedis facibusq; atro colore infectis, quibus insignia Fuxensis domus adhrebant, Idem tidem Gastonis cadauer comitabantur quod tandem, sacro de morte facto: solēnibusq; ceremonijs rite celebratis, in aede (quam Mediolani se diolanenses domum appellant) magnificenter ducum Mediola pultus, nensium sepulchro locatur.

De Ioanne Albreto, & Catharina Fuxensi, XVij. Fuxi comitibus & regibus Nauarre.

**D**Efuncto Francisco phebo successit Catharina eius soror, Gastonis fuxensis Viennæ principis, & Magdalenes franciæ filia. Cuius regnum initio maxima bella cōtentionesque excepere. Namque Ioannes Fuxensis narbonæ Vicecomes (cuius supra mentionem fecimus) aiebat ad se, cum masculus proximior esset, mortuo illo Nauarræ regnū fuxi, comitatū & cætera bona ptinere: Catharināq; oīno excludi debere, quod fœmina esset, qui sexus ad huiusmodi successionē minimè admitteret. Cuius rei causa fuxi & Bigorræ Barones, alijq; nobiliores diuersas ptes se quebant. alij enim Catharinæ alij Ioāni fauebant. Iaspar Villamus sancti pauli dominus fuxensis oræ senescallus, cui oppidi fuxi

## Historia Fuxenium Comitum.

arx post pontium patrem à Magdalena custodienda cōmissa fuerat, statim ut Franciscus phœbus rex mortuus est: ad Ioannē Narbonæ vicecomitem defecit. & ad eum, qui tum Malborgueti oppido agebat, redditis prius Magdalene prædictæ arcis clavis, solutq; iurisurādi nexus se contulit. Deinde quum annus salutis octo gesimus tertius supra quatuordecies centesimū ageretur. Ioannes Fuxensis, Iaspere Villamuro, Ioanne castrouerduno Calmontis domino, alijsq; equitibus peditibusq; usq; ad numerū quingentorum, comitatus: in Fuxensem oram profectus est, ubi Maseriæ à Ioanne Fuxensi ca piuntur.

dolo (cui Romengasso nomen) abreptis per uim à Ioanne præ tensi consule clavis, in urbem admittitur. Quò ingressus statim in arcē tendit, Cui Ademarus Syuranus præerat, atq; interea dum se intra illam, ut pote quod ex Fuxensi familia esset, admitti postularet: atq; eam ob rem cum arcis præfecto colloqueretur: qui dam eius miles hostium arcis occupat, atq; inde præfecto detruso Ioannes intra admittit. qui mox etiam Montaliensem arcem, cui Bernardus Vignallus Lesatensis Spinassi dominus præerat, haud cum magno labore recepit. Inde uero cum maximis copijs Appamiam petit, quò ubi aduenit, postulat se in illam liberè admitti, idq; aciubus eō maximè contendit, quod ipse ex domo Fuxensi proximior masculus esset, ideoque ad se, post Francisci phœbi morte omnia optimo iure pertinerent. Quod ni faciant, eis atq; urbi excidium minatur. Tum uero ciues territi, cōmuni cōcilio quid agendum sit deliberant: eliguntq; Bertrandū à Rabonito Fuxensis oræ primarium iudicem, maximæ authoritatis & prudentiæ virum: auum nostrum qui Ioanni Fuxensi cōmunem omnī ciuium sententiam & decretum referat. Qui ad portam urbis (cui flagneæ nomen) ueniens, primoribus urbis comitatus. Quoniam (inquit)

illustriſime princeps ex Fuxensi domo, ut nos etiam certo ſcimus  
prodixisti, æquū eſt, ut nos te ualde amemus, maximūq; tibi exhibea-  
mas honorem. Etenim eiusdem domus ac tui ſanguinis principes,  
in hac urbe nunc rerum potiuntur. Quā obrem ſi in eam ingredi-  
xelis facimus tibi atq; aliquot nobilioribus, tui Comitatus gratia sum.

Bertrādi  
á Raboni  
to respon-  
ſum.

pote statem, modo procul hinc abeant armati illi milites, qui urbem  
circueunt, & noīis exitium minantur. Cæterum ut te tanquā do-  
minum admittamus, neq; nobis in animo eſt, neque ius fasque per-  
mittunt. Si quidem illustriſima princeps Catharina tua neptis,  
cui multō potiori iure Frācisci phœbi hæreditas debetur, nobis do-  
mina eſt. eiq; nuper fidelitatis iuſiurandum preſtitimus, à quo de-  
ſciscere, cum turpiſimum tum etiam lōgē periculo ſum eſſet. Quo  
accepto respōſo, iratus Ioannes cum nihil aliud poſſet, ab urbe di-  
uerit. & ad locum, qui non procul ab urbe eſt, cui manſo ſan-  
cti Anthonini nomen, ubi primaria eiadēm urbis aedes eſt, Ap-  
pamensis Episcopi Canonicorūq; domicilium, proficiſcitur, ac  
militum corona cingit. Ibi paſchalis Furnensis Episcopus erat,  
cum aliquot militibus Ioanni Fuxensi strenuè fortiterque reſi-  
ſiebat enim, quantum ille Matthæo arti galupensi episcopatus cō-  
petitori faueret, quem uellet, iure iniuriaue, in illius poſſeſſionem  
immittere: quod etiam tandem obtinuit. Namq; domus portis igne  
adhibito cōbūſtis, quassatiq; machinis bellicis muris, uī in illam  
ingreſſus eſt. quam mox Artigalupensi poſſidendam tradidit  
eiecto paſchali ueterē colono. Ex eo loco rurſum Ioannes Fuxen-  
sis Appamiam cum copijs ad ulmeti portam uenit, tentatum num  
forte ciues ſeſe dedere uellent, atq; iſum intra urbem recipere. Ve  
rū tamen illos nūquam eō deducere potuit, ut, ne minimum quidē, ſiū in do-  
à proposito diuerterentur. fidemue, & Magdalena & Catharinæ minum fi-  
eius filiæ præſtitam, quoquomođ fallerent, tanta erat in eis con- des.

Paſchalis  
à Furno  
episcopus

Appamie  
ſiū in do-  
des.

## Historiae Fuxensium Comitum.

stantia, fides, iurisurandi religio, atq; in principem amor. Quod animaduertens Ioannes Maseriam redijt, inde Appamenses uarijs excursionibus ac lehibus prælijs sæpius lacessens, atq; igniferroq; circum omnia uastans. Cæterum Appamenses uarijs prælijs exerciti, par pari interdum rependebant: & Ioannem ipsum atque eius milites non sine maximo illorum detimento, ad Maseriam usq; frequenter persequebantur. Quod resciens Magdalena, Catharinae iuuenis mater tutrixq; eò Ioannem lautrecum cum copijs ex Bearno bigorraq; selectis, mittit, ut & Appamenses & reliquæ fuxi oræ ab iniuria tueretur, & oppida, quæ ab ipsa defecissent, in pristinam ditionem reduceret. At uero is dum fuxum aduentat, à Raymundo lordatensi Rodelliæ domino, Sauardunorū nomine, à quibus missus fuerat, suppliciter rogatur: ut ab ipsis temperet, neque in eos excerceat iram: qui malint Catharinæ quā Ioanni Fuxensi parere. Neque eis quicquam imputet, si ui atq; armis adacti, Ioannem intra oppidi mœnia ad miserint. Cuius imperiū usq; adeò detrectent, ut mori potius uelint quam ei diutius obediere. Quocirca det operam ipse, ut Sauardunū, quamprimum cù copijs aduētet, eò cōsensiētibus ciuibus facile ingressurus. Cui rei nulla est interposita mora, Quin statim audita legatione, Lautrecus trajecto aurigeræ fluvio per bonacum eò proficiuntur, & dum per ulmeti portam intrat. Ioannes iam per aliam portam, quæ ad pontem pertinet, oppidum occuparat, à bello tamen uterq; abstinuit, & ad certas pacis conditiones deuenit. Itaque Ioannes Narbonæ Vicecomes Maseriā, Sauardunum, montem altum, mansum sancti Anthonini, pagum allemanicum, castellum heremense, motacutū, sanctum epartium, pulcherrimum fuxensis oræ oppidum ab eo sancto nomen habens, atq; alia multa oppida uilasq; cœpit, et suæ ditionis fecit. Verum post aliquot menses Hode

tus dandensis Carcassone Senescallus, monte altum, mansumq;  
 sancti Anthoni in Catharinæ ditionem reduxit. Joannes autem  
 Lautrecus sanctum epartium, montacutūq; recuperauit. & Her-  
 mense Castellum, quod sanè fortissimum erat, solo equari iussit.  
 Anno dein octo gesimo sexto, supra quatuordecies centesimū, die  
 mensis iulij decimaquarta: Lauellanus dominus ex clarissima le-  
 uensi familia ortus, à Ioanne Narbonæ vicecomite missus: Appa-  
 miā cum maxima militum multitudine uenit. Quò tandem pate-  
 factis à proditoribus portis, subrutoq; urbis muro, clam noctuq;  
 ingreditur. & subito occupata urbis parte: quæ ob castellum emi-  
 netioremq; locum fortior erat, ciues despectui habet: qui, quāquam  
 fortiter resisterent atq; multam ederent stragem, tamen hostiū nu-  
 mero uincebantur. quippe pestis, quæ antea multos annos in ciues  
 debacchata fuerat, eorum numerum plus dimidio minuerat. Tum  
 optimi fidelissimiq; ciues, sunt graibus iniurijs ac molestia affe-  
 cit, uerberati, capti, per uicos ignominiose, ligatis post tergum  
 manibus, ducti: & direptis eorum bonis ad extremam paupertas-  
 tem deducti. Imprimisq; Bertrandus à Rabonito noster auus ma-  
 ternus, qui cum Ioanni Fuxensi Narbonæ vicecomiti parere recu-  
 saret, nollebatq; à fidelitatis iuramento, quod Catharinæ iam antea  
 prestiterat, precibus etiam rogatus, desciscere, ī carcerem à militi-  
 bus iussu Ioannis coniectus est. & miris modis oppressus. Cui  
 etiam bona, quæ multa habebat, per vim adempta sunt. Itaq; tanta  
 fuit eius constantia, atq; in dominum amor: ut nulla re unq; adduci  
 potuerit, ut ab eo desiceret. Quæ sanè res eius posteritati maximo  
 est ornamento decorique, adeo ut suis liberis opulentiorem hæredi-  
 tatē haud quaq; potuisse reliquere, quā hæc maxiam seruatæ fidei  
 laudem. Cuius etiam illi perpetuo seruatores fuerunt, atq; in pri-  
 mis clarissimus vir Vincentius à Rabonito: Fuxensis oræ maxi-

## Historia Fuxensium Comitum.

mus (quem appellacionum vocant) index. qui paternam virtutem se  
quutus: Catharinæ primum, deinde Henrico illustrissimis Nauar  
ræ regibus fideliter inseruit. At uero proditorum filij (quos  
nunc recensere non uacat) quid non i grominiæ ex paterno facto  
retulerunt? Deinde eodem anno cum Magdalena Catharinæ Ap  
pamiam captam resciuissent Petrum bufferium strenuissimum mi  
litem cum copijs, quarum maxima pars Albretenses Fuxensesque  
erat, illuc mittunt. Qui sine mora maximis itineribus die noctuq;  
confectis, ad urbem appulit. ac cōfestim dat operam (noctu enim  
uenerat) ut milites hortulis urbi proximis inclusi, sub silentio es  
sent. Interea Faber Ferrarius ciuis, confecta ad hanc rem clave,  
urbis portam, quæ Coserani dicebatur, clā adaperit: atq; intra ur  
bem, multis alijs ciuibus consentiētibus, milites admittit: qui postq;  
ingressi fuissent, sublato clamore hostes nihil tale cogitantes: som  
noq; sepultos ferociter inuadunt: ac trucidant. Lauellanus autē  
Leuiensis illorum strepitu clamoreq; excitus, sese ad arma, ut ut  
bem commissam tueretur, parabat: cum subito hostes eius domum  
ingressi telis instant urgentq; et eum tandem sese strenue defen  
dente interimunt. Eodem tempore Catharina Fuxensis formosissi  
mo illustrissimoq; principi Ioāni Albretēsis domini filio,  
de cōsensu Magdalena matris nub̄it. quæ ex eo multis peperit li  
beros, Henricū, scilicet, Franciscū, Annam, Quitheriam, Catha  
rinam, Ysabellamq;. De quib; postea suo ordine dicemus. Porro  
cum bella odiāq; Ioannes Narbonæ uicecomes et Catharina, sa  
tis superque inuicem excercuissent, tandem anno sexto ac nonage  
simo supra quatuordecies centesimum, pax in hunc modum compo  
sita est: ut Ioannes Sauardunum, Maserias, Montemaltum, Gibel  
lūq; sibi haberet. Reliqua uero Catharinæ dominio cederet. Paucō  
dein tempore Ioannes Catharinaque coniuges, euocatis ad se no-

Lauellane  
ti mors.

bilioribus cum maxima equitum multitudine Nauarram profici-  
scuntur. ubi cum maxima pompa: solennibusq; ceremonijs auream  
Coronam (regium insigne) suscipiunt. ubi Larinensis comes, Lu-  
xensis, Gramontensis, peraltensis, alijq; magnates heroesq; regni  
aderant. Insuper etiam Legati ex Hispania Galliaq; regum salu-  
tandorum gratia, missi, subditi deinde omnes, maximo cum hono-  
re & laetitia reges excipiunt: atq; eis solitum fidelitatis iuramen-  
tum præstant. Cæterum post aliquot annos cum Iulius pontifex  
maximus Ludouico Gallorum regi aduersaretur: maxiq; ob hanc  
rem excercentur bella: uterque ad se suasq; partes literis nuna-  
cijq; principes trahere conabatur. At cum Ioannes Nauarra rex  
Legatis missis à pontifice, idem idemque à Rege maximis preci-  
bus ad id alliceretur, tamen in fide Ludouici regis permanere ma-  
luit: eiusq; partes sequi, Eoq; maxime quod ei iā ob innumeris pos-  
sessiones, quas in Gallia obtinebat, obnoxius esset. Iratus itaque  
Iulius pontifex, Ioannem regem regno abdicari debere, atque in  
prædam illud primo occupanti dari, iniuste decernit. quod leui sa-  
tis consilio tum actum est. Cuius improbum decretum sequutus Fer-  
dinandus Hispanæ rex, illud ob loci opportunitatem, quippe Hi-  
spaniæ conterminum est, facile occupat: ac sui demum iuris facit.  
Quod resciens Ioannes, rex accersito in auxilium Galliæ rege,  
copiae comparat: atq; cum Dunensi comite & Palisso domino in  
Nauarram proficiuntur, uerum Dunensis quibusdā de causis sub-  
stitit. Rex autem ultra progressus, pompeiopolim cum Palisso ad  
uentat: atq; ibi castra metatur. Cæterum Ferdinandus Nagero  
atq; Albanensi ducibus, Conestabili item Hispaniæ, alijq; princi-  
pibus comitatus, cū equitibus peditibusq; innumeris in Gallos mo-  
uet. Qui, cum quadruplo maiorem haberet exercitum, effecit, ut  
Galli à proposito auerterentur. non sine tamen maximo suorum

Corona-  
tio Ioānis  
Cathari-  
rinæq; re-  
gum Na-  
uarræ

Primū na-  
uarræ bel-  
lum,

## Historia Fuxensium Comitum.

militum incommodo : quippe commissis aliquot leuibus prælijs  
multi ex illis desiderati sunt parumq; absuit, quin ipse idem Fer-  
Secundum dinandus rex caperetur. Deinde etiam post aliquot annos, sequun-  
Nauarræ tum est alterum bellum, quod duce Andrea Fuxensi Sparroßij  
bellum. domino ad pompeipolim Gestum est. Cui quidem felicissimè op-  
timèque successisset: ni excercitus partem, quam nimis multam se  
habere putabat, in Galliam remisisset. Nāq; Hispani huius rei gna-  
ri, ductu auspicijq; Larinensis comitis, eodem uenerunt: & Gal-  
lorum excercitum, qui sextuplo minor erat fuderunt. Ipsumq; du-  
cem Sparroßium inter densissimas turmas strenuè pugnātem ma-  
ximo muletarunt malo. Eoque prælio ex Hispanis innumeri inte-  
riere, Ex Gallis uero, cum alijs multi, tum etiam Arinhacus, Dur-  
fortensisq; fortissimi animo siſsimiq; Fuxensis oræ nobiliores. De-  
inde uero cum annus salutis humanae sextus decimus supra ſes-  
quimillesimum a geretur, Ioannes rex apud moneniū amplissimum  
Bearni pagū, moritur. Quem haud multo post Catharina eius no-  
bilissima coniunxit, poſteaq; multos annos & regnum & comita-  
tum cæteraq; dominia adminiſtrasset: ac persante & honestissime  
uixisset: non sine maximo ſuī deſiderio ſequita eſt.

### De Henrico Nauarræ Rege decimo octavo Fuxi comite & Margarita eius uxore.

**H**Enricus deinde regnat, Ioannis Albreti & Catharinæ  
Fuxensis filius, optimis à puero imbutus moribus optimis  
q; traditus præceptoribus, qui diligenteriſſimè eius uitam atque in-  
geniū excoolerent, Eratq; imprimis Durasius, cum rei militaris,  
tum etiam multarum aliarum rerum Scientia inſignis, cui poſt pa-  
rentum obitum ab Albreto auo Henrici cura committitur, à quo

certe uitia nulla, cum multa posset, contraxit: virtutes autē adeō  
 imbibit: reiq; militaris peritiam: ut nemo illo pro aetate, fortior  
 prudentiorque haberetur. sicque honestissimis rebus deditus, to  
 tam exegit cum summo decore pueritiam. neq; sanè scortis, comes  
 sationibus, ludis, ni his interdum laxandi animi gratia, intende  
 bat. sed postquam rebus grauibus: ac publicis negocijs, quæ multa  
 principes obire oportet, feriatus esset, hasta, telo, gladio, cursu,  
 lucta, alijsq; (id genus) exercitationibus, reliquum diei consu  
 mebat. Proinde iam pubes effectus, maiora illis agebat. Nam et  
 cataphracto equiti concurrebat: et leuiores interdum pugnas:  
 Interduq; grauiores cum sibi aequalibus excercebat. Itemq; equo  
 insidens adeō illum, nunc dierecte, nunc in obliquum, modo in gy  
 rum, modo in arctum peritè agitabat: ut omnium suæ aetatis equi  
 tandi peritisimus haberetur. Itaq; his initijs sic adoleuit, ut nihil  
 non, quantumcunque arduum difficileque esset, assequi planè pos  
 se uideretur. Tanta autem fuit in eo prudentia sagacitasque, ut  
 perse se nuncijs legatisque, qui ad eum multi omni ex parte mit  
 tebantur, responsa redderet, quæ quam grauia, diserta, regiaq;  
 digna maiestate fuerint. Ex his ipsis Legatis, qui audientes inter  
 dum mirabantur, facile sciri potest. Itaque his rebus auctus Hen  
 ricus, ad Christianissimum Galliæ regem Franciscum multis no  
 biliaribus comitatus proficisciit, à quo fuit perbenigne hono  
 rificentissimeque exceptus. Deinde autem cum annus nostræ sa  
 lutis Vigesimus quartus supra sesquimillesimum ageretur, idem

Carolus Borbonius.

us.

rex Franciscus, audita Massiliæ obsidione, quam Carolus Bor  
 bonius dux, qui anno superiori quibusdam de causis à Gallis ad

Carolum Cæsarem defecerat, capere pertinabat, eò cum duobus

et viiginti peditū millibus, quos ex Heluetijs, Germanis, Italis,

Gallisq; collegerat, duobus cataphractorū equitum millibus, to



## Historie Fuxensium Comitum.

tidemq; sagittarijs equitibus propere contendit. quē Henricus Na  
uarræ rex, ut ei maximis in rebus non deesset, alijq; principes ac  
magnates sequuti sunt. At uero Franciscus rex hostium fugam in  
Italiā audiens, ex Maſilia per cottias alpes (nunc montem ge  
nebre uocant) & salutianum agrum Mediolanum proficiscitur,  
ubi multa ac preclara gesit, oppida, castella, uicos, villasq; capiit,  
hostium agros multis uarijsq; excursionibus uastauit. Tandem ob  
seffa Papia & castris pealtis fossis & uallo tribus ex partibus,  
quartam enim satis parcus Papiensis tutabatur, egregie commu  
nitis: Carolus Borbonius Alphonso daualo uasti amonis marchio  
ne, Carolo lanoio protege Neapolitano, & Anthonio laeuora  
tissimis ducibus comitatus, cum maxima equitum peditumq; mul  
titudine Gallos noctu & de improviso inuadit. Perfractoque  
Castrorum sexaginta passum muro parcum ingreditur. Quod  
ubi intellexit animosissimus bellicosissimusque Rex, moræ im  
patiens, Quid enim aliud agere debuisset? correptis subito armis  
suis auxilio esse, cum Henrico rege Nauarræ: & alijs strenuissi  
mis uiris usq; ad centum numerum properat. At uero cum uidet  
Heluetios, qui antea Hispanos sclopetarios retrocedere coegerat,  
a Germanis qui cuneatim incedebant, superari: in medium eo  
rum irrumpit, ac fortiter acerrimeq; pugnans, multam hostium  
stragem & dit. Cuius inherens lateri strenuissimus Nauarræ rex  
Henricus, haud segnius agit. Quin optimam regi nauat operam,  
sicuti alij Fuxensis domus heroes sui maiores semper antea fece  
rant, & quum cernit Franciscum regem multis militibus oppri  
mi, animosius i stat uirgetq; ipsum, qua potest ui, periculo eximes:  
& ab eo densissimas hostiū turmas armis strenue propellens. Tan  
tisq; uiribus & animo pugnans, ut dextrum eius brachium, omo  
nino, interemptorum hostium sanguine cruentatum sedatumque

Bellum ad  
Papiā ge  
stum.

cerneretur, neq; tum uita ei chara erat, circūspicienti Gallorū ex-  
 cercitum laborare, Franciscūq; regem maximo esse in periculo:  
 Itaq; hi duo tandem pugnarunt, quādiu uel arma uel equi subsister-  
 rent. Cæterum consternatis telorum impetu equis, cum in pedes de  
 filijssent: iterum (tamē si fessi) bellum redintegrant, & gladijs  
 (quos prioribus amissis ruptisue pugnandi necessitas utcūq; obtu-  
 lerat) fortiter cum hoste dimicant, adeoq; ut ob hanc rem, potiusq;  
 ob armorum pulchritudinem (ut capella inquit) corporisq; proceri-  
 tatem: omnibus in admirationem uenirent: duoq; belli fulmina re-  
 putarentur. Tandem fessi longo certamine reges, quis enim hosti  
 triplo maiores copias habenti diutius restitisset? uincuntur, & in  
 Lanoij potestate ueniūt. Interiere itaq; eo bello: uel ticino submer-  
 si fuere: hominū multa milia, iter quos è galliæ primoribus erat,  
 Ludouicus Trimollius Burgundiae præfectus, Galeatus sanseue-  
 rinus maximus regis scutifer, Guillermus Gonfierius amiral-  
 dus, Thomas lescunus Fuxensis strenuissimus utiq; vir, & Iaco-  
 bus cabaneus magistri equitum (quos Galli mare scallos appellat)  
 Petrus Rohanus, Frontenaius, Bussius, Federicus d'Asmontus. Frā-  
 ciscus lotharingus, comes tonitruësis, dux Suffortensis, Deybal-  
 lus, Federicus catargus, Andonensis dominus, Senescallus castre-  
 sis Armeni: cùsque, Versacus, Lamotensis, Besianus Rrpeforten-  
 sis (cognomēto uiuerius) Hērici Navarræ regis scutifer: qui opti-  
 mā eo bello nauauit opera, Säxerrusq;. Capti aut̄ prater reges, co-  
 mes sancti pauli. Franciscus salutianus, Ludouicus luberus, Prin-  
 ceps Thalamonius, Monmarësinus, magnus franciæ economus, cinësi bel-  
 Barbesinus, Tauroyus, Bidamus Carnotensis, Bonaullus, præfe-  
 litus Lemouicensis, Mōpesatus, Galeatus Mediolani vicecomes,  
 Pomaretus, præfectus Parisiensis: Riensis dominus, Brioneus,  
 Daretus, Lorgensis, Montensis, Sanlisius, Corebus, Cletanus,

Frāciscus  
 Hēricusq;  
 reges for-  
 titer pu-  
 gnantes.  
 Galli ad  
 Papiā oce-  
 nisi.

Galli Ti-

Historiæ Fuxenfum Comitum.

Clarmontensis, Bontierus, Florangus, Menangus, Möchemius,  
Rupemnenis, Sägeraldus, Monteianus, Villandrinus, Quæstor  
babotus, Concius, Ludouicus niuernensis, Carrerius alijq; innu-  
meri heroes magnatesq; Galliæ. Itaq; (ut ad reges redeam) Fran-  
ciscus pisleonum, Henricus uero Papiam custodiendi ducuntur.  
Cæterum paulò post Franciscus rex cum Lanoio effect: ut in Hi-  
spaniam captiuus adduceretur, s'p' facilius cum Carolo Cæsare cō-  
ponendi. Henricus autem turbatam ualde Galliam, rege capto,  
animi peruidens: agnoscens etiam literis nuncijsq; Galliæ ciuita-  
tes uarijs animorum motibus fluctuare: neq; esse quæquam (omnes  
enim fermè Galliæ primiores uel interierant, uel capti erant) qui  
huic suborienti malo aut damno occurreret. Ipse maximo amore  
Galliæ ductus, Cum aliquot Papiensibus agit, ut eorum opera cō-  
sensuq; inscijs custodibus clam noctuq; liber fieret. Quamobrē  
nocte constituta dispositis rebus, ipse ex altissima arcis turre sca-  
Henricus lis (quas iam antea sibi intra arcem clam ex funibus confecerat)  
rex egredit ad motis, trans oppidi uallum se se demittit: non sine tamen maxia  
gio facto mo' sui periculo, si quidem turris, ab extrema ualli ora, magno in-  
in liberta teruello distabat. Itaq; scalæ eousque distensæ erant, ut huc illucq;  
tem se uenire s'pius pondere impellerentur: & nutabundæ parum tutum regi  
dicat. descensum præstarent. Adeò ut rex cū sic in aere libraretur, s'pius  
deliberaret, num in altum remeare potius esset. Tandem dei opti-  
maxi auxilio adiutus, extra urbis mœnia delabitur. quem tu Pa-  
pienses, qui eum illic ut constitutum erat, cum dispositis equis ope-  
ribatur, latti accipiūt. Igitur statim consenso equo: & illis ipsis  
comitatus maximis itineribus rex, per Heluetios in Galliæ Lug-  
dunum peruenit, ubi à Ludouica illustrissima Francisci regis ma-  
tre, quæ illic tu regni negotia curabat, honorificentissime ac ma-  
ximi cum lætitia fuit exceptus. Interea uero Franciscus Rupefor-  
tensis

tensis (cognomento uiuerius) nobilissimus strenuissimusque vir:  
 tum iuuenis admodum Henricique Regis Honorarius cliens:  
 nunc autem eiusdem scutifer, quem in arce cum altero tantum di-  
 miserat, in Regis cubiculum se locat: illius uicem (ut præceptum  
 erat) pro tempore sustentaturus. Cæterum ubi illuxit, arcis præ-  
 fectus cum custodibus (qui ducenti erant) eò ingressus est. Ata  
 qui dum thori cortinam (ut de more solebat) uisendi Regis caue-  
 sa tangeret: ab altero famulo, qui data opera Regis uestem ex-  
 cutiebat, suppliciter submissaque uoce rogatur: ne Regis soma-  
 num interpellet: quem uix tum, tota ferme nocte tædio aliquo  
 euigilata, carpere inciperet. Itaque is minime dolum præsen-  
 tiens facile credidit: & nudato uertice genuque, honorandi Re-  
 gis causa, flexo, triclinio egreditur. Quod similiter alij cu-  
 stodes fecerunt. Eodem tempore illus[trissima] prudentissimaque  
 princeps Margarita Francisci regis unica soror: iussu Ludouicæ  
 matris, conciliandæ pacis ac liberandi Regis sui fratri gratia,  
 ad Carolum Cæsarē cum decentissimo comitatu in Hispaniā cō-  
 cessit, à quo fuit Perbenigne humanissimè excepta multiq[ue] hono-  
 res exhibiti: Verū p[ro]st[ram] multa cū ad colloquiu[m] uentū esset, ut Cæsari  
 rēo[m], cuius causa uenerat, exponeret, in hunc modū uerba fecit.  
 Haud clā te est inuictissime cæsar, quā multis uarijsq[ue] humana na-  
 tura sit ob noxia casibus: adeò ut nemo homo, quātūis maxia fula  
 geat dignitate eiusmodi sese existimare debeat: Cui nō clades ifor  
 Margari  
 Calamitates, Vulnera, Mors, Seruitus, aliaque (id genus)  
 infelicia fata atque euentus accidere ualeant. Itaque fors, quæ  
 in Bello maximè dominari solet, meum fratrem Franciscum  
 Gallorum Regem tui iuris fecit: atque in tuam deduxit potea-  
 statem. Quod quidem (ut arbitror) ille tam æquo animo fert,  
 quam scit ab humana conditione se nihil alienum habere.

Margari  
 tæ in His-  
 paniam p-  
 fectio.

Margari  
 tæ oratio

## Historiæ Fuxensium Comitum.

At si aliquando (ut humanitus accidere solet) animo turbetur, tū  
eo presertim fit, quod meminerit se iustissimis de causis ad bellum  
in Italiam processisse: non quidem ulla tui iniuria, aut ut tibi tuis sue  
quoquomodo noceret, quin potius ut hostem Carolum Borboniū  
qui ad Massiliam cum copijs antea uenerat, suis finibus pelleret:  
ac mox in Italiam profici sc̄tem: Mediolanensemq; uastantē orā,  
qua optimo iure ad se suanque uxorē Claudiā pertineret, inse-  
queretur eiusq; audaciam, uel potius temeritatem armis retūderet.  
Quod proculdubio tandem effecisset, ni tui milites, quos multos  
in Italia habebas, quibus etiam ille sese coniunxerat, eius ceptis  
plurimum obstitissent. Quæcum ita sint clementissime Cæsar,  
haud addubitai, quāquā femina, pro optimo benignissimoq; prin-  
cipe: proq; charissimo fratre Francisco rege: te adire, tuamq; ex-  
orare maiestatem, ut illum in carcere eximas: Et in solitam reposa-  
nas libertatem, quod si feceris, cum optimi humanissimiq; princi-  
pis nomen acquires, tum etiam me, nostram matrem Ludouicam,  
omneq; gallicum nomen maximoperæ demerebis. Quod quidem à  
te ut nunc facile impetrem, non paruam fiduciam facit, tua hu-  
manitas. Clementiaque, quibus omnes mundi principes tatum ex-  
cellis: quantum sol reliqua astra supereminet. Pertinax itaq; for-  
tuna Franciscū regem tibi ideo mea sententia habendum traxit:  
ut certè aliquādo posses maximā charitatē, qua nihil præstatius ho-  
minūq; saluti cōducibilius est, ī eo excepcere. Quē si (ut spero) li-  
berū dimiseris: magis ac magis tui nominis fama per orbem cre-  
scet: Et tua pietas, clementia, benignitas, humanitasq; æternum ce-  
lebrabitur: Et usque in cœlum dignis maximisque laudibus effe-  
retur. Quod quidem si tibi sine certis legibus faciendum non ui-  
detur: iam illas præstue, nos quæ postea maximā dabimus ope-  
ram: ne quid hac in re desiderari ualeat. Effice igitur iam cæsar

effice, & nos diurna sollicitudine libera. Hac oratione cæsar  
 uehementer permotus, iubet illam bono esse animo: multaq; de se  
 sperare. Ac subinde certas adiicit conditiones: quas quidem illu-  
 strissima Margarita partim acceptauit, comprobauitq;, partim ue-  
 ro respuit. Etenim illa, qua cum Carolo borbonio matrimonio iu-  
 gi suadebatur: minime quidem placuit. Tum uero cum utrinque  
 diu multūq; disceptatum esset: atque in uarias itum sententias: tā  
 dem nobilissima Margarita sua maxima prudentia, sedulitate,  
 eloquentiaque Caroli cæsaris animum ad se adeò traxit: ut ab eo,  
 quod tantopere contenderat, obtineret. Quæ res mediussidius ma-  
 ximus digna est laudibus: mirūq; uideri debet: fæminam cernere  
 eiusmodi rei compotem, quam uix totius orbis principes, tā par-  
 uo momento impetrare potuissent. Præstantissima itaque fæmina  
 multos sola preclaros præstatißimosq; uiros superauit, cuius exi-  
 mias laudes si nūc scribere pergeremus, duplo certe maius volumē  
 fieret: uixque nostra manus ingeniuq; sufficeret, quod si à nobis  
 unq; tentandum est, quod id quidem aliquando deo iuuante fiet,  
 tū omnis nostra ingenij uis: omni que opera: cæteris omnino de-  
 reliquit: in eam rem omnino incumbet, nēq; alijs implicabitur ne-  
 gocijs, tantuq; abest ut & hoc & aliud simul explicare mens illa  
 ualeat, ut hoc deperse maxiæ molis sit, intolerandiq; laboris. adeò  
 q; ut facilius multo sit principium quām exitum, tot certe laudes  
 sese offerunt, inuenire: Impresentiarum tamen hoc audacter di-  
 cam: nullam fæminam unquam natam, cui maior inesset ingenij  
 uis: nam si quis sapho, cassandram, carmentam, corneliam, sempro-  
 niā, palladem, aliasq; doctissimas eloquentissimasque fæminas  
 obiiciat Certe illæ ipsæ Margaritam Nauarræ reginam tanto lo-  
 ci interallo ponè sequent, quanto ætatis curriculo precedere. Nul-  
 la est enim illarum cum excellēti preciosaq; Margarita cōparatio.

## Historia Fuxensum Comitum.

Oigit galloq; sublime decus Margarita, omni gēma lapilloq; præciosior: quā toties circuīto orbe Gallia haec tenus inuenire nō potuit. At inuētā iā multū (ut decet) obseruat, uenerat, colit, amatq; atq; omni auro argētoq; anteponit. Sed enim quis eā nō magnopere amaret, cui virtutes omnes in sitā sint? In qua prudentia, fortitudo, temperantia, iustitia, fides, spes, charitasque ueluti domicium sibi constituerunt? Cuius ori suadamedulla eloquij dea (quā alijs pythonem appellant) dicendi modum: diuinūq; lepore in stilla uit. Cuius etiam manibus sanctissimum illud ueteris nouijs testamenti uolumen, quo d biblia appellant, nunq; uel raro exit, semper diuinis (ut uere christianam decet) intenta libellis, nihil unquam nisi diuinū cogitat, suadetq; adeo ut ipse etiā meminerim, me aliquādo, ab ea cū Appamiam uenisset, humanissime submonitū, iusq; partē aliquā uel ueteris uel noui testamenti maxio affectu (oratio nis instar) quotidie legere, quō sanè ut ipsa aiebat, nosque etiā postea experti sumus, nostra mens à uitio auerteretur, & ad virtutes facilius accederet: Proinde quid commemorem, quanta maturitate cōsilioque, quam pulchro ornatisimoque sermone, quāq; mira sententiarum grauitate, libros ad fidei cultum, morumq; obseruantia p̄tinētes, & diderit? O utinā alios haberemus quos ipsa in penetralibus domus clausos detinet, nēq; ī uulgas exire permittit. Omitto sc̄ies prudēsq; plura alia quae de eius laudibus pleno ore possem dicere, & in aliud tēpus illa refero: ne eā modō parē aut frigide laudiſſe videar. Itaq;, ut ad rem redeam, superioribus rebus confessi illiſtriſimi principes Henricus Margaritaq; dei optimi maximini numine ita fieri iubente de cōſensu Christianissimi potentissimiq; Gallo regis Francisci, & Ludouicæ eius matris cōnubio iūgūtur. ex quo multi sunt nati liberi, qui oēs interiere, preter speciosissimam lōgēq; decoram uirginē Carlotam, quae ingenij dex-

Margari  
ta Nauar  
ræ regi  
na libros  
cōposuit.

teritate, sermonis candore elegantiāq; morūq; similitudine, ad ma Carlota  
 trem proxime accedit. Quā multi maximiq; Principes, Duces, Re Henrici et  
 ges, ipseq; etiam Carolus imperator, cū ob alia, tum in primis ob Margari  
 eximum eius decus excellentēq; forme pulchritudinem, coniugem tæ regum  
 expetūt. Deinde uero Henricus Nauarræ rex suam sororem An Nauarræ  
 nam integerrimam prudētissimāq; uirginem, Astaraci comiti Cā filia.  
 dalli filio, de consensu consilioq; Margaritæ reginæ, despōdet. Ve Anna Hē  
 rū illa priusq; addomū uiri traduceret, mortua est. Paulo etiā post rici soror,  
 idē rex Henricus Ysabellā alterā sororē elegantissima excellentis Ysabella  
 simāq; forma uirginē Rohani domino, oīm Britania heroū ditiſsi rohani cō  
 mo potentiſſimoq; matrimonio locat. Plura de Hērico in præsens iunx.

non sunt scribenda mihi, ne forte ipsum (quasi in os) laudare uide  
 ar, neue in adulatiois crimen incidā, quod pleriq; detractores etiā  
 bonis interdū obijcere solent: dū ipsi nō audent præclarā excellen  
 tiū uirorum facinora quodāmodo attingere. Quoniam autem ex  
 his que diximus: satis constat. Fuxensem domum multa alia ad se  
 traxisse dominia: & ex paruis initijs ad maxima peruenisse in  
 crementa: regalem scilicet dignitatem: consequens est, ac ualde  
 operæ pretiū Nauarræ reges ab initio uidelicet, usq; ad hæc tem  
 pora quibus illustrissimus: Henricus regnat, deducere, & ueluti i  
 arctum colligere.

### De Regni Nauarræ origine. & regibus qui in ea ad hæc usq; tempora regnarunt.

**P**RIMU itaq; sciēdū est, post īgētes diluij aquas, tres noemī  
 filios totū sibi orbē diuississe, europāq; obtigisse Iapheto, q  
 deinde suo filio tubali partē illius, hispaniā scilicet, possidēdā dedit.  
 Is itaq; loci amcenitate captus, ad monteis pyreneos primū cōsedit  
 & eā partē, quæ Nauarra nūc est, diutius tenuit. Deinde uero eo  
 dē post multa secula hercules, ut iā ipso opis initio diximus, cum

## Historiae Fuxenfium Comitum.

multo comitatu uenit: & illam oram in græcorum potestatem res  
degit. quibus etiam post mille ducentos annos Scipio ille apbrica  
nus dominatum eripuit: & Romanorum ditioni adiunxit, qui dea  
inde post sexcētos annos Gothis longè crassantibus eam amise  
runt. Gothis autem Saracenis Arabibus ac Mauris à Italiano, cuius  
uxorem Rodericus dux per uim cognouerat, eo intromissis itidem  
dominio exciderunt. Igitur Arabes Mauriq; eam diutius tenuerūt  
oram: multa damna & iniurias christianis inferentes. Donec circi  
ter annum nostræ salutis non ingentesimum sexagesimum primū,

Enequs bi  
gerro na  
uarræ pri  
mus rex.  
  
Viracha  
garsiae re  
gis uxor.

Calij huic numero centū undeviginti annos superaddunt) Fortissi  
mus uir Enequs, eo q; in bello asper esset arista cognominatus, ex  
Bigerrorum gente, illuc cum copijs uenit: & illam impiam nephae  
riamq; gentem fudit superauitq;. Quibus exactis Enequs, ob rem  
tam feliciter gestam, à Nauarris in regium fastigium euhitur.

Quod cum multos annos tenuisset tandem moriens Garsiae filio  
reliquit. Is uir admodum prudens strenuus & liberalis fuit, Qui  
cum bellum contra Saracenos gereret: ab eis quodam nauarre ui  
co interemptus est, ubi secum erat Viracha uxor, quam ex regali p  
genie duxerat. At uero ea cum mortem mariti ultura, i hostes gra  
uida progrederetur, à milite ictum in utero pertulit, Quæ tandem  
morti proxima per uulnus puerum enixa est: qui muliebri cura ser  
uatus custoditusq; sacerdos garsiae (cognomēto ab arca) vocatus est  
Qui deinde à nobili quodā enutritus patri succēsit, Et cōtra Sar  
acenos multa grauiaq; bella gesit: ex cantabria eos omnino ex  
pellens. Subindeq; montem ancæ, tutellam, oscamq; suæ ditionis fe  
cit. & in Pyreneis montibus multa castella, arces oppidaq; ex ara  
bum maurorūq; potestate ademit. Inq; Aragoniam transiens, mul  
ta oppida, castella, uicos possessionesq; ab eisdem occupatas, sui iu  
ris fecit, & intantum eos bello armisq; presit: ut omnia circum lo-

ea, quibus sedes sibi constituerant, derelinquere: & fuga salutem  
querere cogerentur. Qui deinde mortuus est, postq; exactis hostiis  
bus cū summa populi quiete & gloria annos quinq; & uiginti re-  
gnasset. Is autem uxorem habuit, Theodoram regali stirpe proge-  
nitam, ex qua filium suscepit nomine Garsiam, cognomento tremu-  
lum eo forte q; initio Belli manū conserturus ualde tremeret: & si  
postea constantissime pugnaret, uel ut alij uolunt temulentū. Is ita  
q; mortuo patri succedit: & ex uxore filium genuit. Sancium co-  
gnomento maiorem regnauitq; annis uigintiquinq;. Sancius uero  
major eius filius deinde regnat, qui ex iusto Eliuræ, Garsiae co-  
mitis Gondisalui atq; Castellæ regis filiae, connubio Ferdinandū  
Garsiamq; suscepit: Ex pellice uero, que Ayuaronij Castrī domi-  
na erat, Raymirim. Ferdinandus castellam sibi uelut ex hæredita-  
te materna uendicauit: legionemq; per uxorem Sanciam Alphonse  
quinti legionis regis filiam que prius Garsiae Castellæ regis filio  
nubserat, obtinuit. Garsiae paternū Nauarræ regnū cessit. Raymi-  
ris aut̄ Aragonia, ut moriēs pater testamēto cauerat, ob benemerī  
ta quæ in nouercā Eliuram, à Garsia filio iniuste accusatam, cōtu-  
lerat, potitus est, primusque rex Aragonū uoluit appellari. Igitur nothus pri-  
Ferdinādus cum Garsiam fratrem morbo implicitum salutā ue-  
nisset, incidiissetq; in suspicionem non integrum sibi fore reuerti,  
silentio discessit. Eaq; erroris opinione cum Garsias, ut parem gra-  
tiam referret, ad egrotum uenisset: aliquādiu custoditus tandem di-  
mittitur. Hinc orto bello Garsias ī acie cesus regnū Nauarræ  
Sācio superstiti filio reliquit. Alij Ferdinandum fratrem successisse  
aiunt. Deinde Petrus Sancij filius & Nauarræ & Aragoniæ re-  
gna mortuo patre Ferdinandōq; patruo obtinet. Petro successit Al-  
defonsus frater, Aldefonso Garsias, Garsiae Sācius, Sancius au-  
tem ingentis spiritus ac sapientiæ uir, ex Sancia uxore nullos su-

## Historiae Fuxenfium Comitum

scepit uirilis stirpis liberos, sed tres fœminas tantum, quarum una  
(cui Bläca nomen) post mortem patris regnum Nauarræ obtinuit.

Blnacare Reliquæ uero sine ple decesserūt. Itaq; Bläca Theobaldo Campanie  
gina The & Briæ Comiti nubſit. Ex quo masculū enixa est, cui, ſicut patri,  
obaldo cā Theobaldo nomē fuit. Huc quidā superioris theobaldi fratrē falſo  
pano nub fuſſe aiunt, Nauarræ regum stirpis ignari. Qui exinde mortuis  
ſit.  
parentibus iure matris regnum Nauarræ: patris uero Campanie  
Briæq; comitatū et alia dominia ſibi addixit, uxoremq; habuit Yſa  
bellam diui Ludouici filiam, Is poſt adeptum regnum, nulla inter. e  
Et a mora, collecto ex ſuis atq; francis non cōtennēdo excercitu,  
in aſiam proficiſcit: animo quidem rebus christianis opeſ ferē  
di, Cæterum laſciuentibus & prædæ intentis Gallis, neq; Theobaldo regi parētibus, res male proceſſit. Huic ſine liberis mortuo  
Henricus Campanus frater in Regnum ſuccedidit, qui moriens  
unicam tantum filiam ſuperſitem habuit nomine Ioannam, quæ  
mox mortuo patre ad Philippum Galliæ Regem diui Ludouici  
filium, ob moleſtias quæ à Nauarris illi ingerebantur, à matre de  
ducta eſt. à quo in tutelam libenter recipitur. mittitq; is ſtatim in  
Nauarram Stephanum belmarchium, qui fidelitatis iuramēta à pro  
ceribus regni, puellæ nomine, exigeret: Itaq; Philippus hanc Na  
uarii regni hæredem Philippo filio (cognomine pulchro) qui poſt  
Collegiū patrem regnum tenuit, in matrimonium locat. quæ cum uiro &  
Nauarræ Galliæ & Nauarræ regina ſuit: conſtruxitq; Lutetia memorādū  
illud ac per celebre Collegiū, quod de regni Nauarri nomine, Col  
legium nauarrenſe appellavit. Ex eo matrimonio tres uirilis stir  
pis liberi, ſcilicet Ludouicus hutinus, Philippus longus, & Caro  
lus pulcher, totidemq; fœminæ natæ ſunt: Masculi mortuo utroq;  
parente, unus poſt aliū & Galliæ & Nauarræ fuerunt reges. Pri  
mumq; Ludouicus hutinus; qui pompeipolim cum Comite Bolo  
nienſi

nensi, & Galterio castillionensi Franciae constabili, ueniens:  
Anno salutis millesimo trecentesimo septimo rex à Nauarris cō  
muni assensu pompeipoli coronatus & appellatus est, tametsi an  
tea quidam illius oræ nobilis Fortinus nomine, regnum utiq; su  
bi uēdicans, parū obstitisset. Ludouicus hutinus duas habuit uxo  
res, prior fuit Margarita Roberti Burgundiæ ducis filia, ex qua  
filiam suscepit Ioannam nomine, quæ à patre Philippo Ebroicē  
si comiti nuptui tradita est, Margarita uero mortua, Clementia  
pannoniæ regis filia: Robertiq; Siciliensis neptis, ei nupsit: quæ  
mortuo marito grauida reliet, Ioannem peperit, paucorum die  
rum & Galliæ & Nauarræ regem. Quo mortuo regnat Phi  
lippus longus, post uero Carolus pulcher, qui cum sine liberis  
decessissent, ad Ioannam Ludouici hutini filiam, Philippi Ebroi  
censis comitis coniugem regnum Nauarræ transmiserūt. Quip  
pe ad id fœminæ etiam admittuntur. Galliæ autem regnum mini  
me illa habere potuit, lege saliqua multum aduersante. Ex ea autē  
& Philippo Ebroicensi nati sunt quatuor liberi, tres uirilis stir  
pis Carolus, Philippus, & alius (cuius nomen aliter non inueni)  
Longæ uillæ comes, atq; Blanca quæ Ioanni Gallorum regi nub  
sit. Carolus igitur primus ex liberis post mortem patris Nauar  
re regnum obtinuit. Isq; Mariam maiorem natu Ioānis regis fi  
liam, suam ex sorore Blanca neptem, uxorem habuit, ex qua duos  
uirilis stirpis liberos suscepit. Carolum scilicet & Petrum, Caro  
lus Castellæ regis filiam uxorem habuit, ex qua quatuor filias,  
Mariam, Blancam, Ioannam, & Ysabellam, tantum suscepit. Ma  
ria Ioanni Fuxi comiti nupsit: quæ nullos peperit liberos. Blanca  
Ioannem aragonium, eum qui post Alphonsi fratri morte rex  
Aragonum fuit, sortita est uirum. Ioanna autem Iacobum Mar  
chiæ comitē, & Ysabella Armeniacū. At uero Carolo regem or

Historia Fuxensium Comitum.

tuo: & Maria Ioannis Fuxensis uxore, ad Blancam Nauarræ regnum peruenit: Quæ deinde ex Ioanne marito tres liberos suscepit, Carolum, Blancam, & Leonoram, Carolus supstite sibi utroq; parente sine liberis mortuus est, Blanca uero, quæ Hērico castellæ regi nubserat, ob sterilitatē reclusiæ natura uteri uitium repudiat, Alij hoc uitium in Henrico marito ascribunt: quem aiunt genitalibus fuisse debilem: neq; per naturam patrem fieri posse. utcūq; tamen sit constat eam ab illo diuertisse & apud Bearnum sine liberis decessisse. Quā obrem Leonora, quæ Gastonem sextum decimum Fuxi comitem uirum habebat, post mortem Blancae matris regnum Nauarræ obtinuit: Hæc ex marito Gastone quatuor liberos masculos & quinque fœminas suscepit, de quibus nos iam antea diximus. Quorum primus Gaston uxorem habuit Magdalenam Caroli septimi Gallorum regis filiam: ex quo matrimonio duo sunt nati liberi, Franciscus phœbus: ac Catharina Gastoni minime regnum Nauarræ obuenit, eo quod uiuo utroq; parente, Gastone scilicet & Leonora liburnæ lanceæ iectu interierit. Cæterum post illorum fata, Franciscus phœbus, uixit dum xxiiij. annos natus, rex Nauarræ fuit: Cui intra annū sine liberis mortuo, catharina soror successit. catharina uero Hēricus filius quæ nūc cū nobilissima thori cō sorte Margarita, christianissimi Gallo regis Francisci sorore, fælicissime regnare cernimus.

De Hodeto Fuxensi, Lautreci Vicecomite.

**Q**Uæ admodū in bello, strenuissimo prudentissimoq; duci ultimi agminis cura demandari solet, quod tutius animosiusq; tota acies incedat: sic in hac nobilissima illustrissimaq; Fuxensi heroum turba fortissimus belli dux Hodetus Fuxensis, cognomento Lautrecus, extremū tenebit locū ut certe omnibus palā fiat, huiusc domus stemata, fortunas, uiresq; indies crescere: &

uon solū primos mediosq; eiusmodi generis viros: sed etiam potius  
 stremos: excellentissimos magnanimosq; fuisse. Itaque Hodetus  
 patrem habuit Ioannē, aut uero Petrum Fuxensem. Joannis quin  
 tidecimi comitis filium, Fratres uero habuit, Andreā Sparrofū  
 Villemuri vicecomitem, Thomāq; lescunium quorum etiam paulo  
 ante meminimus: Filios autem plures suscepit, quorum unus tan-  
 tum superstes est, cui Henrico nomine, in gentis spiritus ac specta-  
 tae indolis adolescentis. interq; Gallos principes clarissimus: hilari  
 uultu, oreq; admodum uenusto, quem rex imprimis charum habet  
 cui etiā regis liberi multa ac maxima concedunt: eiusq; honestissi-  
 sima consuetudine quotidie fruuntur, qui patris decus ac in re mi-  
 litari strenuitatem, prae se fert. Hodetus igitur ab adolescentia  
 plurimum bello assuevit, diuturnoq; armorum usu rei militaris  
 adeō peritus evasit: ut summā totius belli ab invictissimo Franci-  
 sco rege pluries habere meruerit. Etenim admodum iuuenis bello  
 ad Brixiam, Cremonam, Bergomum, Bononiā, Gesto cum Ga-  
 stone Fuxensi suo consanguineo tum excercitus duce, Petro da  
 iardo, atq; alijs fortissimis viris interfuit. Hunc etiam cruentissi-  
 mo Rauennæ bello Hispani Italique accerrime pugnantem ui-  
 derunt: atq; eius arma sentierunt. Proinde quā sapienter Gastonem  
 belli fulmē in hostium turmas irruentē pari furore sequutus est.  
 Quo etiam animo illius mortem per cædes & vulnera vindica-  
 uit. Præter hæc quum annus quintus decimus supra sesquicillesi-  
 mū ageret, Hodetus rege Fræcum in Italiam proficiscentem  
 comitatus est. A quo tū ob prudētiā, quæ maxima in eo erat, le-  
 gatus ad helvetios, q; p Maximiliano stipēdia merebāt: & pacē à  
 rege priores petierat: cū notho sabaudieſi militi: ut fœdus cū eis  
 componat, qui adeō bene fideliterq; legationis munus obiuit, ut  
 omnia ex animo perficeret. Cæterum cum ad eos Mediolanum

## Historiae Fuxenium Comitum.

rediret, & partem deferret pecuniam: intellexit eosdem à Cardinale syonio dissuasos, à fide desciuisse. & in regem recta procedere. Quod quidem regi statim nunciat: & correptis armis se pere ad bellum accingit. Cūq; iunctæ acies essent, ipse primus in hostes cōcurrat, & maxia ædita illorū strage fidē minime seruatā ulciscitur. sit pugna atrox. Rex animosus stricto gladio oīa circum loca aequitat, suo hortatu præsentiaque militibus plurimum animi ac virium addens. Tum etiam Armeniaci Senescallos bellicis tormentis præfētus adeo bonam nauauit operā: ut post longam pugnandi moram uictoria Gallis cesserit. Postea uero cum annus. XXVII supra sesquimillesimum ageretur, idem Hodetus Fuxensis iussu Francisci regis: in Italiā cum Gallico exercitu proficisciatur: ut Romanū pontificem, quem sœua Germanorum gens hispaniq; post Romæ ingressum, impie inhumaneq; habebant, in pristinam reduceret libertatem. At uero inter eundem Boschū Alexadrini agri oppidum, quassatis mœnijs, ui cœpit. Moxq; Cæsare fulgoso præmisso Genuam uenit, & arcem illius obsidet, qua tandem in deditio nem recepta: impositoq; urbi præsidio ac reliqua iugistica ora suæ ditionis facta: Alexandria circunsidet. Quæ tametsi ab Alberico barbiano, qui illuc cū quin gentis militibus ingressus fuerat, atq; baptista lodonrio Germano urbis præfecto fortiter defendetur. Tamen certis cōditionibus in ditione uenit. Qua potitus Hodetus Fuxensis in Mediolanensem agrū statim mouet aīo qdē urbē, cui Anthonus Leua præsidio inerat, obsidendi: Cæterum conspecta papia memor acceptæ in ea superioribus annis cladis, illatae q; regi Francisco in iuriæ, quia etiam tum facilius capi posse videbatur, in eam exercitum uertit. obtestans se nunq; illinc abiturum donec eam funditus euertisset: atq; regis iniuriam esset ultus. Quamobrem co-

Heluetij  
ad meli-  
gnanū à  
Francisco  
rege supe-  
rati.

Armenia  
ci senescal-  
lus.

Boschum.  
Genua.

Alexan-  
dria.

pijs ad muros illius admotis: urbem acriter oppugnat, bellicisq;  
 tormentis, quæ multa illuc delata erant, maximam mœnium par-  
 tem diruit. Interea uero dum Papienses ingenti metu percusi:  
 ueriti etiam id quod postea accidit, ne per vim capti crudelius  
 haberentur, tubicinem ad Hodetum, deditonis gratia, mississent capitul  
 Galli milites, qua parte murorum ruinæ aditum faciebant, maxi-  
 mo impetu in urbem feruntur. Cuius præfectus barbianus, ul-  
 tro sese dedens, capitulatur. Papienses uero ciues paſsim occiduntur:  
 quidam ter quaterq; captiui fiunt: & se totidem redimere cogun-  
 tur. Vascones (gēs pugnaciſſima) regis iniuriam supra alios ulci-  
 sci cupientes: nullum occidendis ciuibus, incendēdis & difiſijs mo-  
 dum facere. Omnia etiam luctu, mcerore, igne, sanguineq; reple-  
 simi. Vascones  
 Tantisfer dum Lautrecus, post octauum diem, satis superq; in  
 meritam urbem sœ uitum esse prospiciens, finem militum furori  
 imposuit. Deleta papia, Hodetus Mediolanum petere: atq; insu-  
 bres agros uastare animo cogitabat, cum ab Innocentio Cardi-  
 nali ſūmi pontificis legato, Romam proficiſci in ecclesiæ auxiliū  
 rogatur, cunq; etiam à uallimōtensi comite ex illustri lotharin-  
 giæ familia orto, à Francisco rege illuc miſſo xpoſito auerti:  
 et romā primū deinde neapolim properare suadetur. Itaq; Lautre-  
 cus uersus romā primū cū Gallico excercitu cōtēdit & romanū  
 pontificem in pristinam reducit libertatem. Indeq; neapolim ma-  
 ximiſ itineribus petebat, Quū Alphonsus daualus Vasti marchio  
 princepsq; Auricensis audita illius profectione cum quinde-  
 cim mille cæſarianis iter impedire conātur: Gallos ſæpius Leui-  
 bus prælijs laceſſetes, cæterę dūſe fruſtra īgere cernūt, magnis  
 itineribus neapolim cōtendunt, atq; urbis ſeſe immittunt præſi-  
 dio. Quod Lautrecus ſentiens, haud cunctandum ratus, eō cū co-  
 pijs aduentat: & urbem corona militum cingit, ac maximis uiri

## Historiæ Fuxensium Comitum

bus oppugnat, post lōgam tamen obsidionem tērrima lues adeō Gallicum exercitum inuaserat, ut milites ferē omnes langore perirent. & multa eorum funera ob oculos quotidie cernerētur. Interēa generosissimus adolescens Franciscus Navarræ princeps, Henrici regis frater, multis nobilioribus comitatus eō aduentat animo quidem armis iam ateneris annis assūscendi, artemq; discendi militarem sub tanto duce Lautreco, ut tandem suos maiores imitatus, maximis belli laboribus par esse posset. Cuius adūtum est Hodetus, quāq; eum maximo cum honore excepisset, id quod futurum erat praeuidēs, sub ortis lachrymis. Quid tibi (inquit) charissime consanguine huc uentio est? Quæ res te mouit Lantreci ut hanc ausoniam oram, Gallis oppidoq; noxiā infestamq; inquerim? Nū s̄. tis superq; erat, nunc me ex Fuxensi familia ortū nīx de ad improbis incertib⁹q; fatis obiectū esse? Nū etiam oportuit te, uentu frā unicam Galliæ spem, ijsdem periculis obici? O utinam nobiscum cisci in ita non adesses nobiliissime Francisce, sed te (ut video) paria nūc fatam. ta manent: & tibi nobisq; hoc cōmuni totius exercitus morbo occumbendum est. O quantum italia tñnc (ut uidere videor) exultabit, cum suis cernet oculis, nos de medio sublatos, quorum alterius præsentibus armis terreatur: alterius uero futurum longè metuat imperium. Atqui non adeō animo deiici oportet: quin nos maximi etiā in periculo seruari posse speremus præsertim ut christianissimo regi Frācisco, & toti Galliæ subsidio esse possumus. Verum quicquid sors feret: æquo animo patiēdum est: & nobis etiam pro rege, pro rebus ipsius recuperandis, proque tota Gallia in bello occubere, dulce glorio sumq; futurum est. Ad quæ pauca respondens Frāciscus (inquit) se his minime aut parum tereri, que in bello accidere solerēt. Quin se mihi immōdum excitari suorū maiorum præclaris monumentis, quæ summo laudum

præconio memorentur: æternūq; sint habitura nomen, seq; p Gallico nomine & mortem & alia pericula obire paratum esse. Dein de uero interiectis aliquot diebus cum totus ferme Gallorum ex cercitus peste febribusq; correptus esset, & maxima inedia lago rēq; conficeretur. Hodius Fuxensis id idem morbi contrahens. simul cum Valmontensi comite interiit. Quod animaduertens Franciscus cum quatuor milibus hominum, qui infirmi etiam ex tanto Gallorum exercitu superfuerant capuam proficisciuit. Alij ad auersam urbem haud procul à Neapoli, contendunt, qui omnes ab Andrea doria, qui paulò ante à rege ad Imperatorem defecerat, superatur. Et Franciscus tum febre oppressus, in maximā Gallicā reipublicā iacturam interiit. Plures sunt alijs Fuxensis familiæ heroes, & re & nomine maximi, quorum hic eximia facinora scribere supersedimus: ne inimmēsum cresceret opus: & ut aliquando finem Fuxensi historiæ imponeremus.

Lautre  
mors.

Francisci  
Nauarræ  
principis  
mors.

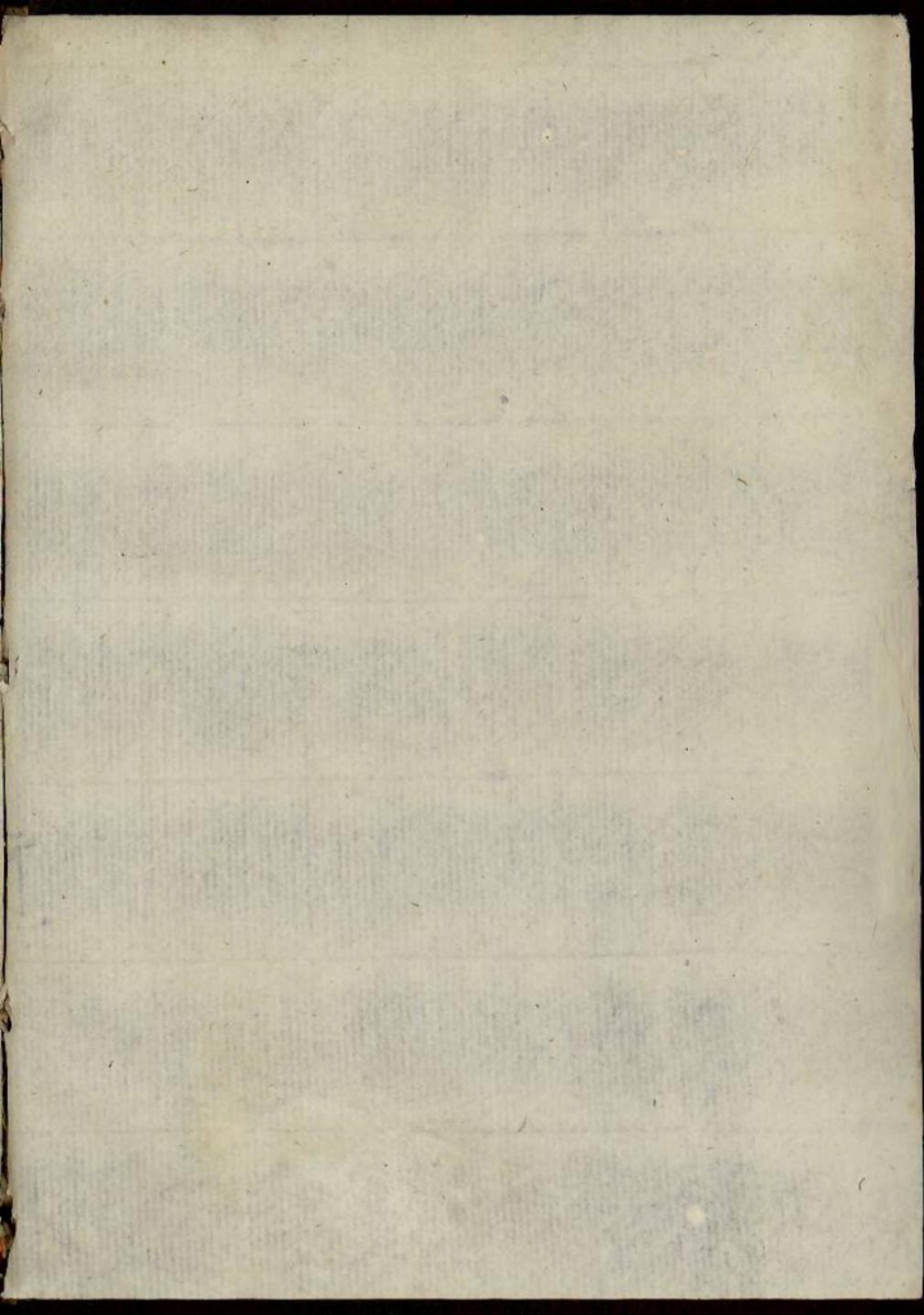
## LAVS D E O.

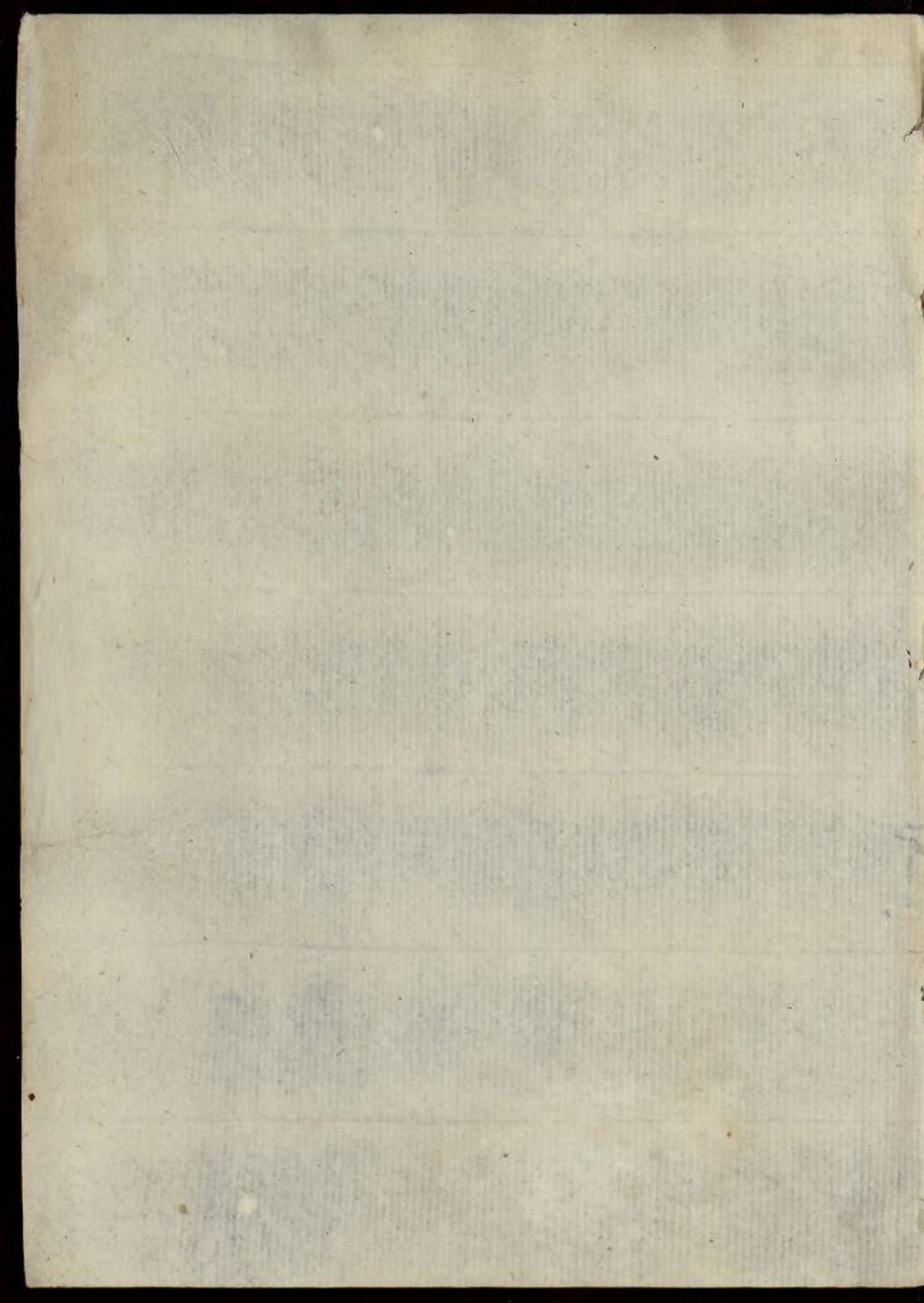


in Tunc alio dicitur quod non solum deus sed etiam  
omnis creatura nostra debet habere rationem. Et  
huius rationis causa est quod omnis creatura  
est in se ratione. Sed etiam deus non  
poterit ratione suam esse rationem nisi sit in se  
ratione. Cetera autem rationes sunt in se  
ratione. Quia enim rationes sunt in se  
ratione. Non poterit ratione suam esse rationem nisi sit in se  
ratione. In quo ratione ratione est in se ratione.

.049. I







A1003

